

Vergelijking van de Jeugdzorgsystemen

Duitstalige Gemeenschap
België

Nederland

Duitsland

Impressum

Landschaftsverband Rheinland
Landesjugendamt
Amt für Verwaltung und erzieherische Hilfen
50663 Köln

Redaktion und Gestaltung
Brigitte Vöpel

Tel. : +49 (0)221/809-6770
Fax : +49 (0)221/8284-1337
E-Mail : brigitte.voepel@lvr.de

September 2007

Dieses Projekt wird von der Europäischen Union kofinanziert.

Totaalinhoudsopgave

Deelstatenbericht Duitsland	1
Deelstatenbericht Duitstalige Gemeenschap België	47
Deelstatenbericht Nederland	109
Adressen	151

Landbericht Nederland

Geachte lezers,

In toenemende mate zijn burgers, ook in de Europese zone, in beweging. De grenzen tussen staten worden steeds gemakkelijker en sneller gepasseerd, hetgeen ook steeds vaker problemen met zich meebrengt.

Deze problemen houden onder andere verband met verschillen in wetgeving in de ons omringende landen. Ontwikkelingen op Europees gebied zijn voor de toekomst weliswaar enigszins hoopvol voor een gemeenschappelijke aanpak, maar voorlopig is dat helaas nog geen dagelijkse werkelijkheid.

In het kader van de jeugdzorg zijn er in het midden van de 90-er jaren initiatieven ontwikkeld om de met grensoverschrijdende mobiliteit gepaard gaande problemen in te schatten om daar zodoende effectief op te kunnen reageren en anticiperen.

Zo bestaat er een overeenkomst tussen het Landesverband Rheinland en Bureau Jeugdzorg Limburg over de jeugdzorg aan Duitse burgers die in Limburg woonachtig zijn. Desondanks blijken er zich nog steeds problemen manifesteren op dit terrein.

In de laatste vijf jaar zijn zich steeds meer Nederlanders gaan vestigen in Duitsland en diezelfde beweging is ook te constateren voor wat betreft verhuizingen tussen België en Nederland.

In 2005 heeft een werkgroep van het Landesverband Rheinland het initiatief genomen om te komen tot een vergelijking van de rechtssystemen van de drie betrokken landen. Deze samenwerking is sterk gestimuleerd door de betrokken autoriteiten, waar onder het provinciebestuur van Limburg en zij heeft uiteindelijk geresulteerd in de voorliggende brochure die ik graag van harte aanbeveel.

Het gaat om een samenwerkingsproduct van vakkrachten uit de praktijk van de jeugdzorg. Zo is medewerking verleend door de Raad voor de Kinderbescherming regio Limburg en het Bureau Jeugdzorg Limburg aan Nederlandse zijde, door de Deutschsprachige Gemeinschaft uit België en door het Landesverbandsschaft Rheinland/Landesjugendamt en de Jugendämter van Heinsberg en Herzogenrath aan Duitse zijde.

De werkgroep is vakkundig ondersteund door Prof. Helga Oberloskamp en Prof. Ute Kötter van de Fachhochschule Köln, zonder wier intensieve werk deze brochure niet mogelijk geweest zou zijn. Prof. Roggendorf van de Fachhochschule Aachen en de in Aken gevestigde familierechtadvocate Ruth Handelsmann hebben door hun enthousiaste inzet een wezenlijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van deze brochure, die hopelijk gretig aftrek vindt bij de jeugdzorgmedewerkers in de grensregio.

De brochure is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van Gedeputeerde Staten van de provincie Limburg, meer specifiek voor de vertaalkosten van de brochure en ik ben trots en tevreden op deze wijze een bijdrage te hebben kunnen leveren aan dit product.

Tenslotte wil ik alle deelnemers aan het congres een goede en succesvolle dag toewensen op 27 november 2007 en ik hoop dat deze brochure een aanzet vormt voor de ontwikkeling van meer samenwerking op het terrein van de jeugdzorg in de grensregio.

Odile Wolfs

Gedeputeerde jeugdzorg van de provincie Limburg

Deelstatenbericht Duitsland
De jeugdhulp in Nordrhein-Westfalen
Prof. Dr. Helga Oberloskamp, Köln

Inhoudsopgave

A. Definitie en taken van de jeugdhulp	4
1. Definities van de jeugdhulp	4
2. Taken van de jeugdhulp	4
B. Wettelijke en politieke randvoorwaarden	5
I. Staatsrechtelijke grondslagen van de jeugdhulp	5
II Internationaalrechtelijke grondslagen van de jeugdhulp	6
1. Supranationale rechtsbronnen	6
2. Multilaterale verdragen als rechtsbronnen	7
3. Bilaterale verdragen als rechtsbronnen	7
4. Alleen voor staten bindende verdragen	7
III. Nationale rechtsbeginselen van de <i>Jugendhilfe</i>	8
1. KJHG/ SGB VIII	8
2. AdVermiG	8
3. Uitvoeringswetten van de deelstaten	8
IV. De <i>Jugendhilfe</i> in het systeem van de sociale staat	8
1. Algemeen	8
2. De steun aan kinderen en jeugdigen door financiële schenkingen aan hen of hun ouders	9
2.1. Moederschapsuitkering (§§ 195 ff. RVO, MuSchG)	9
2.2. Kinderbijslag (BKGG, EStG)	9
2.3. Ouderschapsbijslag (tot 2006) respectievelijk ‘oudertoelage’ (vanaf 2007)(BERzGG, BEEG)	9
2.4. <i>Unterhaltsvorschuss (UVG)</i> onderhoudvoorschot	10
2.5. Overige maatschappelijke zorg en fiscale regelingen	10
3. Het onderwijsstelsel	10
C. Structuurkenmerken van de jeugdhulp	13
I. De rechtspositie van ouders en kinderen in het kader van de jeugdhulp	13
1. Ouders	13
2. Kind	14
3. Ouderlijk gezag	15
II. Openbare <i>Jugendhilfe</i> als deel van het overheidsbestuur	18
1. Staatsopbouw en bestuursstructuur	18
1.1 Wetgeving	18
1.2 Bestuur	18
2. <i>Jugendämter</i> (overheidsinstelling voor jeugdhulp/jeugdzorgautoriteit)	18
2.1 <i>Jugendhilfe</i> als zelfbestuur	19
2.2 Organisatie van de <i>Jugendämter</i>	19
3. De dubbele structuur van de <i>Jugendhilfe</i>	19
3.1 Algemeen	19
3.2 De overheid als toezichthouder	20
3.3 Het leveren van zorg	21

D. Recht op het leveren van zorg	22
I. Wettelijke aanspraak op zorg ofwel het objectieve recht (Reflexrecht)	22
II. Soorten zorg	22
1. Standaardzorgaanbod	22
1.1 <i>Jugendarbeit</i> (jeugdarbeid) en <i>Jugendverbandsarbeit</i> (§§ 11 en 12 van het SGB VIII)	23
1.2 <i>Jugendsozialarbeit</i> (jeugdmaatschappelijk werk) (§ 13 SGB VIII)	23
1.3 <i>Erzieherischer Jugendschutz</i> (opvoedkundige jeugdbescherming) (§ 14 SGB VIII)	24
1.4 Bevordering van de opvoeding in het gezin (§§ 16-21 van het SGB VIII)	24
1.5 Dagverblijven/opvang en dagverpleging (§§ 22-26 van het SGB VIII)	25
1.6 Hulp bij de opvoeding (§§ 27-35, 36-40 van het SGB VIII)	25
1.6.1 Algemeen	25
1.6.2 Ambulante hulp	26
a) Advisering bij de opvoeding (§ 28 van het SGB VIII)	26
b) Sociaal groepswerk (§ 29 van het SGB VIII)	27
c) Opvoedingsondersteuning, zorgverlening (§ 30 van het SGB VIII)	27
d) Sociaal-pedagogische gezinshulp (§ 31 SGB VIII)	27
e) Daggroepen/dagpleegzorg (§ 32 van het SGB VIII)	28
1.6.3 Residentiële hulp	28
a) Voltijdse hulp (§ 33 SGB VIII)	28
b) Tehuis (§ 34 lid 1 SGB VIII)	28
c) Andere begeleide woonvormen (§ 34 lid 2 SGB VIII)	30
d) Intensieve sociaal-pedagogische hulp op individuele basis (§ 35 SGB VIII)	30
1.7 Adoptiebemiddeling	31
2. Hulp voor bijzondere groepen	32
a) Integratiehulp voor minderjarigen met psychische problemen (§35a SGB VIII)	32
b) Hulp aan jongvolwassenen (§ 41 SGB VIII)	33
3. Financiering van het hulpaanbod	33
III. Procedures en controle door de Rechtbank	34
1. Ambtelijke procedures	34
2. Gebrek aan bereidheid om mee te werken	34
3. Plaatselijke bevoegdheid van het Jugendamt	35
4. Beroepsprocedure bij het Verwaltungsgericht (vgl. de Bestuursrechter)	35
IV. <i>Leistungserbringungsrecht</i> (Het recht om zorg te (mogen)verlenen)	36
1. Waarborg van de infrastructuur	36
2. Toelating van onafhankelijke hulpverleningsinstanties	36
3. De deelname van niet-overheidsinstanties aan het verlenen van hulp	37
E. Andere taken van de jeugdhulp	38
I. Algemeen	38
II. Ingrijpen bij bedreiging	38
1. Omschrijving	38
2. Inschatting van het risico op bedreiging	39
3. De onmiddellijke opneming en onderbrenging van acuut in hun ontwikkeling bedreigde minderjarigen door het Jugendamt (Inobhutnahme)	40
III. Medewerking van de Jeugdzorgautoriteiten aan de taken van de Rechtbank	41
1. Algemeen	41
2. Vormundschaftsgerichtshilfe en Familiengerichtshilfe	41
3. <i>Jugendgerichtshilfe</i> (JGH)	42
IV. Gerechtelijke Zorg voor Minderjarigen (Beistandschaft, Plegschaft, Vormundschaft)	43
1. Basis: ouderlijk gezag	43

2. Uitzondering: zorg van overheidswege	44
3. De inwerkingtreding van de <i>Rechtsfürsorge</i>	44
4. Afbakening voogdij en pleegzorg	44
5. Inhoud van <i>voogdij en pleegzorg</i>	44
6. De persoon van de voogd of de <i>Pfleger</i>	45
7. Rechtsbijstand bij vaderschapskwesties	45

A. Definitie en taken van de jeugdhulp

1. Definitie van de jeugdhulp

Er bestaat geen wettelijke *definitie* van de jeugdhulp. De praktijk moet vastleggen wat tot de jeugdhulp behoort en wat ze daardoor is. Toch houdt § 1 III SGB VIII zich bezig met de vraag wat de jeugdhulp “als bijdrage moet leveren” en § 2 I SGB VIII met de vraag wat jeugdhulp “behelst”.

De vakliteratuur en de praktijk van de jeugdhulp gebruiken daarom omschrijvingen, aan de ene kant

- om zich überhaupt verstaanbaar te kunnen maken en aan de andere kant
- om een afgrenzing van andere min of meer soortgelijke gebieden mogelijk te maken. Dat laatste heeft juridische gevolgen voor de zakelijke bevoegdheid van instanties. (§§ 85 ff. SGB VIII).

Het begrip jeugdhulp is in zoverre vaag, omdat er niet alleen jonge mensen van 14 tot 18 jaar mee worden bedoeld, maar ook kinderen tot 14 jaar en jongvolwassenen tot 21 jaar. In uitzonderingsgevallen zelfs personen die het 27ste levensjaar voltooid hebben. (§ 7 SGB VIII).

Met betrekking tot de definitie maakt bijvoorbeeld *Wiesner*¹ onderscheid tussen een formele en een materiële definitie van jeugdhulp. Met de *formele betekenis* wordt datgene bedoeld wat de wetgever van SGB VIII als jeugdhulp omschrijft of herkenbaar in dit gebied indeelt. Hieruit volgt dat jeugdhulp de som is van de taken die het SGB VIII aan de verantwoordelijken van de openbare instellingen voor jeugdzorg toebedeelt. De *materiële betekenis* van de jeugdzorg staat in aanzet in § 1 III SGB VIII. Hieruit volgt dat de kenmerkende eigenschappen van jeugdzorg zijn:

- de bevordering van de ontwikkeling van kinderen en jeugdigen
- de ondersteuning, het herstel of het terugbrengen van de ouderlijke opvoedingsverantwoordelijkheid in zijn oorspronkelijke vorm (§§ 1626 ff. BGB – *Bürgerliches Gesetzbuch*) en het respect voor het ouderlijke opvoedingsprimaat tot aan de grens van misbruik en van beschadiging van het kindermilieu (§ 1666 BGB).
- de bescherming van kinderen en jeugdigen tegen gevaren van hun milieu
- het bijdragen aan het behouden of scheppen van positieve leefomstandigheden, evenals een kind- en gezinsvriendelijke omgeving.

Minder abstract is het begrip jeugdhulp een verzamelbegrip voor hulp – en stimuleringsmaatregelen in opvoedingsgebieden buiten de familie, school en beroepsopleiding, maar ook ter ondersteuning binnen de familie, school en beroepsopleiding².

2. Taken van de jeugdzorg

De taken van de jeugdzorg zijn af te leiden uit het Jugendhilfegesetz, met als belangrijkste onderdeel het SGB VIII, evenals de daartoe behorende lagere regelgeving (de belangrijkste is de Wet op Adoptiebemiddeling (*Adoptionsvermittlungsgesetz = AdVermiG*) en de uitvoeringswetten van de deelstaten)³. Hieruit volgt dat § 2 SGB VIII is bedoeld een onderscheid te maken tussen zogenaamde “*Leistungen*” (het hulpaanbod) en “*andere taken*” Het hulpaanbod is een voordeel dat een privé-persoon van een dienstverlener of uitkeringsorgaan krijgt voor de verwezenlijking van sociaal recht. Aanspraak maken op het hulpaanbod is geheel vrijwillig. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen *Anspruchsleistungen* (‘moet’, ‘heeft te’, ‘heeft recht op’) en *Ermessensleistungen* (‘kan’). Het eerste hulpaanbod kan de burger via gerechtelijke weg opeisen als hij aan de wettelijke

¹ Inleiding Rn. 42 en verder.

² Oberloskamp/ Adams pag. 6

³ de lagere wetgevingen van Nordrhein-Westfalen zijn te vinden onder 3.4

voorwaarden voldoet. Bij de laatste heeft de instantie een marge in het nemen van haar beslissing, zodat de overheid doorgaans op meerdere, juiste manieren kan reageren. Tussen deze twee categorieën staat de gestandaardiseerde hulp (*Soll-Leistungen*), die doorgaans het karakter van noodzakelijke hulp (*Muss-Leistungen*) heeft.

De *andere taken* vormen de restcategorie. Ze hebben geen gemeenschappelijke kenmerken. Historisch gezien hebben ze een dwingend 'politie' karakter. Ze zijn tegenwoordig bij het overheidstoezicht (Art. 6 III GG) in te delen. De betrokken burger heeft op de invulling daarvan geen directe invloed.

B. Wettelijke en politieke randvoorwaarden

I. Staatsrechtelijke grondbeginselen van de jeugdhulp

In de Duitse grondwet, (*Grundgesetz* = GG) komt het woord Jugendhilfe niet voor, noch is er rond het kind of de jeugdige een op hen gericht wetsartikel. Het zou echter erg voorbarig zijn om dan te concluderen dat de Duitse wetgever geen interesse zou hebben in kinderen of jeugdigen. De standaard, waarin kinderen o.a. voorkomen, is Art. 6 GG. Het artikel luidt, toegespitst op de betrokken gebieden in desbetreffende alinea's als volgt:

- (1) Huwelijk en gezin staan onder de speciale bescherming van de overheid
- (2) 1. Zorg en opvoeding van kinderen zijn het natuurlijke recht van de ouders en hun allereerste plicht. 2. De overheid waakt over het in praktijk brengen van zorg en opvoeding.
- (3) Kinderen mogen, tegen de wil van de opvoedingsgerechtigden, alleen op grond van de wet van een gezin worden gescheiden, wanneer de opvoedingsgerechtigden falen of als de kinderen om andere redenen verwaarloosd dreigen te worden.

Men kan deze aanwijzingen alleen inhoudelijk echt begrijpen in het licht van de Duitse geschiedenis. In het zogenaamde "Derde Rijk" hadden niet de ouders, maar de overheidsinstanties voorrang in de opvoeding. De *Führer* kreeg de kinderen zo goed als cadeau. Hij gaf ze alleen in goed vertrouwen aan de ouders terug. De Duitse wetgever van 1949 wilde uit deze ervaringen lering trekken. Zoiets mocht nooit meer mogelijk zijn. Daarom werd de positie van ouders zeer krachtig vorm gegeven, maar beslist niet ten nadele van kinderen.

Grondregel is dat ouders als allereerste voor hun kinderen verantwoordelijk zijn. Ze zijn de 'primaire opvoedingsgerechtigden'. Zolang de kinderen door het ouderlijke opvoedingsgedrag niet in gevaar worden gebracht, kan de overheid slechts ondersteunende hulp aanbieden. Als er op deze hulp geen aanspraak wordt gemaakt, kan de overheid niet ingrijpen. In geen geval kan de overheid, voor zover kinderen bij hun eigen ouders niet optimaal opgroeien, zich inmengen en betere of zelfs de beste ouders voor deze kinderen zoeken. Niettemin heeft de overheid de taak te bewaken hoe ouders de opvoeding gestalte geven. Als de kinderen door ouderlijk wangedrag (actief door misbruik van hun gezag; passief door verwaarlozing van de kinderen) in hun welzijn worden bedreigd, dan is de drempel bereikt. Dan kan de overheid het ouderlijke gedrag niet meer tolereren en moet dan ingrijpen. De overheid is slechts een toezichthouder. Men spreekt daarom van "*Staatliches Wächteramt*" of overheidstoezicht. Wie dit toezicht concreet uitoefent is niet in de grondwet vermeld. Het is echter duidelijk dat het primair het *Jugendamt* en daarnaast de gezins- en voogdijrechtbanken zijn die deze taak uitvoeren. Bovendien zullen er ook andere instanties zijn die met kinderen van doen hebben, zoals school, politie en gezondheidsdiensten. Onlangs heeft de wetgever uitdrukkelijk duidelijk vermeld dat dit in de jeugdhulp ook onafhankelijke hulpverlenende instanties zijn. Voor particuliere scholen ontbreekt tot nu toe een overeenkomstige verplichting.

Uit het feit dat de overheid over het wel en wee van kinderen moet waken wordt afgeleid dat zij daarvoor al preventief moet zorgen, zodat de bedreiging van een kind zich niet eens

vóórdoet. De overheid moet daarom in de periode vóór een bepaalde gebeurtenis stimulerende maatregelen en hulp aanbieden. Dat is de belangrijke taak van de *Jugendämter*. *Jugendämter* zijn op de eerste plaats hulpinstellingen en slechts in tweede instantie belast met ingrijpen of inmenging. Uit Art. 6II GG heeft het kind dus recht op stimulering en bescherming. Daarnaast heeft het kind ook rechten die ieder mens in Duitsland toekomt. Het kind heeft daarom recht op bescherming van zijn menselijke waardigheid (Art. 1 GG), op een vrije ontwikkeling van zijn persoonlijkheid (Art. 1 I GG) en op gelijke behandeling voor de wet, onafhankelijk van zijn geslacht, afstamming, ras, taal, geboorteplaats en afkomst, geloof, religieuze en politieke overtuiging en onafhankelijk van zijn belemmering of handicap (Art. 3 GG).

Tot de grondwettelijke grondbeginselen behoort ook de gerechtelijke realisatie van de grondwettelijke rechten. Een schending van deze rechten kan voor de rechtbanken worden aangevochten. Het kind heeft allereerst de specifieke rechtbanken (alle rechtbanken onder het Verfassungsgericht (is niet vergelijkbaar met de Hoge Raad HE) tot zijn beschikking. Vervolgens kan het ook de weg naar het *Bundesverfassungsgericht* (BVerfG) (= federaal constitutioneel gerechtshof) inslaan. Als het kind alle rechtswegen heeft bewandeld kan het een grondwettelijk bezwaar indienen. Het *Bundesverfassungsgericht* kan dan constateren dat het kind door een handeling van de overheid in zijn grondrechten is geschaad.

II. Internationaalrechtelijke grondbeginselen van de jeugdhulp

In de internationale sector zijn verschillende rechtsbronnen van de jeugdhulp te onderscheiden:

- de supranationale
- de multilaterale verdragen
- de bilaterale verdragen.

Internationale verdragen die alleen de verdragsstaten verplichten hun internationaal recht passend vorm te geven zijn géén rechtsbronnen.

1. Supranationale rechtsbronnen

In deze eerste categorie zijn er verschillende **Normtypen**. Tot het eerste normtype hoort het Europees Verdrag tot bescherming van de mens (EVRM)⁴. Ze bevat materieel recht, dat voor alle Duitse burgers direct geldt en waarop zij zich (na uitputting van de nationale gerechtelijke weg) voor het Europese gerechtshof voor mensenrechten kunnen beroepen. Op het gebied van de jeugdhulp speelt vooral Art. 8 EVRM een rol. Dit artikel beschermt het gezinsleven en staat alleen overheidsinmenging toe, voor zover de inmenging wettelijk is geregeld en in een democratische samenleving noodzakelijk is.

Tot het tweede normtype behoort weliswaar direct geldend recht, dat echter alleen *gevallen van buitenlandcontact* betreft; vroeger beschreven alleen staatsverdragen of het autonome Duitse recht deze rechtsbeginselen. Voor de jeugdhulp zijn er twee EG- verordeningen belangrijk. Door de

- VO (EG) Nr. 1347/ 2000 van de Raad van Europa over de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en in procedures betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid voor de gemeenschappelijke kinderen van de echtgenoten van 29-5-2000⁵ (in het gewone taalgebruik: '*Brussel II*'), al ruimschoots afgelost door de
- VO (EG) Nr. 2201/ 2003 van de Raad van Europa over de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en in procedures betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid en tot opheffing van de VO (EG) Nr. 1347/ 2000 van 27-11-2003⁶ (in het gewone taalgebruik: '*Brussel IIa*')

⁴ i.d.F. der Bekanntmachung v. 17.5.2002 (BGBl. II S.1055)

⁵ ABI. EG 2000, Nr. L 160, p. 19

⁶ ABI. EG 2003, Nr. L 338, p.1

zijn naast huwelijkszaken (die natuurlijk geen onderwerpen van jeugdhulp zijn) alle jeugdhulpgerechtigde hulp- en beschermingsmaatregelen inbegrepen (Art.1 Brüssel IIa). Dat deze VO niet alleen rechtbanken, maar ook overheidsinstanties en hun beslissingen aangaat, volgt uit Art. 2 Nr.1 Brussel IIa.

2. Multilaterale rechtsbronnen

In de tweede categorie komt een groot aantal verdragen voor, die eveneens geen materieel jeugdhulprecht bevatten, maar in gevallen van buitenlands contact wel recht vormen in alle wettelijk relevante gebieden. (Internationale bevoegdheid, erkenning, aan te wenden recht, voltrekking, internationale samenwerking). Daartoe horen onder andere – waarbij niet nauwkeurig omschreven hoeft te worden voor welke genoemde gebieden ze gelden – de volgende verdragen⁷.

- Haags Voogdijverdrag van 12-06-1902
- Duits-Iraans Vestigingsverdrag van 17-02-1929
- Europees Verdrag voor Sociale Steun van 11-12-1953
- Haags Kinderalimentatieverdrag van 24-10-1956
- Haags verdrag voor de tenuitvoerlegging van de onderhoudsplichten van 15-04-1958
- CIEC- Vaderschapsverdrag van 14-09-1961
- CIEC- moederschapverdrag van 12-09-1962
- EG- Bevoegde Rechtbank - en Voltrekkingsverdrag van 27-09-1968
- Haags verdrag voor de tenuitvoerlegging van de onderhoudsplichten van 02-10-1973
- Haags Onderhoudsstatuutverdrag van 02-10-1973
- Europese Verdrag op Zorgrecht van 20-05-1980
- Haagse Verdrag op Kinderontvoering van 25-10-1980
- Verdrag op Buitenlandonderhoud van 19-12-1986
- Verdrag van Lugano op Bevoegde Rechtbanken en Voltrekkingen van 16-9-1988
- Haagse Adoptieverdrag van 29-05-1993
- Haagse Kinderbeschermingsverdrag van 19-10-1996

3. Bilaterale rechtsbronnen

De bilaterale rechtsbronnen zullen hier niet allemaal worden genoemd, omdat ze in de jeugdhulp geen wezenlijke rol spelen. Ze gelden, op twee uitzonderingen na, vooral voor het **onderhoudsrecht**, maar zijn door de reeds bestaande supranationale recht en de multilaterale verdragen nu eenmaal nauwelijks betekenisvol. Ze zijn na te lezen in Jayme/ Hausmann.

Juist voor de jeugdhulp eventueel relevant moeten worden benoemd:

- Duits – Oostenrijkse voogdijafspraken van 05-02-1927
- Duits – Oostenrijkse voogdij/zaakwaarnemingsafspraken van 17-01-1966

4. Alleen voor staten bindende verdragen

In deze sector is het belangrijkste verdrag

- de UN kinderrechtenconventie van 20-11-1989 (Kinderrechtenverdrag)⁸.

Iedere nationale wetgever moet zijn autonoom recht daaraan toetsen en het eventueel aan de norm van het verdrag aanpassen. De individuele burger kan zich niet beroepen op de bestemmingen van de conventie en ze al helemaal in rechte afdwingen.

⁷ Vindplaatsen in Jayme/ Hausmann, Internationaal Privaat- en Procesrecht, 13. Editie 2006

⁸ BGBl. 1992 II p. 990, *Vertragsgesetz* van 21-2-1992 - BGBl. II p. 121

III. Nationale rechtsbeginselen van de *Jugendhilfe*

1. KJHG/ SGB VIII

De Jugendhilfe is in strikte zin geregeld in het *Kinder- und Jugendhilfegesetz (KJHG)* (kinder- en jeugdhulpwet) van 26-6-1990⁹. Deze wet bestaat, zoals bijna alle moderne wetten, uit een serie artikelen, waarvan Art. 1 het Sociaal Wetboek VIII is, die het vorig geldende *Jugendwohlfahrtsgesetz (JWG)* (Wet op de Jeugdwelvaart) opgevolgd heeft. Het SGB VIII is dus een deel van het Sociaal Wetboek, dat intussen 12 boeken omvat, maar nog groeiende is.

Omdat de Jugendhilfe op deze manier in het Sociaal Wetboek is geregeld, gelden voor het SGB VIII de zogenaamde algemene delen van de SGB. Dat wil zeggen SGB I, met zijn bestuursrechtelijke grondbeginselen en SGB X, met zijn bestuursprocesrechtelijke normen.

2. De Wet op de Adoptiebemiddeling (*Adoptionsvermittlungsgesetz = AdVermiG*)

Deel van de jeugdhulp is verder het *Adoptionsvermittlungsgesetz* of de Wet op de Adoptiebemiddeling. In de rechtsgeschiedenis is meerdere malen gepoogd deze in het Jugendhilfegesetz te integreren. Dat mislukte echter door verschillende redenen. Tegenwoordig is het zo dat deze wet op grond van een verwijzing van KJHG (Art.2 Nr.3) töt de opneming in het SGB als apart deel van het Sociaal Wetboek geldt.

3. Uitvoeringswetten van de deelstaten

Tot de jeugdhulp behoort verder het deelstaatrecht dat op grond van een serie van individuele machtigingen van het SGB VIII door de 16 deelstaten is uitgevaardigd. Voor Nordrhein-Westfalen zijn dat de

– Eerste Wet op de uitvoering van het KJHG (AG KJHG NW) (*Organisationsgesetz*) (Wet op Organisatie) van 12-12-1990¹⁰

- tweede Wet op de uitvoering van de Wet tot nieuwe wetgeving van het kinder- en jeugdhulprecht (*Gesetz über Tageseinrichtungen für Kinder – GTK*) of *Wet voor dagindelingen voor kinderen*) van 29-10-1991, voor het laatst veranderd door de wet van 27-01-2004¹¹

- derde Wet op de uitvoering van het KJHG; de Wet op stimulering van jeugdwerk, van het jeugdmaatschappelijk werk en van de opvoedkundige kinder- en jeugdbescherming (*Kinder- und Jugendförderungsgesetz - 3. AG-KJHG - KJFöG*) van 12-10-2004¹².

IV. De Jugendhilfe in het systeem van de sociale staat

1. Algemeen

De Duitse Jugendhilfe is een uitvoeringsvorm van het *Jugendhilferecht*. Het recht is afgegrensd van de politiek, die óf als reactie op maatschappelijke behoeften óf als omzetting van een rechtsidee invloed heeft op de legislatieve macht. De in de maatschappij beschikbare gebieden en definities van recht en politiek dekken slechts gedeeltelijk de lading. In het taalgebruik bestaat er ten opzichte van Jugendhilferecht geen *Jugendhilfepolitik* (politiek voor de jeugdhulp). Beter gezegd maakt deze deel uit van de Jugendpolitik die naast het Jugendhilferecht andere gebieden omvat zoals bijvoorbeeld het jeugdstrafrecht en het recht op jeugdbescherming. Het jeugdstrafrecht wordt echter ook geclaimd door de rechtspolitiek die zich met het strafrecht bezighoudt. Ook het recht op

⁹ BGBl. I p. 1163

¹⁰ GV.NRW p.498

¹¹ GV.NRW p.380 en GV.NRW p.30

¹² GV.NRW p.572

jeugdbescherming, voor zover het de bescherming op jeugdarbeid betreft, wordt door de arbeids- en sociale politiek geclaimd. Omgekeerd richt de sociale politiek haar aandacht niet erg op het Jugendhilferecht. Bij het Jugendhilferecht staat de financiële hulp minder op de voorgrond, dan bij ander sociaal hulpaanbod. Het houdt zich echter wel bezig met andere soorten van financiële hulp voor of door kinderen en jeugdigen. Denk bijvoorbeeld aan kinderbijslag, oudergeld en onderwijsondersteuning. Ook het onderhoudsvoorschot zou hiertoe kunnen behoren, maar dat is wettelijk aan de *Jugendämter* toebedeeld, ook als het niet in SGB VIII is geregeld. De onderwijsondersteuning aan de andere kant – die zonder meer een deel van de jeugdpolitiek kan zijn – kan natuurlijk ook bij de school- en opleidingsgebieden worden ingedeeld. Ook als ze tijdens de algemene schoolplicht nog niet wordt ingezet. De *Familienpolitik* (gezinspolitiek) ten slotte, heeft bijna niets van doen met het *Familienrecht* (gezinsrecht). Ze is immers niet op een belangrijke manier gerelateerd aan de civielrechtelijke rechtspositie van kinderen en hun ouders, maar aan de steun en stimulering van het hele gezin. Ofwel primair gerelateerd aan de sociale hulp in het Openbare Recht.

2. Het stimuleren van kinderen en jeugdigen door middel van financiële ondersteuning van hen of van hun ouders

2.1 *Mutterschaftsgeld* (Moederschapsuitkering) (§§ 195 ff. RVO, MuSchG)

Tijdens de moederzorg (6 weken voor en 8 weken na de geboorte) is er de moederschapsuitkering. Deze bedraagt bij wettelijke ziektekostenverzekerden net zo veel als haar vorige netto-inkomen. Tot € 13,- per dag draagt het ziekenfonds of de bondsregering bij, de rest draagt de werkgever bij. Particuliere ziektekostenverzekerden krijgen van hun particuliere verzekering vergelijkbare hulp, die eveneens door de werkgever wordt aangevuld.

2.2 *Kindergeld* (Kinderbijslag) (BKGG, EStG)

De kinderbijslag (volgens BKGG) en het belastingvrije *Kinderfreibetrag* (volgens EStG) dienen in het kader van compensatie in de gezinslasten, als fiscale vrijstelling van het bestaansminimum voor kinderen bij de inkomensbelasting. De hoogte van de kinderbijslag loopt, al naargelang het kinderaantal, progressief op. Momenteel is het bedrag voor het eerste tot derde kind telkens € 154,- en voor ieder volgend kind € 179,-.

2.3 Ouderschapstoelage (tot 2006) resp. *oudertoelage* (vanaf 2007) (BErzGG, BEEG)

2.3.1 De ouderschapstoelage was (en voor de oudere 'gevallen' is) een gezinspolitiek hulpaanbod aan ouders, voor de persoonlijke verzorging van hun kind in de eerste twee levensjaren en werd onafhankelijk van de verdienste van de ouders uitgekeerd. De ouderschapstoelage werd in de eerste zes levensmaanden van het kind als totaalbedrag (€ 450,-) uitgekeerd en vanaf de zevende levensmaand tot de 24ste levensmaand inkomensafhankelijk (€ 300,-) uitgekeerd.

2.3.2 De oudertoelage, waarop aanspraak kan worden gemaakt voor kinderen die vanaf 1-1-2007 zijn geboren, wordt ter hoogte van 67 % van het hoofdinkomen - dat in de 12 kalendermaanden voor de maand van de geboorte van het kind maandelijks gemiddeld behaald is - uitgekeerd. De bijdrage bedraagt ten hoogste € 1.800,- en ten minste € 300,- per maand. Om personen met een laag inkomen meer financiële armslag te geven, geldt voor hen de „*Geringverdiener-Komponente*“, op grond waarvan ze meer dan 67 % van het vorige inkomen krijgen. Er bestaat een broer/zusbonus als er naast het nieuwe kind minstens één broer of zus onder de drie jaar of twee broers of zussen onder de 6 jaar zijn. De bonus bedraagt 10 % van de oudertoelage, maar ten minste € 75,-

2.4 Unterhaltsvorschuss (UVG) (onderhoudsvoorschot)

Het Unterhaltsvorschussgesetz (Wet op het onderhoudsvoorschot) ondersteunt eenoudergezinnen (alleenstaand, weduwe/weduwenaar, gescheiden, langdurig apart levend) en hun kinderen, als de andere ouder, bij wie het kind niet leeft,

- zich helemaal of gedeeltelijk aan zijn onderhoudsplicht onttrekt of
- tot een financiële bijdrage in het onderhoud niet of nauwelijks in staat is of
- overleden is.

Kinderen jonger dan 12 jaar kunnen er aanspraak op maken. Voor kinderen bedraagt het voorschot in de eerste leeftijdsgroep (tot 6 jaar) tot 30-6-2007 (daarna regelmatige tweejaarlijkse verhoging) € 204,-. Voor kinderen in de tweede leeftijdsgroep (tot 12 jaar) €247, -. Op het voorschot kan ten hoogste 72 maanden aanspraak worden gemaakt. Onderhoudsbijdragen en wezengeld worden daarbij inbegrepen.

2.5 Overig sociaal hulpaanbod en fiscale regelingen

Met kinderen wordt er in alle sociale zorgwetten waarbij het gaat om geld of financiële bijdragen (huursubsidie, bewijs van inschrijving, advies- en proceskostenhulp, bijdrage bij ziekte, advies- en proceskostenbijdrage, werkloosheidsuitkering, basisverzekering, bijstandsuitkering, arbeidsbevordering, onderwijsondersteuning) bijdrageverhogend rekening gehouden .

Ook in het Fiscaal Recht spelen kinderen een belangrijke rol (*Kinderfreibetrag*, *Haushaltsfreibetrag*, buitengewone lasten, totaalbedrag voor verzorging, kosten voor de kinderopvang, huishoudelijke hulp, kerkelijke belasting, belastingvrij opleidingsbedrag, alle kosten voor lichamelijke handicap).

3. Onderwijsstelsel ¹³

Kleuterscholen

Kinderen gaan vanaf hun derde levensjaar tot aan schoolbegin hele dagen of dagdelen naar de kleuterschool. De deelname is vrijwillig. De taak van de kleuterschool is begeleiding, vorming en opvoeding van het kind. De school moet de ontwikkeling van het kind tot een zelfverantwoordelijke en maatschappelijk bekwame persoonlijkheid stimuleren. In sommige deelstaten bestaan er ook andere voorzieningen voor de overgang naar de basisschool, zoals *Vorklassen* (préonderwijs) en *Schulkindergärten* (samengevoegde kleuter- en basisschool).

Grundschule (het lagere basisonderwijs)

Het Duitse lagere basisonderwijs bestaat uit vier schooljaren, in Berlijn en Brandenburg bestaat het uit zes schooljaren. Alle kinderen gaan naar de basisschool, waar ze door het leren van basiskennis worden voorbereid op het voortgezet onderwijs. Het basisonderwijs bestaat doorgaans uit de vakken Duits, wiskunde, '*Sachunterricht*', creatieve vakken, muziek en sport. Het aanbod in vreemde talen wordt in alle deelstaten uitgebreid.

Orientierungsstufe (verg. brugklas)

De *Orientierungsstufe* of brugklas is de samenstelling van de klassen 5 en 6, die óf bij het voortgezet onderwijs zijn ingedeeld (oriënteringsniveau, afhankelijk van de schoolsoort) óf van het voortgezet onderwijs zijn gescheiden (oriënteringsniveau, onafhankelijk van de

¹³ Uitgegeven door: Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF), Referat Publikationen; Internetredaktion, 11055 Berlin

schoolsoort). De *Orientierungsstufe* dient als stimulering en oriëntatie van scholieren op hun verdere loopbaancarrière.

Hauptschulen (Klas 5-9 van het Duitse basisonderwijs)

De *Hauptschulen* zijn verplichte scholen voor alle leerlingen die na het volgen van de *Grundschule* niet naar het voortgezet onderwijs gaan. De *Hauptschule* eindigt met de 9e klas, in sommige deelstaten met de 10e. Bij de meerderheid van de deelstaten wordt, op basis van vrijwilligheid, een tiende *Hauptschuljahr* aangeboden. Rond 30% van de leerlingen die naar de *Hauptschule* gaan, gaat ook naar het tiende schooljaar. De *Hauptschule* biedt algemene ontwikkeling als basis voor een praktische beroepsopleiding.

Realschulen (Verg. VMBO-T – Havoscholen)

Voortgezet onderwijs van klas 5 respectievelijk 7 tot 10. Het eindexamen van de *Realschule* biedt over het algemeen de basis voor hogere beroepen van allerlei genres. Het diploma geeft ook de mogelijkheid om naar de *Sekundarstufe* (mbo-school), het *Fachgymnasium* of als overgang naar een 'Gymnasia in opbouwvorm' te gaan. De *Realschule* biedt een uitgebreide algemene ontwikkeling.

Gymnasien (Gymnasia en vwo 's)

Voortgezette scholen voor een uitgebreide, algemene ontwikkeling, die doorgaans 9 of 8 (klas 5 tot 13 respectievelijk 12) respectievelijk 7 (klas 7 tot 13) leerjaren omvatten. Bijna alle deelstaten bieden inmiddels de mogelijkheid, of plannen deze mogelijkheid, om al na 12 jaar het eindexamen te halen. Bovendien bestaan er 'Gymnasia in opbouwvorm'. Om hieraan deel te nemen is een eindexamen van de *Realschule* noodzakelijk. Met het eindexamen van het Gymnasium (= *allgemeine Hochschulreife*) kan een studie aan alle hogescholen en universiteiten worden gevolgd.

Gesamtschulen (Scholengemeenschappen)

In deze schoolvorm zijn de verschillende voortgezette schoolsoorten in uiteenlopende, organisatorische en inhoudelijke vormen samengevoegd. Er zijn geïntegreerde scholengemeenschappen (gemeenschappelijk onderwijs aan alle scholieren) alsook bijeengevoegde en coöperatieve scholengemeenschappen (verschillende schoolsoorten in de vijfde tot en met tiende klas van het Duitse voortgezet onderwijs) in een gemeenschappelijk schoolgebouw.

Fachgymnasien

Beroepsgebonden *Fachgymnasien* die op een diploma van de *Realschule* zijn gebaseerd. Ze geven na drie jaar een *allgemeine Hochschulreife* (klas 11 tot 13). Dit is een diploma voor de studie aan alle hogescholen en universiteiten.

Sonderschulen (Scholen voor buitengewoon onderwijs)

In het buitengewoon onderwijs houden speciale pedagogische concepten en stimuleringsmaatregelen rekening met de bijzondere belangen van kinderen en jeugdigen met een handicap. Dit onderwijs is steeds rond de uiteenlopende soorten handicaps georganiseerd. Er wordt les gegeven van de *Primarstufe* (= basisschool met 4 leerjaren) tot de *Sekundarstufe II* (= elfde tot en met dertiende klas). (Voor een deel ook als internaat). Het doel is om naast scholingsinhouden ook levenspraktische en sociale, tot integratie leidende hulp te geven. Er bestaan ook overeenkomstige voorzieningen op *Realschulen*, gymnasia en bij de beroepsopleidingen.

Avondschool en colleges

Instellingen waar volwassenen via het tweedekansonderwijs het vwo-diploma, het diploma van de *Hauptschule* of een algemene proeve van bekwaamheid voor de hogescholen kunnen verkrijgen. Daartoe behoren de *avondhauptschule*, de *avondrealschule* en het avondgymnasium. Het onderwijs vindt 's avonds plaats. De deelnemers zijn in de eerste

jaren in een beroep werkzaam. Ook via colleges wordt de algemene proeve van bekwaamheid verkregen. Het zijn voltijdsscholen; de leerlingen die hieraan deelnemen zijn niet in een beroep werkzaam.

Berufsgrundbildungsjahr

De deelnemers krijgen via voltijds- en deeltijdonderwijs een algemene of op een beroep betrekking hebbende basisopleiding.

Tweevoudige beroepsopleiding

Het systeem heet “duaal” of tweevoudig, omdat de opleiding op twee leerplaatsen gerealiseerd wordt: in een bedrijf en op de beroepsopleiding. Het is de kern van de beroepsopleiding in Duitsland. Meer dan 60% van een leeftijdsjaargang voltooit een beroepsopleiding in dit systeem. De opleiding in de afzonderlijke beroepen vindt plaats op grondslag van de rechtsverordeningen van de Bondsregering. Momenteel zijn er op grond van opleidingsverordening ongeveer 350 erkende beroepen met een volledige opleiding.

Fachoberschulen (verg. Mbo-scholen)

De scholen zijn gebaseerd op het vmbo-t/havo-diploma of een gelijkwaardig diploma. Het schoolbezoek duurt bij voltijdsonderwijs minstens 1 jaar, bij deeltijdonderwijs tot 3 jaar. Het einddiploma geldt als toelatingsexamen voor een studie aan hbo-scholen.

Berufsfachschulen (Vakscholen)

Vakscholen zijn voltijdsscholen, die minstens voor de duur van één jaar worden bezocht. Ze kunnen doorgaans vrijwillig, na vervulling van de voltijdsleerplicht voor de beroepsopleiding, of voor de volle beroepsopleiding zonder voorafgaande praktische beroepsopleiding worden bezocht. Ze worden afgesloten met een eindexamen. De afsluiting na een tweejarig schoolbezoek komt overeen met het vmbo-t/havo-diploma. Afgestudeerden kunnen een eindexamen in een erkend tweevoudig vak bereiken.

Berufsaufbauschulen (Avondscholen ter voorbereiding op het middelbare beroepsonderwijs)

Berufsaufbauschulen zijn er voor jongeren die een erkende tweevoudige beroepsopleiding voltooien of een beroep uitoefenen. De scholen kunnen na een bezoek aan een vakschool van ten minste een half jaar of na de vervulde beroepsschoolplicht worden bezocht. Ze zijn meestal ingedeeld rond een studierichting. De onderwijsduur bedraagt bij voltijdsscholen 1 tot 1 ½ jaar, bij deeltijdscholen 3 tot 3 ½ jaar. Een succesvol eindexamen geeft een met het vmbo-t/havo-diploma vergelijkbare ‘*Fachschulreife*’.

Scholen voor de gezondheidszorg

Op deze scholen worden opleidingen voor niet-academische beroepen van de gezondheidszorg aangeboden. Bijvoorbeeld verpleger en kinderverple(e)ger/-sters, vroedvrouw/kraamverzorgster, masseur/masseuse, bezigheidstherapeut/e. Veel van deze scholen zijn organisatorisch en ruimtelijk gezien aan ziekenhuizen verbonden. Daar vindt zowel de theoretische als de praktische opleiding plaats.

Fachschulen (vakscholen)

Fachschulen worden vrijwillig bezocht na een al afgesloten beroepsopleiding en na praktische beroepservaringen. Soms ook na jarenlange praktische beroepservaring of op grond van een bewijs van een vakspecifiek talent. Ze geven de mogelijkheid op een uitgebreide vakgerichte opleiding (bijv. *Meisterschulen*, *Technikerschulen*). Het schoolbezoek duurt bij voltijdonderwijs tussen een half jaar en drie jaar, bij deeltijdonderwijs doorgaans 6 tot 8 semesters.

Universiteiten (Technische Universiteiten, Technische hogescholen)

Dit zijn de traditionele hogeschoolsoorten in Duitsland. Op deze scholen wordt een breed spectrum aan studievakken aangeboden. Ze verbinden onderwijs en onderzoek met elkaar. Ze hebben promotierecht.

Kunst-, muziek -, theologische en pedagogische hogescholen

Op kunst- en muziekhogescholen worden studenten in de vormende, creatieve en beeldende kunst respectievelijk in muzikale vakken opgeleid. Op theologische hogescholen worden theologen opgeleid. Op de pedagogische hogescholen (momenteel nog in Baden-Württemberg, Sachsen-Anhalt, Schleswig-Holstein en Thüringen) worden *Grund-, Haupt- en Realschuldocenten*, gedeeltelijk ook docenten voor bijzonder onderwijs opgeleid. In de overige deelstaten zijn er opleidingen tot docent op universiteiten, technische universiteiten/hogescholen, hogeschoolgemeenschappen en kunst- en muziekhogescholen.

Hogeschoolgemeenschappen

Hogeschoolgemeenschappen (alleen in Hessen en Nordrhein-Westfalen) verbinden onderzoek, onderwijs en studie met elkaar. Iets wat universiteiten, pedagogische hogescholen, hbo-scholen en gedeeltelijk kunst- en muziekhogescholen ook doen. Kenmerkend voor deze scholen zijn geïntegreerde studierichtingen. De hogeschoolgemeenschappen hebben de betekenis "Universiteit hogeschoolgemeenschappen".

Fachhochschulen en Verwaltungsfachhochschulen (hbo's en hbo's)

Fachhochschulen en Verwaltungsfachhochschulen hebben de taak om door sterk toegepast onderwijs op beroepsmatige werkzaamheden voor te bereiden. Werkzaamheden die de toepassing van wetenschappelijke kennis en methoden of de vaardigheid tot kunstzinnige vormgeving vereisen. Ze bieden vooral studierichtingen in het ingenieurwezen en op het gebied van het bedrijfsleven, sociale welzijnzorg, landbouw en vormgeving. Op hbo's voor overheidsbestuur, federaal bestuur en bestuur van de deelstaten worden ambtenaren voor de loopbaan van het hogere kader in overheidsbestuur opgeleid.

Bijscholing

Bijscholing is de verdere ontwikkeling of hervatting van iedere vorm van leren (ook informeel) na beëindiging van een uiteenlopende uitgebreide ontwikkelingsfase in de kinderjaren en jeugd. Er worden twee hoofdgebieden onderscheiden: de algemene bijscholing en de beroepsmatige bijscholing. De gebieden van de politieke en culturele bijscholing zijn wat het belangrijkste betreft, bij de algemene bijscholing ingedeeld. Voor beide bijscholingsgebieden is er aanbod op hogescholen, bij onafhankelijke hulpverlenende instanties is er wetenschappelijke bijscholing zoals onderwijsaanbod op afstand. Het bijscholingsprogramma wordt door vrijwilligheid van deelname, veelzijdigheid van het aanbod en pluraliteit van de hulpverlenende instanties gevormd, net als de subsidiaire rol van de overheid.

C. Structuurkenmerken van de Jugendhilfe

I. De rechtspositie van ouders en kinderen¹⁴ in het kader van de Jugendhilfe

1. Ouders

Hoewel het bij de Jugendhilfe om zorg voor kinderen en jongeren gaat, is het Duitse *Jugendhilferecht* in navolging van Art. 6 GG zó ontworpen, dat degenen die aanspraak kunnen maken op de zorg volgens KJHG meestal de ouders zijn. Ze treden daarom niet als

¹⁴ Volgens de informatie van het statistische rijksbureau waren er in 2004 82.501.275 inwoners in Duitsland, waarvan 14.939.736 minderjarigen. Dat betekent kinderen en jeugdigen tot de voltooiing van het 18^e levensjaar. Dat is 18,1% van de totale bevolking.

wettelijke vertegenwoordiger van het kind op, maar uit eigen naam. Hun aanspraak richt zich erop om de zorg voor hun kinderen in stand te kunnen houden, ofwel opvoedingstaken te kunnen vervullen, die ze zonder deze hulp niet kunnen vervullen. (*Vertrag zu Gunsten Dritter*, § 328 BGB;).

2. Kind

Dit betekent echter niet, dat het kind alleen object van het ouderlijk handelen respectievelijk het overheidshandelen is. Het kind wordt eerder op meerdere manieren bij de beslissingen die hen aangaan betrokken. Bovendien mag de rechtspositie van het kind bij waarborging van Jugendhilfe niet slechter zijn, dan bij de uitoefening van het ouderlijk gezag.

In het gezagsrecht wordt de ouders opgedragen, om bij de zorg en opvoeding van hun kind met zijn groeiende bekwaamheid en behoefte tot zelfstandig verantwoordelijkheidsbewust handelen rekening te houden (§ 1626 alinea 2 BGB). In het Jugendhilferecht § 8 alinea 1 regel 1 SGB VIII wordt benadrukt dat kinderen en jeugdigen, in overeenstemming met hun ontwikkelingsniveau, bij al hén aangaande beslissingen van de openbare jeugdzorg betrokken dienen te worden. § 9 Nr.2 SGB VIII legt de nadruk op het feit dat er rekening moet worden gehouden met de groeiende capaciteit en behoefte van het kind of jeugdige tot zelfstandig en verantwoordelijkheidsbewust handelen, alsmede met de heersende speciale sociale en culturele behoeftes en eigenaardigheden van jonge mensen en hun gezinnen. Deze plicht van de ouders, die omgekeerd een recht van de minderjarige inhoudt (dat hij echter desnoods middels § 1666 BGB gerechtelijk opeisen kan), is een niet-geformaliseerd Recht op Deelname. Daarnaast is er een hele serie van geformaliseerde deelnamerechten.

Deze deelnamerechten staan op de meest uiteenlopende plaatsen van de wet¹⁵.

- Kinderen en jeugdigen hebben het recht, zich in alle gevallen van de opvoeding en ontwikkeling tot het Jugendamt te wenden (§ 8 alinea 2 SGB VIII).
- Ze dienen bij een beslissing over het opeisen van hulp te worden geraadpleegd en dienen op de mogelijke gevolgen gewezen te worden (§ 36 alinea 1 Regel 1 SGB VIII).
- Ze dienen bij de opstelling van een hulpplan betrokken te worden (§ 36 alinea 2 Regel 2 SGB VIII).
- Ze hebben het recht op het vragen van onmiddellijke opneming en onderbrenging door het Jugendamt (*Inobhutnahme*) (§ 42 alinea 1 Nr. 1 SGB VIII).
- Bij de onmiddellijke opneming en onderbrenging door het Jugendamt (*Inobhutnahme*) hebben zij het recht om bij een persoon die zij vertrouwen te gaan wonen (§ 42 alinea 2 regel 2 SGB VIII).
- Ze dienen op gepaste manier op hun rechten gewezen te worden. Zowel op hun rechten in bestuurlijke procedures als op hun rechten in de procedures van het Familiengericht, het Vormundschaftsgericht (voogdijrechtbank) en het Verwaltungsgericht (§ 8 alinea 1 regel 2 SGB VIII).
- In de familierechtelijke procedures tussen volwassenen, waar kinderen door worden gedupeerd (bijvoorbeeld scheiding, omgangsrecht, ingrepen op het zorgrecht, conflicten tussen pleegouders en biologische ouders, conflicten tussen stiefouders en biologische ouders), dient er het Familiengericht de kinderen te horen. (§ 50b FGG). Het niet-horen van het kind is een procedurefout.
- In de voogdijrechtelijke procedure (adoptie evenals aanstelling en ontslag van voogden of *Pfleger*) dienen zij gehoord te worden (§§ 50b, 55c FGG). Ook hier is het verzuim van horen een procedurele fout.
- In alle beslissingen waarin ze gerechtelijk gehoord moeten worden, hebben kinderen ouder dan 14 jaar een zelfstandig recht om bezwaar te maken (§ 59 FGG).
- Om het de familie- en voogdijrechtbank mogelijk te maken een beslissing te treffen die in het belang is van het kind, moeten deze rechtbanken het Jugendamt horen (§§ 49, 49a FGG). Verzuim van horen is een procedurefout.

¹⁵ Samenstelling volgens Oberloskamp (2005) p.54 v.

- Het Jugendamt dient vóór de hoorzitting – die meestal volgt na een afgifte van een gerapporteerd standpunt – met de jonge mens contact op te nemen. Dit kan via anamnese, verkenning en gedragswaarneming. Verder moet het Jugendamt de inzichten vakkundig beoordelen en de rechter doorgaans een beslissingsvoorstel doen toekomen (opgesteld uit § 50 II SGB VIII).

- Als de wettelijk vertegenwoordiger van het kind zich bij de twee hiervoor genoemde proceduresoorten in een belangenconflict bevindt, kan de minderjarige een volledig onafhankelijke, alleen aan het kind verplichte advocaat krijgen (§ 50 FGG).

- In het jeugdstrafproces wordt met bindende kracht de Jugendgerichtshilfe (jeugdrechtshulp) actief. (§ 52 SGB VIII in verband met §§ 38, 50 alinea 3 regel 2 JGG). Deze moet zich op de eerste plaats met de jonge mens bezighouden (meer dan bij een hoorzitting). In het jeugdstrafproces is de jonge mens verdachte, en wordt hij als strafrechtelijk aansprakelijk gezien (§ 3 JGG). Daarom heeft hij alle rechten die een volwassen verdachte ook heeft. Dat betekent dat hij zelfstandig rechtsmiddelen kan inzetten. In moeilijke gevallen krijgt hij een pro-Deoadvocaat toegewezen.

De niet-meerderjarige jonge mens is daarom in het Duitse recht van de Jugendhilfe weliswaar nog geen volwaardig rechtssubject, maar hij is altijd nog een wezen wiens ontwikkeling tot rechtssubject gerespecteerd dient te worden.

3. Ouderlijk gezag

3.1 Ontstaan en inhoud van het ouderlijk gezag

De bepalingen met betrekking tot het ouderlijk gezag zijn in het Duitse recht te vinden in §§ 1626 – 1698b BGB (Burgerlijk wetboek).

Voor het overige blijkt de rechtsrelatie tussen ouders en kind een beschermingsrelatie te zijn, waarbij de hoofdaspecten afstamming, ouderlijk gezag, naam, levensonderhoud en erfrecht zijn. Voor de Jugendhilfe speelt vooral het (ouderlijk) gezag een rol. Deze kan op drie manieren ontstaan:

- krachtens de wet
- krachtens privé-autonome wilsverklaring
- krachtens gerechtelijke beschikking.

Krachtens de wet is het ouderlijk gezag als gemeenschappelijke gezag aanwezig, als de ouders op het moment van de geboorte van het kind zijn getrouwd (§ 1626a I BGB in omgekeerde volgorde). Maar ook in de vorm van de alleenstaande moeder, als zij op het tijdstip van de geboorte alleenstaand is (§ 1626a II BGB). Gezag is er ook in de vorm van voogdijschap vanuit het *Jugendamt*. Dit, wanneer het kind uit een alleenstaande minderjarige moeder in het binnenland geboren wordt en als de wettelijke meerderjarige vader van het kind en zijn moeder geen gezagsverklaring hebben afgegeven (§ 1791c BGB). Voogdijschap vanuit het *Jugendamt* is eveneens aanwezig, als ouders akkoord gaan met adoptie van hun kind (§ 1747 BGB) of als hun toestemming gerechtelijk vervangen is (§ 1748 BGB) (§ 1751 I 2 BGB). Ten slotte kan zij een ondersteuning zijn voor de vaststelling van het vaderschap en voor het oplossen van problemen in het levensonderhoud (§§ 1712 BGB).

Krachtens privé-autonome wilsverklaring, in de vorm van de gemeenschappelijk gezag is zij aanwezig, als de moeder en de wettelijke vader (erkenning van vaderschap of gerechtelijke vaststelling van het vaderschap, § 1592 Nr.2 en 3 BGB) gezagsverklaringen afgeven. (§§ 1626b ff. BGB).

Op grond van gerechtelijke beschikking ten slotte, zijn enkelvoudig gezag, gemeenschappelijk gezag, voogdij (het gezamenlijke gezag, §§ 1773, 1793 BGB), pleegouderschap en (delen van het gezag, § 1909 BGB) in de meest uiteenlopende gedaantes mogelijk. Ze kunnen worden bewerkstelligd door een aanvraag van de betrokkenen (bijv. gezagsregeling bij scheiding, § 1671 BGB) of langs ambtelijke weg (bijv. gezagsingrepen + aanstelling van een voogd of verzorger, § 1666 BGB).

Structuur van het ouderlijk gezag

Persoonsgebonden	Vermogensgebonden	
Gezag over de persoon	Gezag over vermogens	binnenverhouding
Vertegenwoordiging in persoonsaangelegenheden	Vertegenwoordiging in vermogensaangelegenheden	buitenverhouding

Inhoudelijk omvat het ouderlijk gezag zowel de persoon als het vermogen van de minderjarige (§ 1626 BGB), die beide uit een feitelijk en uit een vertegenwoordigingaspect (§§ 1626, 1629 BGB) bestaan. Als voorbeelden voor het gezag over de persoon noemt de wet verzorging, opvoeding, toezicht en verblijfsbestemming (§ 1631 I BGB). Voor de methode tot opvoeding zegt de wet niets, behalve dat het ouderlijkgezag geweldloos (§ 1631 II BGB) moet worden uitgeoefend. Over het doel van de opvoeding wordt in BGB eveneens zo goed als niets gezegd. Maar het KJHG biedt hulp. In KJHG § 1 I SGB VIII wordt de opvoeding tot eigen verantwoordelijkheid en maatschappijbekwaamheid genoemd. Het *Familiengericht* kan in het ouderlijk gezag ingrijpen als dat voor het kind welzijn noodzakelijk is. Dat betekent als het kind in gevaar is (zie bijv. § 1666 of § 1632 IV BGB).

3.2. Het ouderlijk gezag in conflictgevallen¹⁶

Als ouders getrouwd zijn, dan komt het ouderlijk gezag over een kind aan beide ouders gemeenschappelijk toe. (§ 1626a I BGB in omgekeerde volgorde). Dit geldt ook als de ouders uit elkaar gaan of gaan scheiden. (§ 1671 I BGB in omgekeerde volgorde). Alleen op verzoek van een van de ouders kan hem/haar het ouderlijk gezag, respectievelijk een deel van het ouderlijk gezag zorg slechts door een rechtbank worden overgedragen. Als de ouders gescheiden leven en verder gemeenschappelijk gezag hebben, dan heeft volgens § 1687 BGB de ouder die zich bij het kind bevindt de bevoegdheid over individuele beslissingen in alle aangelegenheden van het dagelijkse leven. Dit alles met goedkeuring van de andere ouder, of op grond van een gerechtelijke beslissing. Beslissingen die principiële betekenis voor het leven van het kind hebben, kunnen de ouders, ook als ze gescheiden leven, alleen gemeenschappelijk nemen. (Bijvoorbeeld voor wat betreft verblijfsbestemming, gezondheidszorg, vermogenszorg, wezenlijke schoolbeslissingen, religieuze opvoeding).

Als een kind ter wereld komt zonder dat de ouders zijn getrouwd, dan heeft allereerst alleen de moeder het recht op ouderlijke gezag (§ 1626a II BGB). De ouders kunnen echter volgens § 1626a I BGB sinds 1998 een gemeenschappelijke gezagsverklaring afgeven. Verantwoordelijk voor de afgifte van de verklaring is het 'oorkondeorgaan' van het Jugendamt of een notaris.

Ook een ouder die geen recht heeft op ouderlijk gezag, heeft recht op (en de plicht tot) omgang met het kind volgens § 1684 BGB. Omgekeerd heeft het kind recht op omgang met iedere ouder. Zolang dit het welzijn van het kind dient, hebben ook andere personen (grootouders, broers en zussen, pleegpersonen of stiefouderdelen) recht op omgang met het kind (§ 1685 II BGB).

¹⁶ Deze passage werd door Rain Ruth Handelsmann bewerkt

Als er gemeenschappelijk ouderlijk gezag van de ouders bestaat (op grond van huwelijk of zorgverklaring) en als zij met het kind als familie samenleven, dan beslist de rechtbank in het geschil van de ouders (bijvoorbeeld over de schoolkeuze) op aanvraag, volgens de maatstaven van § 1628 BGB, wanneer het een ouder alléén de beslissingsbevoegdheid toewijst. Als de ouders duurzaam gescheiden leven en twisten, (bijvoorbeeld over bij wie het kind zou moeten leven), dan is § 1671 BGB de norm. Het ouderlijk gezag of delen daarvan zijn dan op aanvraag aan een van de beide ouders over te dragen, als de andere ouder het daarmee eens is. Of als te verwachten valt dat de opheffing van het gemeenschappelijke ouderlijk gezag en de toewijzing van het verzoekvragende ouder met het welzijn van het kind het beste overeenstemt. Is het betreffende kind 14 jaar en wil een ouder de opheffing van het gemeenschappelijk gezag, dan heeft het kind vanaf zijn 14^e een soort recht van tegenspraak, dat echter niet als veto moet worden gezien. De rechter kan dus ook het gemeenschappelijke ouderlijk gezag opheffen, als het kind het daarmee eens is. De beslissing is dan het kind boven de 14 jaar persoonlijk aan het ouderlijke gezag te onttrekken.

Als bij niet-gehuwde ouders de moeder alleen het gezag heeft, dan bestaat er voor de niet-gehuwde vader tot nu toe geen mogelijkheid, tegen de wil van de moeder tot het ouderlijk gezag te worden toegelaten (gemeenschappelijk gezag: § 1626a I BGB) of hem het ouderlijk gezag toe te wijzen (§ 1672 BGB). Alleen als de minderjarige ongehuwde moeder het ouderlijke gezag volgens de voorwaarden van §§ 1666 ff. BGB dient te worden ontnomen, kan de niet-gehuwde vader – als hij van zijn kant geschikt is om het gezag op zich te nemen – het ouderlijk gezag voor dit kind toegewezen krijgen (§ 1680 BGB). Als de niet met elkaar gehuwde ouders apart leven en de moeder alleen het gezag uitoefent, dan kan de vader met toestemming van de moeder volgens § 1672 BGB verzoeken dat de familierechtbank hem alleen het ouderlijke gezag of een deel van het ouderlijk gezag voor het kind toewijst.

Als de ouders of een ouder vanwege belangenconflicten gehinderd worden bij de uitoefening van het ouderlijk gezag, bijvoorbeeld als er een gemeenschappelijk erfenis is van één ouder met het kind samen, dan geeft het Vormundschaftsgericht het kind de mogelijkheid een Ergänzungspfleger te ontbieden (§ 1909 BGB). Hiervoor gelden de voorschriften §§ 1773 ff. BGB.

Als de familierechtbank eenmaal de beslissing over de overdracht van het ouderlijk gezag van slechts een ouder heeft genomen, dan is de norm voor de verandering van deze beslissing § 1696 BGB. Alleen als het om steekhoudende en om het kind welzijn betreffende redenen raadzaam is, moet van de oorspronkelijke beslissing worden afgeweken.

Is een ouder bijvoorbeeld op grond van een (bijvoorbeeld psychische) ziekte niet in staat het ouderlijk gezag op zich te nemen, dan kan deze niet-deelname aan het gezag gerechtelijk worden vastgesteld. (§ 1674 BGB). Als de familierechtbank kennis heeft van omstandigheden die op een sterke dreiging van het kind welzijn door de ouders duiden, respectievelijk de gezagsbevoegde ouder het gezag ontnemen, dan dient de familierechtbank vanuit haar functie de noodzakelijke maatregelen te treffen (§ 1666 BGB). De rechtbank dient dus bijvoorbeeld beschikkingen en maatregelen te treffen. Dat betekent dat zij delen van of in het extreme geval geheel het ouderlijk gezag ontnemt. Daarnaast benoemt zij (bij delen van het gezag) een verzorger of (bij geheel gezag) een voogd, geeft de ouders instructies en treft maatregelen, totdat het kind uit de ouderlijke huishouding is gehaald (§ 1666a BGB). Hiervoor is geen aanvraag nodig. Voor de familierechtbank is iedere tip voldoende (van grootouders, burens, docenten, Jugendamt, kinderarts...). Dit wordt door de familierechters zelf vaak anders gezien, hoewel de familierechtbank door de wet op zijn functie tot actie wordt gemaand. (§ 12 FGG).

Als de familierechter de indruk heeft dat de twistende ouders onvoldoende met de belangen van het kind rekening houden, of als het gaat om de onttrekking van het ouderlijk gezag

(§ 1666 BGB) of om de toestemming van de gesloten huisvesting van het kind (§ 1631b BGB), dan kan, in de laatste twee gevallen moet, de rechter ambtshalve een advocaat voor het kind aanstellen (§ 50 FGG). In alle gezagsprocedures, waarbij de voorkeuren, betrekkingen of de wil van het kind een rol kunnen spelen, dient – als een akkoord tussen de partijen niet mogelijk lijkt en de rechter moet beslissen – het kind gehoord te worden (§ 50b FGG). In het hier ter plaatse ressort Köln wordt het horen doorgaans vanaf het 3^e levensjaar van het kind door de familierechter geëist, ook al geeft de wet geen leeftijdsgrens aan.

II. Openbare Jugendhilfe als deel van het overheidsbestuur

1. Staatsopbouw en bestuursstructuur

1.1 Wetgeving

Wetgevingsorganen zijn er in Duitsland op het gebied van de Bondsregering, de Bondsdag en de federale senaat, de deelstaten en op het gebied van de gemeenten (bijvoorbeeld gemeenteraad, districtsvergadering). Bonds- en deelstaatarlementen nemen *wetten* aan en machtigen de uitvoerende macht *verordeningen* uit te vaardigen. De wetgevingsbevoegdheid van de gemeenten is deelstaatwettelijk geregeld. In NRW gebeurt dit door de gemeentelijke orde (GO). § 4 I 1 GO bepaalt dat de gemeenten hun aangelegenheden per *statuut* regelen, voor zover wetten niets anders bepalen. Daarnaast zijn er procedurevoorschriften. Hetzij van de aan lagere instanties superieuren, hetzij van aan lagere in dienst zijnde dienstsuperieuren. De voorschriften hebben de meest uiteenlopende namen, zoals richtlijn, rondschriften, beschikkingscirculaire, algemene procedurebeschikking, uitvoeringsbestemming, dienstvoorschrift, Geschäftsverteilungsplan etc.

1.2 Bestuur

Bestuur heeft in Duitsland de vorm van *zelfbestuur* (gegarandeerd in Art. 28 GG) of van *staatsbestuur*. Het staatsbestuur is 'van boven naar beneden' ingedeeld, het *zelfbestuur* 'van beneden naar boven'. Gemeenten (= organen van *zelfbestuur*) zijn er in de vorm van districtvrije steden – de grote gemeenten, bijvoorbeeld Köln – en in de vorm van districten. Districten zijn een fusie van kleine gemeenten, zogenaamde tot de gemeente behorende gemeentes, bijvoorbeeld de Rhein-Sieg-gemeente. In sommige deelstaten vormt een fusie van gemeenten (steden en districten) een andere gemeentelijke bestuurseenheid. (In NW de 'Landschaftsverbände' Rheinland in Köln en Westfalen-Lippe in Münster). Bovendien moeten de aangelegenheden van de Bondsregering onderscheiden worden van de 16 deelstaten en van de gemeenten. Wie waarvoor bevoegd is, blijkt uit de grondwet (Art. 28, 74-76 GG).

2. Jugendämter

2.1 Jugendhilfe als zelfbestuur

Jugendämter vervullen zelfbestuurstaken¹⁷ en zijn er in de vorm van *Jugendämter van de stad* of van *Jugendämter van het district*. Het is ook een tot een district behorende gemeente geoorloofd om zelf een *Jugendamt* te creëren (§ 69 II SGB VIII). De districten en de districtvrije steden zijn zogenaamde lokale zorgverlenende instanties (§ 69 I SGB VIII). Verder zijn er de bovenlokale zorgverlenende instanties. Wie dat zijn, bepaalt het deelstaatrecht (§ 69 III SGB VIII). In NRW zijn dit de beide 'Landschaftsverbände' Rheinland en Westfalen-Lippe. Bovendien neemt ook het overheidsbestuur jeugdzorgtaken waar, die door de jeugdministeries van de deelstaten en het landelijke ministerie van jeugdzorg worden uitgevoerd. De taken van de deelstaatministeries (§ 82 SGB VIII) en van het landelijke ministerie (§§ 83, 84 SGB VIII) zijn door de wet slechts heel vaag omschreven en daarom verregaand afhankelijk van de op dat moment heersende jeugdpolitieke behoefte. Belangrijk is echter het jeugdmaatschappelijk rapport (§ 84 SGB VIII), dat de bondsregering in iedere kabinetsperiode dient te presenteren aan de Tweede Kamer.

De openbare zorginstellingen leveren in samenwerking met de onafhankelijke zorginstellingen jeugdhulp (§ 3 alinea 2 S.1 SGB VIII). Welke zorginstellingen onafhankelijk kunnen zijn, is niet in de wet vastgelegd. Pas als een groepering een erkenning als onafhankelijke zorginstelling (§ 75 SGB VIII) of zelfs een eis (§ 74 SGB VIII) indient, moet ze aan bepaalde voorwaarden voldoen.

2.2 Organisatie van de Jugendämter

De instantie Jugendamt is dual, dus op twee manieren georganiseerd. Ze bestaat uit het comité voor het Jugendamt en het bestuur van het Jugendamt (§ 70 alinea 1 SGB VIII). Het bestuur van het Jugendamt voert de taken van het lopende bestuur uit (§ 70 alinea 3 SGB VIII). Maar het comité voor het Jugendamt neemt de fundamentele beslissingen (§ 71 alinea 2 en 3 SGB VIII). Het comité voor het Jugendamt is een parlementair comité van de gemeenteraad, dat verbindend is en dat – anders dan andere parlementaire comités – uit tweederde aan leden bestaat, die niet tegelijkertijd afgevaardigden zijn, maar vertegenwoordigers van wettelijke onafhankelijke verantwoordelijken van de jeugdzorg. Zij worden door de gemeenteraad gekozen (§ 71 alinea 1 Nr.2 SGB VIII). Het comité voor het Jugendamt vormt zagezegd de gemeentelijke jeugdpolitiek.

Ook het landelijke Jugendamt is een instantie die op twee manieren georganiseerd is. Ze bestaat uit het *bestuur* van het landelijke Jugendamt en het *landelijke comité* voor het Jugendamt (§ 70 alinea 3 SGB VIII). Hun structuren komen overeen met die van het Jugendamt (§ 71 alinea 4 und 5 SGB VIII).

De landelijke Jugendämter zijn geen controle-instanties van de *Jugendämter*. De gerechtelijke controle van de Jugendämter wordt uitgevoerd door de regeringspresident, die tot het laagste niveau van het staatsbestuur behoort.

3. De dubbele structuur van de Jugendhilfe

3.1 Algemeen

De Jugendhilfe heeft in Duitsland de taak om het recht van ieder jonge mens op bevordering van zijn ontwikkeling en op opvoeding tot een zelfverantwoordelijke en maat - schappijbekwame persoonlijkheid (§ 1 lid 3 SGB VIII) in samenwerking met de hiervoor

¹⁷ Dat betekent dat de gemeente zakelijk en financieel volgens eigen verantwoordelijkheid handelt en dat zij alleen aan het algemene recht en niet aan het overheidsbestuur (in NRW: de regeringspresident resp. „Oberkreisdirektor“) ondergeschikt is. **Bestuursakten, die zij uitvaardigt, worden door de uitvaardigende instantie zelf (dus door het Jugendamt), niet door de hogergeplaatste instantie gecontroleerd.**

primair verantwoordelijke ouders (Art.6 lid 2 S.1 GG, § 1 alinea 2 SGB VIII) te verwezenlijken (§ 1 lid 3 SGB VIII).

Jugendhilfe is sociale steun en als zulks deel van het Sociale Recht. Om die reden is de jeugdhulp in boek VIII van het SGB geregeld. Haar hoofdfunctie is het tot stand brengen van kansengelijkheid. Ze moet de opvoeding- en ontwikkelingsvoorwaarden van kinderen en jeugdigen verbeteren. Maar ze moet ook de enigszins voorhanden zijnde, structurele of individuele tekorten opheffen, als het ontstaan van zulke tekorten voorkómen. Dit gebeurt op verschillende manieren, die door het tot 1990 geldend *Jugendwohlfahrtsgesetz (JWG)* als Jugendhilfe en *Jugendfürsorge* werden benoemd. Het KJHG categoriseert de taken van de Jugendhilfe anders. Namelijk als hulpaanbod en andere taken (§ 2 SGB VIII), waarbij de gehele Jugendhilfe, alsook delen van de Jugendfürsorge tot het hulpaanbod en het resterende deel van de Jugendfürsorge tot de andere taken behoort. Het hulpaanbod is echte sociale hulp in de zin van het SGB. Als de voorwaarden worden vervuld, kan er wettelijk aanspraak op worden gemaakt, die meestal echter eerst geldend gemaakt moet worden. De andere taken zijn rechtsdogmatisch bezien geen sociale hulp, omdat ze desnoods ook tegen de wil van de ouders en kinderen worden vervuld. Rechtsgeschiedkundig zijn het taken van de politie, die sinds de inwerkingtreding van de grondwet als uitoefening van poortwachterfunctie of overheidstoezicht worden gezien (Art. 6 lid 2 p.2, lid 3 GG). Ook als deze andere taken niet helpen, maar ingrijpen, vindt de ingreep niet plaats met politiemiddelen, maar met sociale hulpmiddelen. Daarmee is het gerechtvaardigd om ze ook in de SGB onder te brengen. In ieder geval is het Jugendamt in zoverre geen instantie die zelf kan ingrijpen, wanneer iedere ingreep ervóór, bij wijze van uitzondering minstens erna, door het Familiengericht gelegitimeerd moet worden.

In het jeugdstrafrecht, geregeld in het *Jugendgerichtsgesetz (= JGG)*, is geen sociale zorg en ook geen deel van het sociale recht opgenomen. Het jeugdstrafrecht reageert op gedrag dat bij volwassenen als 'strafbaar gedrag' aangeduid wordt en in het *Strafgesetzbuch (StGB)* (=Wetboek van Strafrecht) is omschreven. Het JGG antwoordt echter niet met straffen, maar met opvoedingsmaatregelen en staat daarom tussen het jeugdhulprecht als sociaal recht en het strafrecht in. Mogelijke sancties zijn opvoedingsmaatregelen (§§ 9-12 JGG), kindermaatregelen (§§ 13-16 JGG) en de jeugdstraf (§§ 17-18 JGG). Zelfs de jeugdstraf, die een echte straf is, is pedagogisch georganiseerd en daarom een opvoedingsmaatregel. In ieder jeugdstrafproces moet de zogenaamde *Jugendgerichtshilfe* (jeugdrechtbankhulp) actief worden. Deze moet de rechter helpen de juiste pedagogische sanctie te vinden. De jeugdrechtbankhulp is jeugdhulp en staat daarom ook in KJHG (§ 52 SGB VIII, §§ 38, 50 JGG).

De taken van de Jugendhilfe, die de Jugendämter en de landelijke *Jugendämter* moeten doorvoeren zijn in Jugendhilfegesetz exact bij de een of andere instantie ingedeeld (§ 85 SGB VIII). Eenvoudig gezegd vormen de Jugendämter de concrete lokale jeugdhulp (lid 1), terwijl de landelijke Jugendämter meer planmatig, ondersteunend, financierend en in sommige gevallen ook controlerend actief worden (lid 2).

3.2 De Overheid als Toezichthouder

Zoals reeds is opgemerkt levert het *Jugendamt* niet alleen zorg op basis van vrijwilligheid. Ter uitvoering van de opdrachten in de Grondwet is het *Jugendamt* ook verplicht om de functie van toezichthouder van overheidswege uit te oefenen. In het SGB VIII staat dat verwoord in § 1 III, nr 3: "jeugdhulp dient ter verwezenlijking van het recht ...", lid 1 "...kinderen en jongeren te beschermen tegen een bedreiging van hun welzijn ..."

Deze opdracht is overal in het SGB terug te vinden. In dit verband zijn de belangrijkste voorschriften:

- §. 8 III (advisering van het kind in crisissituaties zonder dat de ouders daarvan op de hoogte zijn)

- § 8a (de opdracht om het kind te beschermen als het bedreigd wordt, met name het invoeren van het *Familiengericht* en het inschakelen van andere autoriteiten) en
- § 42 (*het onder haar hoede nemen* van de minderjarige).

In het kader van deze opdracht kan het Jugendamt voor een groot deel voorbijgaan aan de wil van de ouders maar dient *zij haar* handelen in de regel wel te laten controleren/toetsen door het *Familiengericht*. Op de details wordt verderop ingegaan.

3.3 Het leveren van zorg

§ 3 II SGB VIII bepaalt dat jeugdhulp door onafhankelijke zorginstellingen en door openbare zorginstellingen wordt geleverd (regel 1). Verplichtingen tot het leveren van zorg, die door het SGB VIII gemotiveerd worden, richten zich echter alleen tot de openbare zorginstellingen (regel 2). Dat betekent dat alleen de openbare zorginstelling verplicht is zorg te leveren. Bovendien kunnen sinds een paar jaar ook zogenaamde particuliere zorginstellingen betrokken worden.

Daaruit ontstaan, al naargelang, verschillende gerechtelijke constellaties. Het ligt eraan, aan wie degene die de zorg ontvangt, voorkeur geeft; aan een openbare zorginstelling, een onafhankelijke zorginstelling of particuliere zorginstelling. In principe heeft degene die de zorg ontvangt, gerelateerd aan openbare en onafhankelijke zorginstellingen een zogenaamd wens- en keuzerecht (§ 5 SGB VIII), waaraan alleen in uitzonderingsgevallen kan worden voorbiigegaan. Een particuliere zorgaanbieder kan hij altijd zoeken, maar die moet hij echter eventueel duur betalen. Wie ook de prestatie in het concrete geval levert, (dus twee- of triorelatie), in de jeugdhulp moet er (anders dan in andere sociaalrechtelijke relaties) met het kind extra rekening worden gehouden, in wiens voordeel de zorg wordt geleverd (Verdrag ten gunste van derden, § 328 BGB).

Als dus aan de voorwaarden voor bepaalde zorg is voldaan, heeft degene die de zorg ontvangt een aanspraak tegenover het Jugendamt. Met het Jugendamt sluit hij een akkoord tot zorg, ten gunste van het kind, aan wiens zijde hij in de rechtsrelatie van een zorgrechtbekleder staat, zoals ouders (§§ 1626 ff. BGB), voogd (§§ 1773, 1793 ff. BGB) of verzorger (§§ 1909, 1915, 1793 ff. BGB).

Als het Jugendamt de zorg niet zelf levert, maar een derde partij (onafhankelijke of particuliere zorginstelling), dan maakt degene die de zorg ontvangt de afspraak met deze derde partij. De onafhankelijke of particuliere zorginstelling krijgt daardoor het recht op kostenvergoeding bij het Jugendamt. De vergoeding geldt echter meestal alleen als het Jugendamt met de zorginstelling van dat moment van te voren een prestatie- en beloningsovereenkomst had getroffen, waarin ook een kwaliteitsovereenkomst is inbegrepen (§§ 78a ff. SGB VIII voor onveranderde hulp en § 77 SGB VIII voor ambulante hulpen).

3.3 Het aanbieden van hulp

§ 3 II van het SGB VIII bepaalt dat jeugdhulp door zelfstandig gevestigde aanbieders van jeugdhulp en door de instellingen voor jeugdhulp dient te worden geleverd (eerste volzin). De verplichting tot het geven van hulp, die in het SGB VIII wordt uitgelegd, richt zich echter alleen op de overheidsinstellingen (zin 2) d.w.z. dat alleen zij verplicht zijn om hulp aan te bieden. Buiten de twee genoemde organisaties kunnen sinds enkele jaren ook zogenaamde *zelfstandig geworven* aanbieders worden ingeschakeld.

Dat levert verschillende juridische scenario's op, afhankelijk van wie de hulp levert: de overheidsinstelling zélf of de zelfstandige - of de *privatgewerbliche* aanbieder, die de voorkeur van de ontvanger heeft. Wat betreft publieke - en zelfstandige aanbieders heeft de ontvanger van zorg het fundamentele recht op het zogenaamde *Wunsch – und Wahlrecht*

(§ 5 van het SGB VIII) (wens- en keuzerecht) waarvan slechts in uitzonderingsgevallen *mag* worden afgeweken. De ontvanger kan altijd zelf een aanbieder zoeken maar dient dan wèl eventueel de extra kosten zèlf te betalen. Ongeacht wie de hulp in een concreet geval levert (m.a.w. of er sprake is van een relatie tussen twee of drie aanbieders) dient er bij de jeugdhulp (anders dan bij sociaalrechtelijke verhoudingen) bovendien rekening te worden gehouden met het kind voor wie de zorg immers wordt aangeboden (*Vertrag zugunsten Dritter* (het verdrag ten gunste van derden) § 328 van het BGB).

Als aan de voorwaarden voor een bepaald hulpaanbod is voldaan, kan de rechthebbende dus aanspraak maken op hulp door het *Jugendamt*. Daarmee dient hij een overeenkomst te sluiten voor het leveren van zorg aan het kind waarmee hij in juridische zin een relatie als bezitter van het zorgrecht als ouder (§§ 1626 e.v. van het BGB), als voogd (§§. 1773, 1793 e.v. van het BGB) of als verzorger (§§ 1909, 1915, 1793 e.v. van het BGB) heeft.

Als het Jugendamt de zorg niet zelf geeft maar deze door een derde partij wordt verleend (een zelfstandige- of *zelf geworven* aanbieder) dan dient de rechthebbende het contract met die derde partij af te sluiten. De zelfstandige – of de *zelf geworven* uitvoerder verkrijgt daarmee het recht op vergoeding van de kosten door het *Jugendamt*. Dat recht treedt echter pas in werking als het *Jugendamt* van tevoren met de desbetreffende aanbieder een zorgcontract en een onkostenvergoedingsovereenkomst heeft gesloten waarin ook een clause omtrent de kwaliteit dient te zijn opgenomen (§ 78a e.v. van het SGB VIII voor residentiële hulp en § 77 van het SGB VIII voor ambulante hulp).

D. Recht op het leveren van zorg

I. Wettelijke aanspraak op zorg ofwel het objectieve recht (Reflexrecht)

Bij het scala aan zorg komen verschillende juridische vormen voor:

- *Muss-Leistungen* (waarbij een aanspraak op hulp bestaat: zie bijv. §§ 17, 18, 21, 24 I, 27-35 en 35a van het SGB VIII). Deze zorg dient te worden verleend als is voldaan aan de voorwaarden die door de wet worden gesteld. Als ze niet wordt verleend is ze gerechtelijk opeisbaar.
- *Soll-Leistungen* (bijv. §§ 13, 14, 16, 19, 20, 41 van het SGB VIII). Dit zijn in de regel *Muss-Leistungen*. Slechts in uitzonderingsgevallen, die door de autoriteiten dienen te worden *vastgelegd*, is het niet nodig om dat type zorg te geven.
- *Reflexrechte* (§§. 11 I, 24 III van het SGB VIII). Bij deze rechten is de autoriteit verplicht iets te doen maar kan een burger dat recht niet opeisen. De verplichting van de autoriteit kan door de toezienende autoriteit worden gecontroleerd. Bovendien kan de burger gebruik maken van politieke hulpmiddelen.
- *Kann-Leistungen*. Deze vorm van zorg die, overigens veel voorkomt in het maatschappelijk recht, komt in zijn geheel niet voor in het SGB VIII. Het Jugendamt heeft dan ook geen speelruimte in zijn beslissingsbevoegdheid in de directe relatie met de burger.

II. Soorten Zorg

1. Standaardzorgaanbod

1.1 Jugendarbeit (jeugdarbeid) en Jugendverbandsarbeit (art. 11 en 12 van het SGB VIII)¹⁸

§ 11 van het SGB VIII geeft weliswaar geen definitie van jeugdarbeid maar zegt er wel het volgende over:

- wat ermee bereikt dient te worden (de bevordering van de ontwikkeling van de betrokkene door hem in staat te stellen tot zelfbeschikking, het bijbrengen van medeverantwoordelijkheid voor de maatschappij en tot sociale betrokkenheid)

¹⁸ Ter vergelijking: Wiesner / Struck art 11,12; Kunkel / Steffan art 11,12

- wie die aanbiedt (verenigingsleven, initiatieven, zelfstandige aanbieders van jeugdhulp, instellingen voor jeugdhulp)
- en op welke terreinen deze hoofdzakelijk wordt aangeboden (buitenschoolse vorming; vrije tijdsbesteding, bevordering van de *Erziehungsfelder* (opvoedingsgebieden) gezin, school, werk, internationale ontmoetingen van jongeren; kinder- en jongerenrecreatie, advisering aan jeugdigen).

§ 12 van het SGB VIII verplicht de *Jugendämter* om *Jugendverbandsarbeit* d.w.z. het jeugdwerk dat wordt aangeboden door de zelfstandige aanbieders van jeugdhulp, te bevorderen. In dat artikel wordt ook beschreven waardoor de *Jugendverbandsarbeit* zich onderscheidt: zij is zelfgeorganiseerd, gezamenlijk opgezet en medeverantwoord. Of zij zich al dan niet op een hoger vlak (regionaal of landelijk) aaneensluit speelt geen rol. De belangrijkste organisatie van de *Jugendverbandsarbeit* in Duitsland is de *Deutsche Bundesjugendring (DBJR)* en de daarbij aangesloten *Landesjugendringe* in de verschillende deelstaten.

Verdere details zijn geregeld in de *Landesgesetzen* (wetten van de individuele deelstaten):

§ 15 van het SGB VIII. In Nord RheinWestfalen is dat met name het *Gesetz zur Förderung der Jugendarbeit, der Jugendsozialarbeit und des erzieherischen Kinder- und Jugendschutzes* (de Wet ter Bevordering van Jeugdarbeid, het Jeugdmaatschappelijk Werk en van de Opvoedkundige Kinder – en Jeugdbescherming) die ten doel heeft opvoedingshulp te bieden (*Kinder- und Jugendförderungsgesetz – 3. AG-KJHG – KJFöG* (De Wet ter Bevordering van Kinderen en Jongeren) van 12-10-2004¹⁹).

1.2 Jugendsozialarbeit (jeugdmaatschappelijk werk) (§ 13 van het SGB VIII)²⁰

§ 13 van het SGB VIII verplicht de *Jugendämter* in Duitsland tot het verlenen van *Jugendsozialarbeit* d.w.z. een aanbod dat is gericht op het nivelleren van sociale achterstanden of het overwinnen van belemmeringen voor jongeren en dat ten doel heeft scholing en beroepsopleiding alsmede de opname in een werkring van die groep personen te bevorderen. Dit soort hulp botst al snel op juridische grenzen die te maken hebben met de bevoegdheden van de arbeids- of schoolbesturen. Die hebben in ieder geval voorrang § 10 I van het SGB VIII). Desondanks is er een marge, zowel gezien vanuit het standpunt van de jongeren als bekeken vanuit de soorten hulpverlening. Jongeren die niet onder het toepassingsgebied van het SGB II (*Grundsicherung*) vallen, kunnen hun aanspraak doen gelden op grond van § 13 van het SGB VIII. Deze jongeren zijn niet in staat om zelf de kost te verdienen, zijn 25 jaar oud of zij zijn uitgesloten van het toepassingsgebied van het SGB II, omdat ze meer dan 6 maanden zijn ondergebracht in een instelling, ontvangen voorzieningen in het kader van de asielwet of kunnen als buitenlander geen arbeidsvergunning verkrijgen. Ook het geheel aan *Schulsozialarbeit* en alle hulp die is gericht op scholing valt zonder twijfel onder het toepassingsgebied van § 13.

Het is de taak van de *Schulsozialarbeit gedurende diens verblijf op school* de eventuele tekortkomingen in de persoonlijke vaardigheden van een jongere aan te vullen, de persoonlijke ontwikkeling te stimuleren, de sociale vaardigheden te verbeteren en het vormingsproces in nauwere zin te bevorderen. Dit gebeurt in de vorm van groepswork, advisering (ook van de ouders en het onderwijzend personeel), sociaal- pedagogische zorg op individuele basis, projecten met de ouders en een open op de samenleving gericht aanbod²¹)

Voor de details kan opnieuw verwezen worden naar het recht van de verschillende deelstaten, in Nord Rhein Westfalen naar het KJFöG²²

¹⁹ GV. NRW pag. 572

²⁰ Ter vergelijking: Wiesner / Struck art 13; Kunkel / Nonninger art 13

²¹ Kunkel / Nonninger art 13 Anm 16 en 17

²² S.O. FN 18

1.3 Erzieherischer Jugendschutz (opvoedkundige jeugdbescherming)(§ 14 van het SGB VIII)²³

In de Duitse wetgeving bestaat een onderscheid tussen opvoedkundige, en daarmee preventieve jeugdbescherming, en repressieve jeugdbescherming. De eerstgenoemde is geregeld in § 14 van het SGB VIII en is gericht op jongeren en opvoedingsgerechtigden. Het gaat daarbij om een taak van de jeugdhulp. De repressieve jeugdbescherming is geregeld in het *Jugendschutzgesetz* (JuSchG) van 23-7-2002²⁴ en is een taak van de politie. Het gaat daarbij om de bescherming van jongeren in de openbare ruimte en de bescherming van de jeugd in de media. In de praktijk wordt in het geval van de repressieve jeugdbescherming vaak de hulp van het maatschappelijk werk ingeroepen bij het werk van de politie, waarbij een politieagent samen met een maatschappelijk werker's avonds in het centrum van steden cafés, disco's e.d. bezoekt.

Ook in dit geval wordt voor de details verwezen naar het recht van de desbetreffende deelstaat, in Nord Rhein Westfalen naar het KJFöG²⁵

1.4 Bevordering van de Opvoeding in het Gezin (§§ 16-21 van het SGB VIII)²⁶

Het SGB VIII omvat een zeer divers aanbod dat ten dele van *algemene aard* is (vormingswerk, algemeen advies, vrijetijdsbesteding van het gezin, ontspanning van het gezin, § 16), en ten dele van *bijzondere aard*, d.w.z. dat het op bepaalde probleemsituaties is toegesneden (conflictbeheersing binnen het gezin, scheidingsproblematiek, § 17; moeilijkheden van alleenstaande ouders bij de opvoeding, art 18; één van de ouders die niet klaar is voor de opvoedingstaak, § 19; begeleiding en verzorging van kinderen in noodsituaties, § 20; ouders die constant verhuizen vanwege hun werk, § 21). In de praktijk gaat er met name veel aandacht naar de advisering aan alleen opvoedende ouders²⁷ en naar de advisering bij scheiding.

Als er bij de rechtbank een echtscheidingsverzoek²⁸ is ingediend en het echtpaar minderjarige kinderen heeft, is de rechtbank verplicht het *Jugendamt* daarvan op de hoogte te brengen (§ 17 van het SGB VIII.). Het Jugendamt doet de ouders vervolgens een adviesaanbod. Het doel van die advisering is ervoor te zorgen dat het kind, in en tijdens de juridische strijd tussen de volwassenen, niet over het hoofd wordt gezien. Daarbij dient een gezamenlijk plan voor de uioefening van de ouderlijke zorg te worden opgesteld waarbij het kind op gepaste wijze dient te worden betrokken. (§ 17 II van het SGB VIII). Dat hoeft niet te betekenen dat beide ouders blijven zorgen voor het kind maar wel dat dat plan is gericht op een regeling waarvoor beide ouders in het belang van het kind verantwoordelijkheid nemen.

In het geval van advisering aan alleenopvoedende ouders gaat het vaak om de vraag hoeveel alimentatie degene bij wie het kind niet de hoofdverblijfplaats heeft ofwel de ouder die alimentatieplicht heeft ten aanzien van het kind, moet betalen (art 1601 e.v., 1612a van het BGB) of om de uitoefening van het recht op omgang (art 1684 van het BGB). Ofschoon er geen juridische relatie bestaat tussen beide zaken, is de ouder die recht heeft op alimentatie vaak niet bereid om het omgangsrecht te garanderen wanneer er geen alimentatie wordt betaald en menen de alimentatieplichtige ouders dan ook vaak dat zij door de betaling van alimentatie (omgang met) het kind hebben "gekocht".

²³ Ter vergelijking: Wiesner / Struck art 14; Kunkel / Schwab art 14

²⁴ BGB1. I pag.. 2730; 2003 pag. 476; 2004 I pag. 1857, 2228, 2570, 2600

²⁵ S.o. FN 18

²⁶ Ter vergelijking: Wiesner /Struck art 16-21; kunkel / Kunkel / Mix-Strzoda art 16-21

²⁷ Volgens een beperkte volkstelling uitgevoerd door het *Statistisches Bundesamt* (het Federaal Bureau voor Statistiek) waren er in 2003 2,718 (14,65%) miljoen kinderen onder de 18 jaar die door één ouder werden opgevoed op een totaal van 14,864 miljoen kinderen in die leeftijdsgroep.

²⁸ volgens opgaven van het *Statistisches Bundesamt* waren vonden er in 2005 207.700 scheidingen en 388.451 huwelijken plaats hetgeen een scheidingspercentage van 51.9% betekent. Bij die scheidingen waren 156.386 kinderen betrokken.

1.5 Dagverblijven/opvang en Dagverpleging (art 22-26 van het SGB VIII)²⁹

Als voorbeelden van kinderdagverblijven noemt het KJHG uitdrukkelijk kleuterscholen en buitenschoolse opvang en spreekt die wet verder over “andere instellingen waar kinderen een deel van de dag of de hele dag verblijven” (§ 22 van het SGB VIII). Met andere instellingen worden met name *Krippen* (voor zuigelingen) en *Krabbelstuben* (voor kinderen tot 3 jaar), maar ook verblijven voor kinderen die ouder zijn, bedoeld. Gelijkwaardig aan de kinderdagverblijven is de *Tagesplegeperson* (leider/leidster), die zowel man als vrouw kan zijn, maar die in de praktijk vaak een “dagmoeder” is. Zij kan naar een ander gezin toe gaan maar het kind ook in haar eigen huis verzorgen. Een kind kan vanaf het voltooien van het derde levensjaar wettelijk aanspraak maken op een plaats op de kleuterschool (§ 24 I van het SGB VIII). De details worden door de wetgeving van de desbetreffende deelstaat integraal geregeld; de deelstaat heeft op dit gebied zijn eigen wetten gemaakt, die ten dele zijn onder te brengen bij de jeugdhulp (bijv. in Nord Rhein Westfalen bestaat een tweede wet ter uitvoering van de nieuwe wetgeving van het KJHG – de wet m.b.t. kinderdagverblijven van 29-10-1991³⁰) en ten dele bij het onderwijs (bijv. het Bayerische Kindergartengesetz (de Beierse Wet op de Kleuterscholen) van 25-7-1972, GVB1. pag 297). In Nord Rhein Westfalen is momenteel een ontwikkeling aan de gang waarbij de *Kinderhorte* langzamerhand aan het verdwijnen zijn en worden vervangen door zogenaamde “Offener Ganztagschulen” (OGS) (open scholen voor voltijdsonderwijs) worden vervangen. De juridische basis daarvan is terug te vinden in het *Schulgesetz* (de Schoolwet) van Nord Rhein Westfalen. Op federaal niveau wordt er op dit moment aan gewerkt om het aantal plaatsen in dagverblijven voor kinderen van onder de drie jaar drastisch te verhogen.

1.6 Hulp bij de Opvoeding (§§. 27-35, 36-40 van het SGB VIII)³¹

1.6.1 Algemeen

Hulp bij de opvoeding omvat een breed spectrum aan vormen van ambulante - en residentiële opvoedingshulp die niet eens allemaal door het SGB worden benoemd (let op de woorden: “in het bijzonder” in § 27 lid 2). De Wet noemt zagezegd alleen de “prototypes” die tot het standaardrepertoire van ieder *Jugendamt* zouden moeten behoren. Het verlenen van alle soorten hulp is afhankelijk van (§ 27 lid 1)

- een gebrek in de opvoeding (“ de opvoeding die het kind of de jongere moet krijgen is niet gegarandeerd” – omgekeerde gevolgtrekking uit § 1 I van het SGB VIII).
- de geschiktheid en de noodzaak van de hulp evenals
- de toestemming van de persoon die het recht heeft de zorg te ontvangen (waarbij kan worden opgemerkt dat een persoon die dat recht heeft, eventueel door de rechtbank kan worden vervangen door een ander, conform § 1666 van het BGB).

Als **ambulante hulp** noemt het SGB VIII:

- advisering bij de opvoeding (§ 28)
- groepswork (§ 28)
- hulp bij de opvoeding en hulp met de zorg (§ 30)
- sociaal-pedagogische gezinshulp (§ 31)
- de opvoeding in een daggroep of dagverplegingsplek (§ 32) die ook wordt aangeduid als parttime residentiële hulp.

²⁹ Ter vergelijking: Wiesner / Struck art 22-26; Kunkel / Klinger art 22-26

³⁰ S.o. FN 11

³¹ Ter vergelijking: Wiesner / Wiesner / art 27-40; Kunkel / nonninger / Götze art. 27-40

Als **residentiële hulp** noemt het SGB VIII:

- voltijdse zorg (§ 33)
- opvoeding in een instelling of in een begeleide woonvorm (§ 34)
- intensieve sociaal-pedagogische begeleiding op individuele basis (§ 35)

Adoptie is weliswaar ook een vorm van jeugdhulp maar geen hulp bij de opvoeding en zij wordt dan ook niet genoemd in het SGB VIII maar in lagere wetgeving, het *Adoptionsvermittlungsgesetz* (adoptiebemiddelingswet), afgekort *AdVermiG*.

Toch wordt het begrip adoptie keer op keer genoemd in het SGB VIII als het gaat om de overweging of een plaatsing bij derden de situatie van het kind voldoende zou kunnen verbeteren of dat er “meer” moet gebeuren. Daarom wordt adoptie apart behandeld onder 6.4.

Het SGB VIII noemt in §§ 28-35 geen voorwaarden (indicaties) voor de keuze van een vorm van hulp op individuele basis maar beschrijft wél:

- degenen die mogelijk voor die vorm van hulp in aanmerking komen,
- de doelen die met die hulp kunnen worden bereikt en
- de methodische aspecten van de hulp.

In het geval van **hulp in de vorm van plaatsing bij derden** is het

- het primaire doel dat het kind/de jongere terugkeert in het gezin
- het doel als dat niet te verwezenlijken is, dat het kind/de jongere wordt geadopteerd
- het doel wanneer adoptie niet aanmerking komt, dat de jeugdige permanent in een pleeggezin wordt geplaatst
- tenslotte in het uiterste geval de permanente plaatsing in een *instelling* waarbij instellingen die zoveel als mogelijk een gezinsstructuur nabootsen voorrang hebben.

De *Jugendämter* zijn verplicht om met de biologische ouders samen te werken om hen (weer) in staat te stellen de opvoeding op zich te nemen (§, lid 1 pagina 2,3). Ze zijn er eveneens toe verplicht om pleeggezinnen te werven, te scholen en te begeleiden (§§ 2, lid 2 nr 4, 33). Als een kind is ondergebracht bij een pleeggezin dan kan dat, ondanks de civielrechtelijke onderhoudsplicht van de biologische ouders (§§. 1601 e.v. van het BGB), een bijdrage in het onderhoud ontvangen (§ 39) die bestaat uit een deel voor het onderhoud van het kind en een bijdrage in de opvoeding voor de pleegouders.

1.6.2 Ambulante Hulp

a) *Advisering bij de Opvoeding (art 29 van het SGB VIII)*³²

Binnen de jeugdhulp in Duitsland spreken we enerzijds van *functionele* advisering bij de opvoeding, d.w.z. advisering als een bestanddeel van alle opvoedkundige hulp en anderszijds van *institutionele* advisering bij de opvoeding krachtens § 28 van het SGB VIII.. In ieder geval heeft opvoedingsadviesing de taak om stabiliserend te werken in geval van vragen, conflicten en crises bij de opvoeding van kinderen en jongeren en bedreigingen en verstoringen in de psychologische ontwikkeling van jongeren op te sporen en te behandelen. Zij dient ook preventief, als algemeen ondersteunende hulp te worden ingezet (§ 16 van het SGB VIII).

³² In 2004 gaat het om 304.972 gevallen van opvoedingsadviezen door instellingen

b) *Sociaal Groepswerk (§ 29 van het SGB VIII)*³³

Daaronder verstaan we een groeps pedagogisch hulpaanbod van zeer uiteenlopende aard voor oudere kinderen en jongeren zoals bijv. sociale trainingen, oefen – en ervaringscursussen, opvoedingscursussen, ondersteuningscursussen enz. Methodisch inhoudelijk wordt daarbij met verschillende uitgangspunten gewerkt waaronder vooral de handelings-, belevings- en verbaal–thematisch georiënteerde cursussen opvallen. Het doel is het verwerven van een grotere zelfstandigheid, het verminderen van het aantal conflicten in het gezin en op school en het overwinnen van gedragsproblemen .

c) *Opvoedingsondersteuning, Zorgverlening (§ 30 van het SGB VIII)*³⁴

In het SGB VIII betekenen beide begrippen, die uit verschillende rechtsgebieden (JWG en JGG) stammen, hetzelfde, namelijk: pedagogische hulpverlener die een jongere ondersteunt bij het omgaan met ontwikkelingsproblemen en zijn verzelfstandiging bevordert, zonder dat hij zijn gezinsomgeving moet verlaten. Anders dan bij het sociale groepswerk is de hulp bij de opvoeding hulp op individuele basis waarbij de hulpverlener bij het gezin op bezoek gaat. Het gezin en de sociale omgeving wordt daardoor bij de opdracht betrokken. Oorspronkelijk werd dit soort hulp verzorgd door de (onbezoldigde) vrijwillige sector maar inmiddels wordt zij nog bijna uitsluitend door pedagogisch opgeleide deskundigen verleend.

d) *Sociaal-Pedagogische Gezinshulp (§ 31 van het SGB VIII)*³⁵

Hieronder verstaat men een vorm van maatschappelijke/sociale hulp, waarbij een pedagogisch opgeleide beroepskracht gedurende een bepaalde periode (bijv. een half jaar) regelmatig (bijv vier keer per week gedurende vier uur) bij het gezin op bezoek gaat en de ouders systematisch aanstuurt en ondersteunt bij de opvoeding van hun kinderen, de financiën en het organiseren van het huishouden. Het primaire doel van dergelijke hulp is om te verhinderen dat de kinderen uit huis geplaatst moeten worden. Deze vorm van hulp lijkt qua intensiteit en de manier waarop zij wordt ervaren door de betrokkenen, al heel sterk op een ingreep. Omgekeerd mag er bij de betrokkenen niet de indruk ontstaan dat het om hulp in de huishouding gaat. Oorspronkelijk kwamen kinderrijke gezinnen vaak voor dit soort hulp in aanmerking. Intussen wordt zij ook vaak gegeven aan ouders die alléén voor de opvoeding staan.

Hulpaanbod bij de Opvoeding

	1.Ambulante Hulp			
	buiten het gezin		binnen het gezin	
	§ 28 Advisering bij de opvoeding	§ 29 Sociaal Groepswerk	§ 30 Hulp bij de opvoeding	§ 31 Sociaalpedagogische gezinshulp
Doelgroepen	kinderen jongeren ouders andere opvoeders	oudere kinderen jongeren	kinderen jongeren	gezinnen
Doel	Ondersteuning - bij het vaststellen en het oplossen van individuele – en gezinsgerelateerde problemen en de daaraan ten grond liggende factoren - bij scheidingsituaties	- Hulp bij het bewaken van ontwikkelings- en gedragsproblemen - bevordering van de ontwikkeling	- Ondersteuning bij ontwikkelingproblemen. - Bevordering van de zelfstandigheid	- Ondersteuning bij opvoeding, bij algemene problemen, bij de oplossing van conflicten en crises, in overleg met diensten en instellingen - Het in staat stellen tot zelfhulp.
Methode	samenwerking van deskundigen	groeps pedagogische concepten; sociaal leren in de groep	het betrekken van de sociale omgeving bij de doelstelling: in het gezin blijven wonen	gedurende een langere periode; medewerking van het gezin

³³ Statistisch wordt de hulp onder b) en c) samengevat als “zorg voor individuele jongeren”. In 2004 ging het daarbij om 24.840 gevallen.

³⁴ Zie voetnoot 27

³⁵ In 2004 is in 27.416 gevallen deze vorm van hulp verleend.

e) Daggroepen/Dagpleeggroepen (§ 32 van het SGB VIII)³⁶

Deze vorm van hulp ligt tussen ambulante - en residentiële hulp in. Zij is tweeledig en is een alternatief voor residentiële voltijdse zorg (§§ 33 en 34 van het SGB VIII). In plaats van de kinderen en jongeren volledig uit huis te plaatsen blijven ze onderdeel van het gezin en worden ze alleen overdag door een instelling of door een pleeggezin verzorgd en pedagogisch begeleid. Deze hulp vertoont een zekere gelijkenis met de hulp in dagverblijven (§ 22 van het SGB VIII) en dagverpleging (§ 23 van het SGB VIII) maar vooronderstelt, in tegenstelling tot de laatstgenoemde hulp, een gebrek in de opvoeding dat moet worden bestreden met intensievere pedagogische middelen zoals orthopedagogiek.

1.6.3. Residentiële Hulp

a) *Voltijdse Hulp* (§ 33 van het SGB VIII)³⁷

Bij deze vorm van hulp wordt het kind in een ander gezin ondergebracht waarbij ander betekent dat het kind niet bij of met (één van) de biologische ouders woont. Dat betekent dat, ook als ze bij hun grootouders of oudere broers of zussen wonen, er sprake is van een "vreemd" gezin en dus van een pleeggezin. Het is uitdrukkelijk géén voorwaarde dat dat gezin speciale pedagogische kwaliteiten bezit. Als het kind echter behoefte heeft aan speciale pedagogische hulp, dan bestaat de mogelijkheid het in een speciaal pleeggezin te plaatsen. Zulke pleeggezinnen hebben per regio een verschillende naam: bijv. *heilpedagogische Pflegestellen* (orthopedagogische pleegzorg), *Erziehungsstellen* (opvoedingspleegzorg), *Erziehungsfamilien* (opvoedingsgezinnen) enz. In deze gezinnen dient tenminste één van de ouders een pedagogische opleiding te hebben gevolgd.

b) *Tehuis* (§ 34 1 van het SGB VIII)

Tehuizen zijn instellingen waar voor opgenomen kinderen en jongeren het zwaartepunt van hun leven ligt. Zij vervangen in de regel alleen de rol van het gezin maar geen andere functies zoals bijv. de school. De opvoeding in een tehuis die vroeger vaak een pedagogische nachtmerrie was, vindt op dit moment volgens moderne principes plaats; waaronder:

- qua grootte, leeftijdssamenstelling en de toewijzing aan opvoeders dienen de tehuizen op een gezin te lijken.
- nieuwe vormen van differentiatie (decentrale woongroepen van verschillende grootte in alledaagse - of therapeutisch georiënteerde settings)
- regionale binding (het vermijden van een te grote afstand tussen de instelling en het woonhuis)
- de koppeling van het residentiële - en het open aanbod; oriëntering op de maatschappelijke ruimte.
- het vermijden om zuigelingen en kleuters in tehuizen onder te brengen.

Ofschoon het in de regel beter is om een kind onder te brengen bij een gezin dan in een tehuis, zal er ook in de toekomst behoefte bestaan aan tehuizen omdat bepaalde kinderen niet in pleeggezinnen kunnen worden geplaatst (bijv. omdat ze niet in staat zijn in een gezin te leven; als de plaatsing slechts tijdelijk is enz.). Dit punt is onder deskundigen onomstreden.

³⁶ In het 2004 ontvingen 22.269 minderjarigen deze vorm van hulp, waarvan 20.810 in een instelling; de overigen in het gezin

³⁷ In 2004 ontvingen 58.134 minderjarigen deze vorm van hulp. Daarvan werden er 10.353 ondergebracht bij hun grootouders of andere familieleden en 47.781 bij voor hen onbekende gezinnen.

Wat wel wordt betwist is of *geschlossene Unterbringung* (gesloten plaatsing) noodzakelijk is. Met de toenemende pedagogische toerusting van de tehuizen werden vrijheidsbenemende plaatsingen als een pedagogische nederlaag gezien en zoveel mogelijk vermeden. Ondertussen is de discussie echter opnieuw losgebrand vanwege kinderen die massaal misdrijven plegen maar daarvoor strafrechtelijk niet kunnen worden vervolgd (m.a.w. kinderen van onder de 14 jaar) en extreem gewelddadige jongeren. Als er voor de laatstgenoemde categorie slechts jeugdgevangenis of jeugdpsychiatrie rest dan is gesloten plaatsing in een tehuis misschien nog het minst schadelijke alternatief.

Deze discussie is in Duitsland nog niet afgesloten. De wetgever is bij zijn huidige opvatting gebleven en eist voor een vrijheidsbenemende maatregel nog steeds toestemming van het *Familiengericht* (§ 1631b van het BGB). Dat geldt echter niet voor leeftijdsgebonden vrijheidsbeperkingen.

2. Residentiële Hulp				
	residentieel in deeltijd	residentieel		ambulant of residentieel
	in gezin / instelling	gezin	instelling	
	§ 32 semi-residentieel Daggroepen/ deeltijdpleegzorg	§ 33 voltijdspleegzorg	§ 34 instelling, andere begeleide woonvorm	§ 35 intensieve sociaal- pedagogische zorg op individuele basis
Doelgroep	kinderen jongeren	kinderen jongeren	kinderen jongeren	jongeren
Doel	- ondersteuning van de ontwikkeling - garanderen van het verblijf in het oorspronkelijk gezin	- tijdelijke hulp bij de opvoeding of - duurzame opname	- bevordering van de ontwikkeling - toekomstplanning <ul style="list-style-type: none"> • streven naar de terugkeer in het gezin • voorbereiding op de opvoeding in een ander gezin of • voorbereiding op zelfstandigheid. 	ondersteuning bij maatschappelijke integratie en bij het vorm geven aan een zelfstandig leven
Methode	leren in een groep; begeleiding op het gebied van onderwijs; begeleiding van de ouders	Met inachtneming van <ul style="list-style-type: none"> • leeftijd • ontwikkelingsfase • persoonlijke bindingen • mogelijkheden om de opvoedingsvoorwaard en in het herkomst-gezin te verbeteren 	- koppeling van het alledaagse leven en de pedagogische en therapeutische hulp - met inachtneming van <ul style="list-style-type: none"> • leeftijd • ontwikkelingsfase • mogelijkheden om de opvoedingsvoorwaard en in het herkomstgezin te verbeteren 	voor langere tijd; met inachtneming van individuele behoeftes

c) *Andere begeleide woonvormen (§ 34 alternatief 2 van het SGB VIII)*³⁸

Dit begrip is door de wetgever bewust op een open manier gedefiniëerd zodat er ook andere vormen van residentiële hulp onder kunnen vallen en zich nieuwe vormen kunnen ontwikkelen. In het "jeugdhulplandschap" in Duitsland bestaan de volgende instellingen:

- begeleid zelfstandige woongemeenschappen (WG)
- begeleid zelfstandig wonen van individuen
- kinder- en jongerendorpen
- kindertehuizen
- instituten voor jeugdbescherming, voorzover zij niet dienen voor crisisopvang
- eventuele internaten³⁹

d) *Intensieve sociaal-pedagogische hulp op individuele basis (§ 35 van het SGB VIII)*⁴⁰

Deze vorm van hulp (afgekort: *InspE*) is de laatste strohalm voor jongeren, die niet meer te bereiken zijn met welke vorm van traditionele hulpverlening dan ook. Het gaat dan bijv. om jongeren uit het drugs- en prostitutiemilieu, weglopers, punks, dakloze jongeren enz. Bij deze vorm van hulp gaat het niet om plaatsing in een gesloten inrichting maar om alternatieve, vrijheidsbenemende maatregelen en om plaatsing in psychiatrische instellingen.

De wet zegt helemaal niets over een inhoudelijke invulling. Het belangrijkste criterium is evenwel "intensiteit". Daarbij behoort o.a.⁴¹ een met redenen omkleed/gefundeerd concept, een voortdurende evaluatie van het hulpproces, de betrokkenheid van de verzorger bij een gezamenlijke hulpinspanning met een bewust conceptuele - en vakinhoudelijke orientatie (team, vakadvies, supervisie) alsmede grondige documentatie. Wat betreft de aard van de hulp, kan slechts worden opgemerkt dat die hulp noch thuis noch in een/de shelter/nachtopvang kan worden verleend. In een normale situatie woont de jongere op een gehuurde kamer die wordt aangevuld met - of vervangen door ondersteunende pedagogische maatregelen. Het hulpplan dient algemeen te zijn en gericht op de leefwereld van de jongere.

³⁸ In 2004 waren er 11.279 jongeren in een woongemeenschap ondergebracht en 4.720 in een eigen woning.

³⁹ zie: OVG Brandenburg Jugendamt 2001, 597; Schleswig-Holsteinisches VerwG, Schl HA 2003, 173

⁴⁰ In 2004 waren er 4.618 minderjarigen die deze hulp ontvingen

⁴¹ Wiesner art x van het SGB VIII 35 Rn. 11

1.7 Bemiddeling bij adoptie^{42, 43}

Volgens het *Rechtsinstitut der Adoption* (Gerechtelijk Instituut voor Adoptie) dient er een onderscheid te worden gemaakt tussen het verloop van de bemiddeling bij adoptie en de civielrechtelijke statusverandering van de jongere. De onder 1.1-1.6 opgesomde vormen van hulp bij de opvoeding hebben geen verandering van de juridische status van de jeugdige tot gevolg. In het meest extreme geval (plaatsing bij derden) is er weliswaar sprake van een uithuisplaatsing van het kind maar desondanks verandert de juridische relatie van het kind met de ouders niet. Bij adoptie is dat anders; in ieder geval wanneer het niet om de adoptie van een stiefkind gaat. Civielrechtelijk krijgen de pleegouders of de instellingen slechts minimale rechten ("kleines Sorgerecht" (beperkt zorgrecht): § 1688 van het BGB en eventueel delen van de ouderlijke zorg: § 1630 III van het BGB); ook krijgen zij later omgangsrecht: § 1685 van het BGB).

Bij de adoptie van een stiefkind wordt één ouder vervangen. Omdat de andere biologische ouder blijft, is het niet nodig om te werven. Iets dergelijks is ook het geval bij een adoptie door familieleden: omdat de familieleden zich als ouders aanbieden zijn wervingactiviteiten, in ieder geval in de traditionele zin van dat woord waarbij naar ouders voor een kind wordt gezocht, niet nodig. In beide gevallen gaat het alleen om de verandering van de civielrechtelijke status van het kind die in ieder geval, in ieder geval formeel en in het belang van het kind, gepaard gaat met een zekere mate van toezicht door de rechtbank.

Als er daarentegen sprake is van een adoptie door derden, is de bemiddeling échte hulp die wordt gegeven door de *Jugendhilfedienst* (jeugdhulpinstelling). Die vorm van hulp wordt niet geregeld door het *Kinder – und Jugendhilfegesetz* maar door een aparte wet, het *Adoptionsvermittlungsgesetz* (de Wet op de Bemiddeling bij Adoptie), afgekort: *AdVermiG*. Desalniettemin wordt er in het SGB VIII op verschillende plaatsen over gesproken dat er tijdens het opstellen van een hulpplan rekening mee moet worden gehouden dat adoptie de beste oplossing voor het kind zou kunnen zijn (bijv. § 36 I 2 en § 37 I 4). Bemiddeling bij adoptie is voorbehouden aan de *Jugendämtern* en de zelfstandige aanbieders van jeugdhulp, die dienen te beschikken over adoptieplaatsen die aan bepaalde vakinhoudelijke vereisten moeten voldoen (§ 2 van het *Adoptionsvermittlungsgesetz*). Hun taak bestaat erin voor een kind, dat feitelijk geen ouders heeft de best mogelijke ouders te vinden (en niet omgekeerd). Dat vereist dat de behoeftes van het kind en datgene wat de adoptanten te bieden hebben wordt vergeleken en dat beide partijen worden samengebracht als die behoeftes met elkaar in overeenstemming zijn. In ieder geval is het welzijn van het kind de topprioriteit (§ 1741 I 1 van het BGB). Het voldoen aan de civielrechtelijke voorwaarden voor een adoptie, waarbij de status van het kind verandert is een onderdeel van die test.

Die civielrechtelijke voorwaarden zijn:

- minimum leeftijd: 25 jaar; in geval van paren van 25 respectievelijk 21 jaar; in het geval van de adoptie van stiefkinderen 21 jaar (§ 1743 van het BGB)
- toestemming van het kind als dit tenminste 14 jaar oud is (§ 1746 van het BGB)
- toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger van het kind (§ 1746 I 2, 3 van het BGB)

⁴² Zie hiervoor: Wiesner / Oberloskamp bijlage III: *Adoptionsvermittlungsgesetz* (Wet op de Bemiddeling bij Adoptie)

⁴³ In 2004 zijn 5064 adopties uitgesproken (ter vergelijking; er zijn er 10 ongedaan gemaakt). In 377 gevallen (7%) waren de adoptieouders familie van het kind, in 2787 gevallen ging het om de adoptie van een stiefkind (55%) en slechts in 1900 gevallen (37,5%) was er sprake van een adoptie door onbekenden (het politieke doel van adoptie: kinders zonder ouders aan ouders te helpen). Aan het eind van dat jaar waren er 9.984 aspirant adoptiefouders en 878 minderjarigen beschikbaar voor adoptie m.a.w. voor ieder kind waren er 11 kandidaten.

- toestemming van de ouders van het kind, onafhankelijk van het feit of ze het zorgrecht nog bezitten, of in plaats daarvan de toestemming verleend door de rechtbank (§§ 1747, 1748 van het BGB)
- in geval van de adoptie van een stiefkind: toestemming van de biologische ouder (§ 1749 van het BGB)
- het voldoen aan de formele voorwaarden (notariële vastlegging van het adoptieverzoek en de toestemmingen (§§ 1750 I 2 en 1752 II 2 van het BGB).
- dat de adoptiefouders al een vastgestelde periode voor het kind hebben gezorgd (§ 1744 van het SGB).

Door het kind te adopteren verkrijgt het dezelfde rechtspositie als een biologisch kind van de adoptieouder(s) of in het geval van de adoptie van een stiefkind van de biologische ouder en de adoptiefouder (§ 1754 e.v. van het BGB). Het gaat dan om een zogenaamde *Volladoption* (volledige adoptie). Die kan op enkele uitzonderingsgevallen na niet worden ontbonden (§§ 1759 e.v. van het BGB)

2. Hulp voor bijzondere groepen

a) Integratiehulp voor minderjarigen met psychische problemen (§ 35a van het SGB VIII)⁴⁴

Hulp door de jeugdhulp is alleen toegesneden op mensen met psychische problemen. Lichamelijke- of geestelijke handicaps zijn het onderwerp van Boek 12 van het *Sozialgesetzbuch* (Sociale Wetboek) (aangaande maatschappelijke hulp). § 10 IV 2 van het SGB VIII benadrukt dat nog eens ofschoon het reeds blijkt uit het voorschrift zelf.

§ 35a I 1 van het SGB VIII, dat aanleunt tegen § 2 I van het SGB IX (rehabilitatie en deelname aan de maatschappij door mensen met een handicap), geeft een definitie van het begrip *gehandicapt*. In dat artikel wordt het begrip “gehandicapt” voor alle rehabilitatiehulp en de verschillende verleners van rehabilitatiehulp bindend geregeld overeenkomstig de standaarden van de WHO⁴⁵. § 35a benoemt daartoe twee criteria die tegelijkertijd moeten optreden:

- enerzijds moet de psychische aandoening hoogstwaarschijnlijk (prognose) leiden tot achterstand in de psychische ontwikkeling van meer dan zes maanden (Nr 1).
- anderszijds moet de deelname aan het maatschappelijk leven zijn belemmerd of moet worden verwacht dat dat zal gaan gebeuren. (Nr 2).

Kinderen en jongeren van wie het, volgens het inzicht van deskundigen, zeer waarschijnlijk is dat hun deelname aan het maatschappelijk leven (negatief) wordt beïnvloed, lopen gevaar op psychische problemen (lid 1, volzin 2).

Het eerste criterium moet door een arts of psychotherapeut, die over bijzondere kennis van psychische stoornissen bij kinderen en jongeren beschikt, worden aangetoond. (voor details, zie § 35 I 1 nr. 1-3 van het SGB VIII). Daarbij dient hij naar internationale standaarden te handelen (lid 1a, volzin 2 en 3).

Het tweede kenmerk dient door deskundigen van de *Jugendhilfe* vastgesteld te worden. Omdat ook dit kenmerk is geënt op de definitie van de WHO moet de jeugdhulp daar rekening mee houden en een eigen interdisciplinair inhoudelijk plan opstellen⁴⁶.

Als vaststaat dat aan de voorwaarden voor de aanspraak is voldaan dan wordt de hulp, die is gericht op de behoeftes van de desbetreffende persoon ook verleend. Zij kan ambulante, semiresidentiële of residentiële (verplegende persoon, instelling) zijn (§ 35a II van het SGB VIII). Als er tegelijkertijd ook hulp bij de opvoeding moet worden geboden, dan moeten ook dáárvóór geschikte centra en instellingen worden gekozen (lid 4).

⁴⁴ Wiesner / Fegert art x van het SGB VIII 35a / Vondung art x van het SGB VIII 35a

⁴⁵ Voor details, zie: Wiesner art 35a Rdnr.5

⁴⁶ Voor details zie Wiesner Rdnrn. 19-25.

b) Hulp aan Jongvolwassenen (§ 41 van het SGB VIII)⁴⁷

Jongeren die tussen de 18 en 21 jaar oud zijn en ondanks het feit dat ze dus meerderjarig zijn, niet voldoen aan de opvoedingsdoelen van § 1 I van het SGB VIII, m.a.w. het dragen van verantwoordelijkheid voor zichzelf en het bezitten van de capaciteit om te functioneren in de maatschappij, kunnen hulp voor jongvolwassenen krijgen. De wet bevat geen nauwkeurige voorwaarden voor dat doel en zij is er niet speciaal op gericht dat iemand die aan een opleiding is begonnen die ook afmaakt of dat opvoedingshulp aan een jongere nog moet worden afgesloten. Het enige waarop men zich kan richten is de noodzaak van hulp en het doel dat met deze hulp wordt nagestreefd: de ontwikkeling van de persoonlijkheid en het invullen van een zelfstandig leven. Dat houdt in ieder geval in dat er ook een zekere mate van uitzicht op verbetering van de situatie bestaat. In de regel kan deze vorm van hulp tot het bereiken van de 21jarige leeftijd worden geboden; in speciale, goed gemotiveerde, unieke gevallen zelfs nog langer.

Voor de verdere invulling van deze hulp wordt verwezen naar de voorschriften voor minderjarigen en jongeren met psychische problemen. In ieder geval komen spFH en daggroep voor deze categorie jongeren niet in aanmerking. In de praktijk blijkt dat het overgrote deel van de hulp bestaat uit opvoeding in een tehuis of in een anderszijds begeleide woonvorm (§ 34 van het SGB VIII) en InspE (§ 35 van het SGB VIII) Na de beëindiging van die hulp dient de jongere dan weer advies en ondersteuning te worden geboden.

3. Financiering van het Hulpaanbod

Bij de financiering van het hulpaanbod dient onderscheid gemaakt te worden tussen ambulante hulp aan de ene kant en residentiële-, semiresidentiële en voorlopige hulp aan de andere. Voor bepaalde vormen van *ambulante hulp*, die in § 90 I 1 van het SGB VIII met naam worden genoemd, kan een vaste, getrapte bijdrage in de kosten worden gevraagd, waarbij verschillende criteria (inkomen, aantal kinderen enz) een rol kunnen spelen. De hoogte van die bijdrage moet worden vastgesteld aan de hand van de regelgeving van iedere deelstaat (lid 1, volzin 2).

Voor het *tweede type* zorg wordt een bijdrage in de kosten gevraagd. (§ 91 I en II van het SGB VIII). Anders dan op andere terreinen van het sociale recht, is het verlenen van dergelijke hulp volgens het SGB VIII er niet van afhankelijk of het inkomen en het vermogen van de ontvanger van die hulp worden ingebracht. Dat is zo omdat dit in het geval van jeugdhulp de jongere zou benadelen en niet de ouders. § 91 V van het SGB VIII schrijft dan ook nadrukkelijk voor dat de instellingen voor jeugdzorg de kosten dragen, onafhankelijk van het feit of er een bijdrage wordt gevraagd.

Voor het betalen van een bijdrage in de kosten komen de ouders, huwelijkspartners en levenspartners, de jongeren zélf en jongvolwassenen in aanmerking. De bijdrage dient lager te zijn dan het inkomen en wel in een mate die is vastgesteld in § 93 van het SGB VIII, het vermogen geldt alleen voor jongvolwassenen en meerderjarigen die recht op hulp hebben, overeenkomstig § 19 (ouders die met hun kind in een instelling wonen). Voor de vaststelling van de bijdrage in de kosten wordt gebruikt gemaakt van een overzicht van vaste, getrapte bedragen op grond van een verordening⁴⁸. In de regel wordt er betaald na het overleggen van de facturen (uitzondering: bij voorrang overeenkomstig § 95 van het SGB VIII)

⁴⁷ Wiesner art 41; kunkel / Kindle art 41

⁴⁸ Verordening ter Vaststelling van de Bijdrage in de Kosten voor Hulp en Voorlopige Maatregelen in de Kinder- en Jeugdzorg (Verordening inzake de Bijdrage in de Kosten - KostenbeitragsV) van 1-10-2005 (BGB1 I pag. 2907)

III. Procedures en controle door de Rechtbank

1. Ambtelijke Procedures

De procedure voor het verlenen van hulp vooronderstelt dat de behoefte aan hulp duidelijk naar voren wordt gebracht. Het is niet nodig om een formele aanvraag in te dienen.

Het verlenen van hulp vooronderstelt een zekere mate van methodisch handelen, namelijk de **planning van individuele hulp** (het proces), die eventueel uitmondt in een uitgewerkt **hulpplan** (het resultaat van dat proces) (§ 36 van het SGB VIII). Aan de gesprekken die onderdeel uitmaken van het opstellen van het hulpplan dienen de volgende personen deel te nemen:

- de rechthebbende op zorg
- de minderjarige (§ 36 I 1 van het SGB VIII)
- de aangewezen medewerker van het *Jugendamt* én
- eventueel de andere medewerkers van het team (§ 36 II 1 van het SGB VIII) en
- alle personen die belangrijk zijn voor het nemen van een beslissing [bijv leraren, hulpverleners tot op dat moment, toekomstige leiders in het tehuis (§ 36 II 3 van het SGB VIII), rechters]

Voor en tijdens een langdurig hulpprogramma buiten het eigen gezin moet worden nagegaan of adoptie dient te worden overwogen (§ 36 I 2 van het SGB VIII).

Aan het einde van de planningsfase beslist de bevoegde medewerker van het *Jugendamt* óf er een vorm van hulp wordt gegeven en zo ja of dat dan de aangevraagde hulp is. Als die daadwerkelijk wordt verleend dan stelt het *Jugendamt* het desbetreffende **begünstigenden Verwaltungsakt** (positieve ambtelijke beslissing) (§ 31 pag. 1 van het SGB X) op. Het is dus niet de rechter die opdracht geeft tot het verlenen van hulp bij de opvoeding maar de autoriteit die de hulp verleent. In navolging daarop sluit de rechthebbende op zorg een overeenkomst met de persoon of instelling die de hulp levert.

2. Gebrek aan bereidheid om mee te werken

Als de medewerker van het *Jugendamt* tot de conclusie komt dat een jongere hulp nodig heeft, maar de wettelijke vertegenwoordiger daar geen aanspraak op maakt, dient te worden nagegaan of de minderjarige zonder die hulp bedreigd wordt (§ 8a I van het SGB VIII). Is dat het geval, dan kan er een procedure tot beperking/inperking van het zorgrecht (§ 1666 van het BGB) worden aangespannen doordat het *Jugendamt* het Familiengericht "inschakelt" (§ 8a III van het SGB VIII). Dat appèl is een aansporing aan de rechtbank om in actie te komen. Het *Jugendamt* dient de rechtbank dan in een adviesrapport, waarin het stelling neemt (*gutachtlicher Stellungnahme*), uit te leggen waarom het vindt dat het kind zonder hulp bedreigd is. Voor details zie o.a. E III. Het *Familiengericht* controleert nu zelfstandig, krachtens het *Amtsermittlungsgesetz* (de Wet op de Ambtshalve Bemiddeling), of er sprake is van een bedreiging voor het welzijn van het kind. Als het vindt dat dat het geval is, dan geeft het ófwel een *einstweilige Anordnung* (voorlopige beschikking) af (in zeer dringende gevallen) óf het neemt een besluit tijdens een normale procedure, waarbij de ouders een deel van het zorgrecht wordt ontnomen (§1666 van het BGB: noodzakelijke maatregel). In plaats van de ouders wordt dan een *Ergänzungspfleger* (een verzorger die zorgt voor een aanvulling van de opvoedingstaken) (§ 1909 van het BGB) ingezet. Die beslist dan zelfstandig of er een aanvraag voor de aangeboden hulp wordt ingediend. Eventueel vraagt hij om die hulp.

3. Plaatselijke Bevoegdheid van het Jugendamt

De plaatselijke bevoegdheid van het *Jugendamt* voor het verlenen van hulp is af te leiden uit §§ 86-86d van het SGB VIII. Het basisprincipe is gebaseerd op § 6 van de Grondwet; dat wil zeggen: de koppeling van die bevoegdheid aan de *gewoonlijke verblijfplaats van de ouders*. Dat principe werkt niet als de ouders verschillende plaatsen hebben waar ze regelmatig verblijven. § 86 kent daarom talrijke specifieke scenario's en regelingen die afwijken van dit basisprincipe. De bevoegdheid van het *Jugendamt*, dat bij een zaak betrokken is, verandert niet fundamenteel door de verhuizing van de ouders (§ 86c van het SGB VIII).

Plaatsing van het kind buiten het werkgebied van een *Jugendamt* verandert ook niets aan de bevoegdheid; alleen bij plaatsing in een pleeggezin wordt het *Jugendamt* in de gewoonlijke verblijfplaats van de pleegouders na twee jaar bevoegd, als te verwachten is dat het kind daar langdurig zal verblijven (§ 86 VI 1 van het SGB VIII). Er bestaan speciale regelingen voor jongvolwassenen (§ 86a van het SGB VIII) en vaders/moeders die samen met hun kinderen in een instelling wonen (§ 86b van het SGB VIII). In dat geval is hun gewoonlijke verblijfplaats vóór het begin van de hulpmaatregel maatgevend.

4. Beroepsprocedure bij het Verwaltungsgericht (vgl. de Bestuursrechter)

Als het *Jugendamt* een hulpaanvraag afwijst of het de aangevraagde concrete hulp niet verleent (bijv. omdat de ouders ambulante hulp willen en het *Jugendamt* een uithuisplaatsing noodzakelijk acht) dan kunnen de ouders tegen de ambtshalve genomen beslissing van het *Jugendamt*, in bezwaar gaan (§ 62 van het SGB X, §§ 68-80b van het VwGO). Tijdens de bezwaarprocedure wordt de rechtmatigheid en de doelmatigheid van de ambtelijke beslissing getoetst. Omdat het bij het verlenen van zorg door het *Jugendamt* om een discretionaire bevoegdheid gaat dient de autoriteit, die de opdracht voor die ambtelijke handeling heeft gegeven, het *Jugendamt* zélf dus, die te controleren. Het krijgt op die manier de kans om zijn eigen handelen te corrigeren. Blijft het bij zijn beslissing dan kan de gerechtigde beroep (*Verpflichtungsanklage*) instellen bij de bevoegde bestuursrechter (*Verwaltungsgericht*) om de hulp af te dwingen (§ 42 IVwGO). Het *Verwaltungsgericht* kan de ambtelijke beschikking (*Verwaltungsakt*) alleen toetsen op rechtmatigheid. De beslissing van het *Jugendamt* berust in wezen op een interactieproces tussen de ontvanger van de hulp en de deskundigen. Dit proces kan niet herhaald worden voor het *Verwaltungsgericht*. Bovendien verandert de situatie voortdurend. Daarom kan de rechtbank bijvoorbeeld wél toetsen of er, krachtens § 27 van het SGB VIII, sprake is van een gebrekkige opvoedingssituatie en of de rechthebbende op zorg het daarmee eens is, maar niet of de verleende hulp geschikt of noodzakelijk is. Op dat gebied heeft het *Jugendamt* namelijk een zogenaamd *Auswahlermessen*⁴⁹ (keuzebevoegdheid). Daarom kan het *Verwaltungsgericht* het *Jugendamt* er alleen toe verplichten om, met inachtneming van de opvatting van de rechtbank, samen met de persoon die recht heeft op hulp en andere ontvangers van die hulp een nieuw onderzoeks – en besluitvormingsproces te starten. (§ 113 V 2 VwGO). Het toetst de uitoefening van de *discretionaire bevoegdheid (Ermessen) marginaal* zoals bepaald in § 114 van het VwGO met speciale aandacht voor de selectiecriteria (*Auswahlmasstab*) (§ 27 II 2 van het SGB VIII 27) m.a.w. voor de behoefte aan opvoedingshulp in een individueel geval⁵⁰. Het *Verwaltungsgericht*⁵¹ neemt dan een beslissing door middel van een beschikking. Daartegen kan door de verliezende partij hoger beroep worden ingesteld bij een *Oberverwaltungsgericht (OVG)*⁵². Ook deze rechtbank neemt een beslissing middels een uitspraak en laat eventueel een *Revision* (herziening) bij het *Bundesverwaltungsgericht (BVerwG)*⁵³ (bestuursrechter op federaal niveau) toe.

⁴⁹ Wiesner art x van het SGB VIII 27Rn. 55; Jans / Happe /Saubier / Maas art 36 Rn. 4; dit is niet onomstreden

⁵⁰ Voor de verschillende opvattingen in de rechtspraak en de literatuur inzake deze kwestie vergelijk Wiesner art 27 Rn. 64

⁵¹ Voor de regio LJA Keulen is dat het Verwaltungsgericht Köln.

⁵² Voor Noord Rijn Westfalen ligt dat in Münster.

⁵³ Dit bevindt zich in Leipzig.

IV. Leistungserbringungsrecht (Het Recht Om Zorg te (Mogen)Verlenen)

1. Waarborg van de Infrastructuur

De instellingen voor jeugdhulp hebben de algehele verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de taken waarvoor de jeugdhulp zich gesteld ziet. Daarbij hoort de verantwoordelijkheid voor de planning (§ 79 I van het SGB VIII). De aanbieder van zorg dient te waarborgen dat de voor de uitvoering van jeugdhulp vereiste voorzieningen, diensten en de organisatie , op tijd en in voldoende mate voorhanden zijn (§ 79 II van het SGB VIII). De verschillende opvoedingstheorieën (bijv op religieuze basis) dienen daarbij in acht te worden genomen. Ook dienen ze te zorgen voor een voldoende toerusting van de *Jugendämter* (§ 79 III van het SGB VIII) en het aantrekken van voldoende gekwalificeerd personeel (§ 79 van het SGB).

Tot de verantwoordelijkheid qua planning behoren krachtens § 80 I van het SGB VIII:

- de inventarisatie van het bestand aan instellingen en centra
- onderzoek naar de behoefte aan hulp met inachtneming van wensen, behoeftes en belangen van de jeugdigen en de aanspraakgerechtigden en wel voor de middellange termijn.
- de tijdige planning van de noodzakelijke voornemens.

De instellingen dienen de erkende onafhankelijke hulpverleningsorganisaties tijdig in te schakelen (§ 80 III van het SGB VIII).

De resultaten van die planning dienen in een zogenaamd *Jugendhilfeplan* (jeugdhulpplan) te worden vastgelegd. Dat dient regelmatig te worden bijgewerkt

2. Toelating van onafhankelijke hulpverleningsinstanties

Ook onafhankelijke hulpverleningsinstanties kunnen zonder beperkingen jeugdhulp verlenen (§ 3 II van het SGB VIII), ook al worden de verplichtingen om hulp te verlenen alleen aan de instellingen gericht. Onafhankelijke hulpverleningsinstanties hoeven pas aan een soort toelatingseis te voldoen als ze permanent willen worden ingezet en als ze bepaalde *Teilhaberechte* (deelnemingsrechten) willen verkrijgen. Deze toelating wordt in het SGB VIII *Anerkennung als freier Träger* (erkenning als onafhankelijke hulpverleningsinstantie) genoemd (§ 75 van het SGB VIII).

Voorwaarden voor erkenning zijn:

- 1 dat de instantie actief is op het gebied van de jeugdhulp in de zin van § 1
- 2 dat zij doelen in het algemeen belang nastreeft.
- 3 dat op grond van vakinhoudelijke- en personeelsvoorwaarden kan worden verwacht dat zij in staat is om een niet-onbelangrijke bijdrage te leveren aan de taken waarvoor de jeugdhulp zich gesteld ziet.
- 4 dat zij borg staat voor activiteiten die bevorderlijk zijn voor het bereiken van de basisdoelen van de Grondwet.

De erkenning als onafhankelijke hulpverleningsinstantie heeft tot gevolg dat zij constant kan worden ingeschakeld en dat zij bepaalde rechten verkrijgt, te weten dat:

- vertegenwoordigers van die instantie als lid van het *Jugendhilfeausschuss* (de Commissie Jeugdzorg) kunnen worden gekozen
- zij bij de planning van jeugdhulp moet worden betrokken
- zij kan meedoen aan de waarneming van “andere taken”.

3. De deelname van niet-overheids instanties aan het verlenen van hulp

Zoals reeds is vastgesteld kan hulp worden verleend door de overheidsinstellingen zélf, door onafhankelijke instanties, door *zelfstandig geworven* zorgverleners en door privé-personen, die worden uitgekozen door degene die recht heeft op hulp zélf (bijv bij dagverpleging, langdurige verpleging). Krachtens § 5 van het SGB VIII hebben personen die recht hebben op hulp een *Wunsch- und Wahlrecht* (wens- en keuzerecht). De rechtspraak, de literatuur en de praktijk spreken elkaar tegen als het gaat om de vraag of dat ook geldt voor alle genoemde potentiële hulpverleningsinstanties. Er bestaan enkele argumenten die ervoor spreken dat het genoemde recht alleen betrekking heeft op de onafhankelijke hulpverleners⁵⁴. In ieder geval dient men niet te zwaar te tillen aan deze kwestie omdat de instellingen tijdens het afsluiten van overeenkomsten voor jeugdhulp invloed kunnen uitoefenen op de invulling van de hulp en de hoogte van de vergoedingen.

Het is een feit dat hulpverleners in de regel hun onkosten pas dán van de instellingen vergoed krijgen wanneer ze daarmee een overeenkomst hebben gesloten. Er dient in dit verband echter onderscheid te worden gemaakt tussen het verlenen van ambulante hulp (waaronder ambulante hulp bij de opvoeding en dagopvang) en residentiële hulp. Voor eerstgenoemde geldt § 77 van het SGB en voor laatstgenoemde §§ 78 b t/m g van het SGB VIII.

In het *eerste geval* heeft de overeenkomst alléén betrekking op de kosten in het *tweede geval* omvat de overeenkomst

- de hulp (inhoud, omvang en kwaliteit)
- de vergoeding (hulp en investeringen)
- de ontwikkeling van de kwaliteit (de waardering van de kwaliteit, maatregelen voor het garanderen van de kwaliteit).

De overeenkomsten voor residentiële hulp zijn tamelijk gedifferentieerd in de wet geregeld. Zij gelden voor een bepaalde, van tevoren vast te stellen periode. Over deze vorm van hulp wordt niet apart onderhandeld maar als onderdeel van een zogenaamde kaderovereenkomst die worden gesloten:

- tussen de gemeentelijke koepelorganisaties op deelstaatniveau aan de ene kant én
- de organisaties van onafhankelijke hulpverlenersinstanties en de verenigingen van andere hulpaanbieders op deelstaatniveau aan de andere kant. Zij liggen ten grondslag aan de bemiddeling door de zogenaamde *Schiedstellen* (arbitragecommissies) Het zijn geen rechtbanken maar autoriteiten. Zij bestaan in gelijke mate uit vertegenwoordigers van de instellingen en van de onafhankelijke hulpverleningsinstanties. Bij de bestuursrechter kan in beroep worden gegaan tegen de beslissingen van de *Schiedstellen*. Het is mogelijk dat de verschillende deelstaten nog verdere regelingen kennen.

Hulpverleningsinstanties die geen overeenkomst met de instellingen hebben afgesloten en individuen kunnen desondanks in uitzonderingsgevallen hun kosten vergoed krijgen. Dat is het geval wanneer de ontvangers van hulp die hulpverleners hebben gekozen in het kader van hun *Wunsch- und Wahlrecht* en van die hulp door die instanties of personen in een hulplanprocedure is vastgesteld dat zij noodzakelijk en geschikt is (§ 5 II 2 SGB VIII).

Een zogenaamde *Selbstbeschaffung* (het zelf werven) is echter normaalgesproken verboden (§ 36a I SGB VIII), in ieder geval voorzover het om individuele hulp gaat waarbij een noodzakelijkheidstoetsing door een deskundige dient te worden uitgevoerd. Zij is in ieder geval toelaatbaar in geval van zogenaamde *Systemversagen* (falen van het systeem) d.w.z. als instellingen hulp niet of niet op tijd verlenen, ondanks een wettelijke verplichting daartoe en degene die daar recht op heeft vanwege de aard en urgentie van de hulpbehoefte een beroep moest doen op zelfhulp (§ 36a III SGB VIII).

⁵⁴ kunkel/ Kunkel art 79 Rn. 15; VG Minden DA Vorm 1997, 812

E. Andere Taken van de Jeugdhulp

I. Algemeen

Zoals hierboven reeds vermeld zijn de “overige taken” voortgekomen uit de politie- en controletaken van de jeugdhulp. Daarbij moet worden gedacht aan het verzorgen van kinderen zonder ouders en van verwaarloosde kinderen na de Eerste Wereldoorlog, het beschermen van pleegkinderen die als goedkope arbeidskrachten werden uitgebuit, de ondersteuning van alleenstaande moeders bij de vaststelling van het vaderschap en de procedures voor het verkrijgen van alimentatie. Het ging er van het begin af aan echter minder om de “openbare veiligheid en de openbare orde” te herstellen (dat is een taak van de politie) maar om, in het belang van de kinderen en jongeren, een pedagogische invloed op hen en hun omgeving uit te oefenen, en ze zo om te vormen tot rechtschapen leden van de maatschappij. De enige echte politietak die vandaag de dag nog is overgebleven is de *Inobhutname* (de voorlopige opnemings- en onderbrenging van acuut in hun ontwikkeling bedreigde minderjarigen door het Jugendamt)(zie hieronder punt 2.2). Alle verdere “overige taken” hebben met de *Inobhutname* gemeen dat er geen sprake is van vrijwilligheid. Dat geldt voor vergunningen op het gebied van pleegzorg en van residentiële zorg, voor medewerking aan gerechtelijke procedures, voor zorg van overheidswege (voogdij, pleegouderschap, *Beistandschaft*) en voor het opstellen van documenten. Bekeken vanuit het resultaat zou men daar echter ook alle (vrijwillige) hulp toe kunnen rekenen, d.w.z. alle door de jeugdhulp verleende zorg (D.II), die tegen de wil van de aanspraakgerechtigde wordt verleend, nadat hem het recht op *Inanspruchnahme* bij de hulp bij de opvoeding (het ouderlijk deel daarvan) was ontnomen en overgedragen aan een verpleger/pleegouder (§ 1909 van het BGB)..

Het concept van de overheid als toezichthouder is slechts voor een deel identiek aan de “overige taken”. De toezichtfunctie gaat verder. Deze is ook van toepassing bij het verlenen van hulp waar het supervisie uitoefent en ondersteuning aanbiedt. Het is ook preventief en wacht niet af tot “het kind in de put is gevallen”.

II. Ingrijpen bij Bedreiging

1. Omschrijving

Het ingrijpen van de overheid als een kind wordt bedreigd is de meest in het oog springende vorm van actie die de overheid als toezichthouder kan uitoefenen. Dit is geen “overige taak” maar een permanente en veelzijdige taak van alle overheden die met kinderen en jongeren te maken hebben. Het is een integraal bestanddeel van alle maatschappelijke hulp. Het is daarom juist in het algemene deel van het SGB VIII (eerste hoofdstuk: §§ 1-10 van het SGB VIII) en hier in § 1 III nr. 3 en § 8a. Beide wetsartikelen gaat ervan uit dat het *Jugendamt* - en dat niet alleen- een beschermingstaak heeft als het welzijn van een kind bedreigd wordt, die samengaat met welke vakinhoudelijke activiteit dan ook. “Lid a” van die paragraaf is er pas later aan toegevoegd en wel in 2005. De trieste aanleiding daarvoor was het feit dat er de laatste jaren steeds opnieuw kinderen overleden of volledig verwaarloosd werden aangetroffen, ondanks het feit dat het gezin vaak in contact stond met het *Jugendamt*. Ondanks het feit dat deze taak van het *Jugendamt* altijd al had bestaan (zie § 1 III nr 3), werd zij opnieuw in een voorschrift verwoord om ieder *Jugendamt* en iedere medewerker van het *Jugendamt* voor eens en voor altijd duidelijk te maken welke verplichtingen zij hebben. Bovendien heeft de wetgever die nieuwe regel gebruikt om ook de onafhankelijke hulpverleningsinstanties die taak op te leggen zodat die zich niet achter hun zwijgplicht kunnen verschuilen (§ 203 van het Strafgesetzbuch).

2. Inschatting van het Risico op Bedreiging

§ 8a bepaalt het volgende :

- Als het *Jugendamt* in kennis wordt gesteld van belangrijke aanwijzingen dat het welzijn van een kind is bedreigd, dan dient het, in samenwerking met meerdere deskundigen, een inschatting te maken van dat risico.
- Voorzover een doeltreffende bescherming van het kind of de jongere niet in het geding is, moeten zowel de *Personensorgeberechtigde* als het kind daarbij betrokken worden.
- Als het *Jugendamt*, ter afwijding van de bedreiging, het verlenen van hulp gepast en noodzakelijk acht, dan dient het die aan de aanspraakgerechtigde aan te bieden (lid 1).
- Als het *Jugendamt* van mening is dat het *Familiengericht* in actie dient te komen, dan dient het de rechtbank te bellen.
- Ook moet de rechtbank worden gebeld als de *Personensorgeberechtigten* niet bereid of niet in staat zijn om mee te werken aan de inschatting van het risico op een bedreiging.
- Is er sprake van een onmiddellijke bedreiging en is het niet mogelijk om de beslissing van de rechtbank af te wachten, dan heeft het *Jugendamt* de verplichting het kind of de jongere onder haar hoede te nemen (Inobhutnahme). (lid 3).

De vraag wannéer een kind of een jongere wordt bedreigd , is in de wet nergens opgenomen. Wel wordt benoemd dat er bedreigingen op het lichamelijke-, geestelijke-, en psychische vlak kunnen optreden. Het begrip komt als zodanig in verschillende rechtsnormen voor (belangrijkste voorschrift: § 1666 van het BGB) en het wordt zagezegd als bekend voorondersteld. Dat betekent echter slechts dat het iedere keer opnieuw moet worden uitgelegd en onderzocht. Het is überhaupt niet mogelijk om er een definitie van te geven. Degene die het recht toepast, of dat nu de rechter of een maatschappelijk werker/ sociaal-pedagoog is, moet in ieder afzonderlijk geval op basis van de specifieke situatie van de minderjarige (leeftijd, aanleg, maatschappelijke situatie) onderzoeken of er sprake is van bedreiging. Dat maakt die taak ook zo moeilijk. Vaak kom je de opvatting tegen dat er nog geen sprake is van gevaar als de verzorgers akkoord gaan met een hulpmaatregel. Dat dat vaak slechts tot vertraging van de noodzakelijke hulp leidt wordt dan niet geaccepteerd.

Als uit de inschatting van de deskundigen blijkt dat er sprake is van een bedreiging en het niet voldoende is als de ouders verklaren akkoord te gaan met een bepaalde vorm van hulp of helemaal geen rol spelen bij het vaststellen van het bestaan van die bedreiging, dan is het duidelijk dat er iets moet gebeuren. Wat er moet gebeuren hangt af van de beantwoording van de vraag hoe accuut de bedreiging is. In een “normaal geval” grijpt het *Jugendamt* niet in. Het *Familiengericht* is primair tot ingrijpen bevoegd. Als het nog verantwoord is, dient het *Familiengericht* ingeschakeld te worden. Deze rechtbank heeft in dergelijke gevallen en krachtens § 1666 van het BGB, twee instrumenten tot haar beschikking;

- een normale gerechtelijke procedure of
- het zogenaamde *einstweilige Verfahren* (voorlopige voorzieningenprocedure)

Een kort geding leidt, als een verzoek tot ingrijpen in het zorgrecht niet wordt afgewezen, tot een zogenaamde *einstweilige Anordnung* (voorlopige beschikking). Deze kan worden uitgesproken indien aan de rechtbank aannemelijk kan worden gemaakt dat de vooronderstellingen in § 1666 van het BGB (gevaar voor het welzijn van het kind, falen van de ouders bij de opvoeding; een oorzakelijk verband tussen beide vooronderstellingen; ongeschiktheid of onwil van de ouders om de bedreiging af te wenden) van toepassing zijn. Het is niet nodig om dat ook te bewijzen. Derhalve kan er ook heel snel uitspraak worden gedaan; een telefoontje kan al voldoende zijn. Daarnaast moet er een aanvraag voor een bodemprocedure worden ingediend. Daarin moeten de vooronderstellingen uit §. 1666 van het BGB niet alleen aannemelijk worden gemaakt maar ook worden aangetoond. Daarvoor is het vaak noodzakelijk om een adviesrapport door een deskundige te laten opstellen, wat niet zelden heel lang duurt. De uitspraak in de bodemprocedure (*Beschluss*) vervangt de uitspraak in de voorlopige voorzieningenprocedure.

Voordat het *Jugendamt* een kind of een jongere wegens een bedreiging zelf onder zijn hoede neemt moet theoretisch kunnen worden uitgesloten dat de beide genoemde gerechtelijke procedures niet zullen worden gevoerd. Dat is pas het geval wanneer de situatie zó dringend is dat zelfs een kort geding niet in aanmerking komt. Alleen in een dergelijke situatie kan het *Jugendamt* een kind onder zijn hoede nemen.

3. De onmiddellijke opnemings- en onderbrengingsmaatregelen van acuut in hun ontwikkeling bedreigde minderjarigen door het Jugendamt (Inobhutnahme)

De Inobhutnahme is ook een "andere taak". Daarbij bestaan er drie scenario's waarin de wet (§. 42 van het SGB VIII) ervan uitgaat dat de situatie zó dringend is dat het *Jugendamt* ook moet kunnen handelen zonder de rechtbank in te schakelen. Daarvan is sprake:

1. Als een kind of een jongere zelf vraagt om geplaatst te worden
2. Als vanwege dringend gevaar een plaatsing vereist is
3. Als een minderjarige -, onbegeleide buitenlandse jongere (zonder persoonsgegevens in het land) Duitsland binnenkomt.

Het Duitse *Rechtsinstitut der Inobhutnahme* is enerzijds een reactie op de in de laatste tijd steeds vaker voorkomende conflicten tussen ouders en oudere kinderen en jongeren en anderszijds een reactie op het feit dat kinderen zich vaak in gevaarlijke situaties bevinden, die door de ouders kunnen zijn veroorzaakt maar die ook volledig zonder hun toedoen kunnen zijn ontstaan. Het voorschrift in § 42 van het SGB VIII voorziet in oplossingen van de kant van de jeugdhulp voor elk van de drie scenario's (niet voor de politie: deze kan sowieso optreden). Uiteraard blijven daarnaast alle gerechtelijke bevoegdheden bestaan.

(1) Als een jongere bij het *Jugendamt* binnenloopt en aannemelijk kan maken dat hij niet meer terug wil naar zijn ouders (de zogenaamde zelfmelder), dan is het *Jugendamt* in eerste instantie verplicht de jongere onder haar hoede te nemen. (dat wil zeggen dat hij voorlopig in een *crisisopvanggezin*, een instelling of een andere begeleide woonvorm dient te worden ondergebracht) totdat de opvoedkundige- en juridische situatie van de jongere is opgehelderd. In ieder geval dient er contact te worden opgenomen met de ouders. De zaak kan zich dan in verschillende richtingen ontwikkelen:

- Het blijkt dat de moeilijke situatie waarin de jongere zegt te verkeren, inderdaad bestaat. Bij terugkeer zou hij bedreigd zijn. De ouders zijn niet tegen een plaatsing van hun kind bij derden. In dat geval kan het kind worden geplaatst zonder tussenkomst van de rechtbank.
- Zoals hierboven, maar de ouders zijn het niet eens met de plaatsing. In dat geval dient de rechtbank te worden ingeschakeld en moet aan de ouders het zorgrecht ten dele worden ontnomen. Aansluitend kan het kind met de toestemming van een *gezagdrager* (krachtens § 1909 van het BGB) worden geplaatst.
- De moeilijke situatie blijkt niet te bestaan of kan met de toestemming en de betrokkenheid van de ouders worden weggenomen. Het kind is bereid terug naar huis te gaan. In dat geval hoeft de rechtbank niet te worden ingeschakeld.
- Zoals in de vorige situatie maar nu is het kind niet bereid terug naar huis te gaan. De ouders gaan akkoord met een plaatsing. In die situatie kan het kind desondanks niet worden geplaatst in het kader van de jeugdhulp, omdat er geen sprake is van een gebrekkige opvoeding.
- De ouders zijn niet te vinden. Dan dient de rechtbank te worden ingeschakeld en te beslissen over de plaatsing en de ouderlijke zorg voor het kind.

(2) Het kind of de jongere bevindt zich op een andere plaats dan het *Jugendamt* in dringend gevaar (bijv. een tienjarige die zich 's nachts om één uur op een station in een grote stad bevindt; een kind van twee jaar dat zonder toezicht thuis is; een kind van één jaar dat zich thuis bij zijn stomdronken moeder bevindt). In zo'n geval kan het *Jugendamt* (en sowieso de politie) dat eigenlijk niet bevoegd is tot het uitvoeren van politietaken, de minderjarige onder haar hoede nemen voorzover de ouders zich daar niet tegen verzetten of het *Familiengericht*

niet bereikbaar is. Met de hierboven genoemde scenario's dient op dezelfde manier te worden omgegaan.

In een normaal geval heeft het *Jugendamt*, zoals gezegd, niet het recht in te grijpen in de rechten van de ouders. Als het een ingreep noodzakelijk acht dient het het *Familiengericht* in te schakelen. In het geval het een jongere onder zijn hoede neemt heeft het evenwel tijdelijk de bevoegdheid om in te grijpen. Het moet echter de rechtbank inschakelen als de ingreep dient voort te duren en wel "onverwijld". (lid 3 volzin 2 nummer 2).

Op grond van het feit dat het *Jugendamt* de jongere onder haar hoede heeft genomen heeft het bepaalde bevoegdheden. Die worden onder lid 2 beschreven. Het heeft in een bepaald opzicht de bevoegdheden van de ouders. Dat alles geldt tot het moment dat definitief is vastgesteld wat er met het kind of de jongere moet gebeuren.

III. Medewerking van de Jeugdzorgautoriteiten aan de Taken van de Rechtbank

1. Algemeen

De rechtbanken die zich met voogdijzaken, met familiekwesaties en met jeugdstrafrecht bezig houden hebben, naast de in speciale gevallen optredende noodzakelijke gerechtelijke deskundigen, één enkel aanspreekpunt, namelijk het *Jugendamt*, dat hen helpt psychosociale omstandigheden te onderzoeken en te beoordelen (§. 50-52 van het SGB VIII en de overeenkomstige voorschriften die zijn vastgelegd in de wetgeving aangaande gerechtelijke procedures FGG en JGG). Het *Jugendamt* dient tijdens procedures bij de genoemde rechtbanken verplicht gehoord te worden zodra er minderjarigen bij betrokken zijn. Het niet-nakomen van die plicht betekent een overtreding van de procesrechtelijke voorschriften en is mogelijk een reden om een reeds gedane beslissing nietig te verklaren. Voor de rechtbank betekent deze regeling dat zij verplicht is om een beroep te doen op de kennis van het *Jugendamt*.

Het is niet zo duidelijk hoe het *Jugendamt* daarop moet reageren. De wet schrijft echter voor dat het *Jugendamt* de rechtbank moet "ondersteunen". Uit het feit dat alleen om "ondersteuning" als zodanig wordt gevraagd kan de conclusie worden getrokken dat de manier waarop deze wordt verleend wordt overgelaten aan het professionele inzicht van het *Jugendamt*. In ieder geval bestaat er tussen het *Jugendamt* en de rechtbank geen "aanwijzingsbevoegdheid", in die zin dat de rechtbank het *Jugendamt* kan voorschrijven wat het moet doen. Het *Jugendamt*, dat immers met de uitvoering is belast, beslist dat vaak zelf, onafhankelijk van de wensen van de rechtbank.

2. Vormundschaftsgerichtshilfe en Familiengerichtshilfe

§ 50 van het SGB VIII, betreffende de hulp die wordt geboden door het *Familiengericht* en het *Vormundschaftsgericht* bevat echter een aantal "ijkpunten" die het mogelijk maken om op basis van vakinhoudelijke kennis van het maatschappelijk werk een aantal standaarden te formuleren.

(1) Zo is het duidelijk dat een stellingname op grond van een adviesrapport (een sociaal-pedagogisch - of een psychosociaal adviesrapport) van het *Jugendamt*⁵⁵ moet zijn gebaseerd op feiten, die zijn terug te vinden in de voorgeschiedenis.

(2) Verder dienen die feiten te worden verwerkt tot een bevinding waarin de relatief constante beleving en het gedrag van de betrokkenen dient te worden beschreven.

(3) Deze bevinding moet, voorzover zij afwijkend is, worden gediagnosticeerd d.w.z. vakinhoudelijk te worden verklaard door een deskundige en te worden gecategoriseerd.

(4) Verder dient het in de bevinding vastgestelde te worden vertaald naar de toekomst en moet onderzocht worden hoe de situatie zich vermoedelijk, met of zonder ingrijpen van de rechtbank zal ontwikkelen (prognose).

⁵⁵ Zie: Oberloskamp / Balloff/ Fabian (2001), (2007 in voorbereiding)

(5) Tenslotte dienen die inzichten te worden omgezet in passend recht (bijv. het toekennen van het gezag in het geval van een echtscheiding, omgangsregeling, ingrepen in het gezag, adoptie, vervanging van de inwilliging in geval van adoptie) (samenvattende beoordeling) (6) en daaruit moet een *Entscheidungsvorschlag* (voorstel tot een beslissing) voortkomen.

Kort samengevat kan men zeggen dat het, tijdens procedures bij het *Familiengericht* en bij het *Vormundschaftsgericht*, in wezen gaat om de vraag wat het welzijn van het kind ten goede komt, of dit in het belang van het kind vereist is etc.

3. Jugendgerichtshilfe (JGH)

Bij een strafzaak tegen een jongere gaat het om iets anders. In dat geval is het de bedoeling om de rechtbank een vakkundig onderbouwd voorstel voor een op te leggen sanctie te doen. Inhoudelijk dient daarbij precies hetzelfde te worden gedaan als wanneer er een stellingname d.m.v. een adviesrapport aan het *Familien – of Vormundschaftsgericht* moet worden gedaan.

(1) In ieder geval moet bij jongeren tussen de 14 en 18 jaar éérfst worden vastgesteld of ze *Verantwortungsreife* (verantwoordelijkheidsbesef) bezitten (§ 3 van het JGG). Is dat niet het geval, dan worden ze, ongeacht de aard van het strafbare feit dat ze hebben gepleegd, berecht als kinderen en wordt de jeugdhulp belast met hulp bij de opvoeding.

(2) Bij 18 tot 21 jarigen dient te worden vastgesteld of de jongeren ondanks hun meerjarigheid wel *zelf verantwoordelijkheid kunnen dragen en deel kunnen uitmaken van de maatschappij* en daarmee of zij niet volgens het volwassenstrafrecht maar volgens het minderjarigenstrafrecht dienen te worden berecht (§ 105 van het JGG).

(3) Het is duidelijk dat als er sprake is van (1) of (2) het gaat om een advies aangaande een *sanctie*. Daarbij kent het jeugdstrafrecht een onderscheid tussen jeugdstraf, tuchtmiddelen en opvoedingsmaatregelen.

- Alleen de eerstgenoemde sanctie is een straf in de eigenlijke zin van het woord en zij wordt daarom opgenomen in het *Strafregister* (vgl. het register van het Centraal Juridieel Documentatie Centrum). De jongere heeft dan een strafblad.
- Tuchtmiddelen dienen ertoe om een jongere tot “rede te brengen”. Ze zijn een “ernstige waarschuwing” om hen weer op het rechte pad te brengen.
- Opvoedingsmaatregelen tenslotte, dienen ervoor om “onopgevoede” jongeren op te voeden. Ze moeten op een bepaalde manier inhalen wat de ouders hebben nagelaten. Deze opvoedingsmaatregelen hebben veel gemeenschappelijk met de maatregelen die worden genoemd in het SGB VIII.

Alle drie de sanctiecategorieën kennen een residentiële- en een ambulante vorm. Een jeugdstraf (§ 17 van het JGG) die in de regel niet langer dan 10 jaar mag duren, kan daadwerkelijk worden uitgezeten of voorwaardelijk worden opgelegd. Tuchtmiddelen kunnen in de vorm van een “arrest” (zoals ouders hun kinderen huisarrest of kamerarrest kunnen opleggen) (§ 16 van het JGG), als verplichting of een waarschuwing worden opgelegd.

Sanctie	residentieel	ambulant
jeugdstraf § 17 ff. JGG	daadwerkelijk uitzitten: §17, 18 JGG	voorwaardelijk: §§ 21-26a JGG
		Strafbaar feit: tenuitvoerlegging bij niet nakomen opgelegde straf, § 26 JGG
tuchtmiddelen § 13 e.v.. JGG	jeugdarrest § 16 JGG	waarschuwing en : § 14, 15 JGG
		bij niet-naleving: jeugdarrest § 15 III 2 JGG
opvoedingsmaatregelen § 9 ff. JGG	opvoedingshulp in een instelling: §12 Nr.2 iVm art.34 SGB VIII	opvoedingshulp als <i>Erziehungsbeistandschaft</i> en aanwijzingen: §§ 10, 12 Nr.1 JGG iVm § 30 SGB VIII
		bij niet-naleving: jeugdarrest, § 11 III JGG

Opvoedingsmaatregelen, tenslotte kunnen als opvoeding in een tehuis of in de vorm van een scala aan aanwijzingen (§ 10 van het JGG) worden opgelegd. (Sozialstunde, het aanbieden van excuses, overleg tussen dader en slachtoffer(s))

Het is ook denkbaar dat reeds de Officier van Justitie (§ 47 van het JGG) of in een later stadium de rechtbank (§ 47 van het JGG) de procedure stopzet omdat de jongere inmiddels al hulp van het *Jugendamt* krijgt. Aan de jongere kan een reclasseringsambtenaar worden toegewezen, al dan niet in het kader van een voorwaardelijke straf. Deze is in de regel een medewerker van het *Jugendamt*.

III. Gerechtelijke Zorg voor Minderjarigen (Beistandschaft, Plegschaft, Vormundschaft)⁵⁶

1. Basis: de ouderlijke zorg

In het Duitse recht wordt “gerechtelijke zorg” gedefiniëerd als die zorg die tot doel heeft om de wettelijke vertegenwoordiging van een niet-volwassen jongere te garanderen zodat deze aan het rechtsleven kan deelnemen.

Normaalgesproken valt een minderjarige onder het ouderlijk gezag (§. 1626 van het BGB); de wettelijke vertegenwoordiging maakt daar onderdeel van uit (§ 1629 van het SGB VIII)⁵⁷

Nu kan het zó zijn dat de ouders hun taak niet kunnen uitoefenen op grond van:

- feitelijke (dood, onbereikbaarheid, als subjectief ervaren ongeschiktheid) of
- wettelijke omstandigheden (minderjarigheid, ontzetting uit het gezag, handelings- onbekwaamheid, belangenconflicten)

In dat geval moet iemand die taken in plaats van de ouders vervullen.

⁵⁶ Zie: Wiesner / Wiesner §§. 52a-58a; Kunkel / Mollik / Opitz §§ 52a-58a

⁵⁷ Voor de details, zie: s.o. C.I.3

2. Uitzondering: zorg van overheidswege

Het Duitse recht kent, onafhankelijk van de leeftijd van de minderjarige, drie rechtsfiguren die dit doel nastreven:

- de voogd, die in zijn functie als gezagsdrager wettelijk vertegenwoordiger is van de minderjarige (§ 1773 van het BGB),
- de *Pfleger* (verzorger) die i.p.v. de ouders wettelijke vertegenwoordiger is op deelgebieden (§ 1909 van het BGB)
- de persoon die rechtsbijstand verleent bij de vaststelling van het vaderschap en het regelen van de alimentatie. Deze vervangt de ouder niet, maar is naast deze ook wettelijk vertegenwoordiger van de minderjarige kinderen (§ 1712 van het BGB).

3. De inwerkingtreding van de Rechtsfürsorge

Deze rechtsfiguur duidt op personen die de ouders geheel of gedeeltelijk vervangen. Zij kunnen door middel van een uitspraak van de rechtbank of ambtshalve, d.w.z. op grond van de wet, in deze functies terecht komen. Van automatische inwerkingtreding van de *Rechtsfürsorge* van overheidswege is in het geval van voogdij sprake als:

- als een niet volledig handelingsbekwame, ongehuwde moeder een kind ter wereld brengt (§ 1791 c van het BGB)
 - ouders hebben ingestemd met de adoptie van hun kind of in het geval waarin die toestemming door de rechtbank is gegeven (§ 1751, lid 1 volzin 4 van het BGB) én
 - als het gaat om de *Beistandschaft* als een alleenstaande ouder om bijstand verzoekt voor de vaststelling van het vaderschap of voor alimentatie (§ 1712, 1713 van het BGB). In de regel wordt dan een *gerechtelijk voorschrift* (§ 1774 van het BGB) ambtshalve toegepast.

4. Afbakening Vormundschaft en Pflegerschaft

Of een Rechtsfürsorger voogd of *Pfleger* (verzorger) is, is dus niet, zoals in veel rechtssystemen, afhankelijk van de leeftijd van zijn pupil/verzorgde, maar van de omvang van zijn takenpakket. In ieder geval is noch de voogd noch de *Pfleger* verplicht om bij de minderjarige te gaan wonen (ook dit in tegenstelling tot wat gangbaar is in veel rechtssystemen). Ook al is het *Aufenthaltsbestimmungsrecht* (recht om de verblijfplaats van de jongere te bepalen) een deel van zijn bevoegdheden, toch heeft hij de keuze: hij kan met hem gaan samenwonen of hem huisvesten in een internaat, een opvoedingstehuis, een pleeggezin, een leefgemeenschap of op kamers.

5. Inhoud van Vormundschaft en Pflegerschaft

De bevoegdheden van de voogd en de *Pfleger* lijken op de bevoegdheden van de ouders (§§ 1793 en 1915 van het BGB). Desondanks is de controle op zowel de voogd als op de *Pfleger* strenger dan die op de ouders. Ouders worden in veel gevallen alleen gecontroleerd voorzover zij toestemming van het *Vormundschaftsgericht* nodig hebben (bijv. § 1631b van het BGB). Voor voogden en *Pfleger* geldt dat veel vaker (§§. 1822, 1823 van het BGB).

6. De Persoon van de Voogd⁵⁸ of Pfleger⁵⁹

De persoon die de zorg van overheidswege op zich heeft genomen is:

- een natuurlijke persoon of
- een erkende rechtspersoon (§ 1791a van het BGB)
- het *Jugendamt* (§. 1791b van het BGB)

Bij de benoeming van een *Rechtsfürsorger* staan de rechter in het kader van het subsidiariteitsbeginsel, alle drie de genoemde mogelijkheden ter beschikking. Bij automatische inwerkingtreding van de zorg van overheidswege daarentegen bestaan die keuzes niet. Op grond van de wet vervult dan alleen het *Jugendamt* die functie. Desondanks kan het *Jugendamt* op grond van het subsidiariteitsbeginsel worden vervangen door een vereniging of een individu.

De zorg van overheidswege is te allen tijde jeugdhulp, onafhankelijk van wie de verzorger is. Zelfs als dat niet het *Jugendamt* is heeft deze toch de verplichting om de rechtbank te ondersteunen bij het vinden van geschikte personen voor de functie van verzorger en deze tijdens het uitvoeren van hun werk hulp te bieden (§ 53 van het SGB VIII). De werving van privé-personen voor de functie van voogd of verzorger is zeer belangrijk maar wordt door de *Jugendämter* vaak verwaarloosd. Dan rest de rechtbank uiteindelijk vaak niets anders dan het *Jugendamt* zélf als voogd of verzorger aan te wijzen. Als er in het gebied waarin een bepaald *Jugendamt* werkzaam is meer individuele voogden en verzorgers voorhanden zijn, kan het zinvol zijn die op een of andere manier samen te brengen. Men spreekt dan van georganiseerde, individuele voogdij en – individueel verzorgerschap. In die groepen kunnen de betrokkenen hun ervaringen uitwisselen en elkaar ondersteunen. Ook is het voor het *Jugendamt* gemakkelijker om zijn advies- en ondersteuningsactiviteiten aan een groep te verlenen dan iedereen apart van advies te moeten voorzien. Het is ook mogelijk om deze zogenaamde *Querschnittsarbeit* (lett. doorsnee-activiteit) over te dragen aan zelfstandige hulpverleningsinstanties, die actief zijn als voogd in verenigingsvorm.

7. Beistandschaft (bijstandschap)⁶⁰

De *Beistandschaft* (lett bijstandschap) is een speciaal juridisch figuur dat tot taak heeft om alleenstaande ouders te helpen bij het oplossen van twee zeer specifieke problemen:

- (de vaststelling van) het vaderschap van een kind
- (het aanvragen van) de alimentatie voor een kind.

Vroeger (tot 1998) bestond er voor moeders van buitenechtelijke kinderen in deze gevallen het zgn. *Amtspflegschaft* (ambtshalve verpleging) die automatisch in werking trad met de geboorte van het kind, dat door het *Jugendamt* werd uitgeoefend en alleen door de rechtbank ongedaan kon worden gemaakt. Ook al was het *Amtspflegschaft* op zich heel efficiënt, toch werd het in toenemende mate als discriminerend ervaren. Daarom verving de wetgever het *Amtspflegschaft* door de *Beistandschaft*. Het verschil is dat zij niet automatisch in werking treedt maar op grond van de wet als de ouder het bij het *Jugendamt* aanvraagt. Bovendien geldt de *Beistandschaft* voor alle soorten ouders, op voorwaarde dat ze alleen voor de opvoeding staan. Tenslotte is het zo dat de *Beistandschaft* zich tot één van de twee genoemde taken kan beperken. Anders dan bij de *Amtspflegschaft* gaat de *Beistandschaft* niet gepaard met het verlies van het gezag. De *Beistand* (bijstandspersoon) staat veel eerder náást de ouders. Deze is weliswaar handelingsbekwaam maar als de ouder er van af wil dan kan hij/zij het *Jugendamt* daarvan op de hoogte brengen en de zaak is geregeld.

⁵⁸ Eind 2004 waren er 9954 zgn Amtsvormundschaften (ambtelijke voogdijschappen) en 30.935 in aanvraag

⁵⁹ Eind 2004 waren er 26.049 Amtspflegschaften (ambtelijke pflegschaften) in aanvraag.

⁶⁰ Eind 2004 waren er 684.062 Beistandschaften

Omdat de *Beistandschaft* krachtens de wet in werking treedt, kan zij alleen door het *Jugendamt* worden uitgeoefend. In dit verband bestaat er ook geen subsidiariteitsbeginsel zodat het niet mogelijk is om een individu als vervanger te zoeken.

Het werk van de *Beistand* is er primair op gericht om problemen buiten de rechtbank om te regelen. In het geval van de opheldering van het vaderschap betekent dat, dat dit vrijwillig dient te worden erkend (§ 1592 nr 2 van het SGB). Als dat niet lukt omdat de vader niet bekend is, omdat hij weigert mee te werken of omdat de moeder geen toestemming geeft dan moet er een proces volgen. Tijdens dit *Vaterschaftsfeststellungsverfahren*⁶¹ (procedure ter vaststelling van het vaderschap) (§ 1592 van het SGB VIII) is alleen de *Beistand* gerechtigd om een klacht in te dienen.

⁶¹ Op deze manier werden er in 2004 8.272 vaderschappen vastgesteld.

A.	Definitie en taak van de jeugdhulp.....	50
B.	Wettelijke en politieke randvoorwaarden van de kinder- en jeugdhulp.....	51
I.	Grondwettelijke grondbeginselen van de jeugdhulp.....	51
II.	Internationaalrechtelijke grondbeginselen van de jeugdhulp.....	51
	1. UN-Kinderrechtenconventie (Kinderrechtenverdrag)	51
	2. Facultatief protocol voor het verdrag over de rechten van het kind aangaande kinderhandel, prostitutie en kinderpornografie	52
	3. Verdrag voor de bevoegdheid, het aan te wenden recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en samenwerking op het gebied van de ouderlijke verantwoordelijkheid en beschermingsmaatregelen voor kinderen van 19-10-1996“ (KSÜ)	52
	4. EG-verordening nr. 2201/2003	52
III.	Nationale wettelijke grondslag van de jeugdhulp	53
IV.	Jeugdhulp in het systeem van de verzorgingsstaat.....	54
	1. De steun aan kinderen en jeugdigen door financiële ondersteuning aan hen of hun ouders	54
	1.1. HET MOEDERSCHAPSVERLOF	54
	<u>1.1.1. Algemeen</u>	<u>54</u>
	<u>1.1.2. Omzetting van het moederschapverlof in vaderschapsverlof</u>	<u>54</u>
	<u>1.1.3. Het vervangend inkomen (ziektegeld)</u>	<u>55</u>
	1.2. GEBOORTEPREMIE (KRAAMGELD) EN GEZINSTOELAGE	55
	1.3. NA HET MOEDERSCHAPSVERLOF	57
	<u>1.3.1. Het ouderschapsverlof.....</u>	<u>57</u>
	<u>1.3.2. Loopbaanonderbreking wegens ziekenverzorging</u>	<u>57</u>
	<u>1.3.3. De tijdskredieten.....</u>	<u>58</u>
	1.4. FISCALE REGELING	58
	1.5. ALIMENTATIE	58
	2. Het onderwijsstelsel	60
	2.1. DE LEERPLICHT	60
	2.2. DE ONDERWIJSVERTAKKINGEN	60
	2.3. DE VRIJE SCHOOLKEUZE EN INSCHRIJFP LICHT VAN SCHOLEN.....	60
	2.4. DE STRUCTUUR VAN HET ONDERWIJS IN DE DUITSTALIGE GEMEENSCHAP	60
	<u>2.4.1. De kleuterschool.....</u>	<u>61</u>
	<u>2.4.2. De basisschool</u>	<u>61</u>
	<u>2.4.3. Het voortgezet onderwijs</u>	<u>62</u>
	<u>2.4.4. Alternatieven voor het voltijds voortgezet onderwijs bij deeltijdleerplicht</u>	<u>62</u>
	<u>2.4.5. Het deeltijdonderwijs (<i>Teilzeitunterricht</i>) (TZU)</u>	<u>62</u>
	<u>2.4.6. Leercontracten van de middenstandsopleiding</u>	<u>63</u>
	<u>2.4.7. Autonome hogeschool in de Duitse gemeenschap (DG)</u>	<u>63</u>
	<u>2.4.8. Scholen voor speciaal onderwijs</u>	<u>64</u>
	<u>2.4.9. Integratie.....</u>	<u>64</u>
	2.5. PMS-CENTRA.....	64
	2.6. STUDIETOELAGEN	66
	<u>2.6.1. Studietoelagen in het voortgezet onderwijs.....</u>	<u>66</u>
	<u>2.6.2. Studietoelage in het universiteits- en hogeschoolwezen.....</u>	<u>66</u>
	<u>2.6.3. Compenserende studietoelagen.....</u>	<u>66</u>
	<u>2.6.4. Speciale studietoelagen</u>	<u>66</u>

C.	Strukturkenmerken van de <i>Jugendhilfe</i>	67
I.	<u>De rechtspositie van ouders en kinderen in het kader van de <i>Jugendhilfe</i></u>	67
1.	De vrijwillige <i>Jugendhilfe</i>	67
2.	De gerechtelijke <i>Jugendhilfe</i>	67
3.	Het ouderlijke gezag	68
3.1.	ALGEMEEN	68
3.2.	WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN HET <i>HAUPTBEHERBERGUNGSRECHT</i> EN HET <i>OMGANGSRECHT</i>?	70
3.3.	VOORTREKKING VAN DE AFWISSELENDE HUISVESTING VAN KINDEREN VAN APART LEVENDE OUDERS	70
3.4.	NIET-NALEVING VAN VASTGESTELDE OF OVEREENGEKOMEN REGELINGEN AANGAANDE DE HUISVESTING EN HET <i>OMGANGSRECHT</i>	71
II.	<u>Openbare jeugdhulp als onderdeel van de overheidsstructuur</u>	72
1.	Staatsopbouw en bestuursstructuur	72
2.	<i>Jugendhilfedienst</i> en <i>Jugendgerichtsdienst</i>	74
2.1.	DE <i>JUGENDHILFEDIENST</i>	74
2.2.	DE <i>JUGENDGERICHTSDIENST</i>	74
3.	De dubbele structuur van de <i>Jugendhilfe</i>	75
3.1.	ALGEMEEN	75
3.2.	DE OVERHEID ALS TOEZICHTHOUDER/BEVOEGDHEID TOT INGRIJPEN	76
3.3.	HET LEVEREN VAN ZORG	76
D.	Recht op het leveren van zorg	77
I.	<u>wettelijke aanspraak op zorg ofwel het objectieve recht</u>	77
II.	<u>Soorten hulpverlening</u>	77
1.	Standaard hulpverlening	77
1.1.	HULPVERLENINGSAANBOD IN HET KADER VAN DE VRIJWILLIGE JEUGDHULP	77
1.1.1.	<u>Residentiële hulpverlening</u>	77
1.1.2.	<u>Ambulante hulpverlening</u>	78
1.1.3.	<u>Intensieve sociaal-pedagogische begeleiding op individuele basis</u>	78
1.1.4.	<u>Plaatsing in een pleeggezin</u>	78
1.2.	HULPVERLENING IN HET KADER VAN GERECHTELIJKE JEUGDHULP	79
1.3.	MAATREGELEN TER BESCHERMING VAN JONGEREN	81
1.4.	JEUGDHULP DIE WORDT AANGEBODEN DOOR PARTICULIERE OF OPENBARE ZORGINSTELLINGEN IN DE DUITSTALIGE GEMEENSCHAP	84
1.4.1.	<u>Het SPZ (Sociaal-Psychologisch Centrum)</u>	84
1.4.2.	<u><i>Der Dienst für Kind und Familie</i> (de dienst voor kind en gezin)</u>	84
1.4.3.	<u>Instellingen voor hulp in de huishouding</u>	84
1.4.4.	<u>Die Frühhilfe Ostbelgien (de vroeghulp Oost-België)</u>	84
1.4.5.	<u>Het Sociaal-Pedagogisch Centrum voor kinder- en jeugdhulp „Mosaik“, dat onder auspiciën staat van het <i>Sozialhilfezentrum in Eupen</i></u>	85
1.4.6.	<u>De leefgemeenschappen SIA und OIKOS</u>	85
1.4.7.	<u>Courage</u>	85
1.5.	EIGEN BIJDRAGE AAN DE KOSTEN	86
1.5.1.	<u>De eigen bijdrage in geval van een plaatsingsmaatregel in het kader van de jeugdhulp</u>	86
1.5.2.	<u>Vermindering van de eigen bijdrage</u>	86
1.5.3.	<u>Bijdrage in de kosten in geval van meerderjarigheid van de (uit huis) geplaatste persoon</u>	86
1.6.	ADOPTIE	87
1.6.1.	<u>Voorwaarden voor adoptie</u>	87
1.6.2.	<u>Te ondernemen stappen</u>	87
2.	Hulp aan speciale groepen	89
2.1.	JURIDISCHE BASIS	89
2.2.	VOORWAARDEN VOOR DE VERLENING VAN HULP	89
2.3.	HULPAANBOD	89

3.	Hulp aan jongvolwassenen.....	91
3.1.	JURIDISCHE BASIS.....	91
3.2.	VOORWAARDEN VOOR DE VERLENING VAN HULP	91
3.3.	BEËINDIGING VAN DE MAATREGEL	91
3.4.	KOSTEN.....	91
III.	<u>Procedures en controle door de Rechtbank.....</u>	<u>92</u>
1.	Het verzoek.....	92
1.1.	VRIJWILLIGE HULP AAN JONGEREN.....	92
1.2.	GERECHTELIJKE (GEDWONGEN) JEUGDHULP	92
1.3.	BESCHERMING VAN MINDERJARIGEN.....	93
2.	Medewerking	93
2.1.	VRIJWILLIGE JEUGDHULP.....	93
2.2.	GERECHTELIJKE (GEDWONGEN) JEUGDHULP EN JEUGDBESCHERMING	94
3.	Bescherming van (persoons)gegevens.....	95
4.	Relatieve en absolute bevoegdheid.....	96
4.1.	VRIJWILLIGE JEUGDHULP	96
4.2.	GERECHTELIJKE (GEDWONGEN) JEUGDHULP.....	96
IV.	<u>Het recht om hulp te mogen verlenen</u>	<u>97</u>
1.	De planning van jeugdhulp.....	97
2.	De toelating van hulpverleners	97
E.	<u>Andere taken van de Jugendhilfe/de overheid als toezichthouder</u>	<u>99</u>
I.	<u>Ingrijpen in geval van bedreiging en falen van de vrijwillige jeugdhulp</u>	<u>99</u>
1.	Voorwaarden voor gedwongen jeugdhulp	99
1.1.	HET BESTAAN VAN EEN BEDREIGING (ALGEMENE VOORWAARDEN VOOR EEN BEROEP OP JEUGDHULP	99
1.2.	HET FALEN VAN DE VRIJWILLIGE JEUGDHULP.....	99
1.3.	NOODZAKELIJKHEID.....	100
II.	<u>Medewerking van de jeugdautoriteiten aan de taken van de rechtbank</u>	<u>101</u>
1.	De Jugendhilfedienst	101
2.	Jugendgerichtshilfe en Jugendschutz	101
III.	<u>Gerechtelijke zorg voor minderjarigen.....</u>	<u>102</u>
1.	Voorwaarde: het ouderlijke gezag (zie C.I.3.).....	102
2.	Uitzondering: voogdij.....	102
3.	Bevoegde <i>Friedensrichter</i>	102
4.	Aanwijzing van de voogd.....	103
5.	De toezienend voogd.....	104
6.	Taken van de voogd	104
7.	Conflicten tussen de minderjarige en de voogd.....	106
8.	Informatiemogelijkheden vANan de <i>Friedensrichter</i>	106
9.	Het afleggen van rekenschap door de voogd	106
10.	Mogelijkheden voor de minderjarige om een klacht in te dienen	106
11.	De mondigheidsverklaring van de minderjarige.....	106

A. Definitie en taak van de jeugdhulp

De jeugdhulp is gespecialiseerde hulp in de opvoeding. Het decreet over jeugdhulp waarborgt hulp aan de jongere, wiens fysieke en/of psychische integriteit bedreigd wordt; wiens affectieve, morele, cognitieve of sociale ontwikkeling bedreigd wordt; wiens opvoeding door zijn eigen gedrag, door het gedrag van zijn opvoedingsgerechtigden of door derde partijen bedreigd wordt of wanneer jeugdigen worden bedreigd door hun levensomstandigheden, relatieconflicten of door bijzondere gebeurtenissen. De opvoedingsgerechtigden kunnen aanspraak maken op de jeugdhulp als ze bij de opvoeding van een kind aanzienlijke problemen ondervinden; en als deze problemen tot gevolg hebben dat de opvoeding die het welzijn van het kind moet dienen niet meer wordt gewaarborgd en dus hulp van de *Jugendhilfe* geschikt én noodzakelijk blijkt te zijn⁶².

De maatregelen in het kader van jeugdhulp hebben als doel de opvoedingsgerechtigden hulp bij de opvoeding, en de jongere hulp bij de versterking van zijn verantwoordelijkheidsbewustzijn en zijn sociale – en eventueel beroepsmatige – integratie te bieden. De opvoedingsgerechtigden worden daarin in hoge mate betrokken.

Volgens de civiele wetgeving zijn op de eerste plaats de vader en moeder verantwoordelijk voor levensonderhoud en opvoeding van en toezicht op de jongere. Jongeren mogen daarom alleen voor hun welzijn van hun ouders worden gescheiden⁶³ in gefundeerde gevallen en door een controleerbare beslissing volgens de te gebruiken rechtsvoorschriften. Pas als alle inspanningen zonder succes zijn, omdat de ouders niet bereid of in staat zijn, alleen of met hulp het gevaar van de jongere af te wenden, kan de jeugdige tijdelijk of langdurig uit zijn vertrouwde omgeving worden gehaald. Wordt een jeugdige uit zijn vertrouwde omgeving gehaald, dan behouden de ouders de rechten en plichten van het ouderlijk gezag. Omdat de jeugdige echter uit zijn vertrouwde omgeving is gehaald, kunnen de ouders dat gezag niet meer in dezelfde mate en vorm uitoefenen. De beslissingsbevoegdheid over wezenlijke vragen die het kind betreffen (opleiding, huwelijk, chirurgische ingrepen....) ligt nog steeds bij de ouders. De *Jugendrichter* komt tussenbeide als de beslissing van de ouders niet in het belang van de jeugdige werd getroffen.

De jeugdhulp probeert het gezin, dat de basis is van de maatschappij en van de natuurlijke omgeving voor het opgroeien en gedijen van al zijn leden – in het bijzonder van kinderen – noodzakelijke bescherming en hulp te waarborgen, zodat het gezin haar taken binnen de maatschappij kan vervullen.⁶⁴

⁶² Artikel 2 van het Decreet van 20-03-1995 over de jeugdhulp

⁶³ Artikel 4, §1 van het decreetontwerp over de jeugdhulp

⁶⁴ Artikel 4, §1 van het decreetontwerp over de jeugdhulp

B. Wettelijke en politieke randvoorwaarden van de kinder- en jeugdhulp

I. Staatsrechtelijke grondbeginselen van de jeugdhulp

In België staat in de rangorde van de nationale normen de *Belgische Verfassung* (Belgische Grondwet) (hierna GG. genoemd) van 17-02-1994 bovenaan. Met de wijziging van 23.03.2000 werden de kinderrechten in de GG. opgenomen (art. 22bis) De Grondwet geeft uitdrukkelijke regels voor de staatmacht op zowel nationaal als federaal niveau.

Het recht op een menswaardig leven volgens Art. 23 GG bepaalt het grondbeginsel van de sociale staat. De nationale wetgever, de gemeenschappen en de regio's moeten economische, sociale en culturele rechten garanderen, om deze wet te vervullen. Dat houdt volgens lid 2 onder andere het recht in op sociale zekerheid, op sociale- en rechtshulp en op sociale ontwikkeling. Uit Art. 23 GG kan geen rechtstreekse wettelijke aanspraak worden afgeleid. De omzetting van de sociale grondrechten gebeurt door de nationale, gemeenschaps – en regionale wetgeving.

Het *staatliche Wächteramt* of het overheidstoezicht is gebaseerd op Art. 22bis GG want "ieder kind heeft recht op respect voor zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit. De wet, het decreet of de in artikel 134 genoemde regel waarborgt de bescherming van dit recht." Het privé- en gezinsleven zijn volgens Art. 22 GG beschermd, behalve in de gevallen en onder de voorwaarden die in de wet zijn vastgelegd.

De wetten, decreten en verordeningen van de gemeenschappen moeten overeenstemmen met het gelijkheidsprincipe (Art. 10 GG) en het discriminatieverbod. (Art. 11 GG).

II. Internationaal rechtelijke grondbeginselen van de jeugdhulp

In België staat het internationale en supranationale recht – voor zover het direct de burgers aangaat – boven het nationale recht. Dienovereenkomstig krijgt het ook voorrang boven de Grondwet. Als door urgente redenen het buitenlandse recht niet kan worden geverifieerd, wordt het Belgische recht toegepast.

De Koning sluit, volgens Art. 167 van de Grondwet internationale verdragen, die door het federale parlement worden bekrachtigd. Dat geldt niet voor verdragen in aangelegenheden waarvoor de gemeenschaps- en regionale regeringen zakelijk gezien verantwoordelijk zijn. Het parlement van de Duitstalige gemeenschap is verantwoordelijk voor de samenwerking tussen de gemeenschappen, voor de internationale samenwerking, voor het sluiten van verdragen in persoonsgerelateerde en culturele aangelegenheden en op het gebied van het onderwijs (Art. 130-§ 1 van de Grondwet).

1. UN-Kinderrechtenconventie (Kinderrechtenverdrag)

België heeft ingestemd met het "verdrag over de rechten van kinderen van 20-11-1989" door een wet uit 25-11-1991 (UN-Kinderrechtenconventie). De Duitstalige gemeenschap heeft het verdrag met een decreet uit 25-06-1991 goedgekeurd. Alle landen, behalve de USA en Somalië, hebben de Kinderrechtenconventie geratificeerd. Het verdrag is geen bindend, direct toepasbaar recht. De verdragspartners zijn echter verplicht, hun nationale recht zó vorm te geven, dat het aan de eisen van de conventie voldoet.

Op grond van een samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeenschappen en de federale staat werd in België een nationale commissie voor de rechten van kinderen ingesteld.

2. **Facultatief protocol voor het verdrag voor de rechten van kind aangaande kinderhandel, prostitutie en kinderpornografie**

Het “facultatieve protocol bij het verdrag voor de rechten van het kind aangaande kinderhandel, prostitutie en kinderpornografie”, is op 25-05-2000 in werking getreden. België heeft het toegevoegde protocol ondertekend in september 2000. Het protocol houdt in dat de verdragsstaten hun maatregelen moeten uitbreiden om het kind de bescherming tegen kinderhandel, pornografie en kinderprostitutie te garanderen. De verantwoordelijken voor deze handelingen moeten worden opgespoord en strafrechtelijk worden vervolgd. Het verdrag sterkt de deelnemende staten om de publieke opinie voor deze problemen gevoeliger te maken en om de vraag die tot kinderhandel, kinderprostitutie en kinderpornografie leidt te verminderen. De deelnemende staten zijn verplicht de slachtoffers te informeren, op te leiden en te ondersteunen (Art. 8 en 9).

In België horen deze taken tot de bevoegdheid van de federale staat en van de gemeenschappen.

3. **Verdrag voor de bevoegdheid het toe te passen recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en samenwerking op het gebied van de ouderlijke verantwoordelijkheid en de maatregelen ter bescherming van kinderen uit 19-10-1996“ (KSÜ)**

Dit verdrag werd namens de Duitstalige gemeenschap door een vertegenwoordiger van de federale regering op 01-04-2003 ondertekend. Er moet van worden uitgegaan dat het verdrag in de eerstvolgende jaren van kracht wordt.

Het nieuwe verdrag moet een verdere ontwikkeling en verbetering van het verdrag voor de bescherming van minderjarigen zijn (verdrag voor de bevoegdheid van de instanties en het aan te wenden recht op het gebied van bescherming van minderjarigen van 05-10-1961) en deze vervangen. Het toepassingsgebied van het verdrag omvat “maatregelen tot bescherming van de persoon of het vermogen van het kind” (Art. 1 I lit.a KSÜ). Het verdrag geldt voor “kinderen vanaf hun geboorte tot de voltooiing van het 18^e levensjaar” (Art. 2 KSÜ).

De kern van het verdrag regelt de bevoegdheid, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de internationale samenwerking van instanties op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid (gezag en omgangsrecht en maatregelen ter bescherming van kinderen.(Art. 1 KSÜ). Grensoverschrijdende regelingen zijn bijvoorbeeld nodig in gevallen van urgentie; in gevallen van waarborging van het welzijn van vluchtelingenkinderen en in scheidingszaken, waarbij de ouders en kinderen in verschillende staten wonen. De bevoegdheid van instanties is gebaseerd op het verblijf van dát moment van het kind (Art. 5 I, 8. 9 KSÜ). Tijdens de uitoefening van hun bevoegdheid passen de instanties hun eigen materieel recht inzake beschermingsmaatregelen toe (Art. 15 I KSÜ). De beschermingsmaatregelen moeten door alle verdragsstaten goedgekeurd en uitvoerbaar verklaard worden. Een ander aspect van het KSÜ is de internationale samenwerking, die de coördinatie van beslissingen en maatregelen in meerdere betrokken staten mogelijk maakt. In de praktijk zijn dat bijvoorbeeld het overdragen, inperken of het onttrekken van het ouderlijk gezag; regelingen op het gebied van zorg- en bezoekrecht of beschermingsmaatregelen ter beveiliging van het kinderwelzijn.

4. **EG-verordening Nr. 2201/2003**

Voor België geldt ook de ‘EG-verordening nr. 2201/2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en in zaken aangaande de ouderlijke verantwoordelijkheid en tot opheffing van de verordening (EG) Nr. 1347/2000’ (EheGVO resp. zo genoemde Brüssel IIbis-VO). De verordening geldt alleen voor de EU-leden, uitgezonderd Denemarken. De verordening bestrijkt zaken zoals de ouderlijke verantwoordelijkheid, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen een kind dat is geboren uit een wettig huwelijk en een kind dat is geboren uit niet-gehuwde ouders. De

verordening regelt de internationale bevoegdheid, erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen en de internationale samenwerking, maar niet het toe te passen recht.

Het toepassingsgebied van de Brussel IIbis-VO heeft, conform Art. 1 I lit.b, betrekking op 'de toewijzing', de uitoefening, het overdragen en de volledige of gedeeltelijke onttrekking van de ouderlijke verantwoording.' Het geldt vooral bij plaatsing bij derden, voogdij, pleegouderschap (*Pflegschaften*), ondersteuning en beschermingsmaatregelen in verband met beheer en behoud van het vermogen van het kind of de beschikking daarover (lid 2). Doorgaans is de rechtbank in de verblijfplaats van dat moment van het kind bevoegd (Art. 8 I).

Brussel IIbis gaat vóór de KSÜ wanneer het betreffende kind zijn verblijfplaats van dat moment in het soevereine gebied van een van de deelnemende staten heeft en in de gebieden die in beide verordeningen geregeld zijn.

III. Nationale wettelijke grondslag van de jeugdhulp

België is een federale staat. Dientengevolge worden de bevoegdheden door verschillende regionale publiekrechtelijke **lichamen** uitgeoefend. Bij de regionale publiekrechtelijke **lichamen** gaat het naast de federale instanties om de gemeenschappen, de regio's, de provincies en de gemeenten.

De federale instantie oefent haar bevoegdheden in heel België uit; de gemeenschappen en regio's oefenen deze daarentegen alleen in een afgebakend gebiedsdeel uit. De rechtsnormen die de federale instanties aannemen, heten 'wetten' en hun uitvoeringsbepalingen 'Koninklijke decreten'; die van de gemeenschappen heten 'decreten' en hun uitvoeringsbepalingen 'regeringsdecreten'. In de normenhiërarchie bevinden de wetten en decreten zich op hetzelfde niveau en de Koninklijke decreten op het niveau van regeringsdecreten. Bij bevoegdheidsconflicten beslist de *Verfassungsgerichtshof* (Hoge Raad). Voor de bevoegdheid van de verschillende regionale publiekrechtelijke **lichamen** verwijzen we naar C. II.1. staatsopbouw en bestuursstructuur bladzijde 24.

De provincies en gemeenten zijn ondergeschikte instanties, die in principe onder toezicht van de regio's staan. Hun rechtsnormen staan in de normenhiërarchie onder die van de federale instantie, van de gemeenschappen en van de regio's.

Zowel voor de vrijwillige als ook voor de gerechtelijke jeugdhulp is het decreet van 20-03-1995 over de jeugdhulp de essentiële grondslag in de Duitstalige gemeenschap. Dit decreet en haar uitvoeringsbepalingen worden tot het einde van 2007 door een nieuw decreet vervangen. Het onderhavige Länderbericht houdt al rekening met de bepalingen van het nieuwe decreet.

In het volgende worden de wettelijke bases van de jeugdhulp genoemd:

- Burgerlijk Wetboek;
- Wet Jeugdbescherming (*Gesetz über den Jugendschutz*) van 08-04-1965 die het laatst veranderd is door de wetten van 15 mei 2006 en van 13 juni 2006 met betrekking tot de jeugdbescherming, de **overname** van minderjarigen die een als misdrijf gekwalificeerd delict hebben begaan en het herstel (*Wiedergutmachung/schadeloosstelling*) van de door dit misdrijf ontstane schade;
- Decreet over de jeugdhulp van 20 maart 1995;
- Regeringsverordening over de erkenning, de vastlegging van het pleeggeld (*Pflegegeld*) en over de extra toelage voor natuurlijke personen, respectievelijk de verzorging van **geplaatste** jongeren van 09-01-1998;
- Regeringsverordening voor de erkenning van en subsidie voor personen en instellingen voor begeleiding en huisvesting van jeugdigen van 20-12-1995;
- Regeringsverordening over de erkenning van en de subsidie voor juridische personen die jeugdigen residentieel of ambulantly verzorgen van 02-03-2001;
- Regeringsverordening over deelname van onderhoudsplichtige personen aan kosten

- van plaatsingsmaatregelen die zijn ontstaan door het decreet over de Jugendhilfe van 10-04-2003;
- Decreet over adoptie van 21-12-2005;
- Regeringsverordening over adoptie van 28-09-2006;
- Regeringsverordening over het inzetten van de centrale autoriteit van de gemeenschap voor adoptie van 19-10-2006;
- Decreet over het instellen van een organisatie van de Duitstalige gemeenschap voor personen met een handicap van 19-06-1990;
- Decreet over de openbaarheid van overheidsdocumenten van 16-10-1995;
- Koninklijk Besluit over het uitvoeren van de wet van 08-12-1992 voor de bescherming van het privé-leven inzake de verwerking van persoonsgegevens.

IV. Jeugdhulp in het systeem van de verzorgingsstaat

1. De steun aan kinderen en jongeren door financiële ondersteuning aan hen of aan hun ouders⁶⁵

1.1. HET MOEDERSCHAPSVERLOF

1.1.1. Algemeen

Het moederschapsverlof duurt gewoonlijk 15 weken (dus 105 dagen). Bij de geboorte van een meerling 17 of zelfs 19 weken. Het moederschapsverlof wordt in twee categorieën verdeeld:

- het prenatale verlof (voor de bevalling)
- het postnatale verlof (na de bevalling)

Algemeen principe:

- Prenataal verlof: minstens 1, maximaal 6 weken
- Postnataal verlof: minstens 9, maximaal 14 weken

1.1.2. Omzetting van het moederschapsverlof in vaderschapsverlof

In speciale uitzonderingen (bijvoorbeeld door ziekenhuisverblijf of door het overlijden van de moeder) mag de vader aanspraak maken op een deel van het moederschapsverlof, waarop de moeder geen aanspraak kon maken.

Als de moeder langer dan zeven dagen na de bevalling in het ziekenhuis moet verblijven en de pasgeborene al naar huis mag, kan de vader in plaats van de moeder het kind in ontvangst nemen en zolang aanspraak maken op het vaderschapsverlof, tot de moeder het ziekenhuis verlaat en het moederschapsverlof voortzet.

Hierbij mogen natuurlijk de 15 weken moederschapsverlof (respectievelijk 17-19 weken bij de geboorte van een meerling) niet worden overschreden.

Als de moeder ziek is, krijgt zij nog steeds haar vervangend inkomen van het ziekenfonds. De vader krijgt via het ziekenfonds 60% van zijn laatste brutoloon voor de tijd van het vaderschapsverlof.

⁶⁵ Samenvattingen van de brochure "Moederschap en beroep, een brochure van de Dienst voor kind en gezin in de Duitstalige gemeenschap, editie 2006"

1.1.3. Het vervangend inkomen (ziektégeld)

Het vervangend inkomen tijdens het moederschapsverlof wordt door het ziekenfonds uitgekeerd (personeel dat volgens de statuten in overheidsdienst werkt ontvangt doorbetaling van het loon) en bedraagt:

- o Tijdens de eerste 30 dagen: 82% van het brutosalaris, zonder maximumtarief.
- o Vanaf de 31ste dag: 75 % van het salaris, berekend volgens het laatste brutosalaris, met een maximumtarief.
- o Na de 15 dan wel 17-19 weken moederschapsverlof is het moederschapsverlof geëindigd. De moeder ontvangt in geval van ziekte weer 55 dan wel 60 % van het brutosalaris met een maximumtarief.
- o Werkzoekenden: 79,5 % van het laatste brutosalaris, met een maximumtarief van € 87,10 per dag.
Vanaf de 31ste dag na de bevalling 75% van het laatste brutosalaris.

1.2. **GEBOORTEPREMIE (KRAAMGELD) EN GEZINSTOELAGE⁶⁶**

De wettelijke bepalingen voorzien erin dat de ouder met het voordeligste statuut de gezinstoelage krijgt (bijvoorbeeld als een werkneemster de aanvraag indient, terwijl de partner op dat moment werkloos is).

Als man en vrouw beiden hetzelfde statuut hebben, moet de man de aanvraag indienen.

Vanaf de 6^e zwangerschapsmaand (180 dagen zwangerschap) en tot uiterlijk 3 jaar na de bevalling kan de aanvraag voor de geboortepremie worden ingediend bij de uitkeringsinstantie voor gezinstoelagen. De volgende bedragen zijn (Index tot 01 oktober 2006) beschikbaar:

- het eerste kind van moeder of vader	: € 1.064,79
- voor ieder volgend kind	: € 801,13
- bij geboorte van meerlingen	: € 1.064,79 per kind

Naast de eenmalige geboortepremie ontvangt iedere moeder maandelijks gezinstoelagen (=kinderbijslag).

Het basisbedrag van de gezinstoelage is per maand:

- voor het eerste kind	: € 78,59
- voor het tweede kind	: € 145,43
- voor het derde en alle volgende	: € 217,13

Bovenop het basisbedrag wordt een anciënniteitsverhoging gegeven, en wel voor de volgende leeftijdsgroepen:

- van 6 tot 12 jaar	: € 27,30
- van 12 tot 18 jaar	: € 41,72
- vanaf 18 jaar tot het einde van de aanspraak:	€ 53,05

⁶⁶ Wanneer er over *Familienbeihilfen* of gezinstoelagen wordt gesproken, wordt altijd het in eenvoudige taal omschreven begrip 'Kindergeld' (kinderbijslag) bedoeld.

De aanspraak hierop eindigt in elk geval, als de jeugdige 25 jaar wordt. De aanspraak hierop eindigt eerder, als de jeugdige een eigen inkomen ontvangt.
De berekening van de gezinstoelage is complex en kan door verschillende factoren van de bovengenoemde bedragen afwijken. (sociale toeslag, handicap, gekorte anciënniteitsverhoging, ...).

1.3. NA HET MOEDERSCHAPSVERLOF

Er zijn verschillende verlofsvormen in de privaatrechtelijke arbeidsverhoudingen waar een beroep op kan worden gedaan en die indirect of direct met de geboorte van het kind verband hebben:

1.3.1. Het ouderschapsverlof

Op het ouderschapsverlof mag binnen:

- o 4 jaar na de bevalling aanspraak worden gemaakt;
- o binnen 8 jaar, als het kind tot 66% gehandicapt is
- o binnen 6 jaar in het privaatrechtelijke dienstverband.

Op het ouderschapsverlof kunt u:

- a. tijdens 3 maanden in zijn geheel aanspraak maken
- b. of tijdens 6 maanden gedeeltelijk aanspraak maken
- c. of tijdens 15 maanden tot 1/5 aanspraak maken.

Tijdens het ouderschapsverlof wordt in geval van een voltijdse onderbreking een schadevergoeding ter hoogte van € 615,- per maand uitgekeerd (stand 2006).

1.3.2. Loopbaanonderbreking wegens ziekenverzorging LBÜ (LBO)

Loopbaanonderbreking wegens ziekenverzorging (officieel heet deze verlofsvorm: *Laufbahnunterbrechung LBÜ* in het kader van de geneeskundige bijstand) geeft de werknemer of werkneemster de mogelijkheid zijn of haar werk geheel of gedeeltelijk neer te leggen. Dit, om een gezinslid (of een familielid tot in tweede graad), die aan een 'ernstige ziekte' lijdt, te kunnen verzorgen.

Dit LBO mag in principe niet worden geweigerd.

'Ernstige ziekte' betekent: medische ingrepen, chronische of langdurige ziektes die sociale steun of steun van de familie vergen.

Het werk wordt per aanvraag voor minstens 1 maand en maximaal 3 maanden onderbroken. De totale duur bedraagt 12 maanden.

De volledige onderbreking kan tot 24 maanden duren, als er aan 3 voorwaarden is voldaan:

- een kind dat bijstand nodig heeft jonger is dan 16 jaar en u gelijktijdig
- alleenstaand bent en
- het kind op uw kosten leeft.

Tijdens de loopbaanonderbreking wordt een schadeloosstelling uitgekeerd, die bij een volledige onderbreking € 615 per maand (stand 2006) bedraagt.

1.3.3. De tijdskredieten

Op 01-01-2002 werd de vorige wet over de normale loopbaanonderbreking voor de werknemer met een privaatrechtelijke dienstverband vervangen door de wetgeving op het tijdskrediet .

Principieel worden de tijdskredieten aan alle werknemers toegestaan (zowel mannelijk als vrouwelijk), maar de voorwaarden en de duur zijn erg verschillend. De aanvraag kan voor 3 maanden tot een jaar worden ingediend:

Er zijn 3 varianten:

1. De volledige onderbreking (tijdskrediet tot 100%);
2. Arbeidstijdverkorting van 50% tot 75%;
3. Arbeidstijdverkorting van 1/5;

Om op een tijdskrediet aanspraak te kunnen maken, moet de betrokkene in België of in een ander land van de Europese Unie woonachtig zijn. De personen mogen alleen in uitzonderingsgevallen een nevenfunctie uitoefenen.

De totale duur van alle tijdskredieten mag de 60 maanden (5 jaar) niet overschrijden (het ouderschapsverlof in de vorm van een loopbaanonderbreking of een LBO wegens ziekenverzorging zijn geen tijdskredieten en worden dus niet bij het tijdskrediet meegerekend).

De schadeloosstelling bij een tijdskrediet tot 100% bedraagt € 376,- per maand bij minder dan 5 dienstjaren en € 501,- per maand bij meer dan 5 dienstjaren (stand 2006).

1.4. **FISCALE REGELING**

De persoon die een of meerdere personen moet onderhouden, geniet een fiscaal voordeel in de vorm van een verhoging van het belastingvrije inkomensaandeel.

Als te onderhouden personen kunnen worden beschouwd (onder de voorwaarde dat het inkomen van de betrokkenen een maximumbedrag niet overschrijdt en dat de betrokkenen in dezelfde huishouding leven):

- de kinderen of adoptiekinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen;
- de kinderen die een persoon werden toevertrouwd en die uitsluitend of hoofdzakelijk deze persoon moet bekostigen;
- de ouders, de grootouders enz.;
- broer(s) en zus(sen);
- die personen, door wie de aanvrager in zijn jeugd is onderhouden.

1.5. **ALIMENTATIE**

Het bedrag van een alimentatie-uitkering of een aandeel in de kosten voor de kinderen moet worden bepaald in overeenstemming met de mogelijkheden van beide partijen. Als zij het niet eens worden, beslist de rechter. Een alimentatie-uitkering moet degene die de uitkering ontvangt de mogelijkheid bieden in zijn levensonderhoud onder overeenkomstige omstandigheden zoals voorheen te voorzien. De alimentatie-uitkering na een door schuld uitgesproken echtscheiding mag niet méér dan eenderde van het netto-inkomen van de schuldhebbende bedragen. In overeenstemming met de ontwikkeling van de situatie van de partijen kan de alimentatie-uitkering worden verhoogd, verminderd of ingetrokken. In België bestaat er geen bindend rekenmodel voor het berekenen van de hoogte van de alimentatie-uitkering.

Het uitkeren van alimentatie:

De *Dienst für Unterhaltsforderungen* (Dienst voor Alimentatie) werd gesticht om verschuldigd zijnde en achterstallige alimentatie-uitkeringen bij de schuldenaren in te vorderen. Deze dienst keert ook voorschotten op alimentatie-uitkeringen uit die in verhouding zijn met de inkomsten van de schuldenaar. De uitkeringsgerechtigde hoeft niet zelf gerechtelijke stappen te ondernemen, noch de proceskosten voor zijn rekening te nemen. Maar hij betaalt wel 5% van het geïnde bedrag. De voorwaarden om op deze hulp aanspraak te kunnen maken zijn de volgende:

- in België woonachtig zijn;
- dat een alimentatie-uitkering in de loop van 12 maanden voor de aanvraag tot twee keer toe geheel of gedeeltelijk onbetaald is geweest;
- dat het bedrag van de alimentatie-uitkering op grond van een gerechtelijke beslissing of in een notariële akte is vastgelegd.

2. Het onderwijsstelsel⁶⁷

2.1. DE LEERPLICHT

De wet van 29 juni 1983 legt het einde van de leerplichttijd (voltijd- en deeltijdleerplicht) vast op de leeftijd van 18 jaar (12 schooljaren). Deze hervorming had als doel, de leerlingen een betere kwalificatie te garanderen en dus voor hen een makkelijkere toegang naar het beroepsleven mogelijk te maken. Omdat deze wet het toetreden tot de arbeidswereld vertraagde, droeg ze er op een bepaalde manier toe bij het steeds stijgende aantal jonge werklozen te verminderen. De deeltijdleerplicht geldt vanaf 15 jaar en geeft de jongere de mogelijkheid een afwisselende opleiding in de middenstand of in deeltijdonderwijs te kiezen.

Gedurende de leerplichttijd is de toegang tot het onderwijs kosteloos. Er mag geen schoolgeld worden gevraagd. Het bevoegde schoolgezag en het Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap nemen een deel van kosten voor leermiddelen voor hun rekening. Bijzondere diensten kunnen echter tot de kosten van de ouders worden gerekend. De leerplichtige leerlingen die naar de dichtstbijzijnde school van hun keuze met de bus een bepaalde afstand moeten afleggen, krijgen de reiskosten voor het merendeel vergoed.

2.2. DE ONDERWIJSNETWERKEN

De Duitstalige Gemeenschap onderscheidt drie onderwijsnetwerken: het onafhankelijke, gesubsidieerde onderwijs; het officieel gesubsidieerde onderwijs en het gemeenschapsonderwijs.

2.3. DE VRIJE SCHOOLKEUZE EN INSCHRIJFP LICHT VAN SCHOLEN

Het schoolverdrag en de Belgische Grondwet verplichten de gemeenschappen in België om ouders vrije keuze in de onderwijsvorm voor hun kinderen te garanderen. De wet maakt onderscheid tussen confessionele, niet-confessionele en pluriforme scholen. De opvoedingsgerechtigden kunnen één van de drie bovengenoemde schoolsoorten vrij kiezen.

In principe nemen openbare scholen alle leerlingen aan. Maar gemeentelijke scholen zijn er alleen toe verplicht om kinderen uit de eigen gemeente in te schrijven of, als de school voor deze kinderen de dichtstbijzijnde school is, ook leerlingen uit buurgemeenten.

Onafhankelijk gesubsidieerde scholen mogen de inschrijving van een leerling alleen weigeren, als de opvoedingsgerechtigden van de leerling niet bereid zijn in te stemmen met het opvoedingslijn (?) van het bevoegde schoolgezag en het leerplan van de school.

2.4. DE STRUCTUUR VAN HET ONDERWIJS IN DE DUITSTALIGE GEMEENSCHAP

Iedere leerling gaat naar de kleuterschool (normaal drie jaar), dan naar de basisschool (normaal zes jaar) en ten slotte naar het voortgezet onderwijs (normaal zes jaar of, in het beroepsonderwijs, zeven). Het eerste en tweede jaar van de basisschool moeten de toekomstige oriëntering in het algemeenvormende, technische of beroepsvormende onderwijs mogelijk maken.

In de Duitstalige gemeenschap bestaat er slechts een beperkte mogelijkheid om studie aan een hogeschool of universiteit te volgen. Een beroepsstudie van korte duur wordt aangeboden in de onderwijssector (kleuterschool en basisschool) en in de ziekenverzorging.

⁶⁷ Samenvatting uit haar brochure van de afdeling onderwijswezen van het Ministerie van de Duitstalige gemeenschap

Om andere studierichtingen te volgen, moeten de eindexamenkandidaten naar het binnenland van België of naar het buitenland.

2.4.1. De kleuterschool

In tegenstelling tot veel andere Europese landen is de kleuterschool in België een vast onderdeel van het onderwijs. Alle kinderen hebben onbepaald recht op een kostenloze plaats op de kleuterschool. Kinderen die minstens 3 jaar zijn, of deze leeftijd tot 31 december van het lopende schooljaar bereiken, worden tot de kleuterschool toegelaten. Hoewel er geen schoolplicht voor deze kinderen bestaat, blijkt uit officiële statistieken dat rond 98% van de driejarigen regelmatig naar de kleuterschool gaat. Dat betekent dus, dat bijna alle kinderen gemiddeld drie jaar naar de kleuterschool gaan.

Middelpunt van het opvoedkundige werk op de kleuterschool zijn taalverbetering, socialisatie en persoonlijkheidsontwikkeling van het kind. Een evenwichtige geestelijke, lichamelijke en psychomotorische ontwikkeling en de creativiteit van de kinderen moeten worden bevorderd. Op de kleuterschool moet het rijpingsproces op gang gebracht worden en de zelfstandigheid en het verantwoordelijkheidsbesef van de kinderen worden ontwikkeld. De fundamentele leerprocessen aan het begin van de basisschool moeten door het voorbereidende werk op de kleuterschool vergemakkelijkt worden en de samenwerking tussen kinderen bevorderen.

2.4.2. De basisschool

Leerlingen die op 31 december van het lopende schooljaar minstens 6 jaar zijn, mogen naar de basisschool. Gewoonlijk gaan de leerlingen naar de basisschool gedurende zes jaar. Er bestaat echter ook de mogelijkheid om een leerling een jaar eerder dan wel later in te schrijven. Deze beslissing ligt, gebaseerd op een gemotiveerd advies van de schoolraad en van het bevoegde PMS-centrum (Psycho- Medische- Sociale Centrum), naar goeddunken van de opvoedingsgerechtigden. Bovendien kan de schoolraad beslissen dat de leerling tijdens zijn basisschooltijd eenmaal één extra jaar van een niveau blijft zitten. De basisschooltijd met twee jaar verlengen kan in uitzonderlijke gevallen, buiten de opvoedingsgerechtigden om, door de schoolraad en op basis van een eigen oordeel van het bevoegde PMS-centrum worden aanbevolen. De certificering van de basisschoolopleiding gebeurt met een eindexamen van de basisschool.

Volgens het decreet van 26 april 1999 over het *Regelgrundschulwesen* houdt het onderwijsaanbod van de basisschool verplicht de volgende vakken in:

- moedertaal;
- psychomotoriek en lichaamsopvoeding;
- kunst en handwerk;
- wiskunde;
- wereldoriëntatie;
- eerste vreemde taal;
- religie dan wel niet-confessionele ethiek.

En de volgende vakoverschrijdende gebieden:

- Methodiek van het leren;
- Sociaal gedrag.

In België is de moedertaal principieel die van het taalgebied. Dienovereenkomstig is Duits de onderwijstaal op alle scholen van de Duitstalige gemeenschap, behalve op de basisscholen, die ter bescherming van de Franstalige minderheid in de Duitstalige gemeenschap zijn opgericht.

In de Duitstalige gemeenschap is wettelijk vastgelegd dat de eerste vreemde taal Frans is.

Dienovereenkomstig is Duits de eerste vreemde taal op de Franstalige basisscholen in de Duitstalige gemeenschap.

2.4.3. Voortgezet onderwijs

In de Duitstalige gemeenschap wordt secundair onderwijs aangeboden, dat, bestuursmatig gezien in drie niveaus van ieder twee jaargangen onderverdeeld is. Alle leerlingen, die klas 1-4 van het basisonderwijs hebben afgesloten, gaan naar het algemeenvormende onderwijs (gemeenschappelijke 1^e fase; A-klassen), voor de anderen bestaat de mogelijkheid van het volgen van B-klassen (beroepsvormend onderwijs) ook wel aanpassingsklassen of klassen met een gedifferentieerd niveau genoemd.

Het eerste niveau, of observatieniveau, omvat de beide eerste secundaire schooljaren en heeft vooral als doel om alle leerlingen een brede, veelzijdige basisvorming te waarborgen. In deze fase kunnen de docenten de leerlingen observeren, zodat ze hun speciale vaardigheden ontdekken en bevorderen. De observatiefase moet de leerlingen de best mogelijke oriëntatie op hun verdere schoolse carrière geven. Omdat verschillende leerlingen echter al aan het begin op bepaalde gebieden bijzondere gebreken vertonen, is het niet meer dan passend hen in een gedifferentieerde eerste fase op te nemen. Daardoor worden ze beter en gerichter gestimuleerd. Daardoor onderscheiden we in het eerste niveau ten eerste het 1ste en 2de gemeenschappelijke jaar A en ten tweede het gedifferentieerde eerste niveau met het 1ste en 2de jaar B van het beroepsvormend onderwijs.

De tweede fase (de oriënteringsfase) en de derde fase (de bepalingfase) kunnen als volgt worden ingedeeld:

- Algemeen vormend onderwijs;
- technisch onderwijs;
- beroepsvormend onderwijs.

2.4.4. Alternatieven voor het voltijds voortgezet onderwijs bij deeltijdsleerplicht

Doorgaans zet een leerling zijn studie voort na afsluiting van de beide eerste secundaire schooljaren (1^e fase), meestal op dezelfde school, maar soms ook op een andere school, al naargelang de gekozen studierichting of onderwijsvorm aan het begin van de tweede fase. Er zijn echter ook andere mogelijkheden om de school- en onderwijsplicht tot aan het 18^e levensjaar naar tevredenheid te voltooien. Leerlingen kunnen deeltijdsleerplecht volgen. Hetzij in een schools deeltijdcentrum (*Teilzeitzentrum*) en in geselecteerde bedrijven, hetzij in een middenstandsopleidingscentrum en een bedrijf. De middenstandsopleiding volgen via een leerovereenkomst is na het voltijdsleerplecht de meest voorkomende onderwijsvorm.

2.4.5. Het deeltijdsleerplecht (*Teilzeitunterricht*) (TZU)

Na een decennium van experimenteel onderwijs heeft de Duitstalige gemeenschap in juni van 1996 afscheid genomen van het decreet voor de organisatie van het deeltijdsleerplecht. Het deeltijdsleerplecht geeft de niet-voltijdsleerplechtige leerling de mogelijkheid zijn leerplicht tot het 18^e levensjaar te vervullen en tegelijkertijd een bepaalde beroepsopleiding in een bedrijf te volgen.

Deze onderwijsvorm geeft de leerlingen de mogelijkheid om vanaf hun 15e (als ze de beide eerste secundaire schooljaren hebben doorlopen) of vanaf hun 16e (als dit nog niet het geval is), slechts twee dagen scholing in een *Teilzeitunterrichtszentrum* (Centrum voor deeltijdsleerplecht) onderwijs te volgen. Tijdens de andere drie dagen volgt scholing in bedrijven. Het onderwijs in het centrum bestaat uit algemeen en beroepsgeoriënteerd onderwijs. Het aantal leerlingen in het deeltijdsleerplecht varieert dikwijls, ook tijdens een schooljaar, omdat het *Teilzeitunterricht* vaak als overgangsoptie wordt benut om leerlingen een nieuwe schoolse dan wel beroepsmatige oriëntatie te bieden. Het doel is om

deeltijdleerlingen een individuele, sociale en pedagogische begeleiding te bieden om ze zo weer tot een verdere opleiding te motiveren. De leerling krijgt noodzakelijke beroeps- en sociale vaardigheden, zodat hij zich in het toekomstige beroepsleven kan handhaven. Ook leerlingen tot het 25ste levensjaar, die een nieuwe beroeps- en sociale integratie met schoolse hulp willen krijgen, kunnen dit onderwijs volgen.

2.4.6. Leercontracten van de middenstandsopleiding

De duale opleiding in de vorm van een middenstandsopleiding stemt overeen met de eisen van de deeltijdleerplicht, die de wet van 29 juni 1983 met betrekking tot de leerplicht vastlegt.

De duale opleiding biedt de jongere scholing in afwisselende vorm aan. Dat betekent dat op basis van een leercontract de jongere allereerst wordt opgeleid in een bedrijf in beroepstechnische vaardigheden (vier dagen per week) en aanvullend, op een beroepsschool, in algemene kennis en vakkennis (één dag per week). Het leercontract wordt via bemiddeling van een erkende *Lehrlingssekretär* (onderwijsadviseur) door het opleidingsbedrijf en de ouders van de jongere ondertekend in de op drie maanden vastgestelde termijn tussen 1 juli en 1 oktober.

De succesvolle afsluiting van een in principe driejarige vakopleiding wordt met een getuigschrift (*Gesellenzeugnis*) gecertificeerd. De leerjongen krijgt na de opleiding de mogelijkheid om een tweejarige beroepsbegeleidende opleiding tot bedrijfsleider te volgen. De opleiding wordt aan het einde gecertificeerd met een vakdiploma als meester (*Meisterbrief*).

Een speciale vorm van het leercontract is de gecontroleerde leerafspraak (*Lehrabkommen*). Deze afspraak is wat de onderwijsinhoud betreft volkomen identiek aan het leercontract. Wanneer een jongere in het bedrijf van zijn ouders wordt opgeleid wordt er een gecontroleerde leerafspraak afgesloten tussen zijn ouders en een erkende *Lehrlingssekretär*.

Tot de vakopleiding worden die jongeren toegelaten die een eindexamen van klas 1-4 van het basisonderwijs hebben; een tweede jaar van het secundaire onderwijs hebben afgemaakt en in principe minstens 15 jaar zijn.

2.4.7. Autonome hogeschool in de Duitse gemeenschap (DG)

In het decreet van 27 juni 2005 werd de oprichting van de autonome hogeschool in de Duitstalige gemeenschap uitgevoerd.

Het leerprogramma op de autonome hogeschool in de Duitstalige gemeenschap voorziet in de Bachelorstudierichting op het gebied van onderwijsopleidingen (kleuterleiders/kleuterleidster, basisschool docenten) en gezondheids- en ziekenverzorgingsopleidingen. Op de hogeschool worden naast de primaire opleiding ook bijscholingen aangeboden.

Door vakopleiding en studie bereidt het onderwijs op de hogeschool jongeren voor op beroepsmatige werkzaamheden die de toepassing van wetenschappelijke inzichten en methodes vereisen. De hogeschool behartigt indien nodig ook onderzoeks- en ontwikkelingstaken.

2.4.8. Scholen voor speciaal onderwijs (Sonderschulen)

Voor leerlingen met aanzienlijke leerproblemen, met lichte tot zware verstandelijke handicaps of met lichamelijke gebreken, zijn er in de Duitstalige gemeenschap vier vestigingen voor speciaal basisonderwijs en een school voor bijzonder voortgezet onderwijs met een adequate begeleiding en individuele ondersteuning. Al naar gelang de behoefte wordt in deze vestigingen voor speciaal basisonderwijs ook een kleuterschoolklas aangeboden. Naast de begeleiding in de hier ter plaatse zijnde scholen voor speciaal onderwijs en de gangbare vormen van onderwijs voor leerlingen met een sterke behoefte aan ondersteuning, bestaan er overeenkomsten met opleidingsinstellingen in Nordrhein-Westfalen – in het bijzonder Aken – aangaande het onderwijs aan kinderen met speciale fysische gebreken, zoals zicht- of gehoorbeschadigingen.

2.4.9. Integratie

Sinds 1998 kunnen leerlingen van speciaal onderwijs ook in de gangbare onderwijsvormen integreren. Voor iedere leerling wordt er een project opgesteld met een veelomvattende ondersteuningsdiagnose en een exact ondersteuningsplan, volgens welke de leerlingen individueel en passend bij hun behoeftes worden gestimuleerd. De Duitstalige gemeenschap stelt in het kader van wat mogelijk is, specifieke vakkrachten ter beschikking om deze leerlingen speciaal te ondersteunen. In het schooljaar 2006-2007 zullen 184 projecten gerealiseerd worden. De leerlingen die in zo'n project worden geïntegreerd, zullen als "leerlingen met een verhoogde behoefte aan ondersteuning" worden gezien.

2.5. PMS-CENTRA

Het is de taak van de Psycho- Medische- Sociale centra (PMS-centra) om leerlingen hulp te bieden bij hun intellectuele, psychische, lichamelijke en sociale ontwikkeling. De medewerkers zijn psychologen, ziekenverzorgers, artsen en maatschappelijk werkers, die in een team samenwerken en zodoende een geïntegreerde handelwijze waarborgen. In de Duitstalige gemeenschap bestaan er drie Psycho- Medische- Sociale centra: één voor de openbare scholen, één voor de onafhankelijke school en een voor de *Gemeindeschulen* (gemeentescholen), waarbij de laatste door de provincie Luik wordt ondersteund. De PMS-centra bieden leerlingen, ouders en docenten verschillende diensten aan:

- Advisering bij de overgang van de kleuterschool naar het basisonderwijs;
- Hulp bij het beslissen en begeleiding bij de integratie in het gangbare onderwijs of bij toelating in het speciale onderwijs;
- Informatie en advies bij de overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs;
- Groepsactiviteiten volgens afspraak met de school, om de persoonlijke ontwikkeling van de leerling en het samenleven in de groep te vorderen;
- Informatie en advies in de schoolopleiding en de mogelijkheden in beroepsopleidingen, Studie- en beroepskeuze, levensproject;
- Ondersteuning van de gezondheidsbevorderende school en van de gezondheidsbevordering in de school (**gebitsonderhoud** en gezonde voeding, seksuele voorlichting en aids-preventie, verslavingspreventie, veiligheid op de werkvloer en op het schoolplein...);
- Preventieve doktersonderzoeken, voorzorgsmaatregelen bij besmettelijke ziektes en inenting (voor de openbare scholen door het PMS-centrum van de Duitstalige Gemeenschap; voor de onafhankelijke scholen en de *Gemeindeschulen* door de gezondheidscentra).

Op verzoek bieden de PMS-centra:

- Begeleiding van en advies aan ouders en docenten betreffende school- en opvoedingsvragen;
- Hulp en begeleiding van leerlingen met leerproblemen, bij prestatiedruk, falen op school, persoonlijke vragen, hachelijke levenssituaties, conflicten in het gezin, mishandeling, relatieproblemen, stress, eetproblemen, angsten...;
- Het opstellen van deskundig advies voor het speciaal onderwijs en integratieonderwijs;
- Specifieke onderzoeken, bijvoorbeeld van schoolrijpheid, intelligentie, interesses, vaardigheden, ontwikkeling.

Gezien hun taak zijn de PMS-centra partners van de school. Zij werken met veel andere sociale instanties samen. De dienstverlening is gratis. De medewerkers zijn gebonden aan hun beroepsmatige geheimhoudingsplicht.

2.6. STUDIETOELAGEN

In de uitvoering van het decreet van 26 juni 1986 met betrekking tot het waarborgen van studietoelagen zijn er vier verschillende categorieën van studietoelagen:

2.6.1. Studietoelagen in het voortgezet onderwijs

Leerlingen die naar een school van het voortgezet onderwijs kunnen deze studietoelagen via het ministerie van de Duitstalige gemeenschap aanvragen.

2.6.2. Studietoelagen in het universiteits- en hogeschoolwezen

Studenten die naar een hogeschool in de Duitstalige gemeenschap gaan of een studie in het buitenland voltooien kunnen deze studietoelagen via het ministerie van de Duitstalige gemeenschap aanvragen. Studenten die hun studie in de Franse gemeenschap voltooien, kunnen hun verzoek tot studietoelage indienen bij de Franse gemeenschap.

2.6.3. Compenserende studietoelagen

Als de studietoelage die de student voor een studie in de Franstalige gemeenschap van de instanties aldaar krijgt, lager is dan het bedrag die hij in de Duitstalige gemeenschap zou hebben gekregen, dan neemt het Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap automatisch contact met hem op en vergoedt zij het verschil. Voorwaarde is dat de student al drie jaar in de Duitstalige gemeenschap woont.

2.6.4. Bijzondere studietoelagen

Voor de herhaling van een studiejaar in het universiteits- en hogeschoolwezen kan een verzoek om speciale studietoelage door de Duitstalige gemeenschap ingewilligd worden. De aanvrager moet zijn verzoek uitvoerig motiveren (bijvoorbeeld financiële situatie, verandering in de familie, enz.).

Waarvan hangt de hoogte van de studietoelage af?

De hoogte van de studietoelage hangt af van de desbetreffende situatie van de aanvrager: er wordt rekening gehouden met het inkomen (van de student en/of van de persoon die voor zijn onderhoud borg staat), met de personen die de student eventueel onderhouden en of de student een kamer huurt (ook internaat) of niet. Met uitzonderingen die het inkomen van het gezin betreffen, zoals in geval van sterfte, pensioen, prepensioen, scheiding, ... wordt eveneens rekening gehouden.

C. **Strukturkenmerken van de *Jugendhilfe***

I. **De rechtspositie van ouders en kinderen in het kader van de *Jugendhilfe***

1. **De vrijwillige *Jugendhilfe***

In het kader van de vrijwillige *Jugendhilfe* werken zowel de jeugdige als de ouders wezenlijk mee aan de vormgeving van de hulp. Over individuele *Jugendhilfe* kan alleen na het voorafgaand horen van de door deze maatregel betroffen personen beslist worden.

Het horen van de jeugdige en de opvoedingsgerechtigde is alleen dán niet verplicht als dit in een uitzonderingsgeval met redenen niet mogelijk is op grond van: de leeftijd van de persoon, zijn gezondheidstoestand, zijn rijpheid, zijn onbekende woonplaats of bij uiterste urgentie.

Iedere jongere die gehoord wordt kan zich laten begeleiden door een persoon naar keuze. In het belang van de jongere kunnen gesprekken buiten aanwezigheid van de opvoedingsgerechtigden plaatsvinden.

Iedere beslissing over een individuele *Jugendhilfe*-maatregel moet schriftelijk worden meegedeeld aan de jeugdige die het 12e levensjaar voltooid heeft, voor zover hij direct door de maatregel wordt getroffen én aan de personen die met de opvoeding zijn belast.

Als basis voor de vorm van de hulpmaatregel voert de *Jugendhilfedienst* een *Hilfeplangespräch* met de opvoedingsgerechtigden en met de jeugdige met de noodzakelijke rijpheid. Tijdens dit *Hilfeplangespräch* wordt er besproken wat de behoefte, de noodzakelijke steun, de duur van de hulp en de deelname aan de kosten door de opvoedingsgerechtigden voor uitvoering van de hulp zijn.

Het wederzijds goedgevonden resultaat van het *Hilfeplangespräch* wordt in een *Jugendhilfe*-contract (*Jugendhilfevertrag*) vastgelegd. Dit contract wordt ondertekend door: de *Jugendhilfedienst* van de organisatie die met de uitvoering van het hulpprogramma wordt belast; en door de opvoedingsgerechtigden en de jeugdige die het 12de levensjaar voltooid heeft. In geval van meerdere opvoedingsgerechtigden is de ondertekening van het contract door alle opvoedingsgerechtigden alleen dán niet verplicht als er sprake is van een verminderde gezondheidstoestand, een onbekende woonplaats van de andere opvoedingsgerechtigde of in geval van acute bedreiging. De ondertekening door één opvoedingsgerechtigde is voldoende als de andere opvoedingsgerechtigde zichtbaar gedesinteresseerd is of als door de maatregel de opvoeding van de jeugdige niet onmiddellijk benadeeld wordt.

De *Jugendhilfedienst* kan door de ondertekening van een opvoedingsgerechtigde van rechtswege van de goedkeuring van de andere opvoedingsgerechtigde uitgaan, behalve als er zichtbare aanwijzingen zijn voor de weigering van de overeenkomst van de desbetreffende opvoedingsgerechtigde.

Eventueel kan een in het huishouden aanwezige levenspartner van een ouder het contract aanvullend ondertekenen, voor zover het hulplan ook deze partner betreft.

2. **De gerechtelijke *Jugendhilfe***

De gerechtelijke *Jugendhilfe* draagt de zaak over aan de Procureur van de Koning bij een meningsverschil tussen de betrokkenen en de medewerker van de *Jugendhilfedienst* en bij bestaande andere bedreiging van de jeugdige. De Procureur beslist er over of hij de zaak doorgeleidt naar het *Jugendgericht*. Het gaat ook om een vorm van *Jugendhilfe*, maar deze kan in het belang van de jeugdige door het *Jugendgericht* opgelegd worden. Vanaf 12 jaar is

het horen van de jeugdige verplicht. Onder de 12 jaar ligt het aan het oordeel van de rechter of hij het kind, rekening houdend met zijn rijpheid, hoort of niet. De opvoedingsgerechtigden worden door de kinderrechter voor de bepaling van de Jugendhilfemaatregel gehoord. Deze regels met betrekking tot het aanhoren gelden ook in het jeugdbeschermingsproces (strafbare jeugdigen).

3. Het ouderlijke gezag

3.1. ALGEMEEN

In overeenstemming met Art. 488 van het Burgerlijk Wetboek wordt de civiele meerderjarigheid met de voltooiing van het 18^e levensjaar bereikt. De minderjarige is onderworpen aan 'het gezag' van zijn ouders tot zijn meerderjarigheid of tot mondigheidsverklaring (Art. 372 van het Burgerlijk Wetboek).

Als de ouders samenleven dan voeren ze samen de persoonszorg uit (Art. 373 van het Burgerlijk Wetboek). Naast de persoonszorg omvat het ouderlijk gezag het recht op vermogensbeheer van het kind en het recht als zijn vervanger (Art. 376 van het Burgerlijk Wetboek). Daarnaast hebben zij het recht op het vruchtgenot uit de vermogensbestanddelen van het kind (Art. 384 van het Burgerlijk Wetboek). De persoonszorg houdt het recht en de verplichting in om voor het kind te zorgen en het op te voeden.

Als beide ouders het in afzonderlijke gevallen van het ouderlijk gezag niet eens kunnen worden, dan kan ieder van hen zich tot het Jugendgericht wenden. Deze kan de beslissing in afzonderlijke aangelegenheden aan een van de ouders overdragen (Art 373 regel 3 en 4 van het Burgerlijk Wetboek).

Maar het Jugendgericht kan ook zelf een beslissing treffen in het belang van het kind of al genomen beslissingen wijzigen (Art. 387bis van het Burgerlijk Wetboek).

Als beide ouders gescheiden leven, blijft het principe van de gemeenschappelijke uitoefening van het ouderlijk gezag bestaan. In geval van onenigheid kan het Jugendgericht de uitsluitende uitoefening van het ouderlijk gezag aan één ouder toevertrouwen. Maar ook in dit geval kan het Jugendgericht verordenen dat bepaalde beslissingen alleen met toestemming van beide ouders genomen kunnen worden (Art 374 van het Burgerlijk Wetboek). De rechtbank bepaalt de verblijfplaats van het kind (Art. 374 regel 5 van het Burgerlijk Wetboek).

Het *Jugendgericht* kan op verzoek van de ouders of van het Openbaar Ministerie iedere maatregel met betrekking tot het ouderlijk gezag in het belang van het kind nemen of wijzigen (Art. 387bis. van het Burgerlijk Wetboek).

Het ouderlijk gezag houdt het recht in om het kind bij zich te hebben en zijn woonplaats te bepalen. Toch is het volgens het Belgische recht niet noodzakelijk om het ouderlijk gezag te ontnemen om maatregelen van de dwingende Jugendhilfe te verordenen en door te voeren. Wettelijk gezien blijven de ouders de houder van het ouderlijke gezag, in de uitoefening daarvan zijn ze echter feitelijk beperkt. Wanneer de Jugendrichter maatregelen van de dwingende Jugendhilfe neemt, dan stelt hij de daarvoor in de noodzakelijke deelgebieden de uitoefening van het ouderlijk gezag buiten werking. Bij plaatsing bij derden tegen de wil van de zorggerechtigde ouders zou dit bijvoorbeeld de uitoefening van het recht op verblijfplaatsbestemming betreffen. Andere delen van het ouderlijk gezag blijven onverminderd van kracht, zodat ook bij de huisvesting bij derden de ouders bij alle belangrijke beslissingen geraadpleegd moeten worden en zij hun toestemming moeten geven. Wanneer er dan opnieuw conflicten ontstaan dan beslist de Jugendrichter in het belang van de minderjarige.

Onder bepaalde zwaarwegende omstandigheden, kan de ouders het ouderlijk gezag ontnomen worden (Artikel 32 tot 35 van de wet op jeugdbescherming van 8 april 1965).

Onder de volgende omstandigheden kan het ouderlijk gezag ontnomen worden:

1. Als de ouder voor een misdrijf (gevangenisstraf van 8 dagen tot 5 jaar) of een misdaad (gevangenisstraf boven de 5 jaar) op zijn kinderen werd veroordeeld of wanneer hij een misdrijf of misdaad met hulp van zijn kinderen heeft begaan;
2. Als de ouder door slechte behandeling, autoriteitsmisbruik, zichtbaar wangedrag of zware verwaarlozing de gezondheid, zekerheid of het moreel van het kind heeft bedreigd;

Het ontnemen van het ouderlijke gezag wordt door het Openbaar Ministerie aangevraagd en door het Jugendgericht uitgesproken.

Het Jugendgericht kan de ouder alle rechten of een deel van zijn rechten ontnemen.

Bij het ontnemen van de ouderlijke rechten benoemt het Jugendgericht een persoon die de ontnomen rechten uitvoert. Als de ouderlijke rechten alleen aan één ouder werden ontnomen, heeft de andere ouder als het enige gezag over het kind, tenzij dit in tegenspraak is met het belang van het kind.

3.2. WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN HET HAUPT BEHERBERGUNGS-RECHT EN HET OMGANGSRECHT?

Het *Hauptbeherbergungsrecht* (recht op het bepalen van de hoofdverblijfplaats) bepaalt, waar het kind hoofdzakelijk leeft. In de desbetreffende gemeente wordt het kind ook in het bevolkingsregister ingeschreven.

Het omgangsrecht is het recht op regelmatig contact met het kind. Dit recht heeft de ouder die niet bij het kind woont. De rechter verbiedt de omgang met het kind alleen als er zeer ernstige redenen zijn.

De wetgever moet ook de grootouders van het kind en iedere persoon die kan aantonen dat hij een heel speciale band met het kind heeft een omgangsrecht toewijzen. Als er bij de uitoefening van dit recht problemen ontstaan, wordt de wijze waarop dit omgangsrecht vorm moet krijgen door het Jugendgericht bepaald.

3.3. VOORTREKKING VAN DE AFWISSELENDE HUISVESTING VAN KINDEREN BIJ APART LEVENDE OUDERS

De wet van 8 juli 2006 legt onder andere de voorwaarden voor de keuze van het huisvestingsmodel vast.

Achtergrond van de wet is het inzicht dat de binding van het kind met beide ouders noodzakelijk is en dat gerechtelijke procedures voor de regeling van conflicten op het gebied van huisvesting schadelijk zijn voor het kind, en dus komt het erop aan deze tot een minimum terug te brengen. Omdat de wetgever tot dusver geen huisvestingsmodel in regelgeving heeft vastgelegd is iedere rechter vrij om naar eer en geweten te beslissen welk model hij in afzonderlijke gevallen op het oog heeft. Daardoor wordt iedere ouder veeleer aangespoord om de rechter van zijn model te overtuigen dan om overeenstemming in het kader van een toewijzing te bereiken.

Door de wet van 13 april 1995 werd al vastgelegd dat beide ouders, ook na de scheiding, het ouderlijk gezag uitoefenen. De wet van 8 juli 2006 bindt de keuze van het huisvestingsmodel voor het kind als een deel van de uitoefening van het ouderlijk gezag aan wettelijke voorwaarden.

De wet legt geen huisvestingsmodel op, maar stelt wederzijds goedvinden van de ouders op de eerste plaats. Bij een ontbrekend wederzijds goedvinden moet de rechter, als een ouder dit verzoekt, allereerst de mogelijkheid van afwisselende huisvesting in aanmerking nemen. Als de rechter tot het besluit komt dat het afwisselende model niet in het belang is van het kind, dan kan hij een ander huisvestingsmodel vastleggen. In ieder geval moet de rechter motiveren, waarom hij het afwisselende model verwerpt en aan een ander model de voorkeur geeft. Deze beslissing moet gemotiveerd worden, rekening houdend met de concrete omstandigheden en het belang van het kind en de ouders. Objectieve criteria voor de keuze van de rechter kunnen zijn: de leeftijd van het kind, de beschikbaarheid van iedere ouder en de afstand tussen de woonplaatsen van beide ouders.

Omdat het wederzijdse goedvinden van de ouders als prioriteit wordt gezien, moet de rechter de partijen niet alleen over de mogelijke bemiddelingsprocedure maar ook over het belang van zo'n te behandelen bemiddelingsprocedure informeren. De rechtbank kan de procedure tot maximaal een maand opschorten, zodat de partijen tijd hebben inlichtingen over een bemiddelingsprocedure in te winnen en te starten. Wanneer de bemiddelingsprocedure succesvol eindigt, dan bevestigt de rechter de schikking, tenzij de overeenkomst heel duidelijk tegen het belang van het kind indruist.

Om de procedure te vereenvoudigen en de kosten te verminderen, biedt de wet ook de mogelijkheid dat het verzoek – na indiening bij een Jugendgericht – daar nog hangende blijft tot aan de mondigheidsverklaring of tot de meerderjarigheid van het kind. Wanneer zich nieuwe aspecten voordoen, kan de betrokken partij opnieuw bij de rechtbank een verzoek indienen door eenvoudige deponering van conclusies of middels een schriftelijke aanvraag.

3.4. NIET-NALEVING VAN VASTGELEGDE OF OVEREENGEKOMEN REGELINGEN AANGAANDE DE HUISVESTING EN HET OMGANGSRECHT

Het tweede accent van de wet van 8 juli 2006 ligt op het nemen van maatregelen in het geval waarin een vastgelegde regeling over de huisvesting of over het omgangsrecht niet nagekomen wordt. Ook hier blijft in principe die rechter verantwoordelijk, die de niet-nageleefde beslissing genomen en bevestigd heeft.

Als een overeengekomen of vastgelegde beslissing niet wordt nageleefd, kan de rechter een nieuwe beslissing over de uitoefening van het ouderlijk gezag of over de huisvesting nemen. Deze nieuwe beslissing is gebaseerd, met uitzondering van urgentie, op:

- een nieuwe onderzoeksmaatregel, zoals een nieuw sociaal onderzoek of expertise,
- een bemiddeling tussen de partijen;
- een toewijzing.

Ook nu de niet-naleving van de huisvestingsregeling steeds een strafbaar feit is, geeft de wet uitdrukkelijke mogelijkheden. De rechter kan namelijk de eisende partij toestaan om dwangmaatregelen in te zetten als de nieuwe regeling niet wordt nageleefd. De rechter legt de aard van de dwangmaatregel vast en, rekening houdend met de belangen van het kind, bepaalt hij hoe de toewijzing dient te gebeuren. Als de rechter het noodzakelijk acht, kan hij een persoon aanwijzen die de gerechtsdeurwaarder bij de omzetting van de maatregel begeleidt. De rechter kan ook een dwangsom uitspreken om de uitvoering van zijn beslissing af te dwingen. Het desbetreffende verzoek bij de rechtbank is kosteloos. Als een kind in strijd met de huisvestings- of omgangsregeling door een de ouder naar het buitenland wordt gebracht, worden de desbetreffende internationale bepalingen dwingend toegepast.

Om dwangmaatregelen aan te vragen moet de eisende partij aantonen, dat de gedaagde zijn verplichtingen verzuimd heeft en dat deze aanhoudend heeft geweigerd deze na te komen.

II. Openbare zorginstellingen als deel van de overheidsstructuur

1. Staatsopbouw en bestuursstructuur

De staatsvorm van het Koninkrijk België is een constitutionele representatieve monarchie. Zij heeft zich ontwikkeld tot een federale staat. België is in taalgebieden, regio's en gemeenschappen ingedeeld. Deze drie hebben echter uiteenlopende bevoegdheden die met betrekking tot het grondgebied niet met elkaar overeenstemmen. De bevoegdheid van de regio's zijn vooral van wetenschappelijke aard, terwijl de bevoegdheden van de gemeenschappen veeleer van culturele aard zijn (vooral vormingspolitieke aard) en betrekking hebben op personen. De laagste overheidsvorm zijn de 589 gemeenten.

De Belgische federale uitvoerende macht bestaat uit de Koning en de federale regering. Het federale parlement vormt de legislatieve macht (de Koning intervenueert ook op het niveau van de legislatieve macht). Die bestaat uit de Kamer van Afgevaardigden en de Senaat. De Kamer van Afgevaardigden heeft de beslissingsmacht aangaande begrotingsaangelegenheden en de vertrouwenskwestie. De senaat heeft een adviserende functie en beslist bij belangenconflicten tussen de regionale parlementen.

Op federaal niveau worden de ministeries als 'Federale Overheidsdiensten' aangeduid ofwel FOD. Dus FOD –Justitie, FOD –Financiën, ...

Taalgebieden:

België is ingedeeld in vier taalgebieden: het Duitse taalgebied, het Franse taalgebied (Wallonië), het Nederlandse taalgebied (Vlaanderen) en het tweetalige taalgebied Brussel – hoofdstad. In de Duitstalige gemeenten Amel, Büllingen, Burg-Reuland, Bütgenbach, Eupen, Kelmis, Lontzen, Raeren en St.Vith heeft de beschermde minderheid van Franstalige burgers speciale rechten.

Regio's:

De federale staat bestaat uit de zelfstandige **gebiedsorganen** Waalse regio, Vlaamse regio en Brusselse regio. Zij zijn verantwoordelijk voor gebiedsgerelateerde onderwerpen, zoals delen van de economische politiek, bodemrijksdommen, milieubeleid, reorganisatie van landelijke gebieden en behoud van natuur, volkshuisvesting, waterbeleid, delen van het energiebeleid, toezicht op ondergeschikte instanties, werkgelegenheidsbeleid, publieke werken, verkeersbeleid, bossen, Jacht en Visserij. De regio's hebben eigen direct gekozen parlementen (Raden met wettelijke bevoegdheden), regeringen en een eigen ministerie voor de behartiging van hun bevoegdheden. Ze hebben een afgebakende eigen financiële en fiscale soevereiniteit. De ministers-presidenten en de ministers worden door de parlementen gekozen en zijn aan hen verantwoording verschuldigd. De regio's hebben geen eigen grondwet. Hun grondwettelijke orde is onderworpen aan de federale grondwet en nationale wetten.

De regio's (de regio Brussel-hoofdstad uitgezonderd) zijn in tien provincies onderverdeeld. Deze zijn voor administratieve doeleinden in arrondissementen verdeeld (districten), die geen eigen organen hebben.

Gemeenschappen:

De gemeenschappen zijn net als de regio's zelfstandige **gebiedsorganen**. De onderverdeling in taal- en cultuurgemeenschappen omvat de Vlaamse gemeenschap, de Franse gemeenschap en de Duitstalige gemeenschap. Ze zijn in overeenstemming met de grondwet bevoegd voor het onderwijs, inclusief het hoger onderwijs, voor persoonsgebonden aangelegenheden van de sociale voorzieningen (gezondheid, sociale zaken en jeugd), taal en cultuur en intergemeenschappelijke en internationale betrekkingen.

De gemeenschappen beschikken ieder over een eigen direct gekozen parlement, een aan dit

parlement verantwoording verschuldigde regering en een ministerie voor de behartiging van hun bevoegdheden.

De Duitstalige gemeenschap in Oost-België bestuurt zich in vergaande mate zelf. Met de zetel in Eupen heeft zij haar eigen direct gekozen 25-hoofdige parlement. De leden oefenen deze taak naast hun hoofdberoep uit. De regering is verantwoording aan het parlement schuldig. Het parlement van de Duitstalige gemeenschap neemt tijdens zittingen van plenaire vergaderingen decreten, positiebepalingen en adviezen aan. De Duitstalige gemeenschap (ongeveer 73.000 inwoners) omvat beide Duitstalige kantons Sankt Vith en Eupen en behoort tot de Waalse Regio. De Waalse regio's droegen de uitvoering van bepaalde regionale bevoegdheden over aan de Duitstalige gemeenschap, zoals toezicht op de gemeentes en het werkgelegenheidsbeleid.

2. Jugendhilfedienst en Jugendgerichtsdienst

2.1. DE JUGENDHILFEDIENST

De *Jugendhilfedienst* is onderdeel van het ministerie van de Duitstalige gemeenschap. Het personeel van de dienst wordt, net als het overige ministeriële personeel door de regering benoemd. De taken van de Jugendhilfedienst zijn het onderzoek naar en de verwerking van hulpvragen die jeugdigen en hun opvoedingsgerechtigden stellen. Omgekeerd stelt de Jugendhilfedienst ook zelf vragen aan hen of over situaties die de Jugendhilfedienst op een andere manier bekend zijn. Ook het Openbaar Ministerie kan de Jugendhilfedienst opdracht tot onderzoek geven.

De dienst biedt advies en informatie aan jeugdigen, de opvoeders en anderen die er door de probleemsituatie mee te maken hebben. Bovendien worden betrokkenen verwezen naar adviserende, ondersteunende, therapeutische of begeleidende personen of instellingen. De territoriale bevoegdheid is gebaseerd op de woonplaats van de jeugdige, die in het geval van minderjarigen in principe bij de ouders is.

2.2. DE JUGENDGERICHTSDIENST

De *Jugendgerichtsdienst* (dienst van de jeugdrechtbank) is net als de Jugendhilfedienst een deel van het ministerie. Het personeel wordt door de regering benoemd. De medewerkers of medewerksters van de Jugendgerichtsdienst zijn verantwoordelijk voor de aan hen toegewezen zaken. De territoriale bevoegdheid van de Jugendgerichtsdienst richt zich naar die van het *Jugendgericht*.

De Jugendgerichtsdienst krijgt opdracht van de *Jugendrichter*, het Jugendgericht of het Openbaar Ministerie en voert indien nodig gerechtelijke vooronderzoeken uit. Dit betekent in de regel het uitvoeren van een sociaalmaatschappelijk onderzoek en maken van een sociaalmaatschappelijk rapport.

Binnen het sociaalmaatschappelijk onderzoek worden de gezins- en levenssituaties van de minderjarige die tot de aanvraag hebben geleid, gedetailleerd onderzocht en vastgelegd. Er wordt contact tot stand gebracht met de gezinnen, scholen en eventueel andere instellingen. Dit kan achterwege blijven als er al een sociaalmaatschappelijk rapport van de Jugendgerichtsdienst vóórligt.

Aan de hand van het sociaal onderzoek werkt de verantwoordelijke medewerker of medewerkster een sociaalmaatschappelijk rapport uit, dat hij of zij aan de desbetreffende opdrachtgever doorgeeft. Dit bericht bevat handelings- en oplossingsvoorstellen.

Een andere taak van de Jugendgerichtsdienst is om de voorgeschreven maatregelen door de Jugendrichter of het Jugendgericht uit te voeren.

De medewerkers van de Jugendgerichtsdienst begeleiden, coördineren en controleren de maatregelen. Op basis van de beslissingen van de jeugdrechter of van het Jugendgericht sluit de medewerker contracten met de organiserende diensten en organisaties. Hij of zij houdt contact met de gezinnen en jeugdigen en volgt hun situatie.

Naast de hier beschreven taken met betrekking tot bedreigde kinderen en jeugdigen is de Jugendgerichtsdienst eveneens in het kader van de jeugdbescherming actief bij jeugdigen met door hen begane daden, die bij volwassenen als strafbaar feiten gelden.

3. De dubbele structuur van de Jugendhilfe

3.1. ALGEMEEN

De openbare *Jugendhilfe* (vrijwillige en gerechtelijke Jugendhilfe) wordt in de Duitstalige Gemeenschap uitgevoerd door Jugendgerichtsdienst (JGD) en door de Jugendhilfedienst (JHD). De taken van deze uitvoerende organen zijn in het decreet over de Jugendhilfe schriftelijk vastgelegd. De jeugdbescherming (van jeugdigen die schuldig zijn aan een strafbaar feit) is op federaal niveau geregeld door de wet van 08-04-1965. De wet werd onlangs aan een fundamentele hervorming onderworpen.

Een jeugdige in de zin van het decreet over de Jugendhilfe is iedere persoon onder 18 jaar én iedere persoon onder 21 jaar die al vóór zijn 18e levensjaar Jugendhilfe kreeg en een verlenging heeft aangevraagd. De Jugendhilfe moet ingrijpen als het fysieke of psychische welzijn van het kind in gevaar is of als zijn ontwikkeling of opvoeding wegens zijn levensomstandigheden, zijn relatieconflicten of wegens zijn gedrag of het gedrag van zijn opvoedingsgerechtigden in gevaar is. Bovendien richt de Jugendhilfe zich tot de opvoedingsgerechtigden die een opvoeding ten gunste van het kind welzijn niet/ niet meer kunnen waarborgen.

In de vastgelegde bepalingen van het decreet over de Jugendhilfe staat dat de eerste taak van de Jugendhilfe onder meer **het geven van hulpverlening is**. Naast deze taak zijn ook de **Jugendhilfeplanning** en **preventie** belangrijke onderdelen van de Jugendhilfe. De begeleidingscommissie van de Jugendhilfe is verantwoordelijk voor de Jugendhilfeplanning en de preventie. De begeleidingscommissie bestaat uit medewerkers uit de Jugendhilfe en uit aangrenzende werkvelden.

Het **Jugendschutzgesetz** richt zich tot jeugdigen die zich schuldig hebben gemaakt aan een strafbaar feit. In tegenstelling tot de Jugendhilfe geeft de jeugdbescherming geen sociale steun. Het Jugendschutzgesetz reageert op het strafrechtelijke gedrag van de jeugdige (strafbare handelingen in het Wetboek van Strafrecht). Het Jugendschutzgesetz reageert niet rechtstreeks met straffen, maar in de eerste plaats met opvoedingsmaatregelen. Door de in 2006 doorgevoerde hervorming wordt de nadruk gelegd op de *Wiedergutmachung* (herstelrecht), het verantwoordelijkheidsbesef van de zich aan een strafbaar feit schuldig makende jeugdige en zijn opvoedingsgerechtigden.

Onder Wiedergutmachung bedoelt men de bemiddeling tussen de persoon die onder verdenking staat van een strafbaar feit, de personen die het ouderlijke gezag uitoefenen en het slachtoffer. Het slachtoffer kan door de Wiedergutmachung buitengerechtelijk direct voor zijn schade schadeloos worden gesteld door de vermoedelijke dader. Bovendien krijgt de zich aan een strafbaar feit schuldig makende jeugdige de kans om gemeenschappelijk en met hulp van een onpartijdige tussenpersoon zich vooral en intensief bezig te houden met de relationele en materiële gevolgen van zijn strafbare daad.

In het kader van de hervorming krijgt de jeugdige de mogelijkheid de Jugendrichter een persoonlijk project tot schadeloosstelling van zijn delict voor te stellen.

Als geen van de opvoedingsmaatregelen effect sorteren, kan de Jugendrichter de jeugdige vanaf 16 jaar onder bepaalde voorwaarden naar een speciaal orgaan van het Jugendgericht verwijzen. Dit orgaan bestaat uit twee jeugdrechters en een strafrechter. Het orgaan kan het algemene strafrecht hanteren tegenover de jongere. Als de jongere tot een gevangenisstraf wordt veroordeeld, moet hij deze in een daarvoor bestemde inrichting (federaal jeugdbeschermingscentrum) uitzitten. Naast deze nieuwe maatregelen tegenover de jeugdige heeft de Jugendrichter tegenwoordig ook de mogelijkheid om de ouders een ouderstage op te leggen. Voorwaarde is dat de ouders zichtbare onverschilligheid over het criminele gedrag van de jongere tonen. Doel van de ouderstage is: het bewustzijn ten aanzien van het criminele gedrag van minderjarige over wie ze het ouderlijk gezag uitoefenen aan te scherpen, hun in het kader van begeleidingsmaatregelen te wijzen op hun verplichtingen als opvoedingsverantwoordelijke van hun kinderen en hun

verantwoordelijkheidsgevoel te stimuleren. De ouderstage moet als een motiverende maatregel worden ingezet en elke vorm van stigmatisering vermijden. De ouderstage bestaat uit een geïndividualiseerde en een collectieve fase. De nazorg wordt individueel of collectief vormgegeven.

3.2. DE OVERHEID ALS TOEZICHTHOUDER/ALS INSTANTIE BELAST MET INGRIJPEN OF INMENGING

De gerechtelijke (gedwongen) Jugendhilfe wordt door het Jugendgericht verordend. Ze wordt door de *Jugendgerichtsdienst* uitgevoerd. De gerechtelijke Jugendhilfe bemiddelt als er in het kader van de vrijwillige Jugendhilfe geen samenwerking meer mogelijk is tussen de Jugendhilfedienst, de jongere en de opvoedingsgerechtigden. Als de Jugendhilfedienst deze ontbrekende samenwerking bij blijvende bedreiging van de jeugdige vaststelt, belast de dienst de *Jugendstaatsanwaltschaft* (Openbaar Ministerie voor de jeugd). Het Jugendstaatsanwaltschaft beslist of het Jugendgericht ermee belast wordt of niet.

Als de jeugdige de bescherming van de opvoedingsgerechtigden wordt ontnomen in het kader van de rechterlijke Jugendhilfe, dan houden de ouders voor het overige de rechten en plichten van het ouderlijk gezag. Er vindt noch een ontheffing van de rechten van het ouderlijk gezag plaats, noch wordt er een vorm van voogdij georganiseerd. Dat betekent dat de ouders over alle belangrijke beslissingen moeten meebeslissen, ook als hun kind in een Jugendhilfe-instelling is geplaatst. Bij conflicten tussen ouders en opnemende instelling of tussen de ouders en beslissingen die het kind betreffen, beslist elke keer de Jugendrichter die tevens rekening houdt met het belang van het kind.

3.3. HET LEVEREN VAN ZORG

De zorg van de Jugendhilfe wordt geleverd door onafhankelijke en openbare zorginstellingen. In de Duitstalige gemeenschap moet iedere zorginstelling die zorg in de Jugendhilfe levert, door de regering zijn erkend. De gedetailleerde opdracht, de kwaliteitscriteria en de passende financiering worden steeds vastgelegd in een contract tussen de desbetreffende instellingen en de regering (*Geschäftsführungsvertrag*). In het kader van de vrijwillige Jugendhilfe dienen de jeugdige en de opvoedingsgerechtigde bij de keuze van de Jugendhilfe-instelling actief mee te werken. De hulp die de Jugendhilfe verleent, mondt immers uit in een Jugendhilfecontract dat door alle betrokkenen moet worden ondertekend. De financiële eigen bijdrage van de opvoedingsgerechtigden hangt af van het gezinsinkomen. Of de jeugdige bij een overheids- dan wel onafhankelijke zorginstelling zijn onderkomen vindt en wordt begeleid, is niet van belang voor de hoogte van de eigen bijdrage.

In de meeste gevallen wordt de hulp door de Jugendhilfe niet direct door de Jugendhilfedienst geleverd, maar door een overheids- of onafhankelijke zorgaanbieder. De laatste werken bijgevolg in opdracht van de Jugendhilfedienst. Om deze reden ondertekent de vertegenwoordiger van de zorgaanbieder, die met de uitvoering van de Jugendhilfe wordt belast, naast de opvoedingsgerechtigden, de Jugendhilfedienst en de jeugdige (vanaf 12 jaar) ook het Jugendhilfecontract.

Ten aanzien van de gerechtelijke Jugendhilfe en in het bijzonder ten aanzien van de jeugdbeschermingsmaatregelen, beslist de jeugdrechter op basis van het rapport van de Jugendgerichtsdienst waar de jeugdige wordt ondergebracht of door wie hij wordt begeleid.

D. Recht op het Leveren van Zorg

I. Wettelijke aanspraak op zorg ofwel het objectieve recht

Het decreet aangaande de jeugdhulp bepaalt dat elke jongere en opvoedingsgerechtigde, ongeacht zijn afkomst, nationaliteit, religieuze-, filosofische- of politieke overtuiging, recht heeft op georganiseerde hulp in het kader van het onderhavige dekreet.

Deze hulp heeft als doel de jongere een gepast leven te bieden en zijn ontwikkeling onder de best mogelijke omstandigheden te laten plaatsvinden.

Er bestaat daarvoor echter geen wettelijke aanspraak omdat dat recht niet opeisbaar is. De *Jugendhilfedienst* beslist op grond van een door haar uitgevoerd sociaal/maatschappelijk onderzoek of een jeugdhulpmaatregel al dan niet wordt toegekend. Als de *Jugendhilfedienst* van mening is dat er geen gevaar voor de jongere in de zin van het dekreet bestaat, dan wordt het dossier gesloten zonder dat de betrokkenen het recht hebben daartegen in beroep te gaan. Als er onenigheid bestaat tussen de opvoedingsgerechtigden, de jongere en de *Jugendhilfedienst* over de te verlenen hulp in die zaak, dan kan er een bemiddelingsprocedure worden ingesteld/aangespannen.

De jongere kan een verzoek tot jeugdhulp indienen voorzover zijn

- psychische - of fysieke integriteit,
- zijn affectieve-, morele-, intellectuele-, of sociale ontwikkeling of
- zijn opvoeding

bedreigd worden. Die bedreiging kan het gevolg zijn van het gedrag van de jongere zélf, van zijn levensomstandigheden, van relatieconflicten met anderen of van andere bijzondere gebeurtenissen.

Bovendien heeft iedereen, die problemen ondervindt bij de uitoefening van het ouderlijk gezag of bij de opvoeding, het recht om een verzoek om jeugdhulp in te dienen.

II. Soorten Hulpverlening

1. Standaard hulpverlening

1.1. HULPVERLENINGSAANBOD IN HET KADER VAN DE VRIJWILLIGE JEUGDHULP

De *Jugendhilfedienst* heeft in het kader van de vrijwillige jeugdhulp de vrijheid om, gelet op vorm en inhoud, een voorstel te doen omtrent de te verlenen hulp. *Het Dekret über die Jugendhilfe* (Dekreet aangaande Jeugdhulpverlening) formuleert echter verschillende doelen die men wil bereiken door middel van hulpverlening en waarmee rekening dient te worden gehouden in het kader van het *Jugendhilfevertrag* (jeugdhulpverdrag). Het *Jugendhilfedekret* legt deze doelen voor de onderstaande vier vormen van jeugdhulp vast:

1.1.1. Residentiële Hulp

De plaatsing in een residentiële – of semi-residentiële instelling:

- De plaatsing in een semi-residentiële instelling voor maximaal één jaar;
- Plaatsing in een opvangs- en oriënteringcentrum voor maximaal 30 dagen;
- in uitzonderingsgevallen een plaatsing in een residentiële instelling voor maximaal 2 jaar;

Onder residentiële hulpverlening wordt verstaan: 24 uren-hulp bij de opvoeding in een instelling of een andere begeleide woonvorm.

Jongeren dienen, afhankelijk van hun leeftijd en ontwikkelingsniveau, in hun

ontwikkeling gestimuleerd te worden. Daarbij dient men, afhankelijk van de situatie in het gezin van oorsprong:

- te streven naar een terugkeer in het gezin
- de opname in een ander gezin voor te bereiden
- te zoeken naar de mogelijkheid om de jongere gedurende langere tijd te plaatsen en hem hulp te bieden om op eigen benen te gaan staan.

1.1.2. Ambulante Hulpverlening

Ambulante hulpverlening wordt verleend in het kader van sociaal-pedagogische begeleiding binnen het gezin of aan jongeren die zelfstandig wonen.

De begeleiding van een jongere met zelfstandige woonruimte dient ertoe om hem/haar te stimuleren om zelfstandig te worden en hem/haar te ondersteunen bij alledaagse- en ontwikkelingsproblemen.

De begeleiding van het gezin heeft ten doel er voor te zorgen dat de jeugdhulpverlening en de ouders samenwerken ten behoeve van de jongere en het zo mogelijk te maken dat de jongere terugkeert naar zijn gezin van oorsprong. Als dat niet mogelijk is dient er samen met de betrokkenen naar een ander langdurig levensperspectief voor de jongere te worden toegewerkt.

1.1.3. Intensieve sociaal-pedagogische begeleiding op individuele basis

Intensieve sociaal-pedagogische begeleiding op individuele basis kan zowel in residentieel als ambulante worden aangeboden. Zij heeft als doel om jongeren intensief te ondersteunen bij problemen met hun integratie in de maatschappij en het zelfstandig worden. Dit soort hulp is over het algemeen langdurig van aard.

1.1.4. Plaatsing in een Pleeggezin

De hulp bij de opvoeding in een pleeggezin dient, afhankelijk van de levenssituatie van de jongere, te bestaan uit tijdelijke opvoedingshulp/bij de opvoeding, een *Pflegepatenschaft* (pleegouderschap), of een woonvorm voor langere tijd te bieden.

De voorwaarden voor de erkenning en de tegemoetkoming in de kosten voor de opvoeding en verzorging zijn door de regering in een *Ausführungserlass* (uitvoeringsbesluit) geregeld. De *Pflegefamiliendienst* (Voorziening voor pleegzorg) heeft daarbij de volgende taken:

- 1) Het selecteren van pleeggezinnen;
- 2) De voorbereiding van het pleeggezin op de opname van een kind door middel van gesprekken en scholing;
- 3) Het sluiten van een overeenkomst tussen de pleegouders en de *Pflegefamiliendienst* waarbij de rechten en plichten van beide partijen worden vastgelegd binnen het kader van de door de regering vastgestelde voorwaarden.
- 4) Begeleiding, advisering en ondersteuning van pleeggezinnen bij alle vragen die verband houden met de verzorgingsrelatie gedurende het verblijf van de jongere in het pleeggezin.
- 5) Regelmatige rapportage over de ontwikkeling van het kind aan de instelling die tot de plaatsing van het kind heeft besloten of daarmee akkoord is gegaan.

1.2. HULPVERLENING IN HET KADER VAN DE GERECHTELIJKE JEUGDHULP

In tegenstelling tot de *Jugendhilfedienst* is het *Jugendgericht* (jeugdrechtbank) in het kader van de gedwongen jeugdhulp gebonden aan een reeks van maatregelen (*Massnahmenkatalog*) die zijn opgenomen in het Dekreet. Op grond van deze *Massnahmenkatalog* kan het *Jugendgericht* opdracht geven tot het opleggen van één of meer van de volgende maatregelen uit het aanwezige aanbod, met inachtneming van de doeleinden die voor elk van die maatregelen in het Decreet is vastgelegd en wel op basis van onderzoeken die zijn uitgevoerd door de bevoegde sociale instellingen en het rapport dat zij daarover hebben ingediend, met uitzondering van speciaal gemotiveerde -, dringend noodzakelijke maatregelen:

- 1) het opleggen van pedagogische- of therapeutische begeleiding aan de jongere en/of de personen die het ouderlijk gezag over de jongere uitoefenen of die hem onder hun hoede hebben, voor een periode van ten hoogste twee jaar als dat voor het welzijn van de jongere vereist is .
- 2) de ouders of de personen die het ouderlijke gezag over de jongere uitoefenen of die hem onder hun hoede hebben, en die klaarblijkelijk niet meer in staat zijn om toezicht in het belang van de jongere uit te oefenen, te verplichten tot deelname aan een door de regering erkend opvoedingsprogramma, als dit noodzakelijk is voor het welzijn van de jongere.
- 3) het opleggen van gezinsbegeleiding door een erkende instelling aan de jongere en aan de personen die het ouderlijk gezag over de jongere uitoefenen of die hem onder hun hoede hebben, voor een periode van ten hoogste twee jaar.
- 4) de jongere en in voorkomende gevallen de personen die het ouderlijk gezag over hem uitoefenen of die hem onder hun hoede hebben, in te delen bij een jeugdhulpproject voor een periode van ten hoogste twee jaar, als dat in het belang van de jongere vereist is
- 5) de jongere onder toezicht van de *Jugendgerichtsdienst* te stellen voor een periode van ten hoogste twee jaar;
- 6) de jongere intensieve opvoedingsbegeleiding en persoonlijke begeleiding door een *Referenzerzieher* (opvoedingsreferent) of intensieve sociaal-pedagogische begeleiding op te leggen voor een periode van ten hoogste twee jaar.
- 7) de jongere, als hij tenminste twaalf jaar oud is, voor een periode van ten hoogste zes maanden in zijn gezinsomgeving te laten onder één of meer van de volgende voorwaarden;
 - a. dat hij regelmatig naar school gaat;
 - b. dat hij een opleiding volgt;
 - c. dat hij deelneemt aan één of meerdere vormende, culturele, sportieve of sociale activiteiten;
 - d. dat hij zich houdt aan andere voorwaarden of verboden die zijn vastgesteld door de rechtbank

De *Jugendgerichtsdienst* dient te worden belast met het toezicht en de controle op het nakomen van de voorwaarden. Wordt één van de door de rechter vastgestelde voorwaarden of verboden niet nagekomen dan dient de rechter daarvan onmiddellijk in kennis te worden gesteld door de *Jugendgerichtsdienst*. Daarop kan de rechter op advies van de *Jugendgerichtsdienst* de vastgestelde maatregel veranderen.

- 8) de jongere verplichten tot deelname aan een opvoedingsprogramma voor een periode van ten hoogste zes maanden;
- 9) een jongere, die minimaal 16 jaar oud is, zelfstandig te laten wonen onder regelmatig toezicht;
- 10) de jongere te plaatsen in een erkend opvangs- en oriënteringscentrum;

- 11) de jongere onder begeleiding te plaatsen van een, door de regering erkend observatiecentrum, voor de duur van ten hoogste zes maanden of hem voor eenzelfde periode ter observatie te laten opnemen in een psychiatrische kliniek of psychiatrische afdeling van een ziekenhuis.
- 12) opdracht te geven tot de verzorging van de jongere in een gezinssituatie overeenkomstig art. 16 lid 3;
- 13) de jongere, bij wijze van uitzondering, te verplichten tot behandeling in een instelling, in een daarvoor geschikte open inrichting voor een periode van ten hoogste twee jaar of hem aan de zorg van een internaat toe te vertrouwen voor de periode van ten hoogste één schooljaar;
- 14) een jongere van tenminste 14 jaar in een daarvoor geschikte gesloten instelling op te nemen als is aangetoond dat die maatregel vereist is voor de (maatschappelijke) integratie van de jongere;
- 15) de jongere aan één van de ouders toe te wijzen voor een periode van ten hoogste twee jaar.

1.3. MAATREGELEN TER BESCHERMING VAN JONGEREN

Maatregelen ter bescherming van jongeren worden opgelegd aan jongeren die zich schuldig hebben gemaakt aan strafbare feiten en eventueel aan de degenen die met hun opvoeding zijn belast. In 2006 is het *Jugendschutzgesetz* (Wet ter Bescherming van Jongeren) ingrijpend gewijzigd. De kern van de die wijziging bestaat er in dat de opvoeders van de jongere en de jongere die zich schuldig heeft gemaakt aan een misdrijf vaker ter verantwoording worden geroepen en een centrale plaats in te ruimen voor het herstelrecht.

De rechtbank is van mening dat het noodzakelijk is om de jongere die zich schuldig heeft gemaakt aan een misdrijf, niet alleen opvoedkundige maatregelen op te leggen maar hem ook te bestraffen. In deze context zullen er in januari 2009 twee jeugdgevangenissen in gebruik worden genomen.

De **kinderrechter** kan maatregelen opleggen aan de opvoedingsgerechtigden en aan de jongere die een misdrijf heeft gepleegd.

Zo kan hij de **opvoedingsgerechtigden** ertoe **verplichten** een **opvoedingscursus** te volgen. De opvoed(ings)cursus wordt door het *Jugendgericht* in juridische zin beschouwd als een straf tegen de opvoeders van een jongere die een misdrijf heeft gepleegd. Het is een maatregel die dient als aanvulling op de straf tegen de jongere die ertoe moet leiden dat de opvoedingsvaardigheden van de ouders worden verbeterd ten gunste van hun kind. Daarvoor wordt als reden aangevoerd dat bepaalde opvoeders een dergelijke cursus alleen onder dwang willen volgen.

Voor de strafrechtelijke vervolging van een **jongere onder de 12 jaar** is het relevant dat hij zich bewust wordt van zijn normafwijkend gedrag. Op grond daarvan kent het *Jugendschutzgesetz* voor deze categorie jongeren een aantal maatregelen die door het *Jugendgericht* naar keuze kunnen worden toegepast. Het gaat daarbij om:

1. Het uitvoeren van een aanbod ter compensatie van de veroorzaakte schade in de vorm van een bemiddeling. Bij de bemiddeling dienen de jongere die ervan verdacht wordt een als strafbaar gekwalificeerd feit te hebben begaan, zijn opvoeders dan wel de personen die juridisch - of daadwerkelijk het gezag over de jongere uitoefenen, het slachtoffer en een neutrale bemiddelaar betrokken te zijn. Het doel is daarbij om, met behulp van de bemiddelaar, tot een gezamenlijke stellingname ten aanzien van de gevolgen van die daad te komen en een oplossing te vinden waardoor het slachtoffer schadeloos wordt gesteld;
2. Het opstellen van een individueel traject door de jongere (zelf) dat hij aan de rechter voorlegt;
3. Een waarschuwing aan de jongere of aan diens ouders;
4. Het belasten van de desbetreffende bevoegde instantie met het toezicht;
5. Een intensieve begeleiding bij de opvoeding die wordt gewaarborgd door een *Referenzerzieher* (opvoedingsreferent).

Het is niet mogelijk om een jongere van onder de 12 jaar die een strafbaar feit heeft gepleegd in een gesloten instelling te plaatsen.

Als deze maatregelen niet helpen dient de rechter de jongere opnieuw naar het Openbaar Ministerie te verwijzen, dat vervolgens kan proberen om een geschikte jeugdhulpmaatregel op te leggen.

Aan **jongeren van boven de 12 jaar** kunnen de volgende maatregelen door het *Jugendgericht* worden opgelegd:

1. het verrichten van arbeid tot algemeen nut van de maatschappij;
2. ambulante begeleiding door gespecialiseerde instellingen;
3. het volgen van een opleiding of van een georganiseerde activiteit bijv. sport;
4. het toevertrouwen van de jongere aan een vertrouwenspersoon of plaatsing in een privé- instelling die zorgt voor onderdak, behandeling, opvoeding, scholing en beroepsopleiding, dan wel die de scholing of beroepsopleiding op zich neemt. Daarmee wordt de gangbare doelstelling van de opvoeding aangevuld met de component integratie.
5. de plaatsing in een (publieke) instelling. Daarvoor moet aan verschillende voorwaarden worden voldaan, zoals de leeftijd van de jongere, de ernst van het strafbare feit en de daarbij behorende strafmaat. Het gaat daarbij om open- of gesloten instellingen. Omdat dergelijke gesloten instellingen in de Duitstalige gemeenschap niet bestaan, worden jongeren in het kader van een samenwerkingsverdrag in instellingen (I.P.P.J.) van de Franstalige gemeenschap geplaatst.
6. een medisch-psychologisch onderzoek in een ziekenhuis;
7. plaatsing in een instelling voor de bestrijding van drugs- en alcoholverslaving of welke andere verslaving dan ook;
8. de plaatsing in een open- of gesloten instelling voor kinderveerleed;
9. het verblijf bij het gezin onder voorwaarden, eventueel met inachtneming van een leeftijdsgrens;
10. het opschorten van de plaatsing gekoppeld aan het verrichten van arbeid tot algemeen nut van de maatschappij voor een periode van zes maanden en voor maximaal 150 uur;

Het **Openbaar Ministerie** kan de volgende maatregelen opleggen:

1. het sturen van een schriftelijke aanmaning aan de jongere en de opvoeders;
2. de jongere en de opvoeders dagvaarden;
3. een voorstel doen tot bemiddeling;
4. een voorstel doen voor een opvoedingscursus. In tegenstelling tot de kinderrechter heeft het OM niet het recht deze op te leggen.

Verder is er een belangrijke verandering ingevoerd als het gaat om het zich niet bevoegd verklaren van het *Jugendgericht*. Als een jongere van tussen 16 en 18 jaar een ernstig strafbaar feit heeft begaan, pedagogische begeleiding weigert en reeds opgelegde opvoedingsmaatregelen niet hebben geholpen, kan de kinderrechter opdracht geven tot de uitvoering van een *Sozialuntersuchung* (onderzoek naar de leef- en opvoedingsomstandigheden van de jongere) en een medisch-psychologisch onderzoek om een idee te krijgen of verdere maatregelen ter bescherming van de jongere nog zin hebben. Naar aanleiding van de resultaten neemt de rechter vervolgens een besluit of hij de jongere al dan niet doorverwijst naar de strafrechter. Vanaf 10 september 2007 kan zo'n zaak alleen nog worden doorverwezen naar de pas ingestelde meervoudige kamer van het *Jugendgericht*. Die meervoudige kamer dient te bestaan uit twee kinderrechters en een strafrechter. In geval van een doorverwijzing dient het volwassenenstrafrecht te worden toegepast. Als het gaat om een ernstig misdrijf is het zelfs mogelijk om de zaak door te verwijzen naar het Hof van Assisen (het rechtcollege dat met het vonnissen van de zwaarste strafbare feiten (misdaden) belast is).

In dit verband worden er op dit moment twee jeugdgevangenissen gebouwd. Als het *Jugendgericht* in een zaak niet bevoegd wordt verklaard dan dient de jongere in zo'n gevangenis te worden ondergebracht. De duur van het verblijf, dat als een soort voorarrest kan worden beschouwd, kan worden afgetrokken van de hem opgelegde vrijheidsstraf, die hij in dezelfde inrichting dient te ondergaan.

1.4. JEUGDHULP DIE WORDT AANGEBODEN DOOR PRIVATE OF PUBLIEKE DIENSTEN (INSTELLINGEN) IN HET DUITSTALIGE GEBIED VAN BELGIË

1.4.1. Het SPZ (sociaal-psychologisch centrum)

Het SPZ biedt Advies en Therapie op verschillende gebieden aan, bijv.:

- advies op het gebied van verslaving en drugs;
- relatieadviezen
- groepstherapie
- ambulante psychiatrische zorg
- therapie voor kinderen, Centrum voor Kindertherapie
- opvoedingsadviezen

1.4.2. Der Dienst für Kind und Familie (De Dienst voor Kind en Gezin)

Het belangrijkste doel van de *Dienst für Kind und Familie* (DKF) is het bevorderen van een gezonde manier van leven van zwangere vrouwen en van gezinnen om zodoende de optimale ontwikkeling van alle kinderen, zowel qua gezondheid als op het emotionele vlak te ondersteunen en hun persoonlijke ontwikkeling te versterken.

Het tweede doel is de vaardigheden van het gezin en het zelfvertrouwen van de ouders bij de opvoeding te versterken en zo een bijdrage te leveren aan het welzijn van de gezinnen in onze gemeenschap.

Uit het oogpunt van gezondheid vervult de *DKF* essentiële taken: zo garandeert zij de inenting van zuigelingen en peuters en zorgt zij er voor dat kinderen regelmatig worden onderzocht zodat reeds op zeer jonge leeftijd ziektes kunnen worden vastgesteld die, als zij niet vroegtijdig worden ontdekt, tot langdurige schade voor de gezondheid zouden kunnen leiden.

Verder biedt de *DKF* elk gezin in de Duitstalige Gemeenschap dat dit wenst individuele zorg aan door middel van huisbezoeken en is zij een belangrijk aanspreekpunt voor gezinnen in moeilijke sociale omstandigheden.

Bovendien is de *DKF* bevoegd tot het bevorderen en de invulling van -, en het toezicht op jeugdzorgstructuren/ instellingen?.

1.4.3. Instellingen voor hulp in de huishouding

De instellingen voor hulp in de huishouding die door de Duitstalige Gemeenschap financieel worden ondersteund, hebben als taak om met name gezinnen met kinderen, éénoudergezinnen, alleenstaanden, ouderen, zieken en gehandicapten hulp aan te bieden waardoor de dagelijkse huishoudelijke taken zijn gegarandeerd.

1.4.4. Die Frühhilfe Ostbelgien (De Vroeghulp Oost-België)

De *Frühhilfe Ostbelgien* is een organisatie voor mensen met een handicap. Zij geeft informatie en advies aan mensen met een handicap over huisvesting, aanpassing van hun woning en integratie. Verder geeft ze informatie en advies aan gezinnen met gehandicapte of kleine kinderen met een ontwikkelingsachterstand vanaf de geboorte tot de leeftijd van zeven jaar.

1.4.5. Het sociaal-pedagogische Zentrum für Kinder- und Jugendbetreuung „Mosaik“. Het Sociaalpedagogisch Centrum voor Kinder- en Jeugdzorg), dat functioneert onder auspiciën van het Sozialhilfezentrum in Eupen

Dit Centrum staat garant voor residentiële hulp aan jongeren voor wie een open opvoeding binnen een leefgroep pedagogisch zinvol is en wier gedrag geen ernstig gevaar vormt voor de andere groepsleden of voor het personeel. Bovendien zorgt het Centrum voor ambulante begeleiding van jongeren en gezinnen.

Het Centrum biedt de volgende diensten aan:

- opname in de instelling van 28 jongeren
- crisisplaatsingen van 8 jongeren van onder de 14 jaar
- de ambulante begeleiding van 24 gezinnen of zelfstandig wonende jongeren.

1.4.6. De woongemeenschappen SIA en OIKOS

Jongeren onder de 18 jaar die in één van deze groepen willen wonen moeten daartoe een aanvraag indienen bij de *Jugendhilfedienst*. Jongeren die ouder zijn dan 18 jaar kunnen zich rechtstreeks tot de genoemde instellingen wenden.

Leefgemeenschap **S.I.A.** kan beschouwd worden als een therapeutische leefgemeenschap. De medewerkers (psychologen, sociaal werkers en opvoeders) ondersteunen de bewoners zowel bij hun beroeps – als bij hun maatschappelijke integratie; zij begeleiden hen in hun contacten met de autoriteiten, zij treden op als bemiddelaar als de bewoners behoefte hebben aan therapie en bereiden samen met hen de overgang naar een zelfstandige woonsituatie voor.

OIKOS is een vereniging die meerdere leefgemeenschappen runt. Een aanvraag gaat op dezelfde manier in zijn werk als bij de SIA. Ook hier ondersteunen de medewerkers de bewoners bij hun beroeps- en maatschappelijke integratie, begeleiden ze hen in hun contacten met de autoriteiten, bemiddelen ze bij het vinden van therapie en helpen ze hen bij hun groei naar zelfstandigheid.

Naast de leefgemeenschappen organiseert OIKOS in het gehele gebied van de Duitstalige gemeenschap ambulante zorg voor gezinnen en jongeren die zelfstandig wonen.

1.4.7. Courage

Courage biedt overwegend hulp aan jongeren in de Euregio Maas-Rijn (B/D/NL). **Courage VoG** is een Belgische aanbieder van individuele pedagogische hulp en werkt op basis van een overeenkomst met het Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap. Courage biedt individuele pedagogische hulp in ambulante - en residentiële vorm aan. Daaronder vallen:

- onderzoek
- intensieve ambulante zorg op individuele basis
- advisering aan ouders en gezinnen
- projecten op het gebied van vrijetijdsbesteding en bezigheidstherapie.
- de zorg voor netwerkpleeggezinnen
- residentiële zorg op individuele basis

1.5. EIGEN BIJDRAGE AAN DE KOSTEN

1.5.1. De eigen bijdrage in geval van een plaatsingsmaatregel in het kader van de jeugdhulp

De eigen bijdrage van onderhoudsplichtigen wordt berekend aan de hand van een tabel. Daarbij wordt rekening gehouden met het netto-inkomen en de samenstelling van het huishouden.

De *Jugendhilfedienst* respectievelijk de kinderrechter stelt de hoogte van de eigen bijdrage vast aan de hand van de hierboven genoemde tabel. Het gezin dient daartoe alle relevante aangiften over te dragen aan de *Jugendhilfedienst* of aan de kinderrechter. Wordt dat geweigerd dan kan er een maximum bedrag worden vastgesteld. Wijzigingen in het inkomen of van de samenstelling van het huishouden moeten gemeld worden.

De eigen bijdrage dient op een bankrekening van het ministerie te worden gestort. Als de onderhoudsplichtige zich ertoe verplicht de kosten van de maatregel rechtstreeks aan de bevoegde instelling te betalen dan wordt er geen eigen bijdrage gevraagd.

Als de onderhoudsplichtige al vóór de plaatsing verplicht was te betalen voor het levensonderhoud van de jongere, dan is de eigen bijdrage minimaal gelijk aan het bedrag dat daarvoor voor het levensonderhoud werd betaald.

1.5.2. Vermindering van de eigen bijdrage

De eigen bijdrage kan worden verminderd indien er sprake is van financiële – of sociale problemen die zo'n vermindering rechtvaardigen bijv.:

- in verband met inkomen
- in het geval er sprake is van een werkloosheidsuitkering
- als er meerdere kinderen uit één gezin (uit huis) zijn geplaatst.

Het minimum bedrag bedraagt € 10 per maand per gezin.

1.5.3. Bijdrage in de kosten in geval van meerderjarigheid van de (uit huis) geplaatste persoon

Als de maatregel wordt verlengd tot na het bereiken van de meerderjarigheid van betrokkene dan dient de eigen bijdrage doorbetaald te worden.

Komt er daarentegen een einde aan de onderhoudsplicht dan dient de jongvolwassene, de eigen bijdrage zélf te betalen, waarbij rekening moet worden gehouden met zijn netto-inkomen.

1.6. ADOPTIE

Iedere adoptie moet op een inzichtelijke manier verantwoord worden. **Het hogere belang van het kind** en het respect dat dit, op basis van de in het internationale recht vastgelegde grondrechten, heeft, staan daarbij voorop.

1.6.1. Voorwaarden voor adoptie

Zowel bij een **eenvoudige adoptie** (met behoud van bepaalde contacten met het gezin van oorsprong) als bij een **volledige adoptie** (met als gevolg het verbreken van alle contacten met het gezin van oorsprong) moet aan meerdere voorwaarden zijn voldaan:

- De aspirant-adoptiefouders moeten ten minste 25 jaar oud zijn en er moet een leeftijdsverschil van ten minste 15 jaar bestaan tussen hen en de geadopteerde. In het bijzondere geval dat het gaat om het kind van één van de partners of samenwonenden wordt de minimumleeftijd van de adoptiefouder verlaagd tot 18 jaar en het leeftijdsverschil tot 10 jaar.
- Voor adoptie komen in aanmerking: (gehuwde, niet met elkaar verwante, wettelijk gedurende minimaal drie jaar samenwonende) paren van verschillend - of gelijk geslacht, alsmede alleenstaanden.
- De adoptiefouder(s) dienen door de kinderrechtster als geschikt en gekwalificeerd te worden beoordeeld, anders gezegd; zij dienen te beschikken over de noodzakelijke sociaal-psychologische eigenschappen.
- De biologische ouders van een minderjarig kind dienen in te stemmen met de adoptie.
- Kinderen vanaf 12 jaar dienen ook zélf in te stemmen met hun adoptie.

Voor een **adoptie uit het buitenland** dient aan bepaalde voorwaarden, die te maken hebben met wettelijke voorschriften in het land van herkomst van het kind, te worden voldaan, met name aan die voorschriften die betrekking hebben op de leeftijd van de adoptiefouders, van het te adopteren kind, het leeftijdsverschil tussen beiden, de burgerlijke staat van de adoptiefouders alsmede hun gezondheid.

1.6.2. Te ondernemen stappen

De adoptie dient te worden begeleid door een instelling die door de (taal)gemeenschappen is goedgekeurd en als die ontbreekt door een door de gemeenschappelijke Centrale Overheid goedgekeurde instelling.

Het adoptieproces van een kind kent meerdere fases: de voorbereiding, het vaststellen van de geschiktheid (deugdelijkheid), de familierechtelijke afwikkeling, de beslissing om al of niet te adopteren en de begeleiding na de adoptie. Afhankelijk van het feit of het om een adoptie uit binnen- of buitenland gaat, verlopen deze fases een beetje anders. Met name in het geval van een internationale adoptie moet het in het buitenland genomen adoptiebesluit door de federale⁶⁸ autoriteiten worden goedgekeurd.

Voor iedere stap in het adoptieproces moeten de adoptiefouders een **voorbereiding** hebben ondergaan. Daartoe dient een verzoek tot aanmelding voor de voorbereidingscyclus bij de federale overheid te worden ingediend. Deze zal ook de beslissing omtrent de adoptie nemen. De bemiddeling bestaat uit het aanwijzen van

⁶⁸ België is een federale staat.

een adoptiegezin dat geschikt lijkt om zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de behoeftes, eigenschappen en levenservaringen van het kind tot dan toe. Het *gerecht in eerste instantie* voert een **beoordeling van de geschiktheid** van de aspirant-adoptiefouders uit, door middel van een sociaal/maatschappelijk onderzoek.

De **postadoptieve zorg** wordt apart door de verschillende (taal)gemeenschappen georganiseerd. Zij organiseren een plek waar signalen kunnen worden afgegeven en waar een luisterend oor wordt geboden en zij treden, in het geval van problemen na de adoptie, eventueel in contact met gespecialiseerde deskundigen.

2. Hulp aan speciale groepen

2.1. JURIDISCHE BASIS

- Het *Dekret zur Schaffung einer Dienststelle der deutschsprachigen Gemeinschaft für Personen mit einer Behinderung* (decreet aangaande het opzetten van een centrum voor de Duitstalige gemeenschap voor mensen met een handicap) van 19-7-1990.
- De overeenkomst betreffende de beleidsuitvoering tussen de regering van de Duitstalige gemeenschap en de *Dienststelle für Menschen mit Behinderung* (het Bureau voor Mensen met een Handicap).

In België bestaan geen speciale voorschriften voor kinderen en jongeren met een handicap. Zij vallen zowel onder de jeugdhulp (zie *Frühhilfe Ostbelgien*) als onder de *Dienststelle für Menschen mit Behinderung*. In het volgende gedeelte worden de voorwaarden voor het verlenen van hulp, de soorten hulp en de zorgaanbieders voor mensen met een handicap beschreven.

2.2. VOORWAARDEN VOOR DE VERLENING VAN HULP

De volgende categorieën kunnen aanspraak maken op deze vorm van hulp (zie art. 18 e.v. van het *Dekret* van 19-7-1990): mensen met een handicap die wonen in de Duitstalige gemeenschap en in het bezit zijn van de Belgische nationaliteit en zij die tenminste 5 jaar zonder onderbreking in België hebben gewoond of kunnen aantonen dat zij al 10 jaar in België verblijven. Van die vereisten (de Belgische nationaliteit, 5 jaar ingeschreven staan op een adres of een 10-jarig verblijf) kan worden afgeweken onder door de regering vastgestelde voorwaarden, bijv. in het geval dat iemand statenloos of vluchteling is.

Mensen met een lichamelijke -, geestelijke en/of sensorische handicap en tot op zekere hoogte mensen met een psychische ziekte of - handicap kunnen een beroep doen op deze vorm van hulp.

Bovendien kan eenieder die in de Duitstalige gemeenschap woont, zich mondeling of schriftelijk met vragen over handicaps tot het Bureau wenden.

Als er een aanvraag om hulp wordt ingediend dan voert het Bureau een onderzoek ("clearing") naar de daadwerkelijke behoefte uit.

Allereerst wordt er een rapport opgesteld om na te gaan of de hulp in kwestie een noodzakelijke voorwaarde voor integratie in de maatschappij is. Aansluitend wordt er een individueel hulpverleningsplan opgesteld.

Het doel van de hulp is om mensen met een handicap, rekening houdend met hun individuele leefsituatie, te ondersteunen bij:

- de (her)intreding op de arbeidsmarkt
- hun woonsituatie
- hun vrijetijdsbesteding
- materiële en sociale/maatschappelijke hulp

2.3. HULPAANBOD

Het aanbod voor kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar:

- sociaal-pedagogische en praktische ondersteuning en advies aan gezinnen; bemiddeling, coördinatie en financiering van plaatsingen in binnen- en buitenland, voorzover er geen geschikte instellingen binnen de Duitstalige gemeenschap voorhanden zijn;
- de betaling van overige kosten voor therapeutische behandelingen, therapeutisch-technische hulp, speciale pedagogische hulpmiddelen en operatieve ingrepen; (art. 4, §§ 1,4 Dekret van 19.07.1990)
- het subsidiëren van materiële- en maatschappelijke hulp om een zelfgekozen

levensinvulling mogelijk te maken (de grondslag respectievelijk de hoogte van de bijdragen zijn terug te vinden in het *Buch der Regelungen – Materielle und soziale Hilfen* (Boek der Bepalingen - materiële en maatschappelijke hulp), uitgegeven door de *Verwaltungsrat der Dienststelle*.

- opleiding in een bedrijf (AIB) in samenwerking met centra voor deeltijdopleidingen.
- Voor jongeren vanaf 15 jaar: bemiddeling tussen hen en gespecialiseerde instellingen en centra voor beroepsadvies.
- Samenwerking met instellingen die zich bezig houden met de deelgebieden gezin en onderwijs en met name met de *Jugendhilfedienst*.

3. Hulp aan jongvolwassenen

3.1. JURIDISCHE BASIS

Het *Jugendhilfedekret* bepaalt dat jongeren aan wie aan een maatregel is opgelegd vóór het bereiken van de leeftijd van 18 jaar, een verzoek tot verlenging van die maatregel kunnen indienen. Dat geldt zowel voor een maatregel opgelegd door de *Jugendhilfedienst*, als voor een maatregel opgelegd door de *Jugendgerichtsdienst*. De verlenging dient ertoe om de persoonlijke ontwikkeling van jongeren te ondersteunen en hen in staat te stellen om op eigen benen te gaan staan.

3.2. VOORWAARDEN VOOR DE VERLENING VAN HULP

De jongere moet zélf een aanvraag tot verlenging indienen en wel tenminste één maand voor het bereiken van de meerderjarigheid of tenminste een maand vóór de beëindiging van een verlenging, waartoe reeds eerder is besloten. In die aanvraag dient te worden aangegeven hoe lang de verlenging moet duren. De aanvraag dient te worden ingediend bij de bevoegde afdeling van het ministerie. Die geeft vervolgens zowel opdracht aan de autoriteiten die toestemming hebben gegeven voor de lopende maatregel als aan de uitvoerende instantie van de lopende maatregel om een rapport op te stellen. Een verlenging dient schriftelijk te worden aangevraagd en te worden gemotiveerd. Een verlenging kan uiterlijk plaatsvinden tot het bereiken van de leeftijd van 21 jaar.

3.3. BEËINDIGING VAN DE MAATREGEL

Iedere jongere van boven de 18 jaar kan een maatregel vóór beëindiging van de verlenging stopzetten. Daartoe volstaat een mededeling aan het bevoegde ministerie.

3.4. KOSTEN

Als er toestemming wordt verleend voor een verlenging dan worden de kosten door het ministerie betaald en wel voor eenzelfde bedrag als daarvóór.

Als een jongere zelfstandige woonruimte heeft worden na de goedkeuring van de verlenging alleen de kosten voor de zorg betaald. In dat geval kan de jongere een (aparte) aanvraag voor een uitkering indienen bij het bevoegde *Öffentlichen Sozialhilfezentrum* (Openbaar Centrum voor Maatschappelijke Hulp)

III. Procedures en controle door de Rechtbank

1. Het verzoek

1.1. VRIJWILLIGE HULP AAN JONGEREN

Om een beroep te doen op hulp moeten betrokkenen een aanvraag indienen bij de *Jugendhilfedienst* van de Duitstalige Gemeenschap. De *Jugendhilfedienst* komt niet alleen in actie na een aanvraag van een kind, een jongere of het gezin (het melden door betrokkenen zélf) maar zij kan ook op eigen initiatief en na een melding van de school, een instelling of van een privé-persoon (melding door derden) of in opdracht van het Openbaar Ministerie in actie komen. Of er behoefte bestaat aan hulp of dat er sprake is van een bedreigende situatie wordt voor ieder geval apart beslist door de *Jugendhilfedienst* of door de Jeugdofficier van Justitie.

Iedere aanvraag dient te worden opgenomen in een speciaal daarvoor bedoeld register. De *Jugendhilfedienst* stelt in de loop van de aanvraag een sociaal rapport op waarin informatie over de problematiek, over interventies die al hebben plaatsgevonden of waarmee een begin is gemaakt en over de mogelijke bedreiging dient te worden opgenomen. Indien noodzakelijk kan de *Jugendhilfedienst* een verzoek indienen om een rapport te laten opmaken door een medisch, psychologisch of juridisch deskundige.

1.2. GERECHTLIJKE (GEDWONGEN) JEUGDHULP

Het *Jugendgericht* resp. de kinderrechter wordt door het Openbaar Ministerie met een Jugendhilfeakte (jeugdhulpverzoek) belast. Het Openbaar Ministerie wordt, enkele uitzonderingen daargelaten, te allen tijde door de *Jugendhilfedienst* met een *Jugendhilfeakte* belast.

Tijdens de voorbereidingsfase van een bodemprocedure wordt de kinderrechter ingeschakeld. Deze voorbereidingsfase dient om:

- dringend noodzakelijke maatregelen te treffen
- persoonlijkheidsonderzoek(en) van de minderjarige te verrichten
- het onderzoek naar de behoefte aan verdere, noodzakelijke beschermende maatregelen uit te voeren.

Na de voorbereidingsfase kan het Openbaar Ministerie een verzoek bij de Rechtbank indienen om in het kader van een **bodemprocedure** tot een definitieve maar verder ook wijzigbare maatregel te komen.

Het *Jugendgericht* wordt pas betrokken bij de bodemkwestie als een zaak klaar is om op zitting behandeld te worden. Het *Jugendgericht* is bevoegd voor conflicten over de uitoefening van de ouderlijke rechten, het omgangsrecht of bij adoptie van minderjarigen.

In tegenstelling tot de kinderrechter is het *Jugendgericht* bevoegd tot de behandeling van strafzaken maar het is desondanks geen strafrechtbank omdat het geen strafmaatregelen oplegt in de zin van het strafrecht. De kinderrechter treedt in één en dezelfde zitting ook op als rechter bij de jeugdrechtbank in de zin van alleensprekend rechter.

1.3. BESCHERMING VAN MINDERJARIGEN

Het Jugendgericht wordt door het O.M. belast met het dossier van een jongere die een misdrijf heeft gepleegd. De Officier van Justitie kan vóór de behandeling van de zaak door de rechtbank al enkele maatregelen opleggen (zie *Jugendschutzmassnahmen*)

2. Medewerking

2.1. VRIJWILLIGE JEUGDHULP

Voor het verlenen van hulp in het kader van vrijwillige jeugdhulp is het nodig om vóór iedere hulpmaatregel en ongeacht de leeftijd van de minderjarige, alle bij die maatregel betrokken personen te horen en schriftelijk toestemming te krijgen van de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen, respectievelijk de personen die regelmatig toezicht op de minderjarige houden. Tijdens dat gehoor kan de jongere zich laten begeleiden door een persoon naar keuze en verder kan hij in zijn belang apart gehoord worden.

Uitzonderingen op de genoemde plicht tot het horen van alle partijen zijn alleen mogelijk op grond van de leeftijd van de persoon in kwestie, zijn rijpheid, zijn gezondheidstoestand, een onbekende verblijfplaats of de urgentie van de situatie en deze uitzondering dient door de medewerker, die voor die zaak verantwoordelijk is, schriftelijk te worden gemotiveerd.

Alle beslissingen omtrent individuele hulpmaatregelen dienen aan de jongere zélf, mits hij tenminste 12 jaar is, en aan de personen die zijn belast met diens opvoeding schriftelijk te worden medegedeeld. Het is de *Jugendhilfdienst* verboden om een beslissing omtrent hulpmaatregelen, die een verandering in de leefsituatie van jongeren vanaf 12 jaar tot gevolg hebben, te nemen, zonder diens schriftelijke toestemming. Bovendien dienen alle maatregelen m.b.t. jeugdhulp schriftelijk te worden vastgelegd in een zogenaamd *Jugendhilfevertrag* (jeugdhulpovereenkomst).

Onderdelen van een jeugdhulpovereenkomst, die wordt vastgelegd zijn:

- de beschrijving van de behoefte aan hulp
- de noodzakelijke hulp
- de duur van de maatregel
- de bijdrage in de kosten door de opvoedingsgerechtigden

Om te bepalen of hulpmaatregelen geschikt dan wel noodzakelijk zijn of om te beslissen over een vervolg, verandering of beëindiging van de hulp dienen er tussen de *Jugendhilfdienst* en de betrokkenen regelmatig zogenaamde *Bilanzgesprächen* (evaluatiegesprekken) plaats te vinden. Deze dienen iedere 6 maanden plaats te vinden; bij langere plaatsingen één keer per jaar.

De deelnemers aan zo'n gesprek, dat dient te worden geleid door de medewerker van de *Jugendhilfdienst* die verantwoordelijk is voor de desbetreffende zaak zijn: de betrokkenen, vertegenwoordigers van de instelling die de hulp verleent en verder vertegenwoordigers van de *Jugendhilfdienst*. Ook andere personen, centra en instellingen die voor de uitvoering van de hulp zijn aangetrokken dienen deel te nemen aan het opzetten en de controle van het hulpplan.

Het hierboven genoemde *Jugendhilfevertrag* dient te worden ondertekend door:

- een vertegenwoordiger van de *Jugendhilfedienst*.
- de opvoedinggerechtigden op wiens adres de jongere staat ingeschreven en eventueel door de in het huishouden aanwezige levenspartner van één van de beide ouders voor zover die bij het hulpplan betrokken is.
- de jongere zélf als hij tenminste de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt.

2.2. GERECHTELIJKE (GEDWONGEN) JEUGDHULP EN JEUGD-BESCHERMING

Jongeren, kinderen en hun gezinnen worden als volgt betrokken bij gerechtshandelingen:

- Iedere jongere die de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt **moet** vóór de bekendmaking van een maatregel, die is opgelegd door de *Jugendschutz* of de *Jugendhilfe* en die hem betreft, door de kinderrechtbank worden gehoord.

In de regel is de jongere partij in gerechtelijke procedures waarbij de *Jugendhilfe* en de *Jugendschutz* zijn betrokken.

- Iedere jongere die de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt **moet** in een procedure voor de kinderrechtbank of het *Jugendgericht*, waarin de dragers van het ouderlijk gezag twisten over zijn persoon, zijn bezittingen of het bezoekrecht, gedagvaard worden om hem te horen. Tijdens deze procedure is de minderjarige in de regel geen partij. In navolging van het Kinderrechtenverdrag hebben minderjarigen, die de jaren des onderscheids hebben bereikt, volgens de jurisdictie van minderjarigen, het recht om tijdens procedures, waarin hun belangen aan de orde komen en waarin zij geen partij zijn, hun eigen wensen over het voetlicht te brengen en zelf als partij eisen te stellen.

- Meteen nadat de kinderrechtbank wordt belast met een zaak, dient deze aan de minderjarige een advocaat toe te wijzen,

- Als er tot een voorziening bij voorraad wordt besloten in de zaak van een jongere die de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt, dan dient deze persoonlijk door de kinderrechtbank te worden gehoord. De plicht om de jongere persoonlijk te horen komt te vervallen als de verblijfplaats van de jongere niet kan worden vastgesteld, hij vanwege zijn gezondheidstoestand niet in staat is te worden gehoord of wanneer hij dat weigert.

- De jongere en de partijen hebben na de betekenis van de dagvaarding de mogelijkheid om het jongerendossier op de griffie in te zien. Uitgezonderd daarvan zijn schriftelijke stukken die betrekking hebben op de persoonlijkheid en de omgeving van de jongere.

- Tijdens het onderzoek in de inleidende fase van de bodemprocedure kan de rechter de jongere dagvaarden, maar hij is daar niet toe verplicht.

- De jongere kan in verzet komen tegen een vonnis bij verstek, dat is gevelde omdat hij afwezig was bij een zitting.

- Iedere minderjarige die over voldoende onderscheidingsvermogen beschikt kan op grond van **art. 931 lid 3** van het **Gerichtsgesetzbuch** (vgl. **Wetboek van Rechtsvordering**) in een civiele procedure die hem betreft op eigen verzoek of op grond van een rechterlijke beschikking en met zijn instemming door de rechter worden gehoord. Dit gehoor dient plaats te vinden met uitsluiting van partijen; de partijen mogen weliswaar het proces-verbaal van dat gehoor inzien maar er geen kopie van maken.

3. Bescherming van (persoons-) gegevens

De regeling ter bescherming van (persoons-)gegevens is terug te vinden in het *Dekret über die Jugendhilfe* (Decreet aangaande Jeugdhulp). Op grond daarvan moeten alle personen die zijn betrokken bij de uitvoering van het decreet, gegevens die zij in het kader van hun opdracht verwerven of informatie die betrekking heeft op hun opdracht, vertrouwelijk behandelen. Bij overtreding van die bepaling dienen de personen die zijn betrokken bij de uitvoering van het decreet zich te verantwoorden, conform hetgeen is bepaald in **artikel 458** van het *Strafgesetzbuch* (Wetboek van Strafrecht).

Gegevens die door een bij de uitvoering van het decreet betrokken persoon, in het kader van persoonlijke- of opvoedkundige hulp op legale wijze is verkregen, kan zonder strafrechtelijke gevolgen onder de volgende voorwaarden worden doorgegeven:

- als de betrokkene zijn toestemming heeft gegeven voor het doorgeven van die informatie of
- aan die medewerker die, door de overdracht van de bevoegdheid in desbetreffende zaak, verantwoordelijk is voor het verschaffen of organiseren van de hulp, of die betrokken is of wordt bij de voorbereiding of uitvoering van de hulpmaatregel óf
- aan deskundigen die zijn aangesteld om een inschatting te maken van het bedreigingrisico,
- aan medewerkers van de verantwoordelijke afdeling van het ministerie voor bestuursdoeleinden.

De verzamelde gegevens, die nodig zijn voor het vervullen van de verschillende taken van de jeugdhulp, mogen alleen in dossiers of op andere gegevensdragers worden opgeslagen als er een onmiddellijk verband tussen die gegevens en de zaak bestaat. Gegevens die voor de planning van jeugdhulp opgeslagen en gebruikt worden, dienen onmiddellijk geanonimiseerd te worden.

Ieder jongere die een maatregel voor jeugdhulp heeft ondergaan, en die de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt, heeft het recht om de gegevens die tijdens een procedure in het kader van vrijwillige jeugdhulp zijn verzameld in te zien, voorzover dat niet in strijd is met het gerechtvaardigd belang van derden.

Vóór het bereiken van de leeftijd van 18 jaar kan de jongere inzage in die gegevens krijgen, voor zover hij beschikt over het vereiste inzicht en oordeelsvermogen en het gerechtvaardigde belang van derden het inzien van die gegevens niet in de weg staat.

4. Relatieve en absolute vrijheid

4.1. VRIJWILLIGE JEUGDHULP

In België is iedere (taal)gemeenschap belast met de vrijwillige- en buitengerechtelijke jeugdhulp op haar grondgebied. In de Duitstalige gemeenschap wordt die hulp aangeboden door de *Jugendhilfedienst*. Vrijwillige jeugdhulp vindt in de regel plaats zonder de tussenkomst van de rechtbank, die pas in overgangsgevallen tussen vrijwillige- en gedwongen jeugdhulp, m.a.w. in gevallen van jeugdbescherming, in actie komt.

De *Jugendhilfedienst* is bevoegd tot het behandelen van een hulpaanvraag als de woonplaats van de jongere zich in het Duitse taalgebied van België bevindt. Houdt hij zich in het Duitstalige gebied op zonder dat het gezin waaruit hij afkomstig is daar is gevestigd, dan wordt de relatieve bevoegdheid van de *Jugendhilfedienst* bepaald door zijn verblijfplaats, voorzover er sprake is van een acute noodsituatie. In geval van verhuizing naar een plaats buiten de Duitstalige gemeenschap kan de *Jugendhilfedienst* onder speciale voorwaarden doorgaan met de hulpverlening aan de jongere voor een periode van ten hoogste 6 maanden.

Van absolute bevoegdheid van de *Jugendhilfedienst* is sprake als:

De lichamelijke- en/of psychische integriteit, de affectieve-, morele-, cognitieve- of sociale ontwikkeling of de opvoeding van de jongere wordt bedreigd door zijn eigen gedrag, het gedrag van de opvoedingsgerechtigden of het gedrag van derden, door zijn levensomstandigheden, door relatieconflicten of door bijzondere gebeurtenissen. De bedreiging voor het kind kan ontstaan door het verlies van het ouderlijk gezag en/of de verwaarlozing van het kind en/of het falen van de ouders buiten hun schuld om en/of door het gedrag van derden. De bedreiging voor het kind kan worden opgemerkt doordat er sprake is van de schending van de basisrechten van dat kind. Daarnaast kan de *Jugendhilfedienst* tussenbeide komen op verzoek van één van de opvoedingsgerechtigden die grote moeilijkheden ondervindt bij de opvoeding van het kind, met als gevolg dat de opvoeding die de jongere ten goede komt niet meer kan worden gegarandeerd en hulp van de *Jugendhilfe* voor diens ontwikkeling gepast en noodzakelijk blijkt te zijn.

4.2. GERECHTELIJKE (GEDWONGEN) JEUGDHULP

Aangezien België wettelijk in verschillende rechtsgebieden is onderverdeeld, is ieder *Jugendgericht* uitsluitend bevoegd in zijn eigen rechtsgebied. Belgische *Jugendgerichte* hebben daarom geen bevoegdheid voor het gehele Belgische grondgebied. De relatieve bevoegdheid van het *Jugendgericht* is geregeld in het *Jugendschutzgesetz*. De bevoegdheid van het *Jugendgericht* is ook doorslaggevend voor de bevoegdheid van de *Jugendgerichtsdienst*. De bevoegdheid van een *Jugendgericht* wordt bepaald door het woonadres van de ouders, van de voogd of van diegenen die het toezicht over de minderjarige uitoefenen. Als die personen geen vast woonadres in België hebben of wanneer hun woonadres niet te achterhalen of onbekend is, dan dient de relatieve bevoegdheid van de rechtbank te worden vastgesteld aan de hand van de verblijfplaats van de jongere of de vestigingsplaats van de instelling voor jeugdhulp aan wiens zorg hij is toevertrouwd.

De criteria voor het bepalen van de absolute bevoegdheid zijn het welzijn van het kind en de eventuele bedreiging voor diens ontwikkeling.

IV. Het recht om hulp te mogen verlenen

1. De planning van jeugdhulp

In de Duitstalige gemeenschap is een begeleidingscommissie voor jeugdhulp in het leven geroepen. Deze begeleidingscommissie is belast met de planning van jeugdhulp en preventie.

In het kader van de planning van jeugdhulp heeft de begeleidingscommissie de volgende taken:

1. De organisatie van een jaarlijks forum over jeugdhulp. Aan dit forum dienen de actoren op het gebied van de jeugdhulp en andere daarmee samenhangende terreinen deel te nemen. Tijdens dit forum wordt alle deelnemers gevraagd om hun kennis en ervaring in te brengen bij de vaststelling van de behoefte aan hulpvormen.

2. De voortdurende vaststelling van de behoefte aan hulp, waarbij rekening dient te worden gehouden met de behoeftes en belangen van jongeren en opvoedingsgerechtigden en de voorwaarden voor het vervullen van die behoeftes; daarbij moet er op worden gelet dat ook aan onvoorziene behoeftes aan hulp kan worden voldaan.

3. Het bevorderen van initiatieven die aan de vastgestelde noodzaak aan hulp tegemoetkomen;

4. Het vaststellen van de effectiviteit van de geplande initiatieven.

Op grond van de inzichten opgedaan tijdens het Forum voor Jeugdhulp en de rapporten van de centra voor *Jugendhilfe* en de *Jugendgerichtsdienst* m.b.t. hun activiteiten stelt de regering vervolgens iedere keer opnieuw de zwaartepunten in de jeugdhulp voor de twee daaropvolgende jaren vast.

2. De toelating van hulpverleners

Iedere natuurlijke of rechtspersoon, die in het kader van het *Dekret über die Jugendhilfe* regelmatig jongeren opneemt of begeleidt moet voor dit doeleinde door de regering zijn erkend. Om te worden erkend moet de aanvrager actief zijn op het gebied van jeugdhulp, doelen in het algemeen belang nastreven en op grond van vakinhoudelijke - en personeelsvoorwaarden laten blijken dat hij in staat zal zijn om een niet onwezenlijke bijdrage te leveren aan de vervulling van de taken waarvoor de jeugdhulp zich gesteld ziet.

Bovendien moeten de uitvoerende jeugdhulpinstanties voldoen aan voorwaarden die door de regering zijn geformuleerde/neergelegd in zogenaamde uitvoeringsbepalingen. Deze hebben o.a. betrekking op:

1. Soort, doel en kwaliteit van het hulpaanbod.
2. De groep mensen die in een instelling, in een centrum of door een natuurlijke persoon worden verzorgd.
3. Het aantal personeelsleden en hun kwalificaties.
4. De installaties die nodig zijn voor de instelling en de voorwaarden waar de instelling of het centrum aan moet voldoen.
5. de zorg, het onderwijs, de beroepsopleiding en het opvoedkundig systeem voor de jongeren evenals
6. de financiering van de aangeboden hulp.

De erkenning wordt door de regering, op basis van een adviesrapport van de bevoegde vakafdeling van het Ministerie, gegeven voor een periode van zes jaar. Die periode kan vervolgens worden verlengd. Naast deze erkenning kan de regering met de individuele aanbieders een *Geschäftsführungsvertrag* (bestuursovereenkomst) sluiten waarin de verwachtingen, de kwaliteitsgaranties en de financiering t.a.v. de aanbieder in kwestie nauwkeurig zijn vastgelegd.

I. Ingrijpen in geval van bedreiging en het mislukken van de vrijwillige jeugdhulp

1. Voorwaarden voor gedwongen jeugdhulp

Voordat het *Jugendgericht* respectievelijk de kinderrechter zich met een zaak gaat bezig houden, moet er aan de volgende voorwaarden zijn voldaan, overeenkomstig hetgeen is bepaald in het *Dekret über die Jugendhilfe*:

1.1. HET BESTAAN VAN EEN BEDREIGING (ALGEMENE VOORWAARDE VOOR EEN AANSPRAAK OP JEUGDHULP)

Gedwongen jeugdhulp richt zich net als vrijwillige jeugdhulp op minderjarigen die bedreigd worden. Hun situatie kenmerkt zich door het bestaan van een bedreiging voor hun lichamelijke en/of hun psychische integriteit, hun affectieve-, morele -, of sociale ontwikkeling of hun opvoeding. Die bedreiging kan ontstaan door hun eigen gedrag, dat van hun opvoedingsgerechtigden of door het gedrag van derden. De bedreiging kan voortkomen uit hun levensomstandigheden, uit relatieconflicten of uit bijzondere gebeurtenissen.

Hetzelfde geldt als de opvoeders dermate grote problemen bij de opvoeding ondervinden dat een goede opvoeding van de minderjarige niet meer gegarandeerd kan worden en er maatregelen nodig zijn.

1.2. HET MISLUKKEN VAN DE VRIJWILLIGE JEUGDHULP

In eerste instantie grijpt de *Jugendhilfedienst* in, in het kader van de vrijwillige jeugdhulp. Dat heeft in de regel prioriteit. Het Openbaar Ministerie heeft in bepaalde uitzonderingsgevallen de mogelijkheid om zich direct, d.w.z. zonder de voorafgaande tussenkomst van de *Jugendhilfedienst* tot het *Jugendgericht* te wenden.

Deze manier van optreden is mogelijk in drie gevallen:

1. Als een volwassene ervan verdacht wordt een strafbaar feit jegens een minderjarige te hebben gepleegd en een maatregel ter bescherming van die jongere noodzakelijk is.
2. Het *Jugendgericht* zich al met de zaak tegen een minderjarige bezig houdt op grond van diens betrokkenheid bij een strafbaar feit en de Officier van Justitie van mening is dat het opleggen van een maatregel aan de minderjarige of aan een ander minderjarig gezinslid door de *Jugendschutz* vereist is.
3. Als er na de beëindiging van een gerechtelijke maatregel, die is opgelegd aan een jongere/jongeren, binnen één jaar opnieuw een maatregel noodzakelijk blijkt te zijn.

Pas wanneer de samenwerking is mislukt en de bedreiging nog steeds bestaat kan de *Jugendhilfedienst* daarvan melding maken aan het Openbaar Ministerie.

1.3. NOODZAKELIJKHEID

Is er sprake van het mislukken van vrijwillige jeugdhulp dan moet er ook gelijktijdig een in het *Dekret über die Jugendhilfe* genoemde maatregel noodzakelijk zijn.

Met het overdragen van het dossier aan het Openbaar Ministerie komt er in principe een einde aan de betrokkenheid van de *Jugendhilfedienst* bij een zaak.

II. Medewerking van de jeugddoriteiten aan de taken van de rechtbank

1. De Jugendhilfedienst

Als de *Jugendhilfedienst* een dossier over een jongere aan de *Jugendstaatsanwaltschaft* (afdeling jongeren van het Openbaar Ministerie) stuurt opdat de kinderrechter er zich over kan buigen, dan dient aan dat overdrachtdossier een sociaal/maatschappelijk rapport van de *Jugendhilfedienst* over de jongere te worden toegevoegd. Dat rapport is zowel behulpzaam voor het Openbaar Ministerie als voor de kinderrechter bij het nemen van een beslissing.

2. Jugendgerichtshilfe en Jugendschutz

De *Jugendgerichtsdienst* krijgt opdrachten van de kinderrechter, het *Jugendgericht* of het Openbaar Ministerie in het kader van de *Jugendgerichtshilfe* (gerechtelijke hulp aan jongeren) of van de *Jugendschutz* (Kinderbescherming) en voert indien nodig, als onderdeel van haar opdracht, een vooronderzoek uit voor een van de genoemde instanties. Dit betekent in de regel het uitvoeren van een sociaal onderzoek en het opstellen van een sociaal rapport.

Tijdens het sociale onderzoek worden de gezins- en leefsituatie van minderjarigen, die het onderwerp zijn van zo'n verzoek, tot in de kleinste details onderzocht en schriftelijk vastgelegd. Verder wordt er contact gelegd met de gezinnen, de school en eventueel met andere instellingen die al actief zijn betrokken bij de zaak. Van zo'n sociaal onderzoek kan worden afgezien als er al een sociaal rapport van de *Jugendhilfedienst* bestaat.

De *Jugendgerichtsdienst* wordt uitgenodigd voor de zittingen van het *Jugendgericht*.

Uitsluitend in het geval van civielrechtelijke procedures (echscheiding, de uitoefening van het ouderlijk gezag, enz.) voeren zogenaamde *Justizassistenten* (medewerkers van de rechtbank) sociale onderzoeken naar de gezinssituatie uit in opdracht van de rechter.

III. Gerechtelijke zorg voor minderjarigen

1. Voorwaarde: het ouderlijke gezag (zie C.I.3.)

In het Belgische recht behoort het minderjarig zijn tot de “*Schutzstatuten*” (beschermingsstatuten). Bij deze *Schutzstatuten* gaat het in de eerste plaats om de bescherming van de “zwakkere”, in dit geval de minderjarige en wel op het gebied van rechtshandelingen. Het doel is om de wettelijke vertegenwoordiging van de minderjarige te garanderen, zodat deze kan deelnemen aan het rechtsleven.

Normaal gesproken staat een minderjarige onder het ouderlijk gezag, waarvan de wettelijke vertegenwoordiging onderdeel uitmaakt. Op grond van het overlijden van beide ouders, bij ontzetting uit het ouderlijke gezag of in het geval van een belangenconflict, neemt een voogd de wettelijke taken en plichten, die horen bij het ouderlijk gezag, waar.

2. Uitzondering: het voogdijschap

Als er bij de geboorte geen sprake is van afstamming of in het geval beide ouders zijn overleden, dient de ambtenaar van de Burgerlijke Stand de *Friedensrichter* (vredesrechter) daar, binnen drie dagen na de opname in het register van de Burgerlijke Stand, van op de hoogte te brengen.

Als de vader en de moeder spoorloos zijn verdwenen, dient binnen zes maanden de voogdij te worden geregeld.

Voor die handelingen waarvoor de voogd toestemming van de *Friedensrichter* nodig heeft dienen de ouders in principe óók toestemming te vragen aan de *Friedensrichter*. In de volgende gevallen wordt voogdij geregeld;

- Bij het overlijden van zowel de vader als de moeder.
- Indien zowel de vader als de moeder zijn niet bekend bij de gerechtelijke autoriteiten.
- Indien het, voor zowel de vader als de moeder permanent onmogelijk is om het ouderlijk gezag uit te oefenen. Deze ongeschiktheid wordt op aanvraag van de procureur door de rechtbank van eerste aanleg vastgesteld (uitzonderingen zijn: ontnemen van gezag bij gebleken ongeschiktheid verlenging van de minderjarigheid of de vastgestelde - of vermoedelijke afwezigheid). De procureur treedt ambtshalve, dan wel op verzoek van eenieder die belang bij de zaak heeft, op. Een minderjarige van ten minste 12 jaar oud dient apart door de rechtbank te worden gehoord.

3. De bevoegde Friedensrichter

De bevoegde *Friedensrichter* is diegene die in de woonplaats van de pupil bevoegd is en bij het ontbreken daarvan diens verblijfplaats. De vredesrechter blijft steeds bevoegd ook als de woonplaats van de pupil verandert.

Desalniettemin kan de *Friedensrichter* ambtshalve of op verzoek van de voogd de zaak aan de *Friedensrichter* in de woon- of verblijfplaats van de pupil overdragen. In dat geval is de laatstgenoemde *Friedensrichter* verplicht die zaak over te nemen.

4. Aanwijzing van de Voogd

De ouders kunnen een voogd aanwijzen door middel van een testament of door het afleggen van een verklaring bij de *Friedensrichter* of bij de notaris. Bij het overlijden van één van de ouders blijft die verklaring geldig tenzij de overlevende ouder die herroept of een andere voogd aanwijst. Ook kan elk van de ouders de gezamenlijke aanwijzing van een voogd eenzijdig herroepen (bijv. in geval van een scheiding).

Als de aangewezen persoon de voogdij op zich neemt, dan beëdigt de *Friedensrichter* de voogd, tenzij zwaarwegende redenen in het belang van het kind dat in de weg staan.

Als er geen voogd is aangewezen dan kiest de *Friedensrichter* iemand die in staat is om de minderjarige op te voeden en zijn bezittingen te beheren. Bij voorkeur wijst hij een naaste verwante aan.

Het aanwijzen als voogd gebeurt op voorwaarde dat de betrokkene daarmee instemt. Vóór de aanwijzing van de voogd dient de pupil gehoord te worden, op voorwaarde dat hij ten minste 12 jaar oud is. De *Friedensrichter* dient de grootouders, de volwassen broers en zussen van de minderjarige en de broers en zussen van de ouders van de minderjarige te horen of te dagvaarden. Verder kan de *Friedensrichter*, indien hij dat nodig acht, iedere willekeurige andere persoon horen.

De *Friedensrichter* kan een voogd aanwijzen voor de persoon en een andere voogd voor diens bezittingen. De *Friedensrichter* regelt eventuele conflicten tussen de beide voogden. Voor handelingen, die betrekking hebben op zowel de persoon als zijn bezittingen is er overeenstemming tussen de beide voogden vereist.

De voogd kan tijdens zijn voogdij door de *Friedensrichter* van zijn taak worden ontheven als hij daarvoor geldige redenen aanvoert.

Als de voogd de voogdij niet aanvaardt dan dient de ÖSHZ die op zich te nemen.

De volgende personen mogen in géén geval voogd zijn:

- personen die niet vrij over hun eigen bezittingen kunnen beschikken;
- personen aan wie de kinderrechtster maatregelen heeft opgelegd;
- personen die klaarblijkelijk een slecht leven leiden;
- personen die, op grond van de manier waarop zij hun financiën beheren, als ongeschikt en onbetrouwbaar kunnen worden aangemerkt;
- personen of hun huwelijkspartners, medebewoners, verwanten uit een eerdere - of latere generatie, die betrokken zijn bij een proces tegen de minderjarige, waarbij de burgerlijke staat, het vermogen of een groot deel van het vermogen van de minderjarige inzet zijn.

Op verzoek van de Officier van Justitie of van de toezienend voogd kan een voogd ambtshalve door de vrederechter van zijn functie worden ontheven.

De voogdij is niet overerfbaar.

5. De toezienend voogd

Bij iedere voogdij wordt tevens een toezienend voogd aangewezen. Deze dient zijn functie te aanvaarden.

Als de voogd familie is van de minderjarige of als hij daar door een huwelijk mee verwant is dient de toezienend voogd bij voorkeur uit de andere tak van de familie afkomstig te zijn.

De toezienend voogd houdt toezicht op de voogd. Als hij vaststelt dat deze fouten maakt bij de opvoeding van de minderjarige of bij het beheer van diens bezittingen dan dient hij de *Friedensrichter* daar meteen van op de hoogte te stellen. De voogd moet met de toezienend voogd samenwerken om het uitvoeren van diens controlefunctie mogelijk te maken.

In het geval van een belangenconflict tussen de jongere en de voogd dient de toezienend voogd tussenbeide te komen. In het geval van een belangenconflict tussen de voogd en de toezienend voogd dienen een ad hoc voogd en een ad hoc toezienend voogd te worden aangewezen.

Als de functie van de voogd wordt beëindigd, wordt de toezienend voogd niet automatisch voogd. De toezienend voogd is verplicht om een verzoek in te dienen om een nieuwe voogd aan te wijzen.

6. Taken van de voogd

Hij verzorgt de minderjarige. Hij voedt hem op; eventueel volgens de principes die door de ouders werden gehanteerd.

Hij treedt op namens de minderjarige bij alle civiele(rechtelijke) handelingen.

Hij beheert de bezittingen van de minderjarige als goede huisvader en is verantwoordelijk voor eventuele schade als hij die bezittingen niet goed beheert. Met toestemming van de *Friedensrichter* kan hij zich laten bijstaan door anderen.

Hij gebruikt de inkomsten van zijn pupil om te zorgen voor diens onderhoud en verzorging. Hij doet een beroep op de sociale wetgeving namens de minderjarige.

Binnen één maand na aanvang van zijn functie stelt hij een opgave van de grootte van het vermogen van de minderjarige op. De *Friedensrichter* kan die termijn verlengen tot maximaal 6 maanden. Als die opgave van het vermogen niet binnen deze termijn wordt vastgesteld dan geeft de rechter daartoe opdracht aan een notaris, op kosten van de voogd.

Binnen één maand na overlegging van de opgave van het vermogen en na het horen van de voogd, de toezienend voogd en de minderjarige zelf, als deze tenminste 15 jaar oud is, legt de *Friedensrichter* de speelruimte van de voogd vast.

De voogd moet vooraf toestemming vragen voor de volgende handelingen (gelet op de mate van volwassenheid van de minderjarige kan deze hierover al dan niet worden gehoord):

- de verkoop van goederen die toebehoren aan de minderjarige, met uitzondering van niet-buikbare voorwerpen;
- het aangaan van leningen;
- eigendommen van de minderjarige in onderpand geven of een hypotheek op bezittingen nemen;

- het afsluiten van een huurovereenkomst voor meer dan 9 jaar en de verlenging van een zakelijke huurovereenkomst;
 - een erfenis weigeren of aanvaarden zonder verzoek tot het inzien van de boedelbeschrijving;
 - een schenking aannemen;
 - namens de minderjarige voor de rechtbank optreden (met uitzondering van deelprocedures en met wederzijdse toestemming, een verzoek om verzegeling en het opstellen van de inventaris van een erfenis);
 - een overeenkomst sluiten waarin sprake is van de onmogelijkheid tot verdeling van goederen van de minderjarige;
 - het aankopen van onroerend goed
 - het inwilligen van een verzoek of een uitspraak van de rechtbank
 - het doorgaan met de bedrijfsvoering van een bedrijf dat de minderjarige toekomt uit een erfenis;
 - het afsluiten van een overeenkomst of van een overeenstemming;
 - een bedrijf blijven uitoefenen dat de minderjarige op grond van een erfenis heeft verkregen;
 - souvenirs of andere persoonlijke voorwerpen van geringe waarde verkopen.
- Deze dienen in principe bewaard te worden tot de betrokkene meerderjarig wordt:

Onroerende - en roerende goederen dienen openbaar verkocht te worden, tenzij de *Friedensrichter* in het belang van de minderjarige toestemming geeft voor onderhandse verkoop.

De voogd en de toezienend voogd mogen alléén met toestemming van de *Friedensrichter* bezittingen van de minderjarige verhuren. De *Friedensrichter* bepaalt daarbij de voorwaarden. In principe mogen noch de voogd noch de toezienend voogd de bezittingen van de minderjarige zelf kopen.

7. Conflicten tussen de minderjarige en de voogd

Als er ernstige conflicten bestaan tussen de minderjarige en de voogd of eventueel tussen de minderjarige en de toeziend voogd, dan kan de pupil zich in zaken die zijn persoon betreffen en indien hij minstens 12 jaar oud is (15 jaar voor zaken die te maken hebben met zijn vermogen), schriftelijk of mondeling tot de *Procureur des Konings* wenden. De procureur dient daarop alle benodigde informatie in te winnen. Als hij het verzoek van de minderjarige als gegrond beschouwd "roept" hij de hulp van de *Friedensrichter* in om het conflict op te lossen. De *Friedensrichter* neemt vervolgens een beslissing, nadat hij de minderjarige, de voogd en de toeziend voogd heeft gehoord.

8. Informatiemogelijkheden voor de Friedensrichter

De *Friedensrichter* kan alle mogelijke maatregelen treffen om zich een beeld te vormen van de gezinssituatie, de morele- en materiële situatie en de levensomstandigheden van de minderjarige. In het bijzonder kan hij bij de procureur een verzoek om een sociaal onderzoek indienen dat door de bevoegde sociale instantie dient te worden uitgevoerd.

9. Het afleggen van rekenschap door de voogd

De voogd dient jaarlijks een rapport te overleggen aan het *Friedensgericht* waarin hij rekenschap aflegt van het beheer van de bezittingen van de minderjarige. Ook de toeziend voogd en de minderjarige (mits deze tenminste 15 jaar oud is) ontvangen een kopie van dat rapport. De *Friedensrichter* kan de voogd, ambtshalve of op verzoek van de toeziend voogd, dagvaarden om opheldering te verschaffen. De vorm en de inhoud van het verantwoordingsrapport zijn vastgelegd bij Koninklijk Besluit.

Ook dient de voogd jaarlijks een verslag over de opvoeding van de minderjarige en over de maatregelen die een vrije ontwikkeling van de minderjarige mogelijk hebben gemaakt, te overleggen. De toeziend voogd dient inzage in dat verslag te krijgen.

Aan het einde van de voogdij of bij het overdragen daarvan dient de voogd een definitief verantwoordingsverslag te overleggen. Voor de goedkeuring van het verantwoordingsverslag mogen er géén afspraken tussen de voogd en de minderjarige zijn gemaakt.

10. Mogelijkheden voor de minderjarige om een klacht in te dienen

De mogelijkheid voor de minderjarige om een klacht tegen de voogd of tegen de toeziend voogd in te dienen verjaart na vijf jaar nadat hij volwassen is geworden, ook al is de minderjarige daarvóór mondig verklaard.

11. De mondigheidsverklaring van de minderjarige

Een minderjarige die geen vader of moeder heeft, kan vanaf de leeftijd van 15 jaar mondig worden verklaard als de voogd en de toeziend voogd het daar over eens zijn. De voogd en de toeziend voogd dienen daartoe een verzoek in bij het *Jugendgericht*. Als zij het niet met elkaar eens zijn kan één van beiden die aanvraag indienen. In dat geval dient de kinderrechtster degene die de aanvraag niet heeft ingediend te horen.

Als de voogd geen stappen heeft ondernomen om tot een mondigheidsverklaring te komen terwijl de minderjarige daar, volgens meerdere familieleden tot in de vierde graad of de aangetrouwde familie, wél voor in aanmerking komt, dan kunnen die personen de procureur de opdracht geven om bij het *Jugendgericht* een verzoek in te dienen zich uit te spreken over die mondigheidsverklaring.

De minderjarige kan ook zelfstandig bij de procureur een verzoek om mondig verklaard te worden indienen. In dat geval wordt de mondig verklaarde minderjarige een verzorger toegewezen. De mondig verklaarde minderjarige mag meer handelingen verrichten dan een "gewone" minderjarige maar minder dan een volwassene.

Gebruikelijke afkortingen bij de Jeugdhulp

- Jugendhilfedienst (JHD)	Centrum voor Jeugdhulp
- Jugendgerichtsdienst (JGD)	Centrum voor Jeugdrecht
- Pflegefamiliendienst (FD)	Voorziening voor pleegzorg
- UN- Kinderrechtskonvention	UN-Overeenkomst over de rechten van het kind van 20-11-1989
- Belgische Verfassung (B.V.)	Belgische Grondwet, gecoördineerd verbeterde editie van 17-2-1994
- KSÜ	Overeenkomst aangaande de bevoegdheid, het toe te passen recht, de erkenning, uitvoering en samenwerking op het gebied van de verantwoordelijkheid van de ouders en de maatregelen gericht op de bescherming van kinderen van 19-10-1996.
- Brüssel II bis –VO	EU –verordening nr. 2201/2003 aangaande de bevoegdheid en de erkenning en uitvoering van beslissingen in huwelijkszaken en in procedures aangaande de verantwoordelijkheid van ouders en aangaande de opheffing van verordening nr. 1347/2000
- Jugenschutzgesetz(JSG)	Kinderbeschermingswet
- Laufbahnunterbrechung(LBU)	loopbaanonderbreking
- Psycho.Medizinal-Sozial Zentrum (PMS-Zentrum)	Psycho-Medisch-Sociaal Centrum
- Teilzeitunterricht (TZÜ)	Deeltijdonderwijs
- MDG	Ministerie voor de Duitstalige Gemeenschap
- Institution public de protection de la jeunesse (I.P.P.J.)	openbare instelling voor kindbescherming
- Sozial Psychologisches Zentrum (SPZ)	Sociaal-Psychologisch Centrum
- Dienst für Kind und Familie (DKF)	Instelling voor Kind en Gezin
- Dienststelle für Personen mit einer Behinderung (DPB)	werkplek voor mensen met een handicap
- Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft (PDG)	Parlement van de Duitstalige Gemeenschap
- Mosaik	Sociaal-pedagogisch centrum voor de verzorging van kinderen en jongeren
- Soziale Integration und Alltagshilfe (SIA)	Sociale Integratie en Alledaagse Hulp
- Öffentliches Sozialhilfezentrum (ÖSHZ)	Openbaar Centrum voor Maatschappelijke Hulp
- Zentrale Behörde für Adoption in der Deutschsprachigen Gemeinschaft (ZBA)	Centrale/ Nationale Autoriteit voor de Duitstalige Gemeenschap

Landbericht Nederland
De jeugdzorg in de provincie Limburg
 Prof. Dr. Ute Kötter, Fachhochschule Köln
 met medewerking van
 Hein Engels, Bureau Jeugdzorg Limburg en
 Ilona Pijls, Raad voor de Kinderbescherming Maastricht

A. Definitie en taak van de jeugdzorg	112
I Definitie van de jeugdzorg	112
II Taken van de jeugdzorg	112
B. Wettelijke en politieke randvoorwaarden van de jeugdzorg	112
I Staatsrechtelijke grondbeginselen van de jeugdzorg	112
II Internationaalrechtelijke grondslagen van de jeugdzorg	113
1 Supranationale rechtsbronnen	113
2 Multilaterale verdragen als rechtsbronnen	113
III Nationale wettelijke grondbeginselen van de Jeugdzorg	114
1 Wetten	114
2 Lagere wetgeving	115
IV Jeugdzorg in het systeem van de verzorgingsstaat	115
1 De ondersteuning van kinderen en jeugdigen door financiële bijdragen aan hen of aan hun ouders	115
a Vrijstelling vanwege zwangerschap, geboorte, kinderopvoeding en zorg	115
aa) Zwangerschap	
bb) Adoptie respectievelijk opname van een pleegkind	
cc) Ouderschapsverlof	
dd) Zorgverlof	
ee) Levensloopregeling	
b Kinderbijslag	117
c Speciale hulp voor gehandicapte kinderen	117
d Hulpverlening bij kinderopvang door derden	117
e Bijdragen bij onderhoudstekort	118
f Andere sociale uitkeringen en fiscale regelingen	119
2 Het onderwijsstelsel	119
a Kleuterscholen	119
b Basisschool	119
c Voortgezet onderwijs	119
d Beroepsvormend onderwijs	120
e Hogescholen	120
f Academische titels	121
g Volwassenenonderwijs	121
h Kosten van het onderwijs	121
C. Structuurkenmerken van de jeugdzorg	122
I De rechtspositie van ouders en hun kinderen in het kader van de jeugdzorg	122
1 Aanspraak op jeugdzorg	122
2 Ouders	122
3 Ouderlijk gezag	122

II	Jeugdzorg als onderdeel van het overheidsbestuur	123
1	Staatsopbouw en bestuursstructuur	123
a	Het Rijk	124
b	De provincies	124
c	De gemeenten	124
2	De dubbele structuur van de jeugdzorg	125
a	Bureau Jeugdzorg	125
b	Raad voor de Kinderbescherming	126
3	Het bieden van (geïndiceerde) jeugdzorg	127
D. Het recht op geïndiceerde jeugdzorg		127
I	Wettelijke aanspraak op geïndiceerde jeugdzorg	127
II	Soorten jeugdzorg	128
1	De aanspraak op jeugdzorg volgens Art. 3 Wjz i.v.m. Art.2 UWjz	128
a	Jeugdzorg in engere zin	128
b	Plaatsing	129
	aa) Plaatsing bij pleegouders	129
	bb) Instellingen voor geïndiceerde jeugdzorg	130
c	Observatiediagnostiek	131
2	Psychische Gezondheidszorg	131
3	Hulp aan licht verstandelijk gehandicapte jongeren	131
4	Plaatsing in een justitiële jeugdinrichting als civielrechtelijke kinderbeschermingsmaatregel	131
5	Niet geïndiceerde jeugdhulp	131
6	Adoptie	132
a	Algemene informatie	132
b	Procedure	133
c	Voorwaarden voor adoptie	133
d	Gevolgen van adoptie	134
III	Financiering van de Jeugdzorg	134
1	Principes	134
2	Bijdrage van de ouders	134
IV	Procedures en controle door de Rechtbank	135
1	Aanvraag	135
2	Bepaling van de behoefte aan hulp/indicatiestelling	136
3	Het verlenen van jeugdzorg	136
4	Evaluatie van de zorgverlening en de nazorg	137
5	Medezeggenschap van de cliënt	137
a	Deelnamerechten	137
b	Vertrouwenspersoon	137
c	Cliëntenraad	137
6	Buitengerechtelijke en Gerechtelijke controle	138
a	Overzicht	138
b	De klachtbehandeling in de Jeugdzorg	138
c	De Klachtenprocedure in geval van kindbescherming	138
	aa) Bezwaar en Beroep tegen de Raad voor de Kinderbescherming	
	bb) het recht om in bezwaar en in beroep te gaan in justitiële jeugdinrichtingen	
V	Het Recht om Zorg te Mogen Leveren	139
1	De zorgenheid	139
2	De Planning	140
a	De Planning door de Provincies	140
b	De Planning door het Rijk	140
3	Kwaliteitsgarantie	141

E. Andere taken van de Jeugdzorg	142
I Algemene Informatie	142
II Gerechtelijke Kinderbescherming en Medewerking van de Jongerenautoriteiten	142
1 Het Instellen van de Procedure voor een Kinderbeschermingsmaatregel	142
2 Het Onderzoek	143
3 Ondertoezichtstelling	143
a Voorwaarden voor het instellen van ondertoezichtstelling	143
b Procedure	144
c De uitvoering van de ondertoezichtstelling	144
d Uithuisplaatsing Art. 1:261 BW	145
4 Ontheffing en Ontzetting uit het ouderlijk gezag	145
a Ontheffing van het ouderlijk gezag	146
b Ontzetting uit het ouderlijk gezag	146
5 Gerechtelijke Zorg voor minderjarigen	146
a De aanstelling van een voogd	146
b De aanstelling van een bijzonder curator	147
6 Medewerking van de jeugdautoriteiten aan de taken van de rechtbanken	147
a medewerking van de jeugdautoriteiten aan echtscheidingsprocedures	147
b medewerking van de jeugdautoriteiten aan jeugdstrafzaken	147
c Jeugdreclassering	148

A. Definitie en taak van de jeugdzorg

I. Definitie van de jeugdzorg

In Nederland is het begrip jeugdzorg⁶⁹ in Art. 1c Wet op de Jeugdzorg (Wjz)⁷⁰ wettelijk gedefinieerd. De Wet op de Jeugdzorg die op 1-1-2005⁷¹ in werking trad regelt hiermee het zakelijke toepassingsgebied. Volgens Art. 1c Wjz is jeugdzorg de ondersteuning van en hulp aan jongeren, hun ouders, stiefouders of anderen die een jongere als behorend tot hun gezin verzorgen en opvoeden, bij ontwikkelings- en opvoedingsproblemen of bij dreiging van zulke problemen. Het begrip jeugdzorg in Art. 1c Wjz omvat daarnaast ook de hulp en ondersteuning bij ontwikkelings- en opvoedingsproblemen aan jongeren met psychische problemen of aan verstandelijk gehandicapte jongeren en hun ouders, en de opvoedings- en ontwikkelingshulp aan jongeren die op grond van een (civiel-)rechtelijke beslissing in een inrichting voor jongeren zijn ondergebracht. Ten slotte horen tot de jeugdzorg ook de algemene op kinderen en jeugdigen gerichte regelingen van het jeugd(maatschappelijk)werk of het schoolmaatschappelijk werk die in andere wetten dan de Wet op de Jeugdzorg zijn geregeld.⁷² De Wet op de Jeugdzorg regelt in zoverre een afstemming tussen de algemene zorg voor kinderen en jeugdigen en jeugdzorg in de zin van de Wet op de Jeugdzorg.

Tot de jeugdzorg worden echter niet alleen de vrijwillige hulpverlening volgens de Wet op de Jeugdzorg gerekend, maar ook gedwongen maatregelen van de kinder- en jeugdbescherming bij pedagogisch of lichamelijk verwaarloosde jongeren of bij fysiek of psychisch mishandelde jongeren op grond van het Burgerlijk Wetboek – BW.⁷³

Jeugdzorg is dientengevolge het geheel van vrijwillige en gedwongen hulpverlening bij dreigende of al bestaande ontwikkelings- en opvoedingsproblemen van jeugdigen.

II Taken van de jeugdzorg

Uit de definitie van jeugdzorg kan als taak van de jeugdzorg de ondersteuning aan en hulp bij opvoedings- en ontwikkelingsproblemen van jongeren worden afgeleid. De wettelijke grondbeginselen voor deze hulpverlening en ondersteuning staan in verschillende wetten. Voor de jeugdzorg in engere zin in de Wet op de Jeugdzorg; voor de psychologische en psychiatrische jeugdzorg en jeugdzorg voor lichtverstandelijk gehandicapte jongeren in de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ); voor de plaatsing in een justitiële jeugdinrichting in de Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen (BJJ) en voor de reguliere, gemeentelijke jeugdzorg in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO).⁷⁴

B. Wettelijke en politieke randvoorwaarden van de jeugdzorg

I. Staatsrechtelijke grondbeginselen van de jeugdzorg

De Nederlandse Grondwet (GW) bevat geen uitdrukkelijk recht op jeugdzorg. In de discussie over de invoering van de nieuwe Wet op de Jeugdzorg werd ook over de verankering van een basisrecht op jeugdzorg in de grondwet gediscussieerd. Dit voorstel werd echter om principiële en financiële redenen verworpen. In de literatuur wordt uit art. 22 lid 1 GW een plicht van de staat gedestilleerd (vooral van de wetgevende en uitvoerende macht), om voldoende mogelijkheden in de gezondheidszorg voor de burger te garanderen. Art. 22 lid 1 GW bepaalt, dat de staat maatregelen neemt tot het bevorderen van de volksgezondheid. Daartoe behoren zowel de lichamelijke als de geestelijke

⁶⁹ De definitie 'jeugdzorg' is een moderne Terminus technicus, die de oudere definitie jeugdhulpverlening en jeugdbescherming vervangt.

⁷⁰ Wet op de Jeugdzorg.

⁷¹ Daarvoor gold de Wet op de jeugdhulpverlening (wjhv). Voor de Wet op de Jeugdzorg verg. K.S. Klompe-Toet, PS-special: Wet op de jeugdzorg, Deventer, 2005; A.A.W. van Unen, Wet op de Jeugdzorg. Tekst en uitleg, Den Haag, 2005.

⁷² J.E. Doek, P. Vlaardingerbroek, Jeugdrecht en jeugdzorg, 5^e druk Den Haag, 2006, pag. 589.

⁷³ Verg. Doek/Vlaardingerbroek, pag. 696 e.v.; Klompe-Toet, pag. 31.

⁷⁴ Voor de wetten in het bijzonder vgl. beneden.

gezondheidszorg, waartoe ook de jeugdzorg wordt gerekend.⁷⁵ Het gaat hierbij niet om een klassiek grondrecht, maar om een sociaal grondrecht. Sociale grondrechten zijn in Art. 18 – 23 GW geregeld. Ze vormen een deel van de richtsnoeren van de verzorgingsstaat. Burgers kunnen hieruit echter geen directe wettelijke aanspraken jegens de staat afleiden.

In de Nederlandse grondwet staat geen verplichting van de staat tot bescherming van kinderen (overheidstoezicht). Wel steunt het verbod op het toepassen van geweld tegenover kinderen, zoals opgenomen in artikel 1:245 BW, op het in Art. 11 GW geregelde grondrecht op lichamelijke integriteit. Overheidstoezicht wordt bovendien uit internationale normen afgeleid.⁷⁶ Art. 3 van de VN-Kinderrechtenverdrag (IVRK) bevat een opdracht voor de overheid om kinderen die bescherming en zorg te garanderen die ze nodig hebben. De ouders zijn op de eerste plaats verantwoordelijk voor deze bescherming en zorg. Als ze deze taak niet kunnen vervullen of als ze problemen bij de opvoeding ondervinden, moet de staat hen ondersteunen. Als het kind beschermd moet worden tegen zijn verzorgers/opvoeders al da niet gezagdrager, moet de staat tussenbeide komen.⁷⁷

II Internationaal-rechtelijke grondslagen van de jeugdzorg

1. Supranationale rechtsbronnen

Volgens art. 92 GW kan Nederland door volkenrechtelijke verdragen haar nationale rechten overdragen op volkenrechtelijke organisaties. Als deze tot wetgeving zijn bevoegd, dan geldt hun recht bóven het nationale recht. Nederland is medegrondlegger van de Europese Gemeenschap. De normen van de Europese Unie staan principieel boven het nationale recht. In tegenstelling tot Europese voorschriften die volgens Art. 249 EGV nog in nationaal recht moeten worden omgezet voordat ze meteen toepasbaar zijn, zijn de Europese verordeningen direct geldend. Op het gebied van jeugdzorg zijn vooral twee EG-verordeningen belangrijk:

- VO (EG) Nr. 1347/ 2000 van de Raad van Europa over de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en in procedures betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid voor de gemeenschappelijke kinderen van de echtgenoten van 29-5-2000⁷⁸ (In het gewone taalgebruik: “*Brussel II*”),
- VO (EG) Nr. 2201/ 2003 van de Raad over de bevoegdheid en erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en in procedures betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid en tot opheffing van de VO (EG) Nr. 1347/ 2000 van 27-11-2003⁷⁹ (in het gewone taalgebruik: “*Brussel IIa*”), die de verordening Brussel II het meest vérstrekkend heeft opgevolgd.

2. Multilaterale verdragen als rechtsbronnen

Nederland heeft een reeks internationale verdragen gesloten, die betekenis hebben op het gebied van de jeugdzorg. Of hun bindingswerking tegenover burgers direct wettelijk is, hangt af of deze verdragen door het parlement zijn geratificeerd (art. 91 GW).

Art. 93 GW bepaalt dat verdragen en besluiten van volkenrechtelijke organisaties, die zich naar hun inhoud tot iedereen richten, in Nederland wettelijk bindend zijn zodra ze bekend zijn gemaakt. Ze hebben dan voorrang op het nationale Nederlandse recht (Art. 94 GW). Nederlandse wetten die niet met belangrijkere normen verenigbaar zijn mogen niet worden toegepast. Daarnaast zijn er nog internationale verdragen die alleen díe staten binden die het verdrag hebben ondertekend en verdragen die geen directe invloed hebben op het nationale recht. Tot de multilaterale verdragen met betrekking tot de jeugdzorg behoren de volgende verdragen: het VN-Kinderrechtenverdrag (IVRK), het Haagse Kinderbeschermingsverdrag van 1961, het Haagse Kinderontvoeringsverdrag en het Haags Kinderbeschermingsverdrag van 1996.⁸⁰

⁷⁵ Van der Linden, Om wie het gaat in het jeugdbeschermingsrecht, in FJR 1995, 8, pag. 174.

⁷⁶ Doek/Vlaardingerbroek, pag. 30 ev.

⁷⁷ Vgl. Doek/Vlaardingerbroek, pag. 588.

⁷⁸ ABI. EG 2000, Nr. L 160, pag. 19.

⁷⁹ ABI. EG 2003, Nr. L 338, pag. 1.

⁸⁰ Haagse Kinderbeschermingsverdrag 1996, Wet van 16-2-2006, Stb. 2006, 122.

Het door Nederland op 24-11-1994⁸¹ geratificeerde VN-Kinderrechtenverdrag van 20-11-1989 (IVRK) heeft voor de jeugdzorg bijzondere betekenis⁸². Weliswaar vormen de daarin vastgelegde standaarden tot bescherming van kinderen geen direct geldend recht. Het verdrag beoogt echter wel de verdragspartners te verplichten om hun nationale recht zodanig vorm te geven dat dit in overeenstemming is met de bepalingen van het verdrag. Het kinderrechtencomité van de Verenigde Naties controleert de inhoud van deze verplichting aan de hand van periodieke rapporten van de staten die het verdrag ondertekend hebben. Het kinderrechtencomité stelde gebreken vast in de kinder- en jeugdzorgpolitiek in Nederland. Deze gebreken vormden de aanleiding tot het Nationaal Actieplan Kinderen 2004, als gevolg waarvan de regeling, die ouders het aanwenden van psychisch en fysiek geweld bij de opvoeding van hun kinderen verbiedt, in het Burgerlijk Wetboek werd opgenomen. Het Kinderrechtenverdrag vormde ook een belangrijke maatstaf voor de nieuwe Wet op de Jeugdzorg. In 2007 moet het kinderrechtencomité van de Verenigde Naties een nieuw Nederlands rapport krijgen, met daarin een overzicht van de ontwikkelingen in de laatste vijf jaar. Het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en Fundamentele Vrijheden⁸³ (EVRM) van de Raad van Europa heeft in Nederland directe werking. Na uitputting van het nationale recht kunnen alle Nederlandse burgers daarop een beroep doen bij het Europese Gerechtshof voor Mensenrechten. Op het gebied van de jeugdzorg speelt vooral Art. 8 EVRM een rol. Het beschermt het gezinsleven en staat alleen overheidsinmenging toe, voor zover de inmenging wettelijk geregeld en in een democratische samenleving noodzakelijk is.⁸⁴

III Nationale wettelijke grondbeginselen van de Jeugdzorg

1. Wetten

De **Wet op de Jeugdzorg (Wjz)**⁸⁵ vormt sinds 1-1-2005 de belangrijkste wettelijke grondslag van de jeugdzorg. Zij regelt de aanspraak op en toegang tot jeugdzorg. Bovendien regelt zij de planning, regeling en financiering van de jeugdzorg.

Het aanspraak maken op psychische gezondheidszorg door jongeren en de jeugdzorg voor verstandelijk gehandicapte jongeren zijn te vinden in de **Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ)**⁸⁶. De AWBZ vormt de wettelijke grondslag van de Nederlandse ziektekosten- en basiszorgverzekering.

De wettelijke grondbeginselen voor de plaatsing van een jeugdige in een justitiële jeugdinrichting zijn in de **Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen (BJJ)**⁸⁷ vastgelegd. Voor het algemene jongerenwerk, het jeugdmaatschappelijk werk en het schoolmaatschappelijk werk geldt sinds 1-1-2007 de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)⁸⁸, die de Welzijnswet 1994 vervangt. Deze wet regelt de samenwerkingsniveaus en betrekkingen tussen de nationale, provinciale en gemeentelijke instanties op sociaal gebied, waaronder ook het sociaal welzijn van jeugdigen. Dit algemene jongerenwerk en (jeugd-) maatschappelijk werk vallen onder de bevoegdheid van gemeenten. Met de WMO kregen de gemeenteraden een grotere verantwoordelijkheid voor het algemene jongerenwerk en het (jeugd-) maatschappelijk werk (Art. 9 WMO). De gemeenten hebben met het ministerie voor Jeugd en Gezin onder Balkenende IV een overeenkomst gesloten: in iedere gemeente moet een centrum voor Jeugd en Gezin onder verantwoordelijkheid van de gemeenten worden opgericht. Het centrum is belast met de beantwoording van eenvoudige opvoedingsvragen. De laatstgenoemde wetten en aanvullende wetten zoals de Kwaliteitswet Zorginstellingen⁸⁹ en

⁸¹ Stb. 1994, 862. De VN-Kinderrechtenverdrag is op 8-3-1995 in Nederland in werking getreden.

⁸² Voor de betekenis van de VN-Kinderrechtenverdrag voor pleegkinderen verg. A.P. Versteeg/A.M. Weterings, De onbeschermd positie van het pleegkind, een juridisch en maatschappelijk probleem met o.a. aandacht voor de betekenis van de artikelen 3, 16, en 20 IVRK, in: FJR 2000 (7/8), pag. 161 – 166.

⁸³ Wet van 28-7-1954. Het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en Fundamentele Vrijheden is op 31-8-1954 in Nederland in werking getreden.

⁸⁴ Voor de betekenis van de Europese Mensenrechtenconventie voor de wettelijke status van pleeggezinnen verg. M.L.C.C. de Bruijn-Lückers, Pleegzorg met visie en het EVRM, in: FJR 2000 (11), pag. 252, 253).

⁸⁵ Wet van 22-4-2004, Stb. 2004, 306.

⁸⁶ Wet van 14-12-1967, Stb. 1967, in de verbeterde versie Stb. 1992,392.

⁸⁷ Van 2-11-2001, Stb. 2001, 481.

⁸⁸ Wet van 29-6-2006, Stb. 2006, 351.

⁸⁹ Wet van 18-1-1996, Stb. 1996, 80.

de Gezondheidswet⁹⁰ hebben ook bepalingen die de regelingen, financiering en het toezicht van de jeugdhulpverlening betreffen. De toegang tot alle vormen van de jeugdzorg vindt echter als één geheel plaats op basis van de bepalingen van de Wjz op het desbetreffende Bureau Jeugdzorg.

2. Lagere wetgeving

De wetten kunnen door verordeningen van de regering, Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB)⁹¹ en ministeriële Regelingen verder worden geconcretiseerd.⁹²

Belangrijke verordeningen voor de Wjz zijn:

- Het Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg - Uwjz⁹³, dat de details regelt inzake de wettelijke aanspraak op jeugdzorg; de aanspraak van buitenlanders op jeugdzorg; de vormen van psychische gezondheidszorg voor jeugdigen; de aanspraak in spoedgevallen; de inhoud van het indicatiebesluit van het Bureau Jeugdzorg; de kwaliteit en werkwijze van het Bureau Jeugdzorg; de samenwerking tussen Bureau Jeugdzorg en de kindbeschermingsinstanties; de rechtspersoonlijkheid en de taken van de vertrouwenspersoon voor de cliënten van de jeugdzorg en de eigen bijdrage van de cliënten voor de kosten van de jeugdzorg.
- Het Tijdelijk besluit uitkeringen jeugdzorg
- De Overgangsregeling planning jeugdzorg
- De Rijkssubsidiereregeling bekostiging jeugdzorg
- De Regeling bekostiging jeugdzorg
- De Regeling normbedragen jeugdzorg

Het Reglement justitiële jeugdinrichtingen⁹⁴ regelt de details voor de plaatsing van jeugdigen in justitiële jeugdinrichtingen.

IV Jeugdzorg in het systeem van de verzorgingsstaat

De Nederlandse overheid ondersteunt ouders bij de opvoeding van hun minderjarige kinderen door sociale hulpverlening⁹⁵ en door de garantie van een kwalitatief hoogwaardig en kwantitatief toereikend onderwijssysteem.

1. De ondersteuning van kinderen en jeugdigen door financiële bijdragen aan hen of aan hun ouders

a. Vrijstelling vanwege zwangerschap, geboorte, kinderopvoeding en zorg⁹⁶

De Wet Arbeid en Zorg⁹⁷, die op 1-12-2001 in werking is getreden, regelt de wettelijke aanspraken op vrijstelling van de arbeid tijdens zwangerschap, geboorte, kraambed, adoptie, verzorging, opvoeding en werkonderbreking. Tijdens de vrijstelling blijft de verzekeringsplicht voor sociale verzekeringen bestaan. Bij sommige vormen van de vrijstelling bestaan er aanspraken op (gedeeltelijke) loondoorbetaling en/of sociale hulp ter hoogte van 100% van het eerdere salaris tot een maximumgrens. Aanspraken op sociale hulpverlening hebben ook zelfstandigen. De wet regelt ook spaarloonregelingen voor werknemers/werkneemsters voor de financiering van de vrijstellingsperioden.

aa) Zwangerschap

Bij zwangerschap hebben werkneemsters aanspraak op minstens 16 weken (zwangerschaps- en bevallings) verlof. De zwangere vrouw kan in een periode van zes tot vier weken voor de uitgerekende geboortedatum zelf de aanvangstermijn voor het

⁹⁰ Stb. 1956,51, het laatst veranderd door Wet van 20-10-2006, Stb. 2006, 555.

⁹¹ Art. 89 Grondwet.

⁹² Vgl. J.W.P. Verheugt, Inleiding in het Nederlandse Recht, 9. Editie, Gouda, 1997, pag. 60 ev.

⁹³ Wet van 16-12-2004, Stb. 2004, 703.

⁹⁴ Stb. 2001, 350.

⁹⁵ Voor de volgende sociale hulpverlening vgl. De kleine gids voor de Nederlandse Sociale Zekerheid, Kluwer, 2007.1.

⁹⁶ Vgl. Daartoe de informatie op de website van het ministerie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW): www.szw.nl

⁹⁷ Wet van 29-11-2001, Stb. 2001, 568.

zwangerschapsverlof bepalen. In dit tijdsbestek wordt sociale steun ter hoogte van het eerdere salaris, maar maximaal ter hoogte van het maximale dagloon⁹⁸ gewaarborgd. De partner van de zwangere vrouw heeft na de geboorte recht op twee dagen verlof met loondoorbetaling (kraamverlof). Het verlof moet binnen vier weken na de geboorte van het kind worden opgenomen. Tijdens deze periode wordt het salaris maximaal doorbetaald.

bb) Adoptie respectievelijk opname van een pleegkind

Werkne(e)m(st)ers en zelfstandigen hebben bij adoptie van een kind of bij plaatsing van een pleegkind wettelijke aanspraak op adoptie- respectievelijk pleegzorgverlof in de omvang van vier weken rondom het tijdstip van de adoptie respectievelijk van de opname van het pleegkind. In deze periode hebben ze aanspraak op sociale hulpverlening ter hoogte van hun inkomen uit arbeid tot een maximale hoogte van het dagloon. Zowel het zwangerschaps- als het adoptie- en pleegzorgverlof moeten uiterlijk drie weken voor aanvang van het verlof bij de werkgever worden gemeld.

cc) Ouderschapsverlof

Werkne(e)m(st)ers die sinds minstens een jaar een arbeidscontract hebben, hebben aanspraak op onbetaald deeltijdverlof voor de verzorging en opvoeding van kinderen tot acht jaar. Voorwaarde voor dit ouderschapsverlof is dat de werknemer/werkneemster zijn/haar werktijd verkort voor ten hoogste de helft van de normale tijd gedurende een half jaar. Men kan ook kiezen voor een langere werktijdverkortings binnen een kleiner tijdsbestek of voor een kortere werktijdverkortings binnen een langer tijdsbestek.

Het ouderschapsverlof duurt doorgaans 13 maal de wekelijkse werktijd en is een vorm van onbetaald verlof. Er bestaat echter een fiscaal gunstige mogelijkheid om een deel van het brutoloon te sparen voor het opnemen van verlof (levensloopregeling). Als het inkomen daalt onder het bijstandsniveau, kan er op een bijstandsuitkering zonder sollicitatieplicht aanspraak worden gemaakt.

dd) Zorgverlof

Bij ziekte van het kind, de partner of de ouder van een werknemer/werkneemster kan er op het zorgverlof aanspraak worden gemaakt. Tijdens het zorgverlof wordt 70% van het loon respectievelijk van het minimumloon uitgekeerd. Het zorgverlof duurt maximaal twee keer de wekelijkse werktijd van de werknemer/werkneemster.

ee) Levensloopregeling

De Wet Arbeid en Zorg maakt het voor werknemers mogelijk om tot 12% van hun bruto jaarinkomen inclusief vakantiegeld voor de vrijstellingsperioden tot een maximaal bedrag van 2,1 maal het jaarinkomen te sparen. Op dit deel van het inkomen worden werknemerspremies voor sociale verzekeringen ingehouden, zodat de loongerelateerde sociale premie niet wordt verminderd. De werkgever kan belastingvrij aan de spaarvorm deelnemen. De werknemer heeft toestemming nodig van zijn werkgever die deze toestemming alleen kan weigeren bij bijzondere belangrijke bedrijfs- of beroepsmatige belangen. Bij bovengenoemde wettelijke vrijstellingsaanspraken kan de toestemming niet worden geweigerd.

⁹⁸ Vanaf 1 juli 2007 bedraagt het maximale dagloon, dat aan de berekening van salarisvervangende hulp ten grondslag ligt, €174,64.

b. Kinderbijslag

De Algemene Kinderbijslagwet⁹⁹ garandeert ouders die in Nederland wonen en werken, financiële ondersteuning voor de verzorging of het levensonderhoud van kinderen tot 18 jaar. De kinderbijslag loopt op met de leeftijd van de kinderen. Bij kinderen die voor 1-1-1995 werden geboren, is de hoogte van de bijslag bij kinderen van 12 – 17 jaar ook gericht op het aantal kinderen in het gezin:¹⁰⁰

Kinderen geboren vóór 1-1-1995

Voor kinderen tussen 12 en 17 jaar in gezinnen met:

1 kind	€ 267,40
2 kinderen	€ 301,09
3 kinderen	€ 312,20
4 kinderen	€ 336,63
5 kinderen	€ 351,28
6 kinderen	€ 361,06

Kinderen geboren óp of ná 1-1-1995

0 – 5 jaar	€ 187,42
6 – 11 jaar	€ 227,58
12 – 17 jaar	€ 267,74

c. Speciale hulp voor gehandicapte kinderen

Op basis van de Wet toeslagen voor het onderhoud van thuiswonende lichamelijk gehandicapte kinderen (TOG-Regeling)¹⁰¹ kunnen ouders, die een gehandicapt kind thuis verzorgen, bovenop de kinderbijslag een andere overheidsbijdrage voor het onderhoud krijgen. Deze bijdrage hulp wordt verstrekt,

- als de handicap het gevolg is van een lichamelijke, verstandelijke of psychische ziekte, die ook de opname in een residentiële inrichting zou rechtvaardigen,
- als het kind door de handicap in hoge mate afhankelijk is van verzorging, begeleiding en toezicht als een kind van dezelfde leeftijd,
- en als het kind minstens 3 jaar en niet ouder dan 17 jaar is.

Sinds 1-7-2007 bedraagt de hoogte van de tegemoetkoming € 206,24 per kwartaal. De hulpverlening is belastingvrij en wordt niet op de algemene kinderbijslag in mindering gebracht.

d. Hulpverlening bij kinderopvang door derden

Sinds 1-1-2005 bestaat er op basis van de Wet Kinderopvang¹⁰² een wettelijke aanspraak op een overheidstoelage voor de kosten van kinderopvang (kinderopvangtoeslag). Voorwaarde is dat beide ouders beroep en kinderopvang combineren¹⁰³. De toeslag voor de kosten van de kinderopvang wordt alleen uitgekeerd, als het kind naar een geregistreerd kinderopvangverblijf gaat, bijvoorbeeld gastouder, kinderdagverblijf of kindercrèche. De toeslag bestaat uit een totaalbedrag, dat eenderde van de kinderopvangkosten dekt, en een inkomensafhankelijk deel. Sinds 1-1-2007 moet de werkgever een deel van het totaalbedrag financieren. Het inkomensafhankelijk deel van de kinderopvangtoeslag betaalt de overheid. De hoogte van dit deel van de kinderopvangtoeslag is afhankelijk van het inkomen, de soort opvang van het kind en het aantal op te vangen kinderen in het gezin. Daarbij zijn de kosten van kinderopvang begrensd: in 2007 bedraagt het maximale uurtarief voor dagopvang en dagverzorging door gastouders voor kinderen van 0 – 4 jaar € 5,86 en bij voor- en naschoolse opvang en dagverzorging voor kinderen van 4 – 12 jaar € 6,02. De kinderopvangtoeslag wordt uitgekeerd door de belastingdienst.

⁹⁹ Wet van 26-4-1962, Stb. 160; verbeterd in Stb. 1990, 128.

¹⁰⁰ Vgl. De kleine gids voor de Nederlandse sociale zekerheid, 2007.1, pag. 165 ev.

¹⁰¹ Regeling Tegemoetkoming onderhoudskosten thuiswonende meervoudig en ernstig lichamelijk gehandicapte kinderen, Staatscourant 1997, Nr. 67, pag. 10 ev.

¹⁰² Wet van 9-7-2004, Stb. 2004, 455.

¹⁰³ Onder bepaalde omstandigheden bestaat er ook aanspraak, als er alleen één werkende ouder is, bijvoorbeeld als de andere ouder vervangende inkomensuitkering krijgt en aan een reïntegratiemaatregel tot de arbeidsmarkt deelneemt. Vgl. De kleine gids voor de Nederlandse Sociale Zekerheid, 2007.1, pag. 92.

e. Bijdragen bij onderhoudstekort¹⁰⁴

Ouders hebben het recht en de plicht hun kinderen te verzorgen en op te voeden (art. 1:247 lid 1 BW). Ouders zijn dientengevolge verplicht om de kosten van de verzorging en opvoeding van hun minderjarige kinderen voor hun rekening te nemen (art. 1:404 lid 1 BW). Deze plicht geldt echter ook voor stiefouders (art. 1:404 lid 2 BW), de partner van de ouder, die samen met hem/haar het gezag heeft over het kind (art. 1:253sa, 253t – 253 w BW)¹⁰⁵ en onder bepaalde omstandigheden¹⁰⁶ ook de biologische vader van een (niet door hem erkend) kind (artt. 1:394, 1: 406a BW) en de voogd (art. 1:282 lid 6 BW).¹⁰⁷

Voor meerderjarige kinderen die nog studeren, geldt de onderhoudsplicht alleen tot het 21ste levensjaar. Daarna geldt de onderhoudsplicht alleen nog als het kind behoeftig is en het niet voor zichzelf kan zorgen. De onderhoudsplicht is afhankelijk van de financiële draagkracht van de ouders. Bij minderjarige kinderen en meerderjarige kinderen tot het 21ste levensjaar geldt de onderhoudsplicht onafhankelijk van de daadwerkelijke behoefte van het kind. Voor zover een rechtbank maatregelen van kindbescherming voor een kind heeft uitgesproken, kunnen de ouders tegelijkertijd tot betaling van een bijdrage in de kosten van deze maatregel worden veroordeeld (artt. 69 e.v. Wvz).

Als ouders hun verplichting niet nakomen, dan kan het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen LBIO¹⁰⁸ te Gouda, deze verplichting vaststellen en de bijdrage invorderen. Het LBIO kan de bijdrage invorderen bij de onderhoudsplichtige ouder, maar kan niet een onderhoudsvoorschot verstrékken aan de onderhoudsgerechtigde ouder.

Het LBIO moet gemachtigd worden tot invordering van de onderhoudsbijdrage bij de onderhoudsplichtige. Het LBIO kan, wanneer dat noodzakelijk is, de invordering door middel van een gedwongen tenuitvoerlegging vorm geven. Het LBIO kan bijvoorbeeld beslag leggen op het salaris, de sociale uitkeringen of roerende en onroerende bezittingen van de onderhoudsplichtige. Gebruik maken van de diensten van het LBIO is niet kosteloos. Bij betalingsachterstand moet de onderhoudsschuldenaar de kosten van het LBIO voor de intrekking betalen. Het LBIO heft voor de invordering een boete ter hoogte van 10% van het uitstaande bedrag. De kosten voor gerechtelijke procedures en tenuitvoerleggingen worden eveneens op de onderhoudsplichtige verhaald.

¹⁰⁴ Informatie in de Duitse taal zijn te vinden op de website van het Europese justitiële netwerk voor civiele en handelszaken: http://ec.europa.eu/civiljustice/index_de.htm.

¹⁰⁵ Als een persoon die geen ouder van het kind is samen met een ouder van het kind het gezag over dit kind uitoefent, dan heeft deze persoon een onderhoudsplicht tegenover het kind (artikel 1:253w BW). De onderhoudsaanspraak bestaat voor een even lange tijd als dat het gemeenschappelijke gezag heeft geduurd. Ze eindigt in ieder geval op de 21ste verjaardag van het kind.

¹⁰⁶ De biologische vader van een kind is verplicht om voor het onderhoud van het door hem verwekte (niet-erkende) kind in te staan, zolang het kind geen wettelijke familiale verhouding tot hem of tot een andere man heeft (dat betekent zolang er geen wettige vader bestaat).

Dezelfde verplichting geldt ook voor de levenspartner van de moeder, die met de tot verwekking van het kind geschikte daad heeft ingestemd.

¹⁰⁷ Dit geldt niet voor voogden aan wie op grond van de Regeling Pleegzorg het eenhoofdig gezag voor een of meer kinderen werd overgedragen.

¹⁰⁸ Het LBIO werd door de Wet van 23 maart 1995, Stb. 1995, 198 vanaf 1-1-1997 met deze taak belast.

f. Andere sociale uitkeringen en fiscale regelingen

Bij de berekening van bijdragen of uitkeringen wordt ook in een reeks andere sociale wetten met kinderen rekening gehouden. Zo moeten kinderen onder 18 jaar conform de sinds 2006 geldende Zorgverzekeringswet (Zvw) verplicht worden verzekerd via particuliere ziektekostenverzekering. Ze hoeven echter geen inkomensafhankelijke bijdrage te betalen – omdat deze immers alleen over loon uit werk en sociale uitkeringen wordt geheven, noch een nominale bijdrage – omdat deze pas na het 18^e levensjaar betaald moet worden.¹⁰⁹ De Algemene Nabestaandenwet (Anw) regelt de aanspraak op wezenpensioen bij de dood van een onderhoudsplichtige. In de bijstandsuitkering (Wet Werk en Bijstand) wordt er met kinderen prestatieverhogend rekening gehouden .

2. Het onderwijsstelsel¹¹⁰

De Nederlandse grondwet garandeert door de vrijheid van onderwijs de oprichting van bijzondere scholen en de verregaande vrijheid van scholen wat betreft het kiezen van lesmateriaal en onderwijsvorm. In Nederland zijn er ongeveer 600 onafhankelijke schoolinstellingen. 70% van alle scholen zijn bijzondere, vaak levensbeschouwelijke of op godsdienst gebaseerde scholen. Ze krijgen dezelfde subsidies als openbare scholen en zijn net als openbare scholen onderworpen aan – doorgaans gemeentelijk – overheidstoezicht. De vaststelling van verplichte leerdoelen, de landelijk doorgevoerde eindexamens en overheidsinspecties moeten een vergelijkbaar onderwijsniveau en vergelijkbare schooldiploma's garanderen. De medezeggenschap in het onderwijs van ouders en opvoedingsgerechtigden wordt sinds 1992 geregeld door de Wet Medezeggenschap Onderwijs. De ouders kunnen tussen alle schoolsoorten vrij kiezen.

a. Kleuterscholen

De kleuterschool werd in 1985 afgeschaft en in de sindsdien achtjarige basisschool geïntegreerd.

b. Basisschool

De leerplicht is in de Leerplichtwet geregeld en begint in Nederland met het 5^e levensjaar. Dat betekent vanaf de eerste schooldag van de maand die volgt op de vijfde verjaardag. De meeste kinderen gaan al met vier jaar naar school. De leerplicht duurt in principe tot het einde van het schooljaar, waarin de leerling 16 jaar wordt, òf waarin de leerling 12 schooljaren heeft voltooid. Voor jongeren die nog niet voldoende voor de arbeidsmarkt gekwalificeerd zijn, bestaat er sinds 1-8-2007 een leerplicht tot het bereiken van het 18^e levensjaar. De Leerplichtwet bepaalt dat gemeenten de naleving van de leerplicht controleren.

Kinderen volgen eerst groepsgewijs (= in klassen) acht jaar lang de basisschool. Voor kinderen met verstandelijke of lichamelijke handicaps of met problematisch sociaal gedrag zijn er speciale scholen die naast het reguliere onderwijs aanvullende steun bieden. De basisscholen stellen op basis van wettelijke voorschriften ieder hun eigen leerplan op voor 1 jaar. In het laatste basisschooljaar wordt er een toets afgelegd, die ontwikkeld en geëvalueerd is door het Centraal Instituut voor Toets Ontwikkeling (CITO). De toets vormt samen met het advies van de school de basis voor de beslissing van ouders over welke vorm van voortgezet onderwijs passend is.

c. Voortgezet onderwijs

Er zijn drie soorten scholen voor voortgezet onderwijs: scholen voor Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (VMBO), scholen voor Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs (HAVO) en scholen voor Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs (VWO). In alle drie de schooltypes vindt er eerst een, per schooltype, twee tot drie jaar durende basisvorming (BAVO) plaats. Het doel daarvan is een interdisciplinaire behandeling van thema's en de

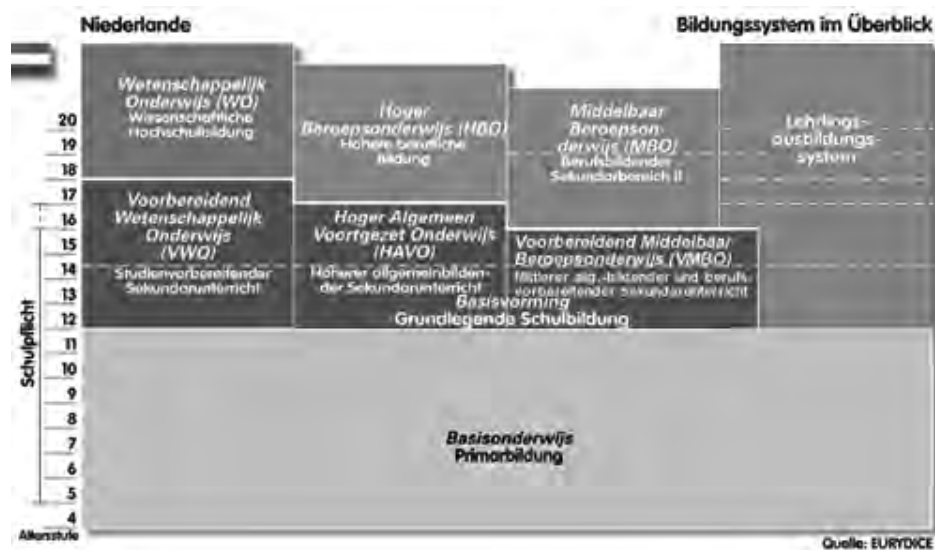
¹⁰⁹ Vgl. De Kleine Gids van de Nederlandse Sociale Zekerheid, 2007/1, pag. 12.

¹¹⁰ De Informatie voor de uiteenzetting in dit hoofdstuk werd aan de volgende websites ontleend:

www.uni-oldenburg.de/niederlandistik/alt/bildungswesen.html

www.dija.de

verschaffing van vergelijkbare kennis in een breed samengestelde canon van 15 verplichte vakken, zoals Nederlands, Engels, geschiedenis en wiskunde. Daarmee wordt een wisseling van schooltype binnen de eerste twee tot drie jaar mogelijk gemaakt.

De overgang wordt ook makkelijker gemaakt, doordat verschillende schooltypen vaak in één gebouw zijn gehuisvest. Het vierjarige voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (VMBO) geeft recht op toelating tot beroepsvormend onderwijs. Na een basisopleiding kunnen leerlingen kiezen voor een bepaald gebied zoals techniek, verzorging, administratie of landbouw. Het diploma van het vijfjarige hoger algemeen voorgezet onderwijs (HAVO) geeft (net als het vergelijkbare MBO-diploma (niveau 4) toegang tot het hoger beroepsonderwijs (HBO).

Het diploma van het zes jaar durende voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (VWO) geeft toegang tot een studie aan de universiteit. Er zijn drie schoolsoorten van voorbereidend wetenschappelijk onderwijs: het gymnasium, waar de oude talen (Latijn, Grieks) verplicht zijn, het atheneum, waar in plaats van de oude talen moderne talen worden onderwezen en het lyceum dat een combinatie van gymnasium en atheneum is.

d. Beroepsvormend onderwijs

Ook het beroepsvormend onderwijs vindt in Nederland doorgaans in de vorm van een schoolopleiding plaats. In 1996 werd de leerling-opleiding met het beroepsonderwijs samengevoegd in zogenoemde regionale opleidingscentra (ROC). (Wet Educatie en Beroepsonderwijs – WEB), waar ook het volwassenenonderwijs is ondergebracht. Er bestaan twee verschillende opleidingsvormen die zich onderscheiden wat betreft het aandeel van schools leren en de praktische opleiding. Sindsdien is er de beroepsopleiding met praktijkdeel van minstens 20% en hoogstens 60% (Beroepsopleidende Leerweg – BOL), maar ook de beroepsbegeleiding met een praktijkdeel van minstens 60% (Beroepsbegeleidende Leerweg – BBL). De opleidingen kunnen op vier verschillende niveaus worden voltooid. Niveau 4 geeft recht op toelating tot het HBO.

e. Hogescholen

In Nederland bestaan er twee hogeschoolsoorten: de hogescholen, die studierichtingen van het hogere beroepsonderwijs aanbieden (Hoger Beroepsopleiding - HBO), en de universiteiten (Wetenschappelijk Onderwijs - WO). In het kader van het Bologna proces werden vanaf september 2002 bachelor- en masterstudierichtingen ingevoerd. De bachelorgraad wordt aan de universiteit na drie jaar behaald, aan het HBO na vier jaar. Na afsluiting van de bachelorstudie kunnen studenten zich via een masterstudierichting verder specialiseren. De masterstudie duurt, al naargelang het studievak, een tot twee jaar, in het vak medicijnen drie jaar. Na de masterstudie kunnen de afgestudeerden zich verder

specialiseren of zich aan onderzoek wijden. In totaal zijn er in Nederland negen algemene universiteiten, drie technische en een landbouwkundige.

f. Academische titels

Al naargelang de studierichting wordt er met een succesvolle afsluiting van de studie een bachelor- of mastertitel behaald of één van de traditionele titels. De traditionele titels van afgestudeerden van HBO zijn ingenieur (ing.) of baccalaureus (Bc.). Van afgestudeerden aan universiteiten ingenieur (ir.), doctorandus (drs.) of bij de voltooiing van een rechtenstudie meester in de rechten (mr.). In plaats van deze titel kan ook de mastertitel (M.) worden gedragen. Degene die promoveert, krijgt de doctorstitel (dr.). Deze academische titels zijn wettelijk beschermd.

g. Volwassenenonderwijs

Het volwassenenonderwijs wordt sinds de jaren '80 door de politiek gesteund en bevorderd. Wettelijke basis is de Wet op beroepsvormend onderwijs en het volwassenenonderwijs (WEB-Wet). Instellingen van het volwassenenonderwijs zijn overheids-, gemeentelijke maar ook particuliere instellingen, waarvan de certificaten onder bepaalde voorwaarden door de overheid erkend worden. Bijna alle hierboven omschreven onderwijssoorten worden ook in het volwassenenonderwijs aangeboden: sinds 1984 bestaat er in Heerlen de Open Universiteit, waar ook zonder een voortgezet onderwijsdiploma een diploma van een Hogeschool of een doctoraal verworven kan worden. Een belangrijke rol in het volwassenenonderwijs spelen ook de ongeveer 110 volksuniversiteiten en volkshogescholen. In het avond- en dagonderwijs voor volwassenen kunnen schooldiploma's alsnog behaald worden. De centra voor vakopleiding doen dienst als beroepsmatige vervolgopleiding, bijvoorbeeld als voorbereiding op het examen tot vakman.

h. Kosten van het onderwijs

Ouders hoeven voor het schoolbezoek van hun kinderen tot hun 16^e levensjaar niets te betalen. Ze moeten echter wel borg staan voor schoolboeken en andere leermiddelen die in het voortgezet onderwijs nodig zijn. Vanaf 2009 moeten schoolboeken weer kosteloos zijn. Er moet dan vanaf het 16^e levensjaar schoolgeld van € 936,- per jaar betaald worden of studiegeld van € 1476,- per jaar. Het schoolgeld dan wel studiegeld is voor de meeste opleidingen hetzelfde.

Leerlingen en studenten moeten vanaf hun 18^e levensjaar zelf voor hun opleiding betalen. Wel krijgen alle leerlingen en studenten vanaf het 18^e levensjaar op basis van de Wet Studiefinanciering van de overheid een inkomensafhankelijke basisbeurs en een OV-Jaarkaart¹¹¹. Deze basisbeurs wordt automatisch in een lening omgezet, als er niet minstens 50% van de leergang van het betreffende school- of studiejaar wordt gehaald. In 2007 bedraagt de basisbeurs € 90,77 per maand voor studenten die nog bij hun ouders wonen, en € 252,73 per maand voor diegenen, die buiten het ouderlijk gezin een kamer huren. Daarnaast bestaat er een (ouder-) inkomensafhankelijke lening die bedoeld is als verhogende bijdrage voor studenten die hun studie vóór het 30^e levensjaar zijn gestart. Deze bijdrage wordt gedurende maximaal vier jaar uitgekeerd. Deze studiebeurs hoeft alleen terug betaald te worden als de student zijn examen niet binnen 10 jaar na het begin van de studie heeft gedaan.

¹¹¹ Vgl. Voor deze en volgende www.ib-groep.nl onder het trefwoord studiefinanciering.

C. Structuurkenmerken van de jeugdzorg

I De rechtspositie van ouders en hun kinderen in het kader van de jeugdzorg

1. Aanspraak op jeugdzorg

Aanspraak op jeugdzorg hebben volgens Art. 3 lid 1 Wjz cliënten, uitgezonderd buitenlanders die niet rechtmatig in Nederland wonen. Cliënten van de jeugdzorg zijn volgens Art. 1 d Wjz niet alleen de jongeren, maar ook hun ouders en stiefouders en degenen die de jongere als behorend tot hun gezin verzorgen en opvoeden.

Een jongere is degene die de grens van meerderjarigheid nog niet heeft bereikt. Dat betekent nog niet 18 jaar is (art. 1b lid 1 Wjz juncto art. 1:233 BW). De definitie van jeugdige omvat daarmee ook kinderen vanaf hun geboorte. Tot jongeren behoren echter ook diegenen die ouder zijn dan 18 jaar en jonger dan 21 en die een jeugdstraf werd opgelegd volgens art. 77g e.v. van het Wetboek van Strafrecht (art. 1b lid 2 Wjz). Ten slotte zijn jeugdigen ook degenen die ouder dan 18 zijn maar nog geen 23, en voor wie voortzetting van de jeugdzorg die begon vóór de meerderjarigheid, noodzakelijk is of bij wie na het beëindigen van de jeugdzorg binnen een half jaar een hervatting van de jeugdzorg noodzakelijk is (Art. 1b lid 3 Wjz).

Art.3 lid 1 Wjz waarborgt buitenlandse jeugdigen alleen dan een recht op jeugdzorg als ze rechtmatig in Nederland zijn. Art.7 Uitvoeringsbesluit Wjz concretiseert dit echter zó dat ook jongeren onder de 18 jaar die niet rechtmatig in Nederland zijn recht hebben op jeugdzorg, echter niet op plaatsing in een pleeggezin. Daarvan kan in bijzondere omstandigheden worden afgeweken.

Bij kinderen onder 12 jaar beslissen de met het gezag belaste ouders over het al dan niet aanspraak maken op het hulpaanbod van de jeugdzorg. Jeugdigen vanaf 16 jaar kunnen dit zelf beslissen; voor jeugdigen tussen 12 en 16 jaar is zowel de insteming van henzelf als die van hun ouders noodzakelijk. Als er sprake is van een conflict dan heeft de weloverwogen wens van de jongere om op jeugdzorg aanspraak te willen nemen voorrang.

2. Ouders

Onder ouders worden in het juridische taalgebruik de moeder en vader bedoeld, die volgens de wet moeder en vader zijn. In het dagelijkse taalgebruik wordt met 'ouders' meestal hetzelfde bedoeld als de biologische ouders, die echter niet in alle gevallen de wettige ouders zijn.

De moeder van het kind is de vrouw die het kind gebaard heeft of het kind geadopteerd heeft (art. 1:198 BW).

De vader van het kind is in ieder geval:

- de echtgenoot van de moeder, als de moeder tijdens de geboorte van het kind getrouwd is;
- de man, die het kind heeft erkend of geadopteerd;
- de man wiens vaderschap gerechtelijk werd vastgesteld (Art. 1:199 BW).

De ouders van het kind zijn de moeder en de vader volgens de bovengenoemde definitie. De partner van de ouder of de voogd is niet de ouder.

3. Ouderlijk gezag

Het gezag over minderjarigen bestaat ofwel op grond van ouderlijke verantwoordelijkheid of op grond van voogdij. Ouderlijk gezag (art. 1:245 lid 1 BW) houdt de plicht en het recht in om voor het minderjarige kind te zorgen en het op te voeden (art. 1:247 lid 1 BW). Onder verzorging en opvoeding wordt onder andere de verantwoordelijkheid voor het psychische en fysieke welbevinden van het kind en de steun voor de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid bedoeld. (art. 1:247 lid 1 BW). De met het gezag belaste ouders nemen belangrijke beslissingen in het leven van een kind, zoals mbt de woonplaats en de school waar het naartoe gaat. De met het gezag belaste ouders zijn de wettelijke vertegenwoordigers van het kind. Minderjarige kinderen mogen in veel gevallen wettelijk niet zelfstandig handelen. Dat doet de met het gezag belaste persoon voor het kind of in naam van het kind. Principieel is de wettelijke vertegenwoordiger aansprakelijk tot het kind 14 jaar is, ook voor schade die het kind heeft veroorzaakt.

De met het gezag belaste ouders beheren het inkomen en vermogen van het kind, uitgezonderd zakgeld en eventueel arbeidsloon waarover het minderjarige kind zelf beschikt. Wanneer het kind ouder wordt, krijgt het meer eigen verantwoordelijkheid en de bijbehorende beslissingsbevoegdheden op bepaalde gebieden, bijvoorbeeld met betrekking tot de beschikking over zijn geld en het sluiten van arbeidscontracten.

Ouders zijn verplicht hun kinderen op te voeden zonder het aanwenden van psychisch of fysiek geweld of andere vormen van denigrerende behandeling.

Het ouderlijke gezag kan door beide of ook door één ouder worden uitgeoefend. (art. 1:245 BW). In het algemeen worden drie gevallen onderscheiden:

- **Getrouwde ouders /geregistreeerde partners**
Er wordt vanuit gegaan dat de ouders tijdens het huwelijk het gezag over hun minderjarige kinderen gemeenschappelijk uitoefenen. Het gezagsrecht verkrijgen ze krachtens de wet door de geboorte van het kind (artikel 1:251 lid 1 BW). Ook ouders die een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan, krijgen door de geboorte van het kind automatisch het gezag over het kind. Voorwaarde is echter dat de mannelijke partner het kind heeft erkend (artikel 1:253aa BW).
- **Ongetrouwde ouders**
Ongetrouwde ouders kunnen het gezag over hun minderjarige kinderen gemeenschappelijk uitoefenen. Ze krijgen het gezamenlijk gezag echter niet automatisch, maar moeten dit bij de griffie van de rechtbank aanvragen.
- **Alleenstaande moeder**
De alleenstaande moeder krijgt volgens de wet bij de geboorte van het kind het gezag, tenzij ze op dat tijdstip daartoe niet bevoegd is. (art. 1:253b BW). Dit is bijvoorbeeld het geval als ze zelf nog minderjarig is. De moeder kan echter bij de rechtbank een meerderjarigverklaring aanvragen.
Het ouderlijk gezag kan ook door de met het gezag belaste ouder en een niet-ouder worden uitgeoefend. Een niet-ouder is bijvoorbeeld de partner in een op een huwelijk lijkende situatie, die het kind samen met de ouder verzorgt en opvoedt. Het gezamenlijk gezag kan ook door een ouder samen met de verzorger (pleegvader/-moeder) van het kind worden uitgeoefend (Art. 1:253t BW).

In plaats van de ouders kan ook een voogd (Art. 1:245 lid 2 BW) belast zijn met het gezag. Een voogd kan een natuurlijke persoon zijn of Bureau Jeugdzorg. Bij gezamenlijke voogdij oefenen de voogd en zijn partner de voogdij uit. Het Bureau Jeugdzorg kan niet gezamenlijk met een andere (natuurlijke of juridische) persoon voogdij uitoefenen.

II. Jeugdzorg als onderdeel van het overheidsbestuur¹¹²

1. Staatsopbouw en bestuursstructuur

Nederland is een erfelijke constitutionele monarchie met een parlementair regeringssysteem. Het parlement als orgaan van de wetgevende macht bestaat uit twee Kamers. De 75 leden van de Eerste Kamer worden indirect door de parlementen van de 12 provincies gekozen. De Tweede Kamer wordt direct gekozen. Het parlement bepaalt de wettelijke randvoorwaarden voor de jeugdzorg.

De gedecentraliseerde eenheidsstaat van Nederland heeft een structuur die op drie manieren is verdeeld: naast het Rijk vervullen de 12 provincies en de gemeenten taken van de wetgevende en uitvoerende macht.

¹¹² Ik dank de heer gediplomeerd maatschappelijk werker Marcel Smits (M.A.) voor het voorwerk voor dit deel van het landbericht.

a. Het Rijk

Aan het hoofd van het Nederlandse bestuur staat de Kroon, die bestaat uit de Koningin (tegenwoordig de in functie zijnde Koningin Beatrix) en de ministers van het Rijk. Voor de jeugdpolitiek was tot februari 2007 het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport verantwoordelijk. Aangelegenheden met betrekking tot kinderen en jeugdigen werden door de Afdeling Jeugdzorg en de Directie Jeugdbeleid in het directoraat-generaal Maatschappelijke Zorg afgewikkeld.

Sinds de vorming van de nieuwe Nederlandse regering in februari 2007 (Balkenende IV) is op het gebied van Jeugd en Gezin een programmaminister bevoegd die gelieerd is aan het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.¹¹³ Het gaat om een minister zonder portefeuille wiens taak het is de samenhang tussen jeugd-, gezins-, onderwijs- en arbeidsmarktpolitiek te garanderen. De nieuwe structuur van de ministeriële bevoegdheid berust op de resultaten van het werk van de zogenaamde Operatie Jong¹¹⁴. Het was haar taak om de coöperatie tussen de verschillende ministeries die met jeugdzorg belast zijn en de kinder- en jeugdzorginstellingen te verbeteren. Naast het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hebben ook het ministerie van Justitie, het ministerie van Binnenlandse Zaken, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen taken op het gebied van de jeugdpolitiek.

Binnen het ministerie van Justitie is het directoraat-generaal Preventie, Jeugd en Sancties bevoegd op het gebied van jeugdbescherming en jeugdcriminaliteit. Dit directoraat-generaal is tevens verantwoordelijk voor de Raad voor de Kinderbescherming.

Het ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport coördineert de interministeriële jeugdpolitiek. De daar ondergebrachte Inspectie Jeugdzorg staat onder gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en van de minister voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De Inspectie houdt toezicht op de Bureaus Jeugdzorg, op de instellingen voor geïndiceerde jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming, op de justitiële jeugdinrichtingen, op de organisaties voor buitenlandadoptie alsook op de opname en voogdij van onbegeleide minderjarige vluchtelingen. Bovendien stelt zij rapporten op en geeft voorstellen aan de bestuurders van de provincies, aan het ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport en aan het ministerie van Justitie voor de verbetering van de kwaliteit van de jeugdzorg en de kinder- en jeugdbescherming. Ze publiceert jaarverslagen over haar toezicht- en controlefunctie.

b. De provincies

Elk van de 12 provincies wordt gemeenschappelijk bestuurd door de Commissaris van de Koningin en door de Provinciale Staten, respectievelijk door de uit haar eigen geledingen gevormde Gedeputeerde Staten. De Commissaris van de Koningin is zowel orgaan van het Rijk als van de provincie en daarmee een belangrijke verbinding tussen het Rijk en de provincie.

De gedecentraliseerde bestuursstructuur geldt ook voor de jeugdzorg, die primair de taak is van de provincies (en gemeenten). De provincies zijn voor de doorvoering van de in de Wet op de jeugdzorg geregelde taken van de jeugdzorg verantwoordelijk en zij beheren de middelen die het Rijk voor de financiering van deze taken ter beschikking stelt. De Bureaus Jeugdzorg, die per provincie zijn georganiseerd, beslissen over het concrete hulpaanbod van de jeugdzorg. De Raad voor de Kinderbescherming, als onderdeel van het ministerie van Justitie, heeft vestigingen in alle arrondissementen. In Limburg heeft de RvdK vestigingen in Maastricht en Roermond.

c. De gemeenten

De onderste bestuurslaag wordt gevormd door steden en gemeenten, die zowel taken op het gebied van zelfbestuur hebben, maar ook bestuurstaken in opdracht uitvoeren. Hun hoogste orgaan is de gemeenteraad, die samen met het College van Burgermeester en Wethouders en de burgemeester de gemeente bestuurt. Het bestuur van de gemeente is onderverdeeld in verschillende vakafdelingen. Op het gebied van de jeugdzorg zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de algemene middelen van de kinder- en jeugdzorg, maar ook met

¹¹³ De Minister van Jeugd en Gezin is op het ogenblik André Rouvoet.

¹¹⁴ Vgl. www.operatie-jong.nl

name voor de handhaving van de leerplicht. De algemene jeugdzorg is vooral op kinderen en jongeren gericht en moet de ontwikkeling van kinderen bevorderen en de ouders bij hun opvoedingstaken ondersteunen. Hiertoe behoren onder andere het algemeen (jeugd)maatschappelijk werk en schoolmaatschappelijk werk. De financiële middelen voor de jeugdzorg ontvangen de gemeenten van het Rijk dan wel worden zij aangewend uit eigen middelen, op basis van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO).

2. De dubbele structuur van de jeugdzorg

De centrale instellingen van de jeugdzorg in Nederland zijn de Bureaus Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming. De Raad voor de Kinderbescherming is werkzaam op het gebied van kinderscherming, adoptie, (echt)scheidingprocedures en strafprocessen tegen minderjarigen. De Bureaus Jeugdzorg vormen de centrale instantie voor het garanderen van geïndiceerde jeugdzorg, zowel op het terrein van de (vrijwillige) als de gedwongen jeugdzorg. Door de hervorming van het jeugdzorgrecht door de Wet op de Jeugdzorg werd de integratie van de vrijwillige en de gedwongen jeugdzorg in één systeem nagestreefd. De Bureaus Jeugdzorg en de Raden voor de Kinderbescherming vullen elkaar aan en ondersteunen elkaar in ieders taakgebieden. Zo heeft het Bureau Jeugdzorg een hele serie taken op het gebied van kinderscherming. Zij herbergt onder andere het advies- en meldpunt voor kindermishandeling¹¹⁵ en zij is verantwoordelijk voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling, de jeugdreclassering en de voogdij.

a. Bureau Jeugdzorg

De Bureaus Jeugdzorg zijn stichtingen, wier plaatselijke bevoegdheid wordt uitgeoefend binnen het gebied van een provincie respectievelijk van een grootstedelijke regio zoals Amsterdam, Rotterdam, Den Haag¹¹⁶. De centrale taak van de Bureaus Jeugdzorg is om de hulpbehoefte van de jeugdzorg voor individuele jeugdigen en hun gezin vast te stellen en de cliënten te ondersteunen bij het tot stand brengen van hun aanspraak op geïndiceerde jeugdzorg. Alleen het indicatiebesluit van een Bureau Jeugdzorg geeft toegang tot de zogenoemde geïndiceerde jeugdzorg, waaronder de psychische gezondheidszorg en het aanbod van de jeugdzorg voor lichtverstandelijk gehandicapte jongeren van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) en de jeugdzorg op grond van civielrechtelijke besluiten in een justitiële jeugdinrichting.

Onder de gelding van de Wet op de Jeugdhulpverlening, de wet voorafgaande aan de Wet op de Jeugdzorg, bestonden er voor de verscheidene terreinen van de jeugdzorg verschillende indicatieprocedures, ook al was er een overeenkomstig hulpaanbod. Het gebrek aan coördinatie zorgde voor een over- en ondercapaciteit in het hulpaanbod. Er werd daarom naar gestreefd om met de Wet op de Jeugdzorg het bepalen van een indicatie nog maar door één instantie, het Bureau Jeugdzorg, te laten uitvoeren. Het Bureau Jeugdzorg draagt er ook zorg voor dat de verschillende maatregelen van de jeugdzorg aan een jongere op elkaar worden afgestemd.

Bovendien streeft de Wet op de Jeugdzorg naar een duidelijke scheiding tussen het indiceren en het geven van hulp. Daarom wordt het aanbod van de jeugdzorg doorgaans niet door de Bureaus Jeugdzorg zelf aangeboden, maar door aanbieders van geïndiceerde jeugdzorg, van psychologische en psychiatrische jeugdzorg en van jeugdzorg voor lichtverstandelijk gehandicapte jongeren. Vooralsnog worden indicaties voor licht verstandelijk gehandicapte kinderen afgegeven door het C.I.Z.

De Bureaus Jeugdzorg hebben naast het afgeven van een indicatie en de begeleiding van cliënten bij de totstandbrenging van hun aanspraak op het aanbod van jeugdzorg ook nog tot taak de uitvoering van civielrechtelijke besluiten tot plaatsing in een justitiële jeugdinrichting (Art. 11 a BJJ), de hulpverlening in het kader van jeugdreclassering en de taak voogdij. Volgens Art. 11 Wjz is het Bureau Jeugdzorg tevens advies- en meldpunt bij kindermishandeling (AMK). Volgens deze functie onderzoekt een apart onderdeel van het Bureau Jeugdzorg meldingen van kindermishandeling en beslist zij of en welke verdere stappen er genomen moeten worden. Eventueel meldt het AMK de kindermishandeling bij de

¹¹⁵ Art. 10 Lid . 1 e Wjz.

¹¹⁶ De grootstedelijke regio's van Rotterdam, Amsterdam en Den Haag kunnen provinciale taken op het gebied van de jeugdzorg toegewezen krijgen. Vgl. Art. 2 Wjz.

Raad voor de Kinderbescherming (Art. 9 lid 2 Wjz) of bij het Openbaar Ministerie. Het AMK geeft ook advies aan personen die een geval van kindermishandeling vermoeden over mogelijke stappen.

Het Bureau Jeugdzorg heeft echter ook de taak van gezinsvoogdij bij een ondertoezichtstelling over een kind en ondersteunt en stuurt daarbij gezinsvoogden aan.

Een andere taak van het Bureau Jeugdzorg is het geven van telefonisch advies aan kinderen en jeugdigen door vrijwilligers, de zogenoemde kindertelefoon.

De Bureaus Jeugdzorg kunnen zelf alleen zogenoemde niet-geïndiceerde jeugdzorg leveren, bijvoorbeeld het verstrekken van advies aan jongeren die geen behoefte hebben aan jeugdzorg in de zin van de Wet op de jeugdzorg, of het inrichten van een adviesbureau voor de opvoeding van baby's en kleine kinderen. De niet-geïndiceerde jeugdzorg mag een maximale omvang van 5 gesprekken hebben (Art. 10 Wjz). Bij behoefte aan ander advies moeten de cliënten volgens de Wet Maatschappelijke Ondersteuning naar de algemene instellingen verwezen worden.

b. Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming¹¹⁷ heeft zijn hoofdzetel in Utrecht en nevenvestigingen in 13 regio's. Het ministerie van Justitie heeft bestuurlijk en deskundig toezicht op het werk van de Raad voor de Kinderbescherming en kan ook wijzigingen in individuele gevallen aanbrengen. De Raad voor de Kinderbescherming heeft voor het vervullen van zijn taken professioneel geschoold personeel in dienst.

De Raad voor de Kinderbescherming heeft een sleutelrol in de kinderbescherming (art. 1:238 ev. BW).¹¹⁸ Hij heeft een garantiefunctie voor de rechten van kinderen in de betekenis van het VN-Kinderrechtenverdrag. Hij voert onderzoeken uit op eigen initiatief of op verzoek van andere instanties, vooral het Bureau Jeugdzorg of de rechtbank en hij verzoekt eventueel om kinderbeschermingsmaatregelen bij de rechtbank. Directe toegang tot de Raad voor de Kinderbescherming is alleen mogelijk in crisisgevallen, omdat de Raad voor de Kinderbescherming een zogenaamde tweedelijnsinstelling is. Als de Raad voor de Kinderbescherming zo'n crisisgeval onderzoekt, maakt hij dat kenbaar aan het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling van het bevoegde Bureau Jeugdzorg. Omgekeerd meldt het Bureau Jeugdzorg aan de Raad voor de Kinderbescherming een mogelijke verdenking van kindermisbruik of verwaarlozing van kinderen. Hun onderzoeken worden binnen drie maanden afgesloten. In 60% van de gevallen worden kinderbeschermingsmaatregelen uitgesproken.

De Raad voor de Kinderbescherming houdt ook toezicht op de uitvoering van kinderbeschermingsmaatregelen door het Bureau Jeugdzorg.

De Raad voor de Kinderbescherming heeft bovendien ook belangrijke taken in (echt)scheidingsprocedures. Als ouders het niet eens kunnen worden over het gezag, de omgang en het hoofdverblijf van het kind, kunnen ze een gerechtelijke beslissing aanvragen. De rechtbank kan, als daar behoefte aan is, de Raad voor de Kinderbescherming om zijn expertise vragen.

In jeugdstrafprocedures volgt de Raad voor de Kinderbescherming de jongere tijdens het strafproces en coördineert de activiteiten van de afdeling Jeugdreclassering. De Raad voor de Kinderbescherming kan ook een rapport over de jongere voor het proces (doen) opstellen. De Raad adviseert het Openbaar Ministerie en de rechtbank over strafvervolgning, straffen en hulpmaatregelen en coördineert het uitvoeren van de straf als de jongere is veroordeeld tot een taakstraf.

In adoptieprocedures stelt de Raad voor de Kinderbescherming onder andere rapporten op over de geschiktheid van de potentiële adoptiefouders.

¹¹⁷ De in de brochures van het Nederlandse ministerie van Justitie gekozen vertaling "Jugendamt" wordt hier niet gebruikt, omdat de Raad voor de Kinderbescherming slechts een deel van de taken van het Duitse Jugendamt uitvoert. Voor de Raad op de Kinderbescherming vgl. ook www.kinderbescherming.nl.

¹¹⁸ De wettelijke basis voor het werk van de Raad voor de Kinderbescherming is niet alleen te vinden in het Burgerlijk Wetboek, maar ook in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, in het Wetboek van Strafrecht en in het Wetboek van Strafvordering, en het Organisatiebesluit Raad voor de Kinderbescherming, KB van 25 april 2006, Stb. 2006, 192).

3. Het bieden van (geïndiceerde) jeugdzorg

Het hulpaanbod van de jeugdzorg wordt niet alleen geleverd door de Bureaus Jeugdzorg, maar ook door aanbieders van geïndiceerde jeugdzorg, die door de provincie worden gesubsidieerd.¹¹⁹ Zorgaanbieders kunnen alle natuurlijke of juridische personen zijn, die in het Europese economische gebied zijn gevestigd, en in wiens statuten het leveren van hulp als doel wordt benoemd (art. 18 Wjz).

De Wet op de Jeugdzorg erkent niet meer de naar voorzieningen ingerichte indeling van zorgaanbieders. Zorgaanbieders moeten zogenaamde modulen, of gestandaardiseerde hulpeenheden aanbieden. Deze hulpeenheden moeten voldoen aan de eisen van soort, inhoud en omvang, die bepaald zijn in het Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg. Voor iedere module wordt een bepaalde prijs vastgesteld. In het betreffende hulpplan worden de afzonderlijke voor de jongere noodzakelijke modulen samengevat. De totale kosten voor de jeugdzorg voor de individuele jongere blijken dan uit het aantal en de prijs van de desbetreffende module, die in het indicatiebesluit voor de jongere noodzakelijk wordt genoemd. De zorgaanbieder krijgt een toelage van de provincie voor een bepaalde hoeveelheid hulp van de gedefinieerde module. De gesubsidieerde instelling heeft wat betreft de financiële grenzen aan zijn toelage de plicht tot het aannemen van cliënten uit de subsidiegevende provincie (art. 19 Wjz). De zorgaanbieder moet Bureau Jeugdzorg de aanvang en de beëindiging van de hulp meedelen en Bureau Jeugdzorg over de voortgang van de hulp informeren (art. 20 Wjz). Bovendien moet zij Bureau Jeugdzorg de noodzakelijke gegevens voor de evaluatie van de hulp meedelen.

De zorgaanbieders kunnen zogenaamde zorgeenheden vormen, die een bepaald afgebakend hulpspectrum aanbieden.

D. Het recht op geïndiceerde jeugdzorg

1. Wettelijke aanspraak op geïndiceerde jeugdzorg

Sinds de invoering van de Wet op de Jeugdzorg bestaat er in Nederland een algemene wettelijke aanspraak op jeugdzorg, geregeld in Art. 3 lid 1 Wjz. Deze aanspraak op jeugdzorg vereist volgens art. 3 lid 3 Wjz een indicatiebesluit van het Bureau Jeugdzorg of een overeenkomstig besluit van andere organen van de jeugdzorg, namelijk

- Het vonnis van een strafrechter volgens art. 77s lid 1 Sr.
- Het besluit van een selectieambtenaar volgens art. 16 III BJJ.
- Het besluit van de directeur van een justitiële jeugdzorginstelling volgens art. 31 BJJ over jeugdzorg, die speciaal nodig is bij plaatsing in een JJI.

Aanspraak maken op jeugdzorg zonder indicatiebesluit kan alleen in spoedgevallen (art. 14 Wjz). De aanspraak op geïndiceerde jeugdzorg is nader omschreven in een verordening; het Uitvoeringsbesluit Wet op de Jeugdzorg (Uwjz). Volgens art. 2 Uwjz omvat de aanspraak: jeugdzorg, plaatsing en observatiediagnostiek. De aanspraak op geïndiceerde jeugdzorg wordt gevestigd jegens de provincies.

Aanspraken op psychische gezondheidszorg voor jeugdigen en op jeugdzorg voor gehandicapte jongeren waren er al voordien en zijn nog geregeld in de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Ze richten zich tot het Zorgkantoor dat is ingesteld krachtens de AWBZ.

De aanspraak op plaatsing in een justitiële instelling van de jeugdzorg volgens art. 11 a BJJ wordt gericht aan het ministerie van Justitie, maar is nog niet wettelijk vastgelegd. Naar verwachting zal dat eerst in 2009 gebeuren.

Ondanks de verschillende wettelijke bases van de verschillende vormen van jeugdzorg beslist slechts één orgaan, namelijk het Bureau Jeugdzorg, over de inzet van geïndiceerde jeugdzorg (art. 5 II Wjz).

Er bestaat geen aanspraak op de door de gemeenten geleverde vormen van algemene jeugdzorg, zoals jeugdmaatschappelijk werk en het schoolmaatschappelijk werk. Wel zijn ze zonder indicatiebesluit toegankelijk.

¹¹⁹ De wet maakt onderscheid tussen zorgaanbieder (Art. 1 g Wjz), d.w.z. de zorginstelling die jeugdzorgverlening levert, waarop, op grond van de Wjz, aanspraak bestaat en aanbieder van zorg (Art. 1 h Wjz), d.w.z. de zorginstelling, die andere jeugdzorgverlening levert.

Volgens art. 5 lid 4 Wjz moet jeugdzorg het doel dienen, een veilige ontwikkeling van de jongeren te waarborgen, en moet ze zich richten op de behoefte van de cliënt. De jeugdzorg is dientengevolge zo licht als verantwoord, zo kort als mogelijk en zo dicht mogelijk bij het huis van de cliënt (Art. 5 lid 4 Wjz). In Nederland worden deze richtlijnen als “zo-zo-zo-beleid” omschreven. Het zo-zo-zo-beleid, dat ook op andere plaatsen in de Wet op de Jeugdzorg wordt herhaald (bijvoorbeeld Art. 31 lid 4 Wjz) heeft verschillende gevolgen. Het betekent dat preventieve maatregelen voorrang hebben, dat ambulante hulp voorrang heeft op residentiële hulp en dat de vrijwillige jeugdzorg voorrang heeft op gedwongen jeugdzorg. Ten slotte omvat het beleid heel algemeen evenredigheid van middelen en doelen en de subsidiariteit¹²⁰. Daardoor wordt de behoefte van de jongere het uitgangspunt van de jeugdzorg. De jeugdzorg moet volgens de wil van de wetgever niet meer worden gestuurd door het aanbod, maar door de vraag.

II Soorten jeugdzorg

1. De aanspraak op jeugdzorg volgens Art. 3 Wjz i.v.m. Art.2 UWjz

Artikel 2 UWjz noemt als vormen van jeugdzorg in de breedste zin: de jeugdzorg in engere zin, de plaatsing en de observatiediagnostiek. De in de artikelen 3 – 6 UWjz genoemde beschrijvingen van afzonderlijke vormen van jeugdzorg zijn nochtans zeer abstract gehouden. Doel van deze abstracte formulering van aanspraak maken op hulp is om een flexibele vormgeving van het hulpaanbod mogelijk te maken, maar ook een innovatief hulpaanbod en een snellere aanpassing aan de zich steeds veranderende standaarden van jeugdzorg. Ook als dit nadelig is voor een makkelijke herkenbaarheid van de aanspraken van cliënten en voor minder rechts- en financiële zekerheid¹²¹. Het indicatiebesluit dat de hulp waarop aanspraak bestaat in modules omschrijft, maakt aanspraken concreet. Deze beschrijving komt overeen met het in modulevorm vervatte hulpaanbod van de jeugdzorgaanbieders.

a. Jeugdzorg in engere zin

De jeugdzorg in engere zin is in Art. 3 lid 1 a UWjz verregaand geconcretiseerd. Het omvat de behandeling en begeleiding van jeugdigen, waarvan de doelen zijn: het wegwerken, het verminderen, het verhinderen van de verergering of de omgang met de gevolgen van hun psychosociale, psychische of gedragsproblemen. Het kan echter ook gaan om de begeleiding en behandeling van een cliënt, die niet de jongere is, met als doel dié vaardigheden te verwerven die het hem mogelijk maken de psychosociale, psychische of gedragsproblemen in het gezin aan te kunnen (Art. 3 lid 1 b UWjz). De jeugdzorg omvat dientengevolge onder andere opvoedingsadvies van pedagogen, sociaalmaatschappelijk werkers, sociaalpedagogische werknemers, die in opvoedingsadviesinstanties of freelance werkzaam zijn, opvoedingshulp bijvoorbeeld door adviescentra/ wijkverpleegsters (voor kinderen tot 4 jaar) voor medische en sociale/emotionele ontwikkeling (Gemeentelijke Gezondheidsdienst – GGD / Jeugdgezondheidszorg – JGZ) of door “Videohometraining” (d.m.v. video-opnamen wordt opvoedingshulp en -advies thuis tot stand gebracht), of maatregelen van een Family-First-programma (de intensieve hulp van het gezin, om de uithuisplaatsing van een kind te vermijden).

Art.3 lid 2 a UWjz omvat het subsidieprincipe. Volgens dit principe bestaat er geen aanspraak op jeugdzorg, als de problemen van de jongere door hem zelf opgelost kunnen worden of door zijn ouders of andere opvoedingsgerechtigden, eventueel door hulp van zijn directe omgeving of door hulp van de niet-geïndiceerde jeugdzorg. Aanspraak op jeugdzorg in engere zin is er volgens Art. 3 lid 2 b UWjz ook dan niet, als de problemen van de jongere (mede-)veroorzaakt worden door psychiatrische aandoeningen, die een psychiatrische diagnose vereisen. In zulke gevallen moeten psychische gezondheidszorg worden ingezet.

¹²⁰ Vgl. Doek/Vlaardingerbroek, pag. 630 ev.

¹²¹ Klompe-Toets, pag. 125.

b. Plaatsing

Volgens art. 4 lid 1 UWjz is plaatsing (verblijf) het aanbod van een residentieel of deels residentieel verblijf met passende pedagogische omgeving bij pleegouders of in een jeugdzorgaanbieder (internaat) maar ook in de vorm van zelfstandig wonen in een woongemeenschap. Ook hier geldt het bovengenoemde subsidieprincipe. Bovendien is de plaatsing ondergeschikt aan de jeugdzorg in engere zin. Jongeren met een verstandelijke, lichamelijke handicap of een handicap aan de zintuigen of met psychiatrische aandoeningen of beperkingen, die op grond van hun handicap een plaatsing met persoonlijke verzorging, ondersteunende of actieve begeleiding en behandeling nodig hebben volgens Art. 2 lid 1 Besluit Zorgaanspraken AWBZ, hebben geen aanspraak op plaatsing op grond van de Wet op de Jeugdzorg, maar op grond van de AWBZ.

aa. Plaatsing bij pleegouders

Bij de plaatsing bij pleegouders¹²² gaat het in de kern om verzorging en opvoeding van een kind in een huiselijke omgeving door privé-personen onder de verantwoordelijkheid van een jeugdzorgaanbieder. Er kan voltijdse plaatsing plaatsvinden, maar ook slechts gedurende enkele dagen per week, bijvoorbeeld in het weekend. Pleegouders zijn volgens Art. 1u Wjz personen, die in het kader van de jeugdzorg¹²³ een jongere, die niet zijn eigen kind of stiefkind is, als behorend tot hun gezin verzorgen en opvoeden. Voorwaarde voor deze vorm van jeugdzorg is altijd een indicatiebesluit van Bureau Jeugdzorg.¹²⁴ De in de Wet op de Jeugdzorg genoemde regels voor pleegzorg (Art. 22 f. Wjz) gelden voor alle vormen van zorg, die op grond van een indicatiebesluit van Bureau Jeugdzorg bestaan.¹²⁵

De pleegouders mogen niet behoren tot het gezin van het kind of tot de sociale omgeving van het kind. Het is ook mogelijk dat ze het kind helemaal niet kennen. In het actuele debat over innovatie en kwaliteitsverbetering van de zorg worden twee soorten van zorg onderscheiden: zorg op korte termijn als onderdeel van de jeugdzorg en de duurzame plaatsing in een pleeggezin als opvoedingsarrangement¹²⁶. De zorg op korte termijn dient ter verbetering van de gezinssituatie van het kind. Door intensieve hulp aan de ouders van het kind moet de situatie zodanig worden verbeterd dat het kind weer in het gezin kan worden teruggeplaatst. Alleen als dat niet mogelijk is, komt een duurzame plaatsing in een pleeggezin in aanmerking, met als doel de schepping van een nieuwe primaire omgeving voor het kind.

De zogenoemde voorzieningen voor pleegzorg, die door de overheid worden gefinancierd, zijn verantwoordelijk voor het informeren van burgers en het werven en uitkiezen van potentiële pleeggezinnen.

De pleegouders worden actief op basis van een contract dat zij gesloten hebben met een aanbieder van jeugdzorg. Dit contract moet voldoen aan bepaalde, door het ministerie in de Regeling Pleegzorg¹²⁷ vastgelegde criteria. Zo moet er in het contract bijvoorbeeld worden geregeld, dat pleegouders het hulpplan volgen dat voor het kind door de zorgaanbieder is opgesteld en dat zij meewerken aan de verwezenlijking van het omgangsrecht met de biologische ouders. Maar in het contract dient ook de plicht van de zorgaanbieder geregeld te worden om de pleegouders te begeleiden. Art.22 Wjz verplicht de zorgaanbieder erover te waken dat de verzorging en opvoeding van de jongere door de pleegouders volgens het

¹²² Met pleegouders worden in deze tekst ook eenoudergezinnen bedoeld.

¹²³ Behalve de plaatsing in een pleeggezin als jeugdzorgverlening kunnen kinderen op basis van privé-afspraken tussen de ouders (bijvoorbeeld de voogd) en derden, deze voor een bepaald doel worden toevertrouwd. Vgl. Doek/Vlaardingerbroek, pag. 269. Pleegouderschap kan ook aan een adoptie voorafgaan. Vgl. Doek/Vlaardingerbroek, pag. 272.

¹²⁴ Vgl. Art. 19 Lid 1 UWjz.

¹²⁵ Voor uithuisplaatsingen op grond van privé-contracten geldt de pleegkinderenwet van 21-12-1951, Stb. 1951, 595, die de mogelijkheid van gemeentelijke controle van privé/persoonlijke pleegouderschap regelt. De wet geldt ook voor de door hun potentiële adoptiefouders aangenomen buitenlandse pleegkinderen.

¹²⁶ Een onderzoek van E.C.C. Punselie, Pleegzorg met visie. Juridische haken en ogen. Onderzoeksrapport (Universiteit Leiden: VOG Utrecht, maart 2000), beschrijft de wettelijke mogelijkheden en grenzen van de omzetting van dit concept. Problematisch zijn de ontbrekende wettelijke grondbeginselen voor het overdragen van het zorgrecht op de pleegouders, maar ook voor de onttrekking van het zorgrecht. Vgl. ook ders., FJR 2000 (11), pag. 245 – 251.

¹²⁷ Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, houdende regels ten aanzien van het pleegcontract, aan pleegouders te stellen eisen en vaststelling van de pleegvergoeding van 22-12-2004.

contract gebeurt. De zorgaanbieder moet controleren of de pleegouders voor de zorg geschikt zijn, rekening houdend met hun opvoedingsmogelijkheden, de leeftijd van het kind, de samenstelling van hun gezin en de te verwachten duur van de zorg (art. 2 Regeling Pleegzorg). Bovendien moet de Raad voor de Kinderbescherming bepalen of er in de persoon van de kandidaat voor zorg en opvoeding van een pleegkind geen tegenstrijdige omstandigheden zijn (bijvoorbeeld strafrechtelijke veroordelingen).

De pleegouders krijgen van de zorgaanbieder voor de verzorging en opvoeding van de jongere een vergoeding, die bestaat uit een - eventueel naar leeftijd oplopend - basisbedrag en toeslagen. De hoogte van de vergoeding is geregeld in de regeling Pleegzorg. Bij het overdragen van de voogdij op een pleegouder wordt toeslag betaald. Als twee pleegouders samen de voogdij krijgen, zijn ze onderhoudsplichtig. Ze krijgen dan geen financiële ondersteuning meer in de vorm van pleegzorgvergoeding. Wel komen zij dan in aanmerking voor kinderbijslag. Pleegouders moeten met betrekking tot het maximale aantal kinderen in het pleeggezin en hun geschiktheid als pleegouders voldoen aan bepaalde voorwaarden, die in de Regeling Pleegzorg vastgelegd zijn. Art. 1:253s en 1:336a BW bevatten beschermingsvoorschriften ten gunste van de pleegouders. Als een pleegkind met toestemming van zijn biologische ouders langer dan een jaar in een pleeggezin is ondergebracht, dan kunnen de biologische ouders het kind niet zonder toestemming van de pleegouders uit het pleeggezin weghalen. Deze regeling geldt alleen bij plaatsingen in het kader van de vrijwillige jeugdzorg, maar niet bij voorlopige voogdij of plaatsing krachtens een ondertoezichtstelling.¹²⁸ Doel van de regeling is het garanderen van een gecontinueerde zorg en opvoeding van het kind.

Pleegouders hebben ook het recht op het aanvragen van ondertoezichtstelling (art. 1:254 lid 2 BW) of om ouders uit het gezag te ontzetten (art. 1:269 lid 1e, 1:270 lid 2 BW) of het overdragen van de voogdij (Art. 1:299a BW).

bb. Instellingen voor geïndiceerde jeugdzorg.

De plaatsing in een instelling voor jeugdzorg kan vrijwillig plaatsvinden maar ook door een civielrechtelijk – of strafrechtelijke beslissing. Als het gaat om de residentiële jeugdzorginstellingen zijn er twee ontwikkelingen waar te nemen. Aan de ene kant wordt er sinds de zeventiger jaren naar minder ingrijpende vormen van residentiële jeugdzorg gezocht. Daarom worden er steeds meer vormen van plaatsing aangeboden, meestal in de vorm van kleinere wooneenheden in gewone buurten. Tegelijkertijd neemt echter het aantal plaatsingen in residentiële instellingen, in het kader van de justitiële kinderscherming en de jeugdreclassering sinds het einde van de 20ste eeuw, toe.¹²⁹

¹²⁸ Vgl. Doek/Vlaardingerbroek, pag. 275.

¹²⁹ Zie de tabel bij Doek/Vlaardingerbroek, pag 701

c. Observatiediagnostiek

Observatiediagnostiek kenmerkt zich door het uitvoeren van onderzoeken die vereist zijn om gegevens te verkrijgen die het Bureau Jeugdzorg nodig heeft voor haar indicatiebesluiten (art 5 lid 1 en 3 UWjz), voor zo ver daarvoor een residentiële of semi-residentiële plaatsing noodzakelijk is. De observatiediagnostiek duurt in de regel niet langer dan zes weken maar kan, indien nodig, éénmaal met ten hoogste zes weken worden verlengd (art 5 lid 4 UWjz).

2. Psychische Gezondheidszorg

Opvoedings – en ontwikkelingsproblemen van jongeren kunnen ook psychische oorzaken hebben. Hulp bij geïnternaliseerde problemen (angsten, depressies, waanvoorstellingen, dwangmatig handelen enz) en geëxternaliseerde problemen (opstandigheid, agressie, a-sociaal gedrag enz.) of andere psychische aandoeningen (eetstoornissen, psychoses, psychosomatische stoornissen, posttraumatische stoornissen enz.) wordt naast of in plaats van jeugdzorg door kinder – en jeugdpsychologen en - psychiaters op de jeugdafdelingen van de GGZ¹³⁰, in poliklinieken en op jeugdafdelingen van psychiatrische ziekenhuizen , poliklinieken en klinieken van instellingen voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie, verleend. De grondslag voor aanspraak op psychische zorgverlening voor jongeren met psychische aandoeningen of beperkingen, gedragsproblemen of psychische - of psychosociale problemen, is terug te vinden in artt. 3-9 van het *Besluit Zorgaanspraken AWBZ*. Psychische hulp bestaat uit huishoudelijke verzorging, persoonlijke verzorging, ondersteunende - en activerende begeleiding, behandeling en plaatsing (art 9 UWjz).

3. Hulp aan licht verstandelijk gehandicapte jongeren (LVG)

Jeugdzorg omvat ook een deel van de hulp aan verstandelijk gehandicapte jongeren. Het gaat daarbij om hulp aan verstandelijk gehandicapte jongeren of hun ouders in geval van (dreigende) ontwikkelings - en opvoedingsproblemen. De indicatiestelling voor deze vorm van hulp wordt naar verwachting pas vanaf 1-1-2008 door de Bureau's Jeugdzorg uitgevoerd.¹³¹ Thans geschiedt dit door het CIZ.

4. Plaatsing in een justitiële jeugdinrichting als civielrechtelijke kinderschermingsmaatregel

De capaciteit van de justitiële jeugdinrichtingen is sinds 2004 van 2447 plaatsen (waarvan 611 op gesloten afdelingen) naar 2558 (waarvan 663 op gesloten afdelingen)¹³² gestegen. Desondanks is de capaciteit niet voldoende. Op dit moment wordt er gediscussieerd over een wetsontwerp¹³³ dat er in voorziet dat jongeren vanaf 2010 niet langer in justitiële jeugdinrichtingen worden ondergebracht maar zelfstandige inrichtingen in het leven te roepen, die worden gefinancierd door het Ministerie van Gezondheid, Welzijn en Sport en waar de jongeren ook op gesloten afdelingen kunnen worden ondergebracht.

5. Niet geïndiceerde jeugdhulp

Bepaalde vormen van hulp en met name gemeentelijke hulp en advisering, zoals peuterspeelzaalwerk, verzorging van kinderen, buitenschoolse opvang en verzorging van jongeren alsmede de ondersteuning van delen van de jeugdgezondheidszorg, zijn toegankelijk zonder een indicatiestelling van het Bureau Jeugdzorg. Op scholen bestaan Zorg Advies Teams (ZAT's) waar leerkrachten samen met de instanties die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van jeugdzorg, ontwikkelings - en andere problemen van jongeren bespreken en doelen stellen en indien nodig, jongeren doorsturen naar andere verantwoordelijke instanties. Deze vormen van niet geïndiceerde jeugdzorg vervullen belangrijke preventieve functies door middel van pedagogische hulp aan rechthebbenden op zorg en door het melden van problemen aan de kinderschermingsautoriteiten¹³⁴.

¹³⁰ vroeger de RIAGG

¹³¹ kamerstukken 2005/2006, 29 815, nr 79

¹³² Doek/Vlaardingerbroek, pag. 592, Rz 4.

¹³³ Wetsvoorstel inzage gedragsbeïnvloedende maatregel. Kamerstukken 30332

¹³⁴ Klompe-Toets, pag. 176

De minister voor Jeugd en Gezin is van plan om binnen vier jaar in iedere gemeente minstens één Centrum voor Jeugd en Gezin op te zetten (op scholen, adviesbureaus en gezondheidsinstellingen) waar ouders van kinderen tot 18 jaar met vragen over opvoeding terecht kunnen. Hij heeft daarvoor 440 miljoen euro ter beschikking gesteld.¹³⁵

Op het raakvlak van geïndiceerde en niet-geïndiceerde jeugdzorg bieden onafhankelijke instanties hulp voor een bepaalde termijn aan: het Bureau Jeugdzorg Limburg bijv. biedt jongeren zonder indicatie voor jeugdhulp en/of hun ouders resp. de rechthebbenden op zorg, adviseringsgesprekken aan. Deze adviseringsgesprekken (gemiddeld gaat het om een vijftal gesprekken) worden door het Bureau Jeugdzorg Limburg zelf gevoerd, om doorverwijzingen naar andere hulpaanbieders en de daarmee gepaard gaande wachttijden te voorkomen.

Op het gebied van gemeentelijke jeugdzorg moeten er in de toekomst ook verschillende informatiesystemen worden opgezet. De *verwijsindex* verzamelt risicomeldingen over jongeren onder de 23 jaar onder verschillende hulpverleners en bevordert zodoende de uitwisseling en de samenwerking tussen en binnen de gemeentes. Die meldingen moeten via de website www.verwijsindex.nl of automatisch via het geplande elektronische kinderdossier plaatsvinden. Daarbij wordt er echter géén inhoudelijke informatie over de problemen van jongeren gegeven. Ook de jeugdafdelingen van de GGD's zijn bevoegd om de gezondheid van kinderen tussen 0 en 4 jaar en van schoolgaande kinderen (leeftijd 4-12 jaar) door middel van bevolkingsonderzoeken te monitoren. Zij moeten databanken met passende kinderdossiers opzetten. Vanaf 2008 moet ieder kind dat in Nederland wordt geboren een elektronisch kinderdossier krijgen. Vanaf 2009 moet het gebruik van het elektronisch kinderdossier verplicht worden. In dat dossier wordt informatie over het kind, diens gezinssituatie en zijn omgeving opgenomen. De dossiers worden beheerd door de jeugdgezondheidszorg. Andere instanties kunnen informatie leveren maar hebben geen inzage.¹³⁶

6. Adoptie

a) Algemene informatie

Adoptie werd in Nederland pas in 1956 in het Burgerlijk Wetboek (Titel 12, Boek 1 BW, artt. 227-232 BW) en in het Procesrecht (Titel 8 Boek 3, artt. 970-984 Rv) geregeld. Terwijl in eerste instantie het belang van het kind op de voorgrond stond werden de rechten van de aspirant-adoptiefouders, ten gevolge van meerdere hervormingen van het adoptierecht, steeds verder versterkt. Sinds 1973 hoeven de adoptiefouders het kind voor de adoptie slechts één jaar te hebben verzorgd (in het begin was dat 3 jaar) en is adoptie ook mogelijk als één van de adoptiefouders overlijdt voor het einde van die periode. Sinds 1979 bestaat de mogelijkheid om kinderen te laten adopteren door hun stiefouders. Sinds 1998 kunnen niet alleen echtparen, maar ook mensen die samenwonen in een situatie die op een huwelijk lijkt en alleenstaanden een kind adopteren. Het minimale (18 jaar) en maximale (50 jaar) leeftijdsverschil is vervangen door één eis: een leeftijdsverschil van minimaal 18 jaar tussen adoptant en geadopteerde. Een maximumleeftijd voor de adoptie van Nederlandse kinderen bestaat niet meer. Het vetorecht van de ouder in geval van adoptie door de stiefouders is vervangen door de bevoegdheid van de ouder om het adoptieverzoek tegen te spreken; welke tegenspraak door een rechter in bepaalde gevallen kan worden gepasseerd. Een kind kan nu al vanaf de leeftijd van 12 jaar (dat was 15 jaar) bezwaar maken tegen een adoptie. Sinds 1-4-2001 kunnen ook twee personen van hetzelfde geslacht een kind adopteren. Die mogelijkheid beperkt zich op dit moment echter nog tot Nederlandse kinderen. In het Nederlandse parlement wordt op dit moment gediscussieerd over een wetswijziging waardoor paren van gelijk geslacht ook buitenlandse kinderen zouden kunnen adopteren.

¹³⁵ zie: www.jeugdengezin.nl/nieuwsberichten/2007/440-miljoen-voor-cjg.asp

¹³⁶ zie: www.EKD.nl

b) Procedure

Adoptie in Nederland verloopt volgens een procedure die uit twee stadia bestaat. Eerst dient de geschiktheid van de aspirant-adoptiefouders te worden vastgesteld en vervolgens dient er, tijdens een tweede procedure, toestemming voor een concrete adoptie te worden gegeven.

Degenen die een Nederlands kind willen adopteren moeten dit schriftelijk mededelen aan de Raad voor de Kinderbescherming. De aspirant-adoptiefouders moeten instemmen met een onderzoek naar hun strafrechtelijk gedrag en met een medisch onderzoek. De procedure om de geschiktheid van de adoptiefouders vast te stellen wordt geregeld in de beleidsregels van de Raad voor de Kinderbescherming en duurt in de regel één jaar. Tegen het besluit van de Kinderbescherming omtrent de geschiktheid van aspirant-adoptiefouders kan bezwaar worden aangetekend bij het Ministerie van Justitie en eventueel kan er beroep worden ingesteld bij de bestuursrechter. In het geval van een positief besluit kan een kind worden geplaatst bij de aspirant-adoptiefouders.

Voor adopties uit het buitenland gelden afwijkende voorschriften ten gevolge van de inwerkingtreding van de (Vierde) Haagse Conventie op 1-10-1998 en de gelijktijdige inwerkingtreding van de *Wet Opneming Buitenlandse Pleegkinderen ter Adoptie (WOBKA)*.

Op grond daarvan moeten echt)paren of individuen, die een kind uit het buitenland willen adopteren, bij het Ministerie van Justitie een aanvraag indienen voor een zgn. *beginseltoestemming*. Die aanvraag moet de vereiste informatie en verklaringen bevatten. De (jongste) aanvragers mogen niet ouder dan 42 jaar zijn, tenzij er sprake is van bijzondere omstandigheden. Als de aanvraag wordt geaccepteerd, stelt de Raad voor de Kinderbescherming een onderzoek in om vast te stellen of de aspirant-adoptiefouders geschikt zijn; laatstgenoemden moeten daarvóór deelnemen aan een informatiecursus. Na vaststelling van de geschiktheid van de aspirant-adoptiefouders en het afgeven van een *beginseltoestemming* door het Ministerie van Justitie kunnen zij zich tot een Nederlands adoptiebemiddelingsbureau/vergunninghouder wenden. Tevens bestaat de mogelijkheid om zonder tussenkomst van een bemiddelende instantie zelf een kind uit een niet-verdragstaat op te nemen; deze procedure is echter aan strikte regels gebonden. Tegen de beslissing van het Ministerie van Justitie kunnen bezwaar en beroep worden ingesteld bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

c) Voorwaarden voor adoptie

De belangrijkste voorwaarde voor adoptie is dat zij kennelijk in het belang van het kind is (art 1:227 lid 3 van het BW). Dat betekent ook dat op het moment van het indienen van het adoptieverzoek en in de toekomst redelijkerwijs te voorzien is dat het kind niets meer te verwachten heeft van zijn biologische ouder(s). Kinderen vanaf 12 jaar krijgen de mogelijkheid om hun mening te geven omtrent de geplande adoptie. Als het kind zich tegen een adoptie uitsprekt dient de adoptieaanvraag door de rechter te worden afgewezen. Een vereiste is dat de biologische ouders op het moment van de adoptie niet langer het ouderlijk gezag hebben. Als zij bezwaar maken tegen de adoptie dan moet de rechter het adoptieverzoek afwijzen, tenzij:

- de ouder die tegen de adoptie is niet of nauwelijks met het kind in een gezinsrelatie heeft samengewoond;
- hij/zij het kind misbruikt;
- hij/zij de opvoeding en de verzorging van het kind heeft verwaarloosd;
- hij/zij is veroordeeld wegens een misdrijf tegen het te adopteren kind.

Zoals reeds is opgemerkt kunnen echt)paren, mensen die samenwonen in een situatie die op een huwelijk lijkt of in een samenlevingsvorm met iemand van hetzelfde geslacht en minstens drie jaar voor de aanvraag hebben samengewoond maar ook individuen een kind adopteren. De adoptie van meerderjarigen is in Nederland in principe niet mogelijk. Het verschil in leeftijd tussen het kind en de adoptiefouders moet minimaal 18 jaar bedragen. Er bestaat geen bovengrens meer voor het verschil in leeftijd. (Echt)paren moeten het kind minimaal één jaar, individuen minimaal drie jaar thuis verzorgd hebben

d) Gevolgen van adoptie

Door de adoptie ontstaan er familierechtelijke betrekkingen tussen het geadopteerde kind, zijn of haar adoptiefouders en hun familie (art 1:229 lid 1 BW). De adoptiefouders krijgen het ouderlijk gezag en kunnen de achternaam van het kind vaststellen. Het kind verkrijgt het wettelijke erfrecht. Dientengevolge bestaan er dan geen familierechtelijke betrekkingen met de biologische ouders meer. Als de biologische ouders, op het moment van de adoptie, omgang met het kind hebben dan kan de rechtbank bepalen dat de biologische ouders en het kind het omgangsrecht behouden (art 1:229 lid 4 BW). De adoptie is in principe onherroepelijk. Toch kan de geadopteerde tenminste twee jaar en ten hoogste vijf jaar na het bereiken van de meerderjarigheid een verzoek indienen om de adoptie te herroepen (art 1:231 BW). De rechtbank dient in te stemmen met de herroeping als dat in het belang van de geadopteerde is. Met de herroeping van de adoptie wordt de juridische situatie van daarvoor hersteld.

III. Financiering van de Jeugdzorg

1. Principes

De financiering van jeugdhulp is geregeld in de Wet op de jeugdzorg, die de aanspraak op een bepaalde vorm van jeugdzorg regelt.

De financiering van de psychische gezondheidszorg voor jongeren en de hulp voor licht verstandelijk gehandicapten wordt betaald uit de bijdragen van verzekerden op basis van de *Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ)*.

Jeugdzorg waarop aanspraak kan worden gemaakt op grond van de *Wet op de Jeugdzorg* wordt gefinancierd door de provincies. Die ontvangen voor dat doel financiële middelen van het Rijk voor de Bureaus Jeugdzorg en voor het verlenen van jeugdzorg. De middelen voor het werk van de Bureaus Jeugdzorg bestaan aan de ene kant uit middelen voor het uitvoeren van de volgende taken: indicatie, ondertoezichtstelling, voogdij, jeugdreclasseringswerk en het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Aan de andere kant zijn er de middelen voor advisering, het geven van informatie en vervolgoedingen, de contacten met andere -, met name gemeentelijke instellingen en scholen, het geven van telefonische hulp en het eigen aanbod van jeugdzorg.

Uit de middelen voor het geven van jeugdzorg wordt de hulpverlening door de aanbieders van geïndiceerde jeugdzorg gefinancierd. Aanbieders dienen daartoe een subsidieaanvraag in bij de provincie, waarin de soort, de inhoud en de omvang van de zorg in de vorm van modules dient te worden beschreven en een opgave van de kosten te worden gedaan. De provincie stelt daarop de hoeveelheid en de prijs van de gesubsidieerde jeugdzorg vast. Aan het eind van het jaar overlegt de aanbieder een, door een accountant, beëdigde afrekening, waaruit de werkelijk gemaakte kosten kunnen worden afgelezen. Als er minder zorg is verleend dan was overeengekomen in het subsidiebesluit dan wordt er ook proportioneel minder subsidie uitgekeerd.

2. Bijdrage van de ouders

In het geval van semi-residentiële en residentiële jeugdzorg dienen ouders op grond van de artt. 69-70 Wjz een inkomensafhankelijke bijdrage in de kosten te betalen. Opname in een crisissituatie vormt daarop een uitzondering. In dat geval hoeft er, voor een periode van maximaal 6 weken, géén bijdrage te worden betaald. Het Bureau Jeugdzorg stuurt een bericht naar het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen (LBIO) wanneer er sprake van semi-residentiële of residentiële jeugdzorg waarvoor een eigen bijdrage is voorgeschreven en wanneer die aanvangt en eindigt (art 12 Wjz).

De hoogte van de bijdrage van de ouders aan de kosten van de hulp is vastgelegd in art. 70 UWjz. Zij wordt jaarlijks aangepast en hangt af van de leeftijd van het kind, de aard van de zorg en het aantal dagen van de plaatsing. Vanaf 1-1-2007 bedraagt zij per maand:

	residentieel			semi-residentieel		
Aantal dagen per week	Leeftijd van het kind			Leeftijd van het kind		
	0-5	6-11	12-20	0-5	6-11	12-20
1	8,72	11,99	15,26	6,54	8,99	11,44
2	17,43	23,97	30,51	13,08	17,98	22,88
3	26,15	35,96	45,77	19,61	26,97	34,33
4	34,87	47,95	61,02	26,15	35,96	45,77
5	43,59	59,93	76,28	32,69	44,95	57,21
6 en meer dagen	65,38	89,90	114,42	32,69	44,95	57,21

IV Procedures en controle door de Rechtbank

De jongere of de rechthebbende op jeugdzorg kan zonder indicatiebesluit aanspraak maken op niet-geïndiceerde jeugdhulp. In alle andere gevallen is een indicatiebesluit vereist; het gaat dan om de zgn. geïndiceerde jeugdzorg.

1. Aanvraag

Geïndiceerde jeugdzorg wordt in de regel door de ouders resp. de rechthebbenden op zorg of de kinderen/jongeren zelf bij het Bureau Jeugdzorg aangevraagd. Aanvragen voor jeugdzorg kunnen zowel door de jongere zelf maar ook door de ouders, rechthebbenden op zorg en personen die het kind in hun huishouden hebben opgenomen en er voor zorgen, worden ingediend.

De ouders of derden kunnen geen aanvraag indienen voor jeugdzorg voor een jongere zonder de toestemming van de jongere (art 7 lid 2 Wjz). Als het kind jonger is dan 12 jaar of ouder, maar nog niet in staat om op een verstandige manier zijn belangen in te schatten, is de toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger vereist (art 7 lid 3 Wjz).

Krachtens de Wet op de jeugdhulpverlening die geldig was t/m 31-12-2004 hadden de ouders het vetorecht inzake jeugdhulpmaatregelen: zonder hun toestemming kon er geen jeugdzorg worden verleend. Art 7 lid 4 en 5 Wjz bepaalt nu dat jongeren van boven de 16 jaar zelf beslissen over jeugdzorg. In het geval van jongeren in de leeftijd tussen de 12 en 16 jaar beslissen de ouders en de jongere samen. Als de ouders weigeren toestemming te geven voor een aanvraag om jeugdzorg dan kan die op uitdrukkelijke wens van de jongere toch worden verleend, als de jongere aan die wens vasthoudt en dat op een verstandige manier onderbouwt. Weigert de jongere toestemming te geven voor een aanvraag van de ouders resp. de rechthebbende op zorg dan kan het Bureau Jeugdzorg desondanks een indicatiebesluit nemen als de jeugdzorg in diens belang nodig is.

Bovendien kan het Bureau Jeugdzorg op grond van art 7 lid 6 Wjz, tijdens de uitvoering van taken, waarmee het in het kader van de gedwongen jeugdzorg is belast (voogdij, gezinsvoogdij, jeugdreclassering) en in het geval van aanvragen van de Raad voor de Kinderbescherming en het Openbaar Ministerie een indicatiebesluit nemen zonder dat de cliënt een aanvraag heeft ingediend.

Het Bureau Jeugdzorg kan verder ook zonder aanvraag van degenen die aanspraak kunnen maken op jeugdzorg, bijv. op aanwijzing van een school of sportclub in actie komen (de zgn. outreachende taak, art 5 lid 3 Wjz). In die gevallen neemt het Bureau Jeugdzorg zélf contact op met de betrokkenen om de behoefte aan jeugdzorg vast te stellen. Als de ouders niet willen meewerken of in zwaarwegende gevallen kan in overleg met de Raad voor de Kinderbescherming worden nagegaan of een kinderschermingsmaatregel vereist is (art 9 Wjz).

2. Bepaling van de behoefte aan hulp/indicatiestelling

Het Bureau Jeugdzorg bepaalt of de cliënt hulp nodig heeft en welke hulp in aanmerking komt. Een indicatiebesluit is niet alleen vereist voor een beroep op geïndiceerde jeugdzorg in engere zin, maar ook voor psychische zorg voor jongeren, voor jeugdzorg voor verstandelijk gehandicapte jongeren en voor een civielrechtelijke plaatsing in een justitiële jeugdinrichting. Psychische zorg voor jongeren door instellingen voor psychische zorg is ook toegankelijk via verwijzing door de huisarts. Het landelijke jeugdzorgplan van 2005 streeft er echter naar dat ook de toegang tot de instellingen voor psychische gezondheidszorg in toenemende mate via de Bureaus Jeugdzorg verloopt.¹³⁷ Vanaf 2008 moet de indicatiestelling voor licht verstandelijk gehandicapte jongeren niet meer door de Centra voor Indicatie Zorg (CIZ) maar door de Bureaus Jeugdzorg worden uitgevoerd.

Het is daarbij vooral moeilijk om vast stellen welke hulp licht verstandelijk gehandicapte jongeren (de LVG-doelgroep) en diegenen die behoefte hebben aan jeugdzorg in instellingen voor psychische gezondheidszorg nodig hebben. Voor de laatste groep is een speciaal protocol ontwikkeld. Het indicatiebesluit bevat regelingen omtrent welk soort jeugdzorg nodig is en voor welke problematiek, en aangaande de aard, de duur en het doel van de jeugdzorg en de termijn waarbinnen een aanvraag moet zijn ingediend (art 6 lid 1 van de Wjz). Voorzover er behoefte is aan coördinatie (bijv als er sprake is van hulpverlening door meerdere hulpaanbieders), wordt er in het indicatiebesluit ook aangegeven welke instantie moet worden belast met de coördinatie (art 6 lid 2 Wjz).¹³⁸

3. Het verlenen van jeugdzorg

Binnen 13 weken na het afgeven van het indicatiebesluit moet er aanspraak op de desbetreffende jeugdzorg worden gemaakt, anders is er een nieuwe indicatie vereist (art. 24 UWjz). Het Bureau Jeugdzorg ondersteunt de jongere en de rechthebbenden op zorg bij het realiseren van die aanspraak op jeugdzorg en bij de keuze van een aanbieder. Ook kan de jongere het Bureau Jeugdzorg daartoe volmachten. Het Bureau Jeugdzorg dient daarbij rekening te houden met de afstemming tussen de verschillende aanbieders van jeugdzorg en met het opstellen van een hulpplan door de aanbieders (art 17 lid 2 Wjz). Het hulpplan beschrijft, op basis van het indicatiebesluit en aan de hand van de zgn. *SMART-CP criteria*,¹³⁹ de doelen die beantwoorden aan de wensen en mogelijkheden van de jongere.

De verantwoordelijkheid voor een voldoende aanbod aan geïndiceerde jeugdzorg ligt bij de provincie resp. de grote stadsregio's (art 3 lid 2 Wjz). De aanbieders van jeugdzorg die subsidie ontvangen van de provincies zijn verplicht om hulp te verlenen aan cliënten met een indicatiebesluit. Dat geldt niet als ze helemaal niet worden gesubsidieerd of als de gesubsidieerde capaciteit al is uitgeput. Overigens bestaan er op het gebied van jeugdzorg soms aanzienlijke wachttijden; dat geldt ook voor ambulante hulp.¹⁴⁰ Om wachttijden te voorkomen kan naar een andere vorm van hulp, die in het indicatiebesluit wordt benoemd, worden uitgeweken, de zgn. second-best opinion (art 15 UWjz). Als die vorm van hulp wordt geaccepteerd, verandert dat niets aan de aanspraak op de eigenlijk geïndiceerde zorg. Zodra deze beschikbaar komt, kan hier aanspraak op worden gemaakt.

Het verlenen van hulp gebeurt in de regel door zelfstandige aanbieders en slechts in uitzonderingsgevallen door het Bureau Jeugdzorg.¹⁴¹ Dat laatste is het geval als de jongere slechts eenvoudige (niet geïndiceerde) ambulante hulp nodig heeft. In Limburg wordt deze hulp in het zgn. vijf-gesprekken-model aangeboden. Het vijf-gesprekken-model moet voorkomen dat er bij behoefte aan eenvoudige hulp tijd verloren gaat met een verwijzing naar een andere hulpverlener. Deze eenvoudige ambulante hulp dient door een afspraak tussen de gemeentes en het Bureau Jeugdzorg door die gemeentes gefinancierd te worden.

¹³⁷ Doek/Vlaardingerbroek, pag. 615

¹³⁸ Art 15-20 UWjz.

¹³⁹ Specifiek, meetbaar, actueel, realistisch, tijdgebonden – concreet en positief

¹⁴⁰ Zie de brief van de staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport van mei 2006, de Kamerstukken 2005/2006, 29 815 nr 71 pag.1 Zie Doek/Vlaardingerbroek, pag. 643 e.v.

¹⁴¹ Ambulante jeugdhulp voorzover die in het jeugdhulpplan van de provincie is geregeld (art 10 lid 2 b van de Wjz)

4. Evaluatie van de zorgverlening en de nazorg

Tijdens de uitvoering van de hulpmaatregel(en) blijft het Bureau Jeugdzorg het aanspreekpunt voor de cliënt en helpt het hem bij de realisering van zijn aanspraak op jeugdzorg.¹⁴²

Het Bureau Jeugdzorg evalueert de uitvoering van de hulp. Daartoe staat het in nauw contact met de aanbieders van geïndiceerde jeugdzorg, van wie het ook de vereiste informatie ontvangt.

5. Medezeggenschap van de cliënt

De Wet op de Jeugdzorg kent meerdere institutionele vormen van medezeggenschap maar ook van deelnamerechten.

a) Deelnamerechten

In principe vindt er een alleen een indicatieonderzoek plaats op verzoek van – of met toestemming van de cliënt (art 7 Wjz). Kinderen vanaf 12 jaar dienen tijdens de indicatieprocedure gehoord te worden. Het jeugdhulpplan van het Bureau Jeugdzorg en het jeugdhulpplan van de desbetreffende aanbieder moeten met de cliënt worden besproken (art 12 lid 3 en art 24 lid 5 Wjz). De cliënt moet toestemming geven voor het hulpplan van de aanbieder, tenzij er sprake is van een maatregel die is genomen in het kader van de kindbescherming. Als de cliënt jonger is dan 12 jaar of ouder dan 12 jaar maar niet in staat is om in redelijkheid zijn eigen belangen te waarderen, dan is de toestemming van zijn wettelijke vertegenwoordiger vereist.

Cliënten hebben ook het recht op inzage van rapporten en dossiers en het recht fotokopieën te maken.

b) Vertrouwenspersoon

Cliënten van de jeugdzorg moeten bovendien de mogelijkheid hebben zich tot een vertrouwenspersoon te wenden (art 57 lid 1 Wjz). De provincie kan daartoe onafhankelijke instellingen betalen op wier hulp de cliënt een beroep kan doen (art 41 lid 4 Wjz). De organisatie van vertrouwenspersonen op provincieniveau dient een grote mate van onafhankelijkheid te bezitten en de scholing, ondersteuning en begeleiding van het werk van de vertrouwenspersonen te waarborgen.¹⁴³

c) Cliëntenraad

De Bureaus Jeugdzorg en de aanbieders van geïndiceerde jeugdzorg moeten overeenkomstig artt. 58 Wjz e.v. een cliëntenraad opzetten, die opkomt voor de belangen van de cliënten. Zij zijn verplicht om de cliëntenraad in een groot aantal gevallen/aangelegenheden te horen, bijv. in het geval van een verandering van de taakstelling van een instelling; als die gedeeltelijk wordt opgeheven; een verhuizing of omvangrijke verbouwing van een residentiële instelling; bij de benoeming van leidinggevend personeel in de hoogste echelons; bij de inrichting van het huishouden en het opstellen van de jaarrekening; bij algemene vragen aangaande verpleging en bedrijfsvoering op het gebied van veiligheid, hygiëne, het aanbod aan vrijetijdsbesteding voor jongeren enz.

¹⁴² Doek/Vlaardingerbroek wijzen op de belangrijke rol van het Bureau Jeugdzorg bij weinig gemotiveerde cliënten.

¹⁴³ Klompe-Toets, pag. 84.

6) Buitengerechtelijke en Gerechtelijke controle

a) Overzicht

In de artikelen 67 en 68 Wjz wordt de klachtenprocedure voor cliënten n.a.v.. het gedrag van medewerkers van het Bureau Jeugdzorg of van instanties die jeugdzorg aanbieden, geregeld. Deze regeling lijkt sterk op de klachtenregeling voor cliënten in de gezondheidszorg (Wet klachtrecht cliënten zorgsector WCKZ)¹⁴⁴ die ook voor de psychische gezondheidszorg aan jongeren geldt. Zij geldt voor de vrijwillige jeugdzorg. Op het gebied van de gedwongen jeugdzorg (kinderbescherming) bestaat er een speciale procedure voor kinderschermingsautoriteiten. Voor justitiële jeugdinrichtingen bevat de *Beginzellenwet Justitiële Jeugdinrichtingen* een beschrijving van de rechtspositie van jongeren die zijn geplaatst in een justitiële jeugdinrichting en hun mogelijkheden op het gebied van rechtsbescherming.

b) De klachtbehandeling in de Jeugdzorg

De Bureaus Jeugdzorg en de aanbieders van geïndiceerde jeugdzorg zijn, overeenkomstig art 67 en 68 van de Wjz, verplicht een formele klachtenprocedure in te voeren en in het bijzonder om een onafhankelijke klachtencommissie in het leven te roepen en een regeling voor de klachtenprocedure in te stellen. Klachten over de behandeling van het kind, de omgang met het kind en/of zijn ouders moeten overeenkomstig de klachtenregeling bij de desbetreffende instelling worden ingediend. Na afloop van de interne klachtenprocedure kunnen de klachten worden voorgelegd aan de Nationale ombudsman.¹⁴⁵

c) De Klachtenprocedure in geval van kinderschermingsmaatregelen

aa) Klachten tegen de Raad voor de Kinderbescherming

De klachten procedure voor de RvdK is geregeld in het *Besluit Klachtbehandeling Raad voor de Kinderbescherming*¹⁴⁶. Dit voorziet in een procedure in twee fasen. Klachten over het gedrag van een medewerker van de Raad voor de Kinderbescherming in het kader van een kinderschermingsprocedure dan wel in een advieszaak kunnen bij de desbetreffende vestiging worden ingediend. De regiodirecteur probeert dan in eerste instantie door gesprekken tot een voor de indiener van de klacht bevredigende oplossing te komen. Als dat niet lukt dan neemt de regiodirecteur een beslissing na het horen van de partijen. Daartegen kan de klager eventueel schriftelijk een klacht indienen bij een ressortelijke klachtencommissie. In Nederland bestaan er vijf van zulke klachtencommissies. De klachtencommissie neemt dan binnen zes weken na het indienen van de klacht een beslissing middels een schriftelijk besluit, na de partijen te hebben gehoord. Als de klacht (gedeeltelijk) gegrond wordt verklaard moet de regiodirecteur binnen drie weken na het nemen van dat besluit mededelen welke gevolgen aan deze beslissing worden verbonden.

bb) het recht om in bezwaar en in beroep te gaan in justitiële jeugdinrichtingen

Het recht op bezwaar in justitiële jeugdinrichtingen wordt in hoofdstuk XII van de *Beginzellenwet Justitiële Jeugdinrichtingen* (BJJ) geregeld. Die geldt voor alle jongeren die in een justitiële jeugdinrichting zijn ondergebracht. Zijzelf, respectievelijk hun (stief- en pleeg-) ouders of hun voogd kunnen zich, op grond van art 64 BJJ met een bezwaar tot de bevoegde medewerker van de justitiële jeugdinrichting, de maandcommissaris, wenden met het verzoek om te bemiddelen. Dat bezwaar kan zich zowel tegen besluiten als tegen het gedrag van de directeur van de inrichting jegens de jongere richten. De medewerker dient dan binnen 6 weken een bemiddelingsvoorstel te overleggen, dat echter noch bindend is voor de jongere, noch voor de directeur. De directeur moet binnen vier weken laten weten of hij het bemiddelingsvoorstel aanneemt. Als hij het afwijst, kan de jongere daar binnen zeven dagen beroep tegen aantekenen. Dat beroepsrecht is in hoofdstuk XIII van de *Beginzellenwet Justitiële Jeugdinrichtingen* geregeld. In het beroepsschrift, dat binnen zeven dagen ná kennisneming van het besluit bij de beklagcommissie moet worden ingediend, moeten het besluit en de gronden voor het beroep worden uiteengezet (art 66 lid 1 en 3 BJJ). De beklagcommissie bestaat uit drie vertegenwoordigers van de *Commissie van Toezicht op de*

¹⁴⁴ Wet van 29 mei 1995, Stb.1995, 308

¹⁴⁵ www.stichtingombudsman.nl

¹⁴⁶ Besluit van 24 juni 1996, stb 330

Justitiële Jeugdinrichtingen. Het voorzitterschap kan alleen door een rechter worden uitgeoefend. Tegen het besluit van de beklagcommissie kunnen beide partijen, krachtens art 74 BJJ, beroep aantekenen bij de beroepscommissie. Die commissie bestaat uit drie leden die door de Raad voor de Rechtspraak en Jeugdbescherming worden benoemd. De beroepscommissie moet zo snel mogelijk een besluit nemen (art 76 BJJ).

In gevallen waarin plaatsing een rol speelt (uithuisplaatsing, overplaatsing, vakantie, proefvakantie, leer- en trainingstaken, strafonderbreking) geldt een andere procedure die lijkt op de *Algemene Wet Bestuursrecht*. De jongere kan, krachtens art 18 BJJ bezwaar maken bij die instantie die tot de plaatsing heeft besloten. Als die geen uitkomst biedt dan heeft hij de mogelijkheid om tegen die beslissing beroep in te stellen bij de beroepscommissie (art 77 lid 1 BJJ).

Jongeren die in een justitiële jeugdinrichting zijn geplaatst, kunnen op grond van art 60 – 61 van het *Reglement Justitiële Jeugdinrichtingen* ook in actie komen tegen een medische behandeling. Zij kunnen een bijzondere persoon, de medische adviseur, om bemiddeling vragen of een klacht indienen bij een beroepscommissie die dient te bestaan uit twee artsen en een jurist.

V. Het Recht om Zorg te Mogen Leveren

Het recht voor zorgaanbieders om zorg te mogen leveren is slechts gedeeltelijk in de *Wet op de Jeugdzorg* geregeld. De details van de relaties tussen de aanbieders van jeugdzorg en de verantwoordelijke instanties daarvoor (provincies, Bureaus Jeugdzorg) zijn terug te vinden in het *Uitvoeringsbesluit Wet op de Jeugdzorg*.

1. De zorgenheid

Zorgaanbieders zijn natuurlijke – of rechtspersonen die jeugdzorg aanbieden (art 1g Wjz) waar een persoon op grond van art 3 Wjz aanspraak op maakt. Die persoon kan gevestigd zijn in Nederland maar ook in de rest van het grondgebied van de Europese Economische Ruimte. Het begrip “aanbieder van jeugdzorg” dient te worden onderscheiden van het begrip “zorgenheid”. De zorgenheid is een door de aanbieder van jeugdzorg georganiseerde eenheid, die een bepaald hulppakket aanbiedt. Iedere zorgenheid moet voldoen aan de wettelijke kwaliteitsvereisten en de wettelijk bepaalde medezeggenschapsprocedures voor de cliënten waarborgen.

De zorgenheden moeten hun zorgaanbod in modules onderverdelen om dit transparanter te maken en het beter op de behoeftes van de cliënt te kunnen afstemmen.

De provincies staan als verantwoordelijke instantie garant voor de verlening van jeugdzorg; dat betekent dat ze er voor moeten zorgen dat de verschillende vormen van jeugdzorg in voldoende mate aanwezig zijn. De aanspraak op jeugdzorg moet binnen een redelijke termijn kunnen worden gerealiseerd.

Op grond van art 3 lid 6 Wjz mag er alleen een beroep worden gedaan op aanbieders die door de provincie worden gesubsidieerd. Die hoeven niet persé in de regio zélf gevestigd te zijn. Ook aanbieders van zorg uit aangrenzende regio's, andere provincies of andere landen kunnen worden gesubsidieerd. In uitzonderingsgevallen, als het gaat om zeer specialistische hulp waarvoor maar weinig aanbieders bestaan, komen ook zorgaanbieders in aanmerking die niet door de provincie in kwestie worden gesubsidieerd maar wel door een andere provincie die afspraken heeft met die zorgaanbieder.

Gesubsidieerde jeugdzorgaanbieders hebben de plicht om cliënten die zijn geïndiceerd door het Bureau Jeugdzorg te accepteren.

2. De Planning

Planning van jeugdhulp vindt zowel op rijksniveau als op provincieniveau plaats; laatstgenoemden hebben de verantwoordelijkheid voor het waarborgen van een voldoende aanbod aan jeugdzorg en de competentie van de Bureaus Jeugdzorg.

a) De Planning door de Provincies

De planning van jeugdzorg door de provincies is geregeld in artt. 30 e.v. Wjz. De provincies voldoen aan hun verantwoordelijkheid voor de planning door het opstellen van het *Provinciaal Beleidskader Jeugdzorg* en het *Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg*. Het *Provinciaal Beleidskader Jeugdzorg* bevat de richtlijnen voor het jeugdzorgbeleid voor vier jaar en stelt daarvoor de begroting op. Het wordt om de vier jaar door de Gedeputeerde Staten aangenomen, na het horen van alle betrokken partijen. Het aanbod en de vraag naar jeugdzorg moet op elkaar worden afgestemd door overleg tussen de Stichting Bureau Jeugdzorg, de aanbieders van geïndiceerde jeugdzorg en de Raad van de Kinderbescherming. Daarnaast dient er een afstemming plaats te vinden tussen de verschillende verantwoordelijke instanties voor de jeugdzorg door overleg met de colleges van burgemeesters en wethouders als verantwoordelijke instanties voor de niet geïndiceerde, algemene jeugdzorg, de zorgverzekeraars als verantwoordelijke instanties voor jeugdzorg op grond van de AWBZ en het Ministerie van Justitie als verantwoordelijke instantie voor de justitiële jeugdzorginstellingen. Het *Provinciaal Beleidskader Jeugdzorg* dient ook overzichten van de jeugdzorgplannen van de andere verantwoordelijke instanties te bevatten. Tenslotte dienen ook de cliëntenorganisaties te worden betrokken bij de planning van jeugdzorg door de provincies. De bevoegde ministeries dienen, krachtens art 31 lid 7 Wjz, een kopie van het provinciale beleidskader jeugdzorg te ontvangen om dat te kunnen toetsen aan de planning van jeugdzorg door het Rijk en andere ministeriële richtlijnen en eventueel een schriftelijke aanwijzing te geven voor de aanpassing van het provinciale beleidskader jeugdzorg (art 33 Wjz).

Het *Provinciaal Beleidskader Jeugdzorg* dient jaarlijks te worden gecontroleerd op zijn actualiteitswaarde en indien nodig te worden aangepast. De bevoegde ministeries dienen op de hoogte te worden gebracht van eventuele aanpassingen.

In het *Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg*, dat op grond van art 32 Wjz jaarlijks moet worden opgesteld, moeten de taken van de Bureaus Jeugdzorg en van de jeugdzorgaanbieders in de provincie, die voortvloeien uit het *Provinciaal Beleidskader Jeugdzorg*, voor het desbetreffende jaar met de daarbijbehorende subsidies worden genoemd. Voor het opstellen van het *Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg* gelden dezelfde procedurele voorschriften als voor het *Provinciaal Beleidskader Jeugdzorg*. Het *Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg* vormt de basis voor de juridische relatie met de aanbieders van zorg.

b) De Planning door het Rijk

Ook op rijksniveau dient, op grond van art 34 Wjz, om de vier jaar door de bevoegde ministeries, en na het horen van de cliëntenorganisaties, een *Landelijk Beleidskader Jeugdzorg* opgesteld te worden. Het *Landelijk Beleidskader Jeugdzorg* baseert zich op het *Provinciaal Beleidskader Jeugdzorg* van de verschillende provincies van de voorafgaande vier jaar. In dat plan worden de ijkpunten voor de *Beleidskaders Jeugdzorg* van de provincies en de financiële middelen, die het rijk aan de grote stadsregio's en de provincies voor jeugdzorg ter beschikking wil stellen, vastgesteld. Het gaat daarbij aan de ene kant om de financiële middelen voor de Bureaus Jeugdzorg (art 37 lid 1a Wjz) en aan de andere kant om de jeugdzorg op grond van de Wjz (art 37 lid 1b Wjz). Het *Landelijk Beleidskader Jeugdzorg* bevat bovendien een overzicht van de jeugdzorg van de gemeentes, zorgverzekeraars en het Ministerie van Justitie die niet op grond van de Wjz wordt gefinancierd. Van het *Landelijk Beleidskader Jeugdzorg* dient een kopie naar de beide kamers van het parlement en naar de provincies te worden gestuurd. Net als het beleidskader jeugdzorg van de provincies dient het *Landelijk Beleidskader Jeugdzorg* jaarlijks te worden gecontroleerd en eventueel te worden aangepast.

De ministeries moeten bovendien jaarlijks een *Voortgangsrapportage Jeugdzorg* opstellen met daarin overzichten van de (geplande - en daadwerkelijke) toewijzing van financiële middelen voor het komende jaar en van de laatste twee jaar en de uitgaven van de provincies op het gebied van jeugdzorg in het afgelopen jaar.

Op dit moment is het *Landelijk Beleidskader Jeugdzorg 2005-2008* van kracht, waarvan de doelen zijn:

- een aansluitende keten van jeugdzorg
- de verbetering van de kwaliteit van de Bureaus Jeugdzorg en de vermindering van de bureaucratie.
- de verbetering van de kwaliteit, effectiviteit en efficiëntie van het aanbod aan jeugdzorg.
- de verbetering van de toegang, met name de vermindering van de wachttijd, en de verbetering van de deelname van cliënten aan de hulpverlening door de jeugdhulp.

Belangrijke maatregelen voor het bereiken van deze doelstellingen zijn de verplichting van de aanbieders van jeugdzorg en de Bureaus Jeugdzorg om systemen voor de garantie op kwaliteit in te voeren en de verplichting van de aanbieders om voor iedere cliënt een zorgplan op te stellen.

3. Kwaliteitsgarantie

De aanbieders van jeugdzorg verklaren zich door het aanvragen van subsidie op basis van het *Uitvoeringsprogramma Jeugdhulp* bereid om bepaalde activiteiten uit het Uitvoeringsprogramma te realiseren. Voor het geval er meerdere aanbieders zijn maakt de Provincie een keuze op grond van kwaliteit en de prijs van de aangeboden jeugdzorg.

Het Uitvoeringsprogramma dient een overzicht van de geboden zorg in de twee voorafgaande jaren en de subsidies die aan de individuele jeugdzorgaanbieders zijn betaald, alsmede een overzicht van de geplande activiteiten van de overige verantwoordelijke instanties voor jeugdzorg, te bevatten om op die manier een beter overzicht van de markt te verkrijgen. Op grond van artt. 20-24 Wjz moeten de aanbieders van jeugdzorg hulp van goede kwaliteit aanbieden, die zowel effectief, efficiënt en klantgericht is (de zgn. verantwoorde zorg). Kwaliteitseisen gelden echter niet alleen voor de aanbieders van jeugdzorg maar ook voor de Bureaus Jeugdzorg. Dat is af te leiden uit de wettelijke vereisten zoals verwoord in de *Kwaliteitswet zorginstellingen*,¹⁴⁷ die ook voor de Bureaus Jeugdzorg gelden.

De *Inspectie Jeugdzorg* is op grond van de Wjz verantwoordelijk voor de controle op de kwaliteitseisen op het gebied van de jeugdzorg. Op het gebied van de vrijheidsbeperkende jeugdhulpmaatregelen is dat de *Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming*; op het gebied van de psychische gezondheidszorg voor jongeren en de hulp aan licht verstandelijk gehandicapten, de *Inspectie Gezondheidszorg*.

De Wjz verplicht de aanbieders van jeugdzorg om kwaliteitssystemen en jeugdzorgplannen in te voeren. In de toekomst moeten nieuwe zorgaanbieders getoetst worden aan de hand van een kwaliteitsprotocol, voordat hen kinderen en jongeren worden toegewezen. Dit kwaliteitsprotocol zal door het *Ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport* samen met het *Interprovinciaal Overleg (IPO)* en de *Inspectie Jeugdzorg* worden ontwikkeld.

¹⁴⁷ De Wet van 18-1-1996, Stbl. 1996, pag 80

E. Andere taken van de Jeugdzorg

I. Algemene Informatie

De bescherming van kinderen en jongeren is in tweede instantie een taak van de Raad voor de Kinderbescherming en van de rechtbanken. Met de Wet op de Jeugdzorg zou de voorliggende taak in handen worden gelegd bij de Bureaus Jeugdzorg en de voorliggende instellingen. Mede om te kunnen vaststellen of geïndiceerde jeugdzorg noodzakelijk was, alsmede om vast te kunnen stellen of een kind zo nodig beschermd dient te worden is het Bureau Jeugdzorg als toegangspoort ingericht en zijn de kinderbeschermingstaken gekoppeld aan de vrijwillige taken van het Bureau Jeugdzorg. Het Bureau Jeugdzorg vormt in de kinderbeschermingsketen samenwerkingsverbanden met de RvdK en de rechtbanken en zij heeft krachtens de Wjz de volgende taken:

- De uitvoering van de voogdij en voorlopige voogdij.
- De uitvoering van de ondertoezichtstelling (art 1: 254 BW) = de gezinsvoogdij.
- Hulp aan – en ondersteuning van de rechthebbenden tijdens de ondertoezichtstelling (art. 1:257 BW).
- Begeleiding en toezicht tijdens de proeftijd van jongeren die een misdrijf hebben gepleegd (jeugdreclassering).
- Toezicht op – en begeleiding van jongeren tijdens scholings- en trainingsprogramma's.
- Het opzetten van een Advies- en Meldpunt in geval van mishandeling van kinderen.

De Raad voor de Kinderbescherming is daardoor een tweedelijnsinstelling geworden, die nog slechts bereikbaar is via het Bureau Jeugdzorg.

II. Gerechtelijke Kinderbescherming en Medewerking van de RvdK¹⁴⁸

Gerechtelijke maatregelen op het gebied van de kinderbescherming zijn in Nederland geregeld in het Burgerlijk Wetboek (BW). Dat Burgerlijk Wetboek kent drie wettelijke kinderbeschermingsmaatregelen: de ondertoezichtstelling, de ontheffing van het ouderlijk gezag en de ontzetting uit het ouderlijk gezag. In de laatste twee gevallen moet er een voogd worden aangesteld indien bij éénhoofdig gezag de gezagsouder en bij gezamenlijk gezag beide ouders het gezag wordt ontnomen.

1. Het Instellen van de Procedure voor een Kinderbeschermingsmaatregel.

Een procedure ter bescherming van een kind wordt ingesteld na een aangifte/melding door derden (buren, familieleden, leerkrachten), door het kind zelf bij Bureau Jeugdzorg of op initiatief van het Bureau Jeugdzorg zelf. De Bureaus Jeugdzorg bevatten daarvoor mede de Advies - en Meldpunten voor Kindermishandeling ofwel AMK's¹⁴⁹, die bereikbaar zijn op het telefoonnummer 0900-1231230. Het Bureau Jeugdzorg beslist vervolgens of het noodzakelijk is om de Raad voor de Kinderbescherming in te schakelen. In dat geval geeft het de desbetreffende informatie door aan de Raad voor de Kinderbescherming, die dan een onderzoek start.¹⁵⁰ In uitzonderingsgevallen kan de Raad voor de Kinderbescherming ook op eigen initiatief in actie komen, bijv. als zij in het kader van een reeds lopende gerechtelijke procedure informatie verkrijgt die het ingrijpen in de vorm van een kinderbeschermingsmaatregel noodzakelijk maakt, of als er een acute crisis rechtstreeks bij de RvdK wordt gemeld.

¹⁴⁸ Voor het voorbereidende werk in het kader van de Seminar voor Europese Samenwerking van de *Master Study*

“Advisering en Vertegenwoordiging in het Sociale Recht “ aan de *Fachhochschule* (vgl HBO-onderwijs) te Köln bedank ik Nathalie Pichler (Diplom - SA, M.A.) en Sandra Wirbelauer (Diplom - SA, M.A.)

¹⁴⁹ zie: www.amk-nederland.nl

¹⁵⁰ zie: de brochure van het Ministerie van Justitie: *Als opvoeden een probleem is – Over de Raad van de Kinderbescherming*, mei 2004.

2. Het Onderzoek

Het onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming dient een alomvattend en helder beeld van de situatie van het kind en het gezin waaruit het afkomstig is op te leveren. De medewerker van de Raad voor de Kinderbescherming, de raadsonderzoeker, voert daartoe o.a. gesprekken met de gezinsleden en personen uit hun directe omgeving, zoals bijv. de huisarts, maatschappelijk werkers en leerkrachten. Indien nodig kunnen naast interne deskundigen (psychologen en juristen) ook externe deskundigen worden aangetrokken. Aan het einde van het onderzoek stelt de raadsonderzoeker onder verantwoordelijkheid van een teamleider een adviesrapport op dat naast een beschrijving van het onderzoek de slotconclusies en een aanbeveling van de RvdK dient te bevatten. Dit rapport vormt de grondslag voor de rechterlijke beslissing tot het treffen van een beschermingsmaatregel; de rechter is evenwel niet gebonden aan het rapport.. De klanten hebben het recht om een concept van het rapport in te zien en voorstellen ter correctie of aanvulling te doen. Zij krijgen ook de mogelijkheid om het definitieve rapport in te zien en zij krijgen daar in principe ook een kopie van. De kopie kan echter om verschillende redenen geweigerd worden o.a. omdat door het uitreiken van die kopie verhindering of vervolging van een strafbaar feit kan worden beïnvloed of wanneer de bescherming van betrokkene of van een derde persoon dit vereist.

Voor het opstellen van het rapport bestaan richtlijnen van het Ministerie van Justitie, de zogenaamde "Normen 2000"¹⁵¹. Die richtlijnen beschrijven o.a. hoe een onderzoek dient te worden uitgevoerd, welke informatie er in het rapport moet worden opgenomen en hoe lang het onderzoek mag duren. De RvdK heeft verschillende maatregelen ingevoerd om de kwaliteit te garanderen, o.a een model van het Instituut Nederlandse Kwaliteit (INK) en werkt daartoe samen met cliëntenorganisaties als het Platform Service- en Dienstverlening aan Cliënten in Jeugdzorg en Familierecht – SCJF).¹⁵²

Cliënten kunnen zich tijdens de uitvoering van het onderzoek en in verdere contacten met de Raad voor de Kinderbescherming laten begeleiden door een vertrouwenspersoon.

3. Ondertoezichtstelling¹⁵³

Een kinderrechter kan een kind onder toezicht stellen als het ernstig fysiek- of psychisch wordt bedreigd. Het doel van de ondertoezichtstelling is om de minderjarige en de met zijn zorg belaste ouders of derden, hulp en ondersteuning te bieden (art. 1:257 lid 1 BW). De ondertoezichtstelling heeft invloed op de uitoefening van het ouderlijk gezag, doordat de maatregel het ouderlijk gezag, op basis van daartoe bestaande bevoegdheden kan beperken.

a) Voorwaarden voor het instellen van ondertoezichtstelling

De kinderrechter kan een minderjarige, na een onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming onder toezicht stellen van een Bureau Jeugdzorg, als de minderjarige opgroeit in omstandigheden die zijn zedelijke of psychische belangen of zijn gezondheid ernstig bedreigen en andere middelen om die bedreiging af te wenden hebben gefaald (art 1:254 lid 1 BW) of waarschijnlijk zullen falen (art 1:254 lid 4 BW) en de ondertoezichtstelling in het belang van de jongere is (art 1:254 lid 4 BW). Een ondertoezichtstelling betekent niet dat de ouders het ouderlijk gezag wordt ontnomen. Aan de jongere wordt in zo'n geval een vakkundig gekwalificeerde medewerker van het Bureau Jeugdzorg als gezinsvoogd (ook: gezinsvoogdijwerker) toegewezen. De ouders behouden zoveel mogelijk de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding (art 1:257 lid 2 BW).

Het primaire doel van de ondertoezichtstelling is de ondersteuning van de ouders bij de opvoeding. Ook al is ondertoezichtstelling een minder belastende maatregel dan de

¹⁵¹ Normen 200 zijn te vinden op de website van de Raad voor de Kinderbescherming (www.kinderbescherming.nl) Zie Ministerie van justitie, N 82 pag. 3.

¹⁵² Zie: Doek/Vlaardingerbroek pag. 755.

¹⁵³ In de Duitse literatuur maar ook in vertalingen van de (geschriften van de) Nederlandse autoriteiten, komen begrippen als *Erziehungsbeistandschaft* (opvoedingsbijstand), dat in het Duits een andere inhoud heeft, *Anordnung der Aufsicht über Minderjährigen* (Beschikking tot ondertoezichtstelling minderjarigen) en *Familienvorschaft* (gezinsvoogdij) voor.

ontneming van het ouderlijk gezag, toch woedt er op dit moment een discussie of er andere, minder ingrijpende beschermingsmaatregelen moeten worden ingevoerd.¹⁵⁴

De voorlopige ondertoezichtstelling kan door de rechter, op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming, onmiddellijk worden uitgesproken als het kind ernstig en rechtstreeks wordt bedreigd. De voorlopige ondertoezichtstelling duurt maximaal drie maanden.

b) Procedure

Het verzoek (tot het opleggen van) voor een kindbeschermingsmaatregel kan bij de rechter worden ingediend door één van de ouders of door een derde persoon, die het kind verzorgt en opvoedt alsof het tot zijn eigen gezin behoort; door de Raad voor de Kinderbescherming of door het Openbaar Ministerie (art 1:254 lid 4 BW). De RvdK is krachtens de Wet zelfstandig bevoegd om de verzorgings – en opvoedingssituatie van een kind te onderzoeken, om te kunnen vaststellen of diens zedelijke-, psychische - of fysieke gezondheid wordt bedreigd.

Het Bureau Jeugdzorg kan, als het in het kader van een indicatiestelling dwingende jeugdzorgmaatregelen noodzakelijk acht, een verzoek indienen bij de Raad voor de Kinderbescherming om dit nader te onderzoeken. Tijdens dat onderzoek kan door de RvdK worden besloten tot een voorlopige ondertoezichtstelling te rekestrenen .

Door *Wet tot Herziening van de maatregel van Ondertoezichtstelling van 26-4-1995*¹⁵⁵ kregen de Bureaus Jeugdzorg er een nieuwe taak op het gebied van de gerechtelijke jeugdzorg bij. Tot de inwerkingtreding van die wet waren de kinderrechters niet alleen bevoegd tot het rechtspreken met betrekking tot de ondertoezichtstelling, maar tevens voor het toezicht op de uitvoering daarvan. Op dit moment zijn beide functies gescheiden. De kinderrechter heeft alleen nog de rechtsprekende functie en de Bureaus Jeugdzorg voeren de maatregel uit in de hoedanigheid van gezinsvoogdij-instelling.

De ondertoezichtstelling duurt maximaal één jaar (art 1:254 lid 1 BW) maar kan op verzoek van het Bureau Jeugdzorg door de kinderrechter met telkens één jaar worden verlengd tot het moment waarop de minderjarige de 18-jarige leeftijd bereikt (art 1:256 lid 1 en 2 BW).

De RvdK oefent toezicht uit op de uitvoering van de ondertoezichtstelling door het Bureau Jeugdzorg. Zij kan ook een verzoek indienen tot verlenging van de ondertoezichtstelling tegen de wil van het Bureau Jeugdzorg. Kinderen van 12 jaar en ouder hebben het recht om vóór de aanstelling van de gezinsvoogd gehoord te worden en hebben zelfstandig het verzoek- en klachtrecht.

c) De uitvoering van de ondertoezichtstelling

De Bureaus voor Jeugdzorg houden toezicht op de jongere en zorgen ervoor dat de minderjarige en zijn met het gezag belaste ouders hulp en ondersteuning krijgen om zo de bedreiging van de zedelijke en psychische belangen van de jongere of van zijn gezondheid af te wenden (art. 257 lid 1 BW). Daartoe hebben de Bureaus Jeugdzorg deskundigen in dienst, die pedagogische ondersteuning verlenen en als gezinsvoogd worden benoemd. Zij stellen, net als bij de vrijwillige jeugdzorg, een diagnose van de hulpbehoefte en stellen, zo mogelijk in samenwerking met de jongere en zijn gezin, een gezinsvoogdijhulpplan op. Als er naast gedwongen jeugdzorg ook vrijwillige jeugdzorg moet worden verleend, moeten de hulpplannen op elkaar worden afgestemd. Bij het hulpaanbod aan – en ondersteuning van de ouders dien (t)(en) de met het ouderlijke gezag belaste ouder(s) zoveel mogelijk de verantwoordelijkheid voor de verzorging en de opvoeding van het kind te dragen (art 1:257 BW). In het geval van beslissingen die grote gevolgen hebben voor het kind zoals schoolkeuze is de toestemming van de ouders dwingend noodzakelijk. Als de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van de minderjarige en diens capaciteit om zelfstandig te handelen daar aanleiding toe geven, dient de hulp en ondersteuning zich niet alleen op de opvoedingsgerechtigden te richten maar ook op de bevordering van de zelfstandigheid van de minderjarige. Het gezinsvoogdijplan moet met de pedagoog of psycholoog van het Bureau Jeugdzorg besproken te worden.

¹⁵⁴ Zie: Doek/Vlaardingerbroek. pag. 699. Een dergelijke maatregel zou er bijv uit kunnen bestaan dat de ouders ertoe gedwongen worden om een beroep te doen op opvoedingshulp.

¹⁵⁵ Stb 1995, 255

Voor het geval dat er geen overeenstemming bestaat kan de gezinsvoogd schriftelijke aanwijzingen geven aan de ouders en de minderjarige, die dezen moeten opvolgen (art 1:258 lid 2 BW). De ouders kunnen tegen die aanwijzingen bij de rechtbank protest aantekenen (art 1:259 BW).¹⁵⁶

d) Uithuisplaatsing (art 1:261 BW)

De ondertoezichtstelling kan gepaard gaan met een plaatsing bij derden. Een machtiging tot uithuisplaatsing kan worden verstrekt door de kinderrechter op verzoek van het Bureau Jeugdzorg of van de Raad voor de Kinderbescherming (art 1:261 BW). De RvdK kan daartoe alleen een aanvraag indienen als het kind voor de eerste keer door de kinderrechter onder toezicht wordt gesteld. In dat geval wordt de minderjarige in een pleeggezin, bij een zorgaanbieder of in een justitiële jeugdinrichting geplaatst (art 14 lid 1 BJJ, art 22 lid 1 UWjz). Aan de plaatsing bij derden zit een termijn vast. Zij wordt door het Bureau Jeugdzorg beëindigd als de bedreiging voor de jongere niet meer bestaat. (art 1:262 BW). Het is de bedoeling dat de ouders tijdens de plaatsing contact houden met de jongere en met de gezinsvoogd en actief bijdragen aan diens opvoeding.

In spoedgevallen is het mogelijk dat de kinderrechter Bureau Jeugdzorg machtigt om een jongere onmiddellijk uit huis te plaatsen zonder dat betrokkenen daarover zijn gehoord. In dat geval moet de rechtbank binnen twee weken alle betrokken partijen horen en daarna een definitief besluit nemen, op straffe van verval van de eerder verstrekt machtiging. In dat geval wordt de machtiging gekoppeld aan een voorlopige ondertoezichtstelling, voorzover er niet al eerder tot een ondertoezichtstelling was besloten. De voorlopige ondertoezichtstelling duurt maximaal drie maanden.

Het Bureau Jeugdzorg moet de jongere binnen 13 weken na de uitspraak van de rechter plaatsen bij een aanbieder van jeugdzorg (art 23 UWjz)¹⁵⁷

Tot nog toe werd deze categorie van jongeren, samen met jongeren die tot een jeugdstraf waren veroordeeld, ondergebracht in justitiële jeugdinrichtingen. De Tweede Kamer heeft op 3-7-2007 besloten dat jongeren met ernstige gedragsproblemen in de toekomst in speciale, gesloten inrichtingen moeten worden geplaatst. Het Ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport zal de verantwoordelijkheid voor die inrichtingen gaan dragen. Tot 1-1-2010 moeten er door nieuwbouw van inrichtingen en herbesteding van een aantal justitiële jeugdinrichtingen meer dan 1000 plaatsen voor jongeren in gesloten inrichtingen worden geschapen om zo voldoende aanbod te krijgen.

4. Ontheffing van en Ontzetting uit het ouderlijk gezag

Om kinderen te beschermen kan het ouderlijk gezag worden beperkt en aan iemand anders worden overgedragen. De Nederlandse wetgeving kent twee vormen van ontneming van het ouderlijk gezag: de ontheffing van het ouderlijk gezag (artt. 1:266 e.v. BW) en de ontzetting uit het ouderlijk gezag (artt. 1:269 e.v. BW). In beide gevallen moet een voogd worden aangesteld, voor het geval het de gezagsouder bij eenhoofdig gezag betreft of beide ouders bij gezamenlijk gezag.

a) Ontheffing van het ouderlijk gezag

Ontheffing van het ouderlijk gezag is mogelijk op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming of het Openbaar Ministerie (OM) en in principe alleen met toestemming van de ouders. De Wet kent echter een aantal uitzonderingen op het vereiste dat de ouders hun toestemming moeten verlenen (gedwongen ontheffing: art 1:268 BW). De voorwaarden voor een ontheffing van het ouderlijk gezag zijn opgenomen in artikel 1:268 lid 2 BW en

¹⁵⁶ Uit onderzoek in opdracht van het Ministerie van Justitie blijkt dat de gezinsvoogden te weinig tijd hebben voor rechtstreeks contact met hun cliënten (ongeveer 17% van hun werktijd). In de periode 1-10-2002 tot 1-1-2005 werd een proefproject genaamd *Deltaplan Kwaliteitsverbetering Gezinsvoogdij* uitgevoerd om uit te zoeken hoe de Bureaus Jeugdhulp hun werk in het kader van de ondertoezichtstelling konden verbeteren. Op grond van overeenkomsten tussen het Ministerie van Justitie, het Inter Provinciaal Overleg en de MO-Groep wordt dat Deltaplan in 2006 in het hele land ingevoerd.

¹⁵⁷ De gzn. *verzilveringstermijn*

bevat onder andere de bepaling dat één van de ouders of beide ouders ongeschikt en niet in staat is/zijn om hun verplichting om voor het kind te zorgen en het op te voeden (overeenkomstig art 1:266 BW) na te komen. Het belang van het kind dient zich niet tegen de maatregel te verzetten. In dringende gevallen is een voorlopige ontheffing voor een periode van maximaal 6 weken toegestaan. De kinderrechter kan die termijn tot maximaal 12 weken verlengen.

b) Ontzetting uit het ouderlijk gezag

Ouders kunnen het gezag verliezen wegens misbruik van het ouderlijk gezag, grove schending van de onderhoud - en opvoedingsplicht, het leiden van een slecht leven, bestraffing voor het begaan van bepaalde, in de wet omschreven misdrijven of overtredingen, het niet opvolgen van de aanwijzingen van de voogd of vanwege de vrees dat de desbetreffende ouder het kind bij de persoon, die de verzorging en opvoeding van het kind op zich heeft genomen, wil weghalen. Dit alles voorzover het in het belang van het kind is (artt. 1:269 e.v. BW). In de praktijk vindt ontzetting uit het ouderlijk gezag maar heel zelden plaats.

Als slechts één ouder uit het gezamenlijk ouderlijk gezag wordt ontzet, dan gaat het over in eenhoofdig gezag van de andere ouder. In geval van ontzetting uit het ouderlijk gezag behouden de ouders het informatierecht, inzake aangelegenheden die met hun kind te maken hebben en het omgangsrecht. Verder is de voogd verplicht de kinderen informatie te geven over hun afstamming. Ook kunnen de ouders een verzoek indienen bij de kinderrechter om het ouderlijk gezag terug te krijgen. De kinderrechter toetst dan vervolgens of er daarvoor aan de voorwaarden is voldaan.

5) Gerechtelijke Zorg voor minderjarigen

a) De aanstelling van een voogd

Als een minderjarige niet onder (het ouderlijk) gezag staat of als de Wet niet voorziet in de aanstelling van een voogd voor een minderjarige, dan dient de rechter een voogd aan te stellen (art 1:293 BW). In geval van ontheffing van - of ontzetting uit het ouderlijk gezag, dient een voogd door de rechtbank te worden benoemd, in andere gevallen, bijv. bij ondertoezichtstelling door de kinderrechter als alleensprekende rechter.

Voogdij is het uitoefenen van het gezag door een derde persoon. Zij dient te zijn gebaseerd op een testament van de ouders (art 1:292f BW) of op een uitspraak van de rechter (artt. 1:295 e.v. BW). Voogdij is gericht op de zorg voor de minderjarige (art 1:336 BW), diens wettelijke vertegenwoordiging bij civielrechtelijke handelingen (art 1:337 lid 1 BW) en het beheer van zijn vermogen (art 1:337 lid 2 BW). De voogd heeft voor een reeks belangrijke gerechtelijke handelingen de toestemming van de rechtbank nodig en staat onder toezicht van de rechtbank (art 1:344 BW).¹⁵⁸

De uitoefening van de voogdij vindt in de regel plaats door de Bureaus Jeugdzorg.

Die nemen de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van de jongere op zich. Het Bureau Jeugdzorg voert die taak echter niet zélf uit maar geeft daartoe opdracht aan professionele aanbieders van jeugdzorg. Oudere jongeren kunnen eventueel ook zelfstandig, bijv. in een leefgroep wonen.

Het Bureau Jeugdzorg dient in ieder geval voortdurend in contact te staan met de jongere en hem ook na de beëindiging van de voogdij te begeleiden en te ondersteunen als hij dat wil.

Het Bureau Jeugdzorg heeft ook als taak om het contact met het gezin van oorsprong te bevorderen en het inlichten van de jongere over zijn afstamming.

Naast de Bureaus Jeugdzorg zijn er op dit moment meerdere gezinsvoogdij-instellingen landelijk actief maar die zouden die taak vóór 2008 moeten overdragen aan de Bureaus Jeugdzorg en zijn daarna alleen nog actief als aanbieders van jeugdzorg.¹⁵⁹ Het gaat daarbij om de William Schrikker Groep, voor licht verstandelijk gehandicapte jongeren, het Leger des Heils (afdeling Jeugdzorg en Reclustering), de Stichting Gereformeerd Jeugd welzijn, het Joods Maatschappelijk Werk en de Stichting Nidos. Stichting Nidos heeft de voogdij over

¹⁵⁸ Zie hiervoor en voor het volgende gedeelte: Doek/Vlaardingerbroek, pag. 709 e.v.. De aanwijzing van privépersonen op het gebied van kindbeschermingsmaatregelen komt zelden voor.

¹⁵⁹ Met uitzondering van de Stichting Nidos.

onbegeleide minderjarige vluchtelingen en minderjarige asielzoekers en zorgt voor hun verzorging, plaatsing en opvoeding. Kinderen tussen 5 en 15 jaar worden in pleeggezinnen of kindergroepen van 8 tot 12 kinderen geplaatst en verzorgd door mentoren. Kinderen van 16 en 17 jaar wonen in kleine wooneenheden of zelfstandig. Als kinderen geen permanente verblijfsvergunning hebben worden zij bij een landelijke instelling, de COA (Centrale Opvang Asielzoekers) ondergebracht. Nidos is ook bevoegd voor het uitvoeren van de ondertoezichtstelling van kinderen uit vluchtelinggezinnen.

Kinderen van 12 jaar en ouder hebben het recht om vóór de aanstelling van een voogd gehoord te worden en bezitten een zelfstandig klachtrecht.

b) De aanstelling van een bijzonder curator

Krachtens art 1:250 van het BW kan er een bijzonder curator worden aangesteld bij kwesties, die de verzorging en opvoeding resp. het vermogen van de minderjarige betreffen en waarbij de belangen van de ouder(s) resp. de voogd botsen met die van de minderjarige. Dan is het de taak van de bijzonder curator om de minderjarige zowel gerechtelijk als buitengerechtelijk te vertegenwoordigen.

6) Medewerking van de RvdK aan de taken van de rechtbanken

a) medewerking van de RvdK aan echtscheidingsprocedures

Als ouders, die zijn verwickeld in een echtscheidingsprocedure, het niet eens kunnen worden over het ouderlijk gezag, de hoofdverblijfplaats of de omgang kan de rechtbank de hulp inroepen van de Raad voor de Kinderbescherming.¹⁶⁰ In principe oefenen gescheiden ouders samen het ouderlijk gezag uit. In het belang van het kind kan de scheidingsrechter het ouderlijke gezag ook aan één ouder toewijzen. De andere ouder behoudt in zo'n geval in beginsel het omgangsrecht en moet worden geïnformeerd en gehoord over de belangen van het kind. Ook deze rechten kunnen echter door een rechterlijke uitspraak verder worden ingeperkt. In geval van onenigheid over de toewijzing van het ouderlijk gezag, het hoofdverblijf of de omgang kan de rechter de ouders verwijzen naar een (privé -) bemiddelaar, bijv. een vriend of een familielid, naar een (beroeps -) mediator of naar het Bureau Jeugdzorg.

Bij sommige rechtbanken bestaat ook de mogelijkheid om de Raad voor de Kinderbescherming tijdens de mondelinge behandeling te belasten met de bemiddeling bij het vinden van een overeenstemming over het toewijzen van het ouderlijk gezag, het hoofdverblijf of de omgang.

Als er geen overeenkomst tot stand komt, dan neemt de rechter een beslissing, waarbij hij zich van tevoren door de Raad voor de Kinderbescherming kan laten adviseren.

De RvdK probeert in eerste instantie om via bemiddeling tot overeenstemming tussen beide ouders te komen. Als dat niet lukt, dan voert de RvdK een onderzoek uit, eventueel in een multidisciplinair team dat tot doel heeft om, overeenkomstig de *Normen 2000*, een oplossing te vinden die het kind op de lange termijn ten goede komt. De Kinderbescherming informeert de rechter over dat onderzoek en doet aanbevelingen m.b.t. de toewijzing van het ouderlijk gezag, het hoofdverblijf of de omgang.

b) medewerking van de RvdK aan jeugdstrafzaken

De Raad voor de Kinderbescherming is betrokken bij jeugdstrafzaken via onderzoek en het opstellen van een rapport over de situatie van het kind en zijn gezin, door het uitbrengen van een advies aan het Openbaar Ministerie omtrent eventuele straf- en hulpmaatregelen en de casusregie tijdens de strafprocedure. De RvdK houdt toezicht op de activiteiten van het Openbaar Ministerie. Voor jongeren bestaan er speciale sancties (art 77g lid 1 Sr). De hoofdstraffen in geval van een misdrijf zijn: jeugd detentie, geldboete en taakstraf (art 77h lid 1a Sr); bij een overtreding: geldboete of taakstraf (art 77h lid 1b Sr). Taakstraffen zijn werkstraf en leerstraf of een combinatie van beide (art 77h lid 2 Sr).

In het kader van een werkstraf moet de jongere arbeid ten algemene nutte verrichten zonder daarvoor betaald te worden. Bij veroordeling tot onbetaalde arbeid ten algemene nutte dient

¹⁶⁰ Zie hiervoor: de brochure van het Ministerie van Justitie: *Als ouders gaan scheiden*

de RvdK de uitvoering van die straf te coördineren. Zij zoekt naar geschikte arbeid voor haar cliënt en houdt het OM op de hoogte van het verloop van de uitvoering van die arbeid. In het kader van een leerstraf is de jongere verplicht een leerproject te volgen bijv. een anti-agressietraining, een cursus "hoe om te gaan met seksualiteit" of een cursus maatschappelijk handelen enz. Het uitvoeren van een werk- of leerstraf wordt door de Bureaus Jeugdzorg gecontroleerd en begeleid, onder verantwoordelijkheid van de RvdK. Verder zijn deze, op basis van de *Beginnelingenwet Justitiële Jeugdinstellingen*, bevoegd voor het toezicht en de begeleiding van de jongere tijdens het proefverlof.

c) Jeugdreclassering

Met de inwerkingtreding van de *Wet op de Jeugdzorg* is de uitvoering van de jeugdreclassering ook een taak van de Bureaus Jeugdzorg geworden (art 10 lid c Wjz). Het doel van jeugdreclassering is pedagogisch georiënteerde resocialisatie van een jongere die een strafbaar feit heeft gepleegd. De afdelingen voor jeugdreclassering van de Bureaus Jeugdzorg begeleiden de jongere tijdens zijn proeftijd maar leveren geen jeugdzorg in de enge zin van het woord. Daarmee worden hulpverleners belast, voorzover dit nodig is volgens de indicatiestelling van het Bureau Jeugdzorg. Voor het verlenen van jeugdreclassering wordt een hulpplan opgesteld.

De jeugdreclassering begeleidt jongeren op verzoek van het Openbaar Ministerie, de rechter of van de Raad voor de Kinderbescherming. Zij is ook belast met de ondersteuning in geval van een tijdelijke hechtenis (in de regel 's nachts), waarbij de betrokkene gewoon naar school gaat.

De Raad voor de Kinderbescherming controleert de uitvoering van de taken van de jeugdreclassering door middel van gesprekken met de medewerkers en door het toetsen en beoordelen van het hulpplan, door de beoordeling van bijzondere gebeurtenissen, zoals terugval of voorarrest en met de hulp van een eindrapport (art 77hh Sr). Dit artikel is vervallen in het Wetboek van Strafrecht (Sr)(noot vertaler)

AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
AMvB	Algemene maatregel van bestuur
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
Bij	Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen
BW	Burgerlijk Wetboek
CIZ	Centraal Indicatieorgaan Zorg
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GW	Grondwet
IPO	Interprovinciaal overleg
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
JJI	Justitiële Jeugdinrichting
LBIO	Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen
LVG	Licht verstandelijk gehandicapten
OM	Openbaar Ministerie
OTS	Ondertoezichtstelling
Rv	Wetboek van rechtsvordering
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
Sr	Wetboek van Strafrecht
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
Ubwjz	Uitvoeringsbesluit Wet op de Jeugdzorg
Wjz	Wet op de Jeugdzorg
WMO	Wet Maatschappelijke Ontwikkeling
WOBKA	Wet opnemng buitenlandse kinderen ter adoptie

Adressen

Duitstalige Gemeenschap België

Ministerium der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Familie, Gesundheit und Soziales
Herr Michael Fryns
Gospert 1
4700 Eupen
Tel. +32 (0)87/59 63 46
michael.fryns@dgov.be

Staatsanwaltschaft
Frau Nathalie Corman
Rathausplatz 8
4700 Eupen
Tel. +32 (0)87/596540
nathalie.corman@just.fgov.be

Jugendhilfedienst
der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Frau Nathalie Miessen
Hostert 22
4700 Eupen
Tel. +32 (0)87/744959
nathalie.miessen@dgov.be

Jugendgericht
Herr Jean-Marie Frères
Rathausplatz 8
4700 Eupen
Tel. +32/ (0)87/596560
jean-marie.freres@just.fgov.be

Pflegefamiliendienst
der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Frau Véronique Schumacher
Gospert 1
4700 Eupen
Tel. +32 (0)87/596347
veronique.schumacher@dgov.be

Zentrale Behörde der Gemeinschaft
für Adoption
Herr Günter Manz
Gospert 1
4700 Eupen
Tel. +32 (0)87/596350
guenther.manz@dgov.be

Jugendgerichtsdienst
der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Herr Kurt Struck
Hostert 22 a
4700 Eupen
Tel. +32 (0)87/742 447
kurt.struck@dgov.be

Strafvermittlungsdienst für Jugendliche
der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Herr Marc Hamel
Hostert 22 a
4700 Eupen
Tel. +32 (0)87/742447
marc.hamel@dgov.be

Nederland/Provincie Limburg

Ministerie van Justitie
Raad voor de Kinderbescherming
Regio Limburg
Frau Pijls
Postbus 3002
6202 NA Maastricht
Tel. +31 (0)43/35 14 300
I.Pijls@rvdk.minjus.nl

Ministerie van Justitie
Raad voor de Kinderbescherming
Regio Limburg
Postbus 279
6040 AG Roermond
Tel. + (0)475/363363
zuid.roermond@evdk.minjus.nl

Bureau Jeugdzorg Limburg
Herr Hein Engels
Postbus 34
6040 AA Roermond
Tel. +31 (0)475/335808
Hein.Engels@bjzlimburg.nl

Bureau Jeugdzorg
Kosterbeemden 45
6461 EA Kerkrade
Tel. +31 (0)45/5471717
kerkrade@bjzlimburg.nl

Bureau Jeugdzorg
De Bosquetplein 1
6211 KJ Maastricht
Tel. +31 (0)43/3501400
maastricht@bjzlimburg.nl

Bureau Jeugdzorg
Maria Gardestraat 64
6041HM Roermond
Tel. +31 (0)475/316245
roermond@bjzlimburg.nl

Bureau Jeugdzorg
Noorderhof 14
5804 BV Venray
Tel. +31 (0)478/517484
venray@bjzlimburg.nl

Rechtbanken:

Rechtbank Maastricht
Sector Civiel Unit Familie
Postbus 1988
6201 BZ Maastricht
Tel. +31 (0)43/3465465
www.rechtspraak.nl

Ministerie van Justitie
Raad voor de Kinderbescherming
Regio Limburg
Frau van Wijk
Postbus 3002

6202 NA Maastricht
Tel. +31 (0)43/35 14 300
zuid.maastricht@rvdk.minjus.nl

Bureau Jeugdzorg
Kloosterweg 26
6412 CN Heerlen
Tel. +31 (0)45/5725757
heerlen@bjzlimburg.nl

Bureau Jeugdzorg (Heuvelland)
Adelbert van Scharnlaan 170
6224 JX Maastricht
Tel. +31 (0)43/3627000
heuvelland@bjzlimburg.nl

Bureau Jeugdzorg
Mgr. Buckxstraat 8
6134 AP Sittard
Tel. +31 (0)46/4580808
sittard@bjzlimburg.nl

Bureau Jeugdzorg
Prinsenstraat 4
5913 ST Venlo
Tel. +31 (0)77/3540959
venlo@bjzlimburg.nl

Bureau Jeugdzorg
Roermondseweg 10-12
6004 AS Weert
Tel. +31 (0)495/596565
weert@bjzlimburg.nl

Rechtbank Roermond
Sector Civiel Unit Familie
Postbus 950
6040 AZ Roermond
Tel. +31 (0)475/352222
www.rechtspraak.nl

Duitsland/ Rheinland

Jugendämter

Kreisverwaltung
Jugendamt
Postfach 50 04 51
52088 Aachen
Tel. +49 (0)241/5198-0
jugendamt@kreis-aachen.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 13 40
52463 Alsdorf
Tel. +49 (0)2404/50-0
info@alsdorf.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Kaiserplatz 2 – 4
52349 Düren
Tel. +49 (0)2421/25-0
stadtjugendamt@dueren.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 11 51/11 56
41801 Erkelenz
Tel. +49 (0)2431/85-0
info@erkelenz.de

Kreisverwaltung
Jugendamt
Jülicher Ring 32 a
53879 Euskirchen
Tel. +49 (0)2251/15-0
mailbox@kreis-euskirchen.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 10 05 51
47565 Goch
Tel. +49 (0)2823/320-0
info@goch.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 12 20
52516 Heinsberg
Tel. +49 (0)2452/14-0
stadt@heinsberg.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 12 10
52058 Aachen
Tel. +49 (0)241/432-0
jugendamt@mail.aachen.de

Kreisverwaltung
Jugendamt
Postfach 10 11 48
52348 Düren
Tel. +49 (0)2421/22-0
jugendamt@kreis-dueren.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 10 08 64
46428 Emmerich
Tel. +49 (0)2822/75-0
jugendamt@stadt-emmerich.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 13 28
52233 Eschweiler
Tel. +49 (0)2403/71-0
stadtverwaltung@eschweiler.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 14 48
47594 Geldern
Tel. +49 (0)2831/398-0
info@geldern.de

Kreisverwaltung
Jugendamt
Postfach 13 26
52523 Heinsberg
Tel. Nr. +49 (0)2452/13 51 55
Hartmut.Schuck@kreis-heinsberg.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 12 80
52134 Herzogenrath
Tel. Nr. +49 (0)2406/83- 525
Norbert.Latz@Herzogenrath.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 13 60
41825 Hückelhoven
Tel. +49 (0)2433/82-0
jugendamt@hueckelhoven.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 12 55
47612 Kevelaer
Te. +49 (0)2832/122-0
Matthias.Jansen@stadt-kevelaer.de

Kreisverwaltung
Jugendamt
Postfach 15 52
47515 Kleve
Tel. +49 (0)2821/85-0
iris.janssen@kreis-kleve.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 1955
47517 Kleve
Tel. +49 (0)2821/84-0
stadt-kleve@kleve.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 18 20
52222 Stolberg
Tel. +49 (0)2402/13-0
info@stolberg-rhld.de

Kreisverwaltung
Jugendamt
Postfach 10 07 62
41707 Viersen
Tel. +49 (0)2162/39-0
jugendamt@kreis-viersen.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 10 11 52
41711 Viersen
Tel. +49 (0)2162/101-0
keine E-Mail-Anschrift

Kreisverwaltung
Jugendamt
Postfach 10 11 60
46471 Wesel
Tel. +49 (0)281/207-0
jugend@kreis-wesel.de

Stadtverwaltung
Jugendamt
Postfach 11 60
52135 Würselen
Tel. +49 (0)2405/67-0
keine E-Mail-Anschrift

Landesjugendämter

Landschaftsverband Rheinland
Landesjugendamt
Herr Nörtershäuser/Frau Vöpel
50663 Köln
Tel. +49 (0)221/809-6286/-6313/-6770
k.noertershaeuser@lvr.de/b.voepel@lvr.de

Landschaftsverband Westfalen-Lippe
Landesjugendamt
Warendorfer Str. 25
48133 Münster
Tel. +49(0)251/591-01
www.lwl.org

Familiengerichte

Landgerichtsbezirk Aachen

Amtsgericht Aachen
Adalbertsteinweg 90
52070 Aachen
Tel. +49 (0)241/9459-0
www.amtsgericht-aachen.de

Amtsgericht Düren
August-Klotz-Str. 14
52349 Düren
Tel. +49 (0)2421/493-0
www.amtsgericht-dueren.de

Amtsgericht Eschweiler
Peter-Paul-Str. 1
52249 Eschweiler
Tel. +49 (0)2403/7007-0
www.amtsgericht-eschweiler.de

Amtsgericht Geilenkirchen
Konrad-Adenauer-Str. 225
52511 Geilenkirchen
Tel. +49 (0)2451/991-0
www.amtsgericht-geilenkirchen.de

Amtsgericht Heinsberg
Schafhausener Str. 47
52525 Heinsberg
Tel. +49 (0)2452/109-0
www.amtsgericht-heinsberg.de

Amtsgericht Jülich
Wilhelmstr. 15
52428 Jülich
Tel. +49 (0)2461/681-0
www.amtsgericht-juelich.de

Amtsgericht Monschau
Laufenstr. 38
52156 Monschau
Tel. +49 (0)2472/9907-0
www.amtsgericht-monschau.de

Amtsgericht Schleiden
Marienplatz 10
53937 Schleiden
Tel. +49 (0)2444/9507-0
www.amtsgericht-schleiden.de

Landgerichtsbezirk Bonn

Amtsgericht Euskirchen
Herzogenring 33
46483 Wesel
Tel. +49 (0)281/144-0
poststell@ag-wesel.nrw.de

Landgerichtsbezirk Duisburg

Amtsgericht Wesel
Kölner Str. 40 – 42
53879 Euskirchen
Tel. +49 (0)2251/951-0
www.ag-euskirchen.nrw.de

Landgerichtsbezirk Kleve

Amtsgericht Emmerich
Seufzerallee 20
46446 Emmerich am Rhein
Tel. +49 (0)2822/694-0
www.ag-emmerich.nrw.de

Amtsgericht Geldern
Nordwall 51
47608 Geldern
Tel. +49 (0)2831/123-0
poststelle@ag-geldern.nrw.de

Amtsgericht Kleve
Schoßberg 1 (Schwanenburg)
47533 Kleve
Tel. +49 (0)2821/87-0
www.ag-kleve.nrw.de

Landgerichtsbezirk Krefeld

Amtsgericht
Steegerstr. 61
41334 Nettetal
Tel. +49 (0)2153/9151-0
poststelle@ag-nettetal.nrw.de

Landgerichtsbezirk Mönchengladbach

Amtsgericht Erkelenz
Kölner Str. 61
41812 Erkelenz
Tel. +49 (0)2431/9602-0
poststelle@ag-erkelnz.nrw.de

Amtsgericht Viersen
Dülkener Str. 5
41747 Viersen
tel. +49 (0)2162/373-6
www.ag-viersen.nrw.de

Mitglieder der Arbeitsgruppe „Vergleich der Jugendhilfesysteme“:

Herrn Hein Engels / Bureau Jeugdzorg/Roermond

Herrn Michael Fryns / Ministeriums der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens/Eupen

Frau Ruth Handelsmann / Rechtsanwältin/Aachen

Frau Prof. Dr. jur. Ute Kötter / Instituts für Soziales Recht der Fachhochschule Köln/Fakultät für Angewandte Sozialwissenschaften

Herr Bernd Krott / Stadtjugendamt Herzogenrath

Herrn Nörtershäuser / Landesjugendamt Rheinland/Köln

Frau Ilona Pijls / Ministrie van Justitie/Raad voor de Kinderbescherming/Maastricht

Frau Prof. Dr. jur. Helga Oberloskamp / Instituts für Soziales Recht der Fachhochschule Köln/Fakultät für Angewandte Sozialwissenschaften

Herr Prof. Dr. jur. Peter Roggendorf / Kath. Fachhochschule Aachen / Fachbereich Sozialwesen / Lehrgebiet Rechtswissenschaft

Herrn Hartmut Schuck / Kreisjugendamt Heinsberg

Frau Vöpel / Landesjugendamt Rheinland/Köln

